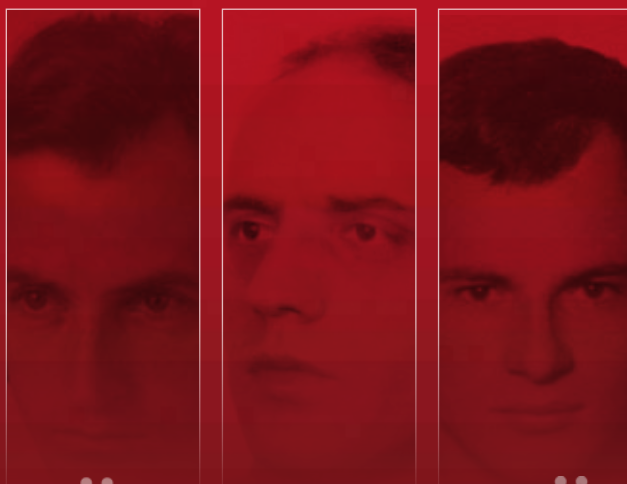

Nuhi Sylejmani

ZËRI I KOSOVËS

“Në ballë të këtij populli dhe te këmbët e këtij populli, flijimi dhe vdekja për realizimin e aspiratave të tij do të na vijnë si përjetimi më i bukur e më fisnik në gjithë jetën. Dhe s’do të ketë forcë që të na ndalë në rrugën tonë të ndritshme”.

Jusufi Gërvalla

“Liria do të vijë me ne ose pa ne... mjerë ata që e sabotojnë, e lum ata që e mbështesin”.

Kadri Zeka

“Mjerë ai prind që pret lirinë nga fëmijët e tij”.

Bardhosh Gërvalla

Vrasja e trefishtë

(Kujtime e fakte)

KOMBI” (IKDFK), Prishtinë 2010

Nuhi Sylejmani

VRASJA E TREFISHTË

(Kujtime e fakte)

Nuhi SYLEJMANI

Vrasja e trefishtë

(Kujtime e fakte)

Redaktor
Muharrem Blakaj

Lektor
Mr. Arben Atashi

Realizimi kompjuterik
Skënder Hajdari

Ballina
Skënder Hajdari

Boton „KOMBI” (IKDFK) - Prishtinë

Copyright, 2010 Autori

Nuhi Sylejmani

Vrasja e trefishtë

(Kujtime e fakte)

Boton „KOMBI” (IKDFK)
Prishtinë 2010

PARATHËNIE

Lufta për liri e bashkim kombëtar, zanafillën e vet e ka që nga pushtimi serb i viseve shqiptare. Por, organizimet ilegale marrin hov menjëherë pas mbarimit të Luftës së Dytë Botërore, pra që nga viti 1944, kur u bë e njohur se rezistenca dhe lufta e armatosur e më shumë se gjysmës së popullit shqiptar kundër fashizmit nuk do të kurorëzohej me fitore ashtu siç trumbetohej gjatë gjithë kohës së luftës, por do të kurorëzohej me një robëri të re, shumë më të egër se ç'ishte robëria nën okupatorin nazi-fashist. Grupet ilegale, të formuara nga intelektualët patriotë, punëtorë e fshatarë, luftoheshin egër nga regjimi jugosllav, si brenda ashtu edhe jashtë vendit.

Punëtorët shqiptarë, që për shkaqe sociale ishin të shtrënguar të mërgonin në vende të ndryshme të Evropës, në Amerikë e Australi, gjenin forma të ndryshme për t'u organizuar që sado pak t'i dilnin në mbrojtje atdheut të nëpërkëmbur nga sllavët e jugut. Në mesin e shumë organizatave të tilla që vepronin të shkapërderdhura gjithandej Evropës ishte edhe celula "Vullneti", e panjohur për kohën, por që luajti një rol shumë të rëndësishëm në vitet pasuese, veçmas pas shpërthimit të demonstratave të vitit 1981 në Kosovë. Kjo celulë, e themeluar nga Nuhi Sylejmani, numëronte nëntë anëtarë. Qëllimi fillestar i saj ishte propagandimi i çështjes së pazgjidhur të shqiptarëve në Jugosllavi, mbledhja e ndihmave dhe shpërndarja e materialeve propagandistike në mesin e mërgimtarëve.

Takimi me Jusuf Gërvallën sikur ndryshoi rrjedhën, jo vetëm të Nuhi Sylejmanit, por të mbarë celulës "Vullneti". Organizimi i mirëfilltë, krijimi i bindjeve të reja dhe vetë qenia nën hijen e kolosëve të mëdhenj të çështjes kombëtare shqiptare, siç ishin Jusuf Gërvalla dhe Kadri Zeka, bënë që Nuhi Sylejmani dhe celula e tij të renditen drejt, si dhe të përforcojnë besën dhe nderin duke dhënë një kontribut të jashtëzakonshëm.

Virtytet e një burri të papërkulshëm, siç ishte Nuhi Sylejmani, u hetuan me kohë nga Jusufi, Kadriu dhe Bardhoshi, prandaj nuk ishte e rastit që vendimet më kapitale që u morën në atë kohë të jenë në bashkëpunim të barabartë me të, duke ia besuar edhe atij pjesën e përpjekjeve për luftë të përbashkët. Puna e tij e palodhur, dora e tij e lirë, bashkëpunimi i shkëlqyer i celulës "Vullneti" për mbledhjen e ndihmave, propagandimin e çështjes shqiptare dhe në fund tubimin e mjeteve për blerjen e makinës së shkrimit sipas kërkesës dhe nevojës së Jusufit, bënë që Nuhi Sylejmani të jetë njëri nga besnikët më të mëdhenj që kishte pranë vetës Jusuf Gërvalla.

Këtë besnikëri të këtij burri fisnik e vërteton më së miri amaneti i fundit i Jusuf Gërvallës, në natën e kobshme të 17 janarit të vitit 1982, në Untergruppenbach të Gjermanisë, kur agjentët e shërbimit sekret jugosllav zbrazën dhjetëra plumba kundër lules më të bukur që kishte pasur ndonjëherë populli shqiptar, pra kundër Jusuf Gërvallës, Kadri Zekës dhe

Bardhosh Gërvallës. Kjo përzgjedhje e Jusuf Gërvallës në çastet e fundit të jetës së tij, nuk ishte ndonjë vendim çasti, apo ndonjë rastësi, por ishte një bindje e krijuar që nga maji i vitit 1980, dhe e përforcuar deri në çastet e fundit të jetës së tij. Sesa kishte pasur të drejtë Jusuf Gërvalla që bëri një përzgjedhje të tillë, flet vetë Nuhi Sylejmani, autori i këtij libri, duke shpalosë kujtimet e tij të veneruara nga një këndvështrim tjetër, të përjetuara nga një inferioritet vandal, por gjithsesi të mbështetura me fakte e dokumente autentike të kohës.

Pra, ky libër kujtimesh, i realizuar nga një pamje tjetër, i mbështetur me dokumente e fakte të kohës, vjen në një kohë kur rreth vrasjes tragjike të 17 janarit të vitit 1982 në Untergruppenbach të Gjermanisë, janë shkruar me dhjetëra libra, një pjesë e të cilave në mënyrën më tendencioze e lëndojnë realitetin historik dhe e shtrembërojnë të vërtetën. Prandaj, ky libër le të mbetet një pamje reale e atyre ngjarjeve të dhembshme të 17 janarit '82, dhe së dyti, dokumentet dhe faktet autentike që paraqiten në të të jenë si objekt studimi nga historianët e mirëfilltë!

Muharrem Blakaj

Cyrih, shkurt 2010

HYRJE

Në kohën e fëmijërisë së hershme, shumë herë më kishte rastisur të qëndroja ulur këmbëkryq në odën e burrave, duke dëgjuar me vëmendje bisedat e të mëdhenjve që zhvilloheshin aty. Sa e sa herë ishin përmendur emra vendesh, emra trimash që fyt për fyt ishin ndeshur me pushtues të huaj. Aty dëgjova për herë të parë për kohën e moçme të Romës, për Kishën e vjetër të Rahovicës, për Manastirin e Hilandarit. Aty dëgjova për këto treva dardane, të cilat që nga lashtësia e deri në ditët e sotme kishin frymuar vetëm shqip! Kisha dëgjuar për shumë trima që në momente të caktuara i ishin gjendur pranë popullit të vet, për t'i dalë zot dhe për ta shpëtuar nga sulmet gjakatare turke, bullgare e serbe. Aty, për herë të parë u njoha me trimëritë kryengritëse të Osman Agës, të Bajram Vaksincës e Sheh Maksut Efendiut. Aty kisha dëgjuar edhe për luftën e Gërdelicës, për luftën e Kaçanikut, për Idriz Seferin dhe Bajram Currin.

Herë pas herë babai më kishte treguar për ndihmën që ia kishte dhënë Bajram Currin, në përpjekjet e tij për ta kapur kundërshtarin e rrezikshëm Nezir Buhiqin, i cili kishte ikur në mal. Aty dëgjova për Abdullah Krashnicën, Selim Selimin, Skënder Hasanin, Xheladin Kurbaliun, Riza Ilincen, Liman Stanecin, Selami Hallaçin, Ibrahim Kelmendin, Ali Aliun, Shinasi Hallaçin e shumë të tjerë. Kisha dëgjuar edhe për tradhtinë e madhe komuniste, për helmimin e Abdullah Preshevës, për burgosjen e Liman Sinan Stanecit, për çetnikët serbë që kishin hedhur bomba në xhaminë e Preshevës, e shumë ngjarje të tjera të dhembshme, të cilat më bënë të mbushem urrejtje kundër çetnikëve serbë që na i kishin okupuar trojet tona, duke na vrarë, dhunuar e dëbuar.

Kur vinte mbrëmja dhe axha Jetish vinte nga puna, shumë herë më kishte rastisur t'i dëgjoja bisedat që i bënte me babanë aty pranë oxhakut. Ata tregonin pjesë historish me vrasje e intriga, tradhti e pabesi, dhunime e masakra të kryera nga çetnikët e partizanët serbë, që për fat të keq na ishin rrasë deri te pragu i vatrës. Babai im, Hasani, tregonte për luftën dhe përpjekjet e tij me pushkë në dorë, i rreshtuar në aradhet partizane, kurse axha Jetish tregonte për përpjekjet e tij, i rreshtuar në luftë pas forcave shqiptare që e luftonin komunizmin jugosllav, dhe herë pas here i thoshte babait se 'luftuam, por as unë e as ti nuk fituam gjë... do të thotë se edhe partizanët shqiptarë, e edhe ballistët prej luftës fituan vetëm robërinë! Ne e humbëm luftën, kurse ty të tradhtuan shokët komunistë serbë! Gjatë rrëfimeve të tyre e ndaja mendjen se cili kishte pasur më shumë të drejtë, axha Jetish apo babai?...

Më kujtohet shkolla në Caravajkë dhe mësuesit Mark Gashi e Haki Limani, të cilët lanë gjurmë të pashlyeshme në kujtesën time. Në mungesë të teksteve mësimore, mësuesit tanë, e veçmas mësuesi Haki Limani, i cili na jepte lëndën e Gjuhës dhe Letërsisë Shqipe, na pajisi me dije duke na njohur me shkrimtarët e poetët shqiptarë, si: Fan Noli, Ndre

Mjeda, Faik Konica, Filip Shiroka etj. Ishte i shquar në lëndën e Edukatës Morale dhe tregimtar i përsosur i tregimeve dhe thënieve popullore. Sa qesh tronditur kur pata mësuar për burgosjen e mësuesit Mark Gashi dhe të mulla Hajdarit nga fshati Orizare, e aq më tepër u dëshpërova kur pata marrë lajmin e vdekjes aksidentale të mësuesit Haki Limani.

Haki Limani

Haki Limani u lind më 12 shkurt të vitit 1936. Shkollën fillore katërvjeçare e mbaroi në fshatin e tij të lindjes, në Tërnavë, kurse tetëvjeçaren (ose siç quhej atëherë „gjysmëmaturë“) e mbaroi në Preshevë. Rrjedh nga një familje bujare e me tradita. Prindërit e tij, Rexhep dhe Fetie Limani, i rritën dhe i edukuan me virtyte të larta, si të respektit, moralit dhe atdhedashurisë, të katër fëmijët e tyre, Limanin, Demiralin, Vebiun dhe Pashijen.

Për mungesë kuadrosh, Haki Limani u pranua si mësues në shkollën fillore në fshatin Caravajkë, në vitin shkollor 1957 – 1958, duke udhëtuar çdo ditë në një distancë mbi 30 kilometra, në kushte jashtëzakonisht të vështira dhe në rrugë të përbaltura dimrit, apo të pluhurosura gjatë stinës së verës. Pas përfundimit të shërbimit ushtarak, një kohë punoi si mësues në shkollën fillore në fshatin

Miratoc, për t’u kthyer prapë në shkollën fillore në Caravajkë, ku punoi deri në vitin 1962. Për dy vite me radhë i vazhdoi studimet e larta në Fakultetin Filozofik në Prishtinë, dega Gjuhë e Letërsi Shqipe. Pas diplomimit u punësua në Shkollën e Mesme Teknike „19 Nëntori“ në Prishtinë.

Hakiu ishte njëri nga intelektualët e parë të mirëfilltë që po krijoheshin në Kosovë, si Ismail Dumoshi, Zenun Çelaj, Rexhep Qosja, Qamil Hasani, Ismail Fejzullahu e shumë të tjerë. Vdiq më 26 dhjetor të vitit 1965, i shtypur nga një makinë në njërën nga rrugët e Prishtinës, në vendin e quajtur „Tre sheshirët“. Moszbardhja e shkaqeve të aksidentit lë hapësirë të mjaftueshme për të dyshuar se prapa aksidentit qëndrojnë njerëzit e UDB-së. Lajmit për vdekjen e mësuesit Haki nuk i përballoi dot halla e tij plakë, e cila pësoi një goditje aq të rëndë saqë mbeti e vdekur. I varrosën në të njëjtën ditë përbri njëri tjetrit, në varrezat e fshatit Tërnavë. Për meritën e këtij mësuesi të shquar, populli i kësaj ane i thuri këngë:

*Qofsh e zezë moj e diel mbrëma
Çka na solle në Prishtinë,
Një makinë me t'shkretat goma
Ç'na rrëmbeu Hakinë.*

*Ty shofer more t'u thaftë dora
Qysh i rave me makinë
Pa dit' baba pa dit' nëna
E vrave jabanxhinë*

*Kur ja thanë hallës plakë
At' haber të zi
N'fytër të saj s'mbeti gjak
Menjëherë vdiq pas tij.*

Si fëmijë, në një moshë të njomë, më kishte tronditur zija e bukës, arrestimet e informbyroistëve, aksioni i armëve e shumë padrejtësi të tjera, që në kujtesën time të njomë lanë gjurmë të pashlyera e në shpirtin tim mbollën urrejtje!

Si sot më kujtohet kur u zhvendosëm nga Staneci dhe u vendosëm në fshatin Llojan të Kumanovës. Ishte viti 1960. Sa e kisha përfunduar shkollën fillore dhe isha në kërkim të vazhdimit të shkollës së mesme. Dy vite më vonë, në vitin 1962, punova gjatë gjithë verës me një vullnet të paparë, për t'i tubuar paratë për shkollim. Shkova në Gjilan dhe u përpoqa të regjistrohesh në Shkollën Normale „Zenel Hajdini“. Lajmin për mospranim ma kumtoi Sadullah Brestovci, duke më udhëzuar të provoja në Ferizaj. E provova, por nuk më pranuan. Pastaj e provova në Shkollën Normale „Mustafa Bakija“ në Prizren. Atje, po ashtu, më thanë se nuk kishte vend për mua. Nuk më pranuan në asnjë shkollë, edhe pse i plotësoja të gjitha kushtet. Nuk më ndihmoi as suksesi i shkëlqyeshëm.

Dita kishte filluar të thyhej. I dëshpëruar, i lodhur, i fyer dhe i injoruar nga zyrtarët burokratë, vendosa që kohën e mbetur ta shfrytëzoja për ta vizituar vëllanë tim, Kadriun, në Kazermën Ushtarake „Ramiz Sadiku“ në Prizren, ku ndodhej në shërbimin ushtarak. Vizita që shumë e shkurtër, tre – katër minuta, sepse nuk ishte ditë vizitash, kështu më thanë. Pas përqafimeve të ngrohta, u ndamë.

Derisa po bridhja rrugëve, në kërkim të një strehe për ta kaluar natën, më kapi policia. Më dërguan në stacionin policor. Filluan të më shtrojnë pyetje provokuese. Edhe pse iu tregova se qëllimi i vizitës sime në qytetin e Prizrenit ishte përpjekje për t'u regjistruar në ndonjërin nga shkollat e mesme, gjë që më ishte mohuar dhe kërkoja shpjegim, policët ishin të prirë në mosbesim, duke më shtruar pyetje të tjera provokuese dhe duke më sharë në baza kombëtare. Pastaj më dërguan në një zyre tjetër. Para meje u shfaqën dy hetues civilë. Pasi më fotografuan, filluan me pyetjet e radhës, që nuk ishin gjë tjetër veçse vazhdim i pyetjeve të mëparshme, por të shtruara në forma të tjera, si: ku i ke shokët? Sa veta ishit? Si mendonit ta kaloni kufirin ilegalisht? etj.

Isha i zemëruar tej mase dhe ua ktheva se nuk kisha asnjë arsye ta kaloja kufirin për t'u arratisur në Shqipëri, sepse edhe këtu është dhe do të jetë Shqipëri, ashtu siç

Nuhi Sylejmani, fillimet e para organizative, foto e vitit 1966

ka qenë gjithmonë. Pas reagimeve të mia të ashpra, ata filluan të ma shajnë nënën shqiptare, zotin dhe diellin... dhe të më godasin me grushte e shqelma derisa më plandosën për dysheme. Ashtu të molisur më dërguan në një qeli të ndotur burgu. Gjithë natën e kalova në këmbë, sepse nuk kishte vend për t'u ulur nga ndotjet.

Të nesërmen, rreth orës dhjetë më dërguan në zyrën numër 15. Më thanë se ishte gjykatësi Sveta Tanaskoviq. Gjyqtari më akuzonte për tentim-kalimi ilegal të kufirit dhe më dënoi me dyzet ditë burg. Ashtu të plagosur nga torturat më dërguan në vuajtjen e dënimit në burgun e vjetër të Prizrenit. Nga papastërtia, nga mungesa e kujdesit mjekësor, për çka kisha shumë nevojë, pas një kohe relativisht të shkurtër m'u infektuan plagët. Ngela shtrirë në një dyshek të ndyrë. Të vetmit që hynin e dilnin nga qelia ime ishin gardianët. Deri vonë

ata mendonin se po shtiresha dhe se nuk isha fare i sëmurë, andaj edhe më urdhëronin vrazhdë që të ngrihesha në këmbë për ta respektuar rendin shtëpiak të burgut. As tani nuk e di se si ndodhi, por një ditë më nxorën jashtë dhe më futën në një veturë policie, dhe nën përcjelljen e disa policëve të armatosur me armë të gjata më dërguan në Kuvendin Komunal të Preshevës. Më mori në pyetje kryetari i Komunës së Preshevës, Xheladin Bukoci. Nuk u përgjigja fare në pyetjet e tij, por ia këputa disa të shara në gjuhën serbe, duke krijuar përshtypjen se vërtet kisha çrregullime psikike. Pas pak më futën në veturën e ndihmës së shpejtë, të cilën e ngiste Qemajl Miftari, një bashkëfshatar i imi nga Staneci. Pasi ma dhanë një injeksion për qetësim, më dërguan në shtëpinë time në Llojan. Familjarët, të shqetësuar, më dërguan për vizitë mjekësore në Kumanovë, te doktor Dushani, i cili nuk pranoi të më vizitonte. Fillova të këndellem vetëm pas vizitës në ambulancën e Llojanit, ku për mua u përkujdes Nasufi i fshatit Vaksincë.

Familjarisht kishim vendosur që për një kohë të caktuar të largohesha nga fshati, me qëllim që sado pak t'i ikja syrit të regjuri të spiunëve të UDB¹-së. Për disa muaj u mora me punë të ndryshme në qytetin Temerin të Vojvodinës. Pasi kishin mbaruar punët sezonale, u ktheva në shtëpi. Prapë filluan përndjekjet tinëzare. Kësaj radhe sikur më shpëtoi ftesa për shërbim ushtarak, që ishte caktuar më 23 shtator 1964. As atje nuk e pata më lehtë. Pothuajse pa përjashtim, të gjithë eprorët ushtarakë kishin urrejtje kundër ushtarëve shqiptarë. Jo vetëm që na ngarkonin me detyra të rënda e të pabarabarta krahasuar me ushtarët e tjerë, por ishin cinikë dhe na përbuznin në vazhdimësi. Këtyre

1 UDB – Uprava Drzhava Bezbednosti – Drejtoria e Sigurimit Shtetëror DSSH

provokimeve arrita t'u shpëtoj falë durimit tim dhe ndihmës së shokëve të mi. Pas 18 muajsh shërbimi u ktheva në shtëpi, me dëshira dhe ëndrra të reja!

Prapë i njëjti avaz. Herë-herë më bëhej vetja sikur isha i tepërt në fshat. Pas një kohe relativisht të shkurtër u gjenda prapë në Vojvodinë, kësaj radhe në qytetin Vërshac! Hija e urrejtës serbe sikur nuk do të më shqitej kurrë, ngado që shkoja. Edhe pse tentova t'i ikja sherrit me një serb, nuk qe e mundur. Pasi më shau në baza më të ulëta prindërore dhe kombëtare, u detyrova që hesapet me të t'i qëroja ashtu siç dija unë: fizikisht. Epilogu: Me milicë më larguan nga puna dhe detyrimisht u ktheva në shtëpi.

Si vetë Kosova dhe viset e tjera shqiptare në Jugosllavi që ishin lënë pas dore nga përkujdesjet shoqërore, ashtu edhe fshati ynë kishte ngelë pa asnjë përkujdesje. Vetëm komunistët ishin të privilegjuar, kurse me pjesën tjetër të popullit as që merrej kush. Ishte shumë e vështirë të sigurohej buka e gojës, prandaj e vetmja shpresë kishte ngelë mërgimi. Kësaj radhe shorti më hodhi në Gjermani. Në fillim u vendosa në qytetin Gewelsberg. Isha paksa i vetmuar, por edhe i gëzuar, pasi po më jepej rasti që lirshëm dhe pa frikë t'i dëgjoja emisionet e Radio Tiranës. Pas një viti kalova në Hagen, ku kishte shumë shqiptarë nga Kosova dhe viset e tjera shqiptare në Jugosllavi. Ndjekësia i lumtur pasi në firmën Klöcknerwerker, ku u punësova, gjeta shumë bashkëkombës të mi. Gjatë bisedave vëreja se pjesa dërrmuese ishin të ndikuar nga propaganda jugosllave, kurse pjesa tjetër shfaqte urrejtje të papërmbytur për shtetin amë, Shqipërinë, dhe simpati ndaj pushtuesve jugosllavë, e veçmas ndaj Josip Broz Titos. Ndjekësia i dëshpëruar.

Paksa i mënjanuar nga shoqëria, fillova të merresha me lexim librash. Në Tiranë porosita një fjalor shqip - gjermanisht. Meqë nuk kishte pasur të tillë, atëherë porosita një mori librash historikë, romane, drama, poezi e tregime të ndryshme. Çdo porosi e imja realizohej shpejt dhe në mënyrën më korrekte. Literatura me të cilën shërbehesha më la përshtypje të shkëlqyer. Dalëngadalë m'u forcuan bindjet e mia, sidomos për zgjidhjen e çështjes së shqiptarëve nën Jugosllavi. Përshtypje të veçantë më lanë dy thënie të Enver Hoxhës: „**Shqiptarë dhe Shqipëri janë të gjithë ata të cilët dinë t'ia nxjerrin dhëmbët armikut, pavarësisht ku janë, ku punojnë dhe ku jetojnë**“, dhe „**Të gjithë ata të cilët kanë luftuar për çështjen e atdheut, të mos mbesin pa u nderuar e respektuar, pavarësisht se cilës racë, fe apo ideologjie i takojnë**“.

Tani, pasi kisha literaturë të mjaftueshme, pasi në vazhdimësi e dëgjoja Radio Tiranën, ndjeja nevojë të kisha edhe shokë të idealit, trima dhe të besës. Në vazhdimësi isha në

Enver Hoxha

Portreti i Titos, botuar në faqen 4 të numrit të parë të “Lajmëtari i lirisë”

kërkim të tyre. Por, edhe përkundër vullnetit tim të mirë, e kisha shumë të vështirë të gjeja ndonjërin që vërtet kishte ndjenja dhe virtyte të tilla. Siç dukej, propaganda e shfrenuar jugosllave, përmes njerëzve, klubeve dhe shoqatave të ndryshme bankare, sportive e kulturore, e veçmas përmes frikës që ua kishte futur në palcë, kishte bërë që pjesa dërrmuese e mërgimtarëve të ndjeheshin të pasigurt, të frikësuar dhe të shkapërderdhur, gjendje që iu shkonte fort për shtati organeve jugosllave.

Me kureshtje, dhe në të shumtën e rasteve në vetmi, i përcillja emisionet e Radio Tiranës, e veçmas emisionin; „Për Shqiptarët Jashtë Atdheut“. Ishte 13 qershori i vitit 1978. Derisa po e përcillja me vëmendje manifestimin e Njëqindvjetorit të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, të përgatitur nga Radio Tirana, që trajtonte në mënyrë të thukët përpjekjet

e shqiptarëve për liri e prosperitet dhe padrejtësitë shekullore që i ishin bërë, veçmas gjatë fundshekullit të nëntëmbëdhjetë dhe shekullit të njëzetë, mora vendim që të bëja parapagimin e disa gazetave dhe revistave shqiptare, siç ishin; „Zëri i Popullit“, „Ylli“, „Shqipëria e Re“, „Bashkimi“, si dhe gazetatat për fëmijë „Pionieri“ dhe „Fatosi“. Edhe pse me rrezik, një pjesë të madhe të këtyre gazetave e revistave i kam kopjuar, i kam shumëzuar, ua kam dhënë disa shokëve dhe fshehurazi i kam futur në Kosovën Juglindore, veçmas revistat për fëmijë, „Fatosi“ dhe „Pionieri“.

Disa herë më kishte ndodhur të më vidheshin dërgesat postare, e veçmas gazetatat, revistat apo literatura e porositur nga Tirana. Edhe përkundër ankesave të mia kjo gjendje nuk u përmirësua, andaj e pashë të nevojshme që të ndërroja vendin e punës dhe banesën. U vendosa në Sindelfingen, në landin Baden-Württemberg, ku edhe u punësova në fabrikën e automjeteve „Mercedes“. Edhe rrethi shoqëror më bëhej se ishte më i mirë. Tani, përmes Radio Tiranës mund të bënim edhe porosi këngësh dhe me korrektësinë më të madhe na i transmetonin. Ndërsa, në anën tjetër, brenda rrethit të ri, fillova t’i shpërndaj gazetatat „Zëri i popullit“ dhe „Ylli“, të cilat kërkoheshin me interes nga disa bashkatdhetarë. Kishte edhe prej atyre që hezitnin t’i lexonin.

Vdekja e kryesatrapit Tito, për çudi, bëri kthesë kolosale në jetën time! Ja pse:

Maj 1980

Shpejt u hap lajmi për vdekjen e Josip Broz Titos. Konsullata jugosllave, përmes njerëzve të vet, kishte dërguar disa afishe që njoftonin për vdekjen e tij, të cilat i ngjitën nëpër mure. Në atë vendbanim kolektiv kishte mërgimtarë nga të gjitha anët e Jugosllavisë. Pas një kohë të shkurtër aty u grumbulluan shumë mërgimtarë. Një pjesë e tyre dhimbshëm ia dhanë të qarit për Titon! U ndjeva i brengosur, por edhe i befasuar njëherësh, kur pashë se në mesin e tyre ndodheshin edhe disa shqiptarë që po derdhnin lot trishtimi. Pa hezitim iu drejtova masës së tubuar, e veçmas atyre që po qanin: „*Sa dhimbshëm po e vajtoni satrapin Tito, i cili në të gjallë të tij as që e ka çarë kokën ndonjëherë për hallet tuaja!*“

U bë një tollovi në sallë! Disa qeshën heshtazi, disa më përkrahën, por pati edhe nga ata që më kundërshtuan. Në vend që t'u përgjigjesha kundërshtarëve, e përgatita magnetofonin që e kisha me vete. Pasi e zgjodha këngën për Shote Galicën, e futa kasetën në magnetofon dhe i dhashë zë deri në maksimum. Disa nga mërgimtarët filluan të qeshnin, kurse ata të pikëlluarit kërkuan „të ndërpritet muzika në këto çaste të dhimbshme e trishtuese“.

Dola në korridor. Ngadalë e pa u shqetësuar i shkoqa pothuaj të gjitha afisheet e ngjitura nëpër mure dhe i hodha në shportë. Pasi nuk pati reagime, shkova në sallën e televizorit. Në televizor shfaqeshin pamje nga ceremonia e varrimit. Një boshnjak, i quajtur Qerim, që nuk bënte dot gajret nga dhimbjet për Titon, e fiku televizorin me pretekst se duhej mbajtur zi pa e shikuar ceremoninë e varrimit. Atëherë unë iu drejtova boshnjakut me ironi: „*E kuptoj që ke dhimbje të madhe, por unë dua ta shikoj këtë ceremoni-cirkus të pritur gjatë e të vonuar shumë!*“ Boshnjaku reagoi egër. Më sulmoi fizikisht. Me shpinë për muri dhe me një karrige në duar u përgatita të mbrohem. U bë tollovi. Dikush i kishte lajmëruar policinë, të cilët pa vonesë u shfaqën para nesh. Ju thashë policëve se kisha dëshirë të përcillja ceremoninë e varrimit, por boshnjaku Qerim e fiku televizorin. Policia më dha të drejtë mua, pastaj të papenguar e shikuam cirk- varrimin.

Nuk kishin kaluar as dy javë kur në banesën tonë kolektive erdhi Hysen Gega. Pas përshëndetjeve të rastit, ai filloi t'i shpërndajë disa ekzemplarë të gazetës „Bashkimi“. I morëm gazetat dhe filluam t'i shfletojmë. Pamë se kishte material të bollshëm me përmbajtje patriotike. Bisedat e mëpastajme nxorën në pah dëshirën e Hysenit që të organizoheshim dhe të fillonim aksione konkrete të tipit gueril. Ai ngulte këmbë se ishte koha që të ndërmerreshin veprime të tilla. Me qëndrimet e tij ne nuk u pajtuam, por gjithsesi u ndamë shumë të kënaqur me punën e tij.

Pas këtij rasti, në mesin e mërgimtarëve ishte krijuar një gjendje e çuditshme. Disa flisnin hapur për punën e atyre trimave që në dhé të huaj ishin organizuar dhe nxirrnin edhe gazeta, për ta njoftuar jo vetëm mërgatën, por edhe popullin e shumëvuaftur të Kosovës dhe viseve të saj që lëngonte nën robërinë sllave. Por, kishte edhe të atillë që ende e ëndërronin „lirinë e premtuar“. Të tillët, të frikësuar largoheshin nga rrethet ku zhvilloheshin biseda patriotike, dhe me vetëdije apo pa të i shpërndanin shpifjet që fabrikoheshin në zyrat e konsujve dhe ambasadorëve jugosllavë. Për t'ju kundërvënë sado pak këtyre përgojimeve të rrezikshme dhe për t'i dalë zot atdheut në rast nevoje,

ne, një grup shokësh, morëm vendim që të formonim një celulë ilegale, pa imponim nga jashtë, pa program politik, dhe pa marrë ndonjë detyrë të rëndësishme dhe me përgjegjësi. Rreth kësaj celule u mblodhëm 9 veta:

Nuhi Sylejmani, Ismet Klaiqi, Shaban Klaiqi, Mejdi Rexha, Islam Rafuna, Ismajl Qeirezi, Hesat Dushica, Abdurrahman Sadiku, dhe Rasim Lipovica

Si celulë e organizuar, aksionin e parë e filluam me grumbullimin e të hollave. Secili prej nesh e ndamë nga një mëditje pune prej 50 markash. Me këtë gjest simbolik të gjithë ishim të kënaqur. U shtrua pyetja se çka të veprohet më tutje? Për momentin vendosëm të prisnim zhvillimin e ngjarjeve në të ardhmen.

Një mbrëmje, derisa po qëndronim në sallën e madhe të banesës kolektive, ia bëhen dy burra të panjohur. Pasi na përshëndetën shqip, ne u ngritëm në këmbë dhe iu bëmë vend që të uleshin pranë nesh. Për disa çaste vazhduan pyetjet e përgjigjet e zakonshme deri te prezantimi. I pari u prezantua me emrin Jusuf Gërvalla, kurse ai më i riu ishte vëllai i tij, Bardhoshi. Pamjet e tyre prej intelektualësh dhe emrat e panjohur na bënë që në fillim të ishim të rezervuar. Pas pyetjeve të rëndomta fjalën e mori Jusufi, i cili pyeti se si po kalonim në mërgim. Duke e marrë parasysh situatën tonë të banimit kolektiv, larg familjeve, herë-herë na bëhet sikur ndodhemi brenda kazermash ushtarake... – ju përgjigja unë.

Pas pak, si pa të keq por në mënyrë ironike na pyeti se si po ndjeheshim pas vdekjes së Titos... mos na ka mërzhitë vdekja e tij? Dikush qeshi nën buzë, dikush uli kokën, kurse unë ia ktheva: „*Ne, banuesit e kësaj shtëpie kolektive, Titon e quajmë cofëtinë!*“ Qeshën të gjithë! Qeshi edhe Jusufi, duke thënë: „*Edhe unë preferoj që këtë emër le ta mbajë me shëndet, sepse ishte një njeri që e ka merituar një nofkë të tillë!*“

Pastaj biseda rrodhi lirshëm. Biseduam për mundësitë dhe pengesat e kthimit të mërgimtarëve në vendlindje, perspektivat e punës, kushtet jo të mira për një kthim të qëndrueshëm. Jusufi kishte parandjenja se ditët për t'u kthyer në atdhe nuk ishin të largëta. Pastaj biseduam edhe për kahet politike që do t'i merrte Jugosllavia e pas Titos, do të liberalizohej, apo do të ndahej në revizionizëm e imperializëm. Jusufi mendonte se Jugosllavia tani për tani ndodhej në një qorrrokak, as andej e as kënde, sepse kishte kontribuar për një gjendje të tillë!... Kurse, për ne shqiptarët, që jemi populli i tretë nga numri i banorëve në Jugosllavi, pas serbëve dhe kroatëve, duket se po afroheshin ditët e vështira... Prandaj, ne duhet të gjendemi të përgatitur për t'u përballur me sfidat që na presin.

Dikur, pa hezitim më pyeti se si qëndronim me organizim, nëse kisha ndonjë shok dhe me çfarë po merresha në kohën e lirë? Pa fije dyshimi i tregova se ishim një grup shokësh që kishim ideale të njëjta, edhe pse nuk ishim të shumtë në numër. Pjesa më e madhe e mërgimtarëve dukeshin të jenë të trembur dhe të thyer moralisht nga propaganda e egër jugosllave që po bëhej në vazhdimësi përmes klubeve dhe përfaqësuesve të tyre diplomatikë. I thashë se kishim nevojë për një udhëheqje intelektuale e të përgatitur mirë kombëtarisht, që të na prijë drejt shtigjeve të reja.

Sqarimet e Jusufit për preokupimet tona ishin të shkurtra e domethënëse. Filloi të flasë për intelektualët „e vërtetë“, duke thënë se kishte të tillë, por se numri i tyre ende

Jusuf Gërvalla

Bardhosh Gërvalla

ishte i vogël. Pastaj bisedën e hodhi te materialet propaganduese, e veçmas te gazeta „Bashkimi“, të cilën ne e kishim në dorë edhe pse nuk ishim aq të kënaqur. Sido që të jetë, për momentin ne e përshëndesim këtë gazetë, tha pastaj Jusufi.

Në kohën kur po ndaheshim, befas Jusufi më pyeti nëse lexoja literaturë shqipe dhe nëse kisha ndonjë libër. I tregova se kisha disa nga veprat e Enver Hoxhës, duke menduar se ai i kishte pasur në dorë para meje. „Jo“, – tha Jusufi. – „Ne në Kosovë kemi qenë nën kontroll të rreptë. Për këtë arsye ka qenë e pamundur t’i kishim“. Ia solla veprën numër tre të Enver Hoxhës, duke ia treguar citatin: „...herët apo vonë luftën do ta bëjmë dhëmbë për dhëmbë me revizionizmin jugosllav!“

Pasi më falënderoi për zemërsisht për librat që ia dhashë, u ndamë me premtimin se shumë shpejt do të na vinte përsëri për vizitë!

Gusht 1980

Prapë erdhi për të na vizituar Jusuf Gërvalla. Kësaj radhe me vete kishte sjellë gazetën „Lajmëtari i Lirisë“. I ngazëllyer e shfletova. Në faqen 4 pashë portretin e Titos të ndarë në dysh. Në njërën anë shkruante „imperializmi“, kurse në anën tjetër „revizionizmi“. Me një buzëqeshje dashamirëse, Jusufi më pyeti:

Me penë dhe pushkë...

Lajmëtari i lirisë

...për liri dhe bashkim me vendin amë, Shqipërinë socialiste!

Në kundërshtim të hapët me parimin e kombësisë dhe të vullnetit të popullsisë vendëse, nga trangu i Shqipërisë u shkëputën krahina të tëra si Rrafshi i Dukagjinit, Kosova dhe tokat shqiptare në Maqedoni. Më tepër se gjysma e popullsisë së vendit dënohej të ndërronte zgjedhën e vjetër turke me një zgjedhë të re, atë të Serbisë dhe të Malit të Zi.

ARBEN PUTO

viti I

nr. 1

gusht 1980

Perditio tua, Israel, ex te

Kosova ¹⁾, pas daljes nga robëria pesëshekullore turke, e cila u zëvendësua me një robëri edhe më të rëndë — atë sllave, në kohën që Shqipëria e sotme fitoi pavarësinë, më 1912, u nda në katër të ashtuquajtura banovina. Kjo ndarje kishte qëllime kryekëput politike dhe shërbente për t'i mbajtur sa më lehtë në zotërim shqiptarët e papërkulshëm, kurse katër banovinat u përgjigjen katër regjioneve, brenda të cilave është mbërthyer edhe sot populli shqiptar në viset e robëruara nga Jugosllavia e Titos: Kosovë, Maqedoni, Mal i Zi dhe Serbi.

Dhuna, terrori, shpërnguljet në masë, djegia e fshatrave dhe e qyteteve shqiptare kishin për qëllim realizimin e planit shtetëror jugosllav për shfarosjen apo asimilimin e plotë të shqiptarëve, të cilët atëbotë qenë bërë prag i pakapërcyeshëm për daljen e Serbisë në Detin Adriatik dhe përgjithësisht për apetitet pansllave të monarkive të Serbisë dhe të Malit të Zi, më vonë Mbretëria e Serbisë, Kroatëve dhe Sllovenëve.

Megjithatë, që nga viti 1912 e këtej, megjithë zhdukjen e madhe fizike të shqiptarëve, nëpërmjet masakrave, vrasjeve dhe shpërnguljeve, në viset e robëruara shqiptare kurrë nuk ndërroi dukshëm fizionomia e tyre etnike: numri i shqiptarëve në këto vise mbeti gjithmonë numër dominant i popullsisë së përgjithshme në të gjitha regjistrimet e popullsisë që janë bërë deri më tash në Jugosllavi. (Në punimet historiografike dhe demografike, që po dalin kohëve të fundit ndër ne, vërehet vazhdimisht mekanizmi jugosllav për fshehjen e numrit të vërtetë të shqiptarëve që jetojnë në trojet e veta, me qëllim që fizionomia etnike e tokave tona të ndërrojë rrënjësisht me kalimin e kohës). Edhe sot, shqiptarët paraqesin shumicën dërrmuese të popullsisë, deri në 80 e 98 për qind, në pjesën më të madhe të tokave shqiptare në Jugosllavi.

As Mbretëria e SKS dhe as Jugosllavia e Titos nuk hoqën dorë asnjëherë prej aspiratave shoviniste ndaj popullit shqiptar. Si njëra si tjetra mermin përsipër kultivimin e kombeve dhe të kombësive që jetojnë brenda kufijve të tyre politikë. Se

kjo gjë lypset, së paku formalisht, me raportet e rregulluara në shkallë ndërkombëtare. Në këtë drejtim, Jugosllavia, që 68 vjet, u shtrëngua që, në trajtë kompensimi për shkeljen brutale të të drejtave legjitime të shqiptarëve, të zhvillojë në mënyrë permanente dhe me mundim të konsiderueshëm një mekanizëm të gjallë të propagandës së konsumit të brendshëm, jugosllav, dhe të konsumit ndërkombëtar. Siç është fare e natyrshme, Jugosllavia e sotme, duke ruajtur dhe duke çuar një hap më tej aspiratat shoviniste ndaj shqiptarëve të Kosovës, dhe duke qenë në anën tjetër e shtrënguar t'i thellojë e t'i arsyetojë më shumë se e dëshimja këto aspirata, mjetet për shfarosjen dhe për asimilimin e shqiptarëve i ka përsosur dukshëm, në përputhje me situatën në vend dhe në botë.

Aktualisht, për opinionin mesatar jugosllav dhe botëror, që manipulon me informatat elementare dhe fare të cekta lidhur me Jugosllavinë, në këtë pjesë të Ballkanit, përkatësisht në këtë shtet, ose nuk ka fare shqiptarë, ose ata përbëjnë një pakicë të parëndësishme, që nuk meriton kushedi se çfarë kujdesi. Në rastet më fatlume, një pjesë e opinionit të tillë e di përafërsisht numrin e shqiptarëve që jetojnë brenda kufijve politikë jugosllavë, por nuk e di se këta shqiptarë jetojnë në tokat e veta të pushtuara nga Jugosllavia dhe mendon se Jugosllavia ka bërë shumë për realizimin e të drejtave të tyre nacionale, sociale dhe ekonomike.

Deri në këtë shkallë, mund të thuhet, uji ka shkuar në mullirin e madh të demagogjisë jugosllave, në krye me klikën titiste. Qëllimi i saj ka qenë dhe mbetet maskimi i numrit të shqiptarëve, i begative të jashtëzakonshme natyrore të tokave shqiptare, maskimi i kompaktësisë etnike të shqiptarëve në të gjitha viset e tyre, me qëllim që, duke ndjellë pos kësaj edhe lugetërit pansllavë për t'u zgjuar e për ta kujtuar "Kosovën serbe", ta bëjnë sa më të largët e më të pakapshme të drejtën historike e kombëtare të shqiptarëve të Kosovës për vetëvendosje dhe për jetesë në kuadër të shtetit unik shqiptar.

Po ka një pjesë të opinionit (të brendshëm e të jashtëm), që e di me thellësi çështjen e shqiptarëve dhe të tokave të

tyre të përfshira brenda kufijve politikë jugosllavë. Këtë opinion e përbëjnë në një anë qarqet politike shqiptare, jugosllave dhe ndërkombëtare, në anën tjetër intelijenca dhe forcat revolucionare të ne dhe në botë. Kjo pjesë e opinionit e di se "Në kundërshtim të hapët me parimin e kombësisë dhe të vullnetit të popullsisë vendëse, nga trangu i Shqipërisë u shkëputën (më 1912 — shën. i red.) krahina të tëra si Rrafshi i Dukagjinit, Kosova dhe tokat shqiptare në Maqedoni. Më tepër se gjysma e popullsisë së vendit dënohej të ndërronte zgjedhën e vjetër turke me një zgjedhë të re, atë të Serbisë dhe të Malit të Zi." ²⁾ Një problem të tillë, çdo palë e akcepton në mënyrën e vet. Opinioni i ngritur shqiptar kërkon rrugë dhe mënyrë për të dalë nga kjo gjendje, që do të thotë për të dalë nga zgjedha serbo-malazezo-maqedonase dhe për t'u bashkuar me vendin amë, Shqipërinë socialiste, për t'i ndarë me të të mirën dhe të ligën që atyre ua ka caktuar rruga e përbashkët historike e një kombi të njëjtë me fate të njëjta; pala tjetër, opinioni i qeverisë jugosllave, që viset shqiptare i shfrytëzon në mënyrën klasike dhe me mjetet klasike me të cilat shfrytëzohet një koloni, e di edhe ai hesapin e vet: deri

Numri i parë i gazetës "Lajmëtari i lirisë", gusht 1980

„A po të pëlqen?, dhe... a t’u plotësu dëshira“?

„Po”, i thashë, “shumë po më pëlqen... vet portreti i Titos në këtë faqe flet shumëçka”.

Duke parë se vetëm gazetat ilegale nuk e përmbushnin as për së afërmi etjen e madhe të mërgatës për të parë e njohur gjithçka nga e kaluara, vuajtjet e tanishme dhe erërat që po frynin gjithandej nga e ardhmja, punën tonë vendosëm ta orientonim nga kultura.

Shtator 1980

Mërgimtarët kishin nevojë të shikonin, të këndonin, të argëtoheshin dhe të flisnin shqip. Morëm vendim që ta përgatisnim dhe ta vinim në skenë dramën në dorëshkrim të Jusuf Gërvallës „Procesi“. Ushtrimet i bënim në Ludwigsburg, në fshehtësi të plotë. Gjatë ushtrimeve u pa se kishim arritur sukses të konsiderueshëm... dhe në fund, kur erdhi koha të dilnim para publikut, drama nuk u shfaq. Shkak u bë një mosruajtje konspiracioni.

Gjatë bisedave, Jusufi më bëri me dije se ishte vënë në lidhje me përfaqësitë diplomatike shqiptare. Ata i kishin dhënë këshilla dhe përkrahje. Më tregoi se në muajin gusht ia kishte shkruar një letër Enver Hoxhës. Ja përmbajtja e saj:

Untergruppenbach RFGJ, më 19.08.1980

I dashur shoku Enver! Ne, shqiptarët e shkëputur nga atdheu i lirë dhe të mbërthyer me dhunë brenda kufijve politikë të Jugosllavisë, ndjekim me krenari çdo hap të Shqipërisë mëmë në përforcimin dhe përparimin e atdheut. I gëzohemi prej së largu çdo prove të suksesshme të unitetit të pathyeshëm parti-popull dhe kjo na bën më të fortë edhe ne. Mburria dhe entuziazmi ynë s’ka kufi kur kujtohem që Shqipëria, nga një vend i varfër dhe i prapambetur feudal-borgjez, u kthye në një vend të përparuar e të zhvilluar, pa analfabetizëm e papunësi, në një vend të mirëfilltë, që jo vetëm po ia del ta ruajë në gji të shoqërisë së vet të paprekur kështjellën, por edhe t’i ndezë shkëndijat revolucionare të pjesës dërrmuese të popujve të planetit. Pa frikë se po biem në ndonjë eufori, nesër, kur këto shkëndija të kthehen në zjarre të vërteta revolucionesh. Ne jemi të bindur që bota do t’ia njohë një pjesë të madhe të meritave pikërisht atdheut tonë, Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë. E qartë, duhej një punë e mundimshme jashtë mase për të arritur në shkallën e sotme. Jemi në dijeni për një pjesë të madhe problemesh, me të cilat u ballafaquan Partia e Punës e Shqipërisë dhe e popullit shqiptar në rrugën e tyre të ndritshme. Ajo që na mburr dhe na jep shpresë më së shumti është fakti se në gjithë këtë punë prej titani, PPSH dhe populli shqiptar i lirë, në udhëkryqin e njërës nga sprovat më të mëdha historike, ka zgjedhur rrugën e sinqeritetit dhe të guximit të pashembullt, me të cilat është mëkuar ndër shekuj populli ynë i shumëvuajtur, rrugën që i jep dorë të bëhet zëdhënës i ideve më përparimtare të njerëzimit, duke ndarë si me thikë të mirën

nga e keqja në botë. Epoka e lavdishme shqiptare e Gjergj Kastriotit nxori në pah një përmasë të rëndësishme të shpirtit të popullit tonë: gatishmërinë e flijimit në shkallën më të lartë dhe të frymëzimit të papërsëritshëm të njeriut të kohës për mbrojtjen e atdheut. Dhe hyri me të drejtë në histori si epokë e Prometheut kundër të gjithë perëndive. Epoka e sotme shqiptare me Partinë e Punës dhe me ty në krye, shoku Enver, nxori në shesh edhe një dimension tjetër: etjen e madhe të shqiptarit për punë dhe për ndriçimin e plotë të mendjes. Doli në shesh njeriu ynë vërtet nga gjiri i njerit prej popujve më të vegjël në botë, por i aftë për t'u bërë shembull për të mirë në mbarë botën. Skena e dramës së sotme shqiptare është po ajo e Prometheut të pesëqind vjetëve. Bota e krishterë është ajo që pat nisur luftën kundër kuçedrës anadollake. Dhe sa u duk që ajo botë po i gëzohej titanit Skënderbe, që po i çonte në vend tek e fundit edhe interesat e Europës. U prapsën një pas një fuqitë e kohës. Kishte një cikërrimë që nuk durohej në personin e Gjergjit dhe të popullit shqiptar: seriozitetin dhe këmbënguljen mbinjerëzore, që çështjen e shtrenjtë të lirisë e bënte të kuptohej në gjithë njëmendësinë e saj. Kështu u sprapsën dalëngadalë edhe forcat që kishin hyrë përpara Shqipërisë “së vogël” në lojën e madhe të dramës komuniste. Shqipëria e “vogël”, me seriozitetin dhe njëmendësinë e saj atyre ua nxori gjithë merakun në kushte të një temperature të lartë të “lojës” së nisur prej tyre. Marrëveshjet paqësore dhe krushqitë e Venedikut, Raguzës, Serbisë me kuçedrën anadollake, në një kohë që Shqipëria po e lante në gjak çdo pëllëmbë të tokave të veta, nuk ndryshojnë aspak nga tradhtia sovjetike, jugosllave, kineze... që ia kthyen shpinën m-l, duke mos qenë të gatshëm t'i bëjnë ballë frymëzimit të lartë dhe duke mos parapëlqyer rrugën e rezistencës së ulët ndaj armikut të egër të epokës, imperializmit dhe kapitalizmit. Ne ndjekim me indinjatë bllokadën e egër ndaj Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë, që nisi imperializmi, për ta vazhduar revizionistët tradhtarë. Por zemra na bëhet mal kur shohim që atdheu ynë marshon sypatrembur, duke çarë një pas një rrethimet dhe bllokatat mizore dhe duke ndjekur me frymëzim e besnikëri të pashembullt rrugën e sigurt të socializmit, që është e ardhmja e afërt e gjithë njerëzimit.

Në saje të ekzistimit të kësaj Shqipërie të mbarë, të fortë e vigjilente dhe në saje të traditave revolucionare të popullit tonë, përgjithësisht edhe ne shqiptarët e Kosovës dhe të viseve të tjera shqiptare të përfshira në dhunën e në padrejtësinë e pashembullt historike brenda kufijve të Jugosllavisë, ndonëse jemi dëmtuar në masë të madhe nga shtrëngimi i vazhdueshëm i darëve të shovinizmit serbo-malazezo-maqedonas, ia kemi dalë të ruhemi bukur mirë nga ujërat e zeza ideologjike të revizionizmit titist.

Larg ndjenjës revanshiste, nacionaliste e shoviniste, te ne është ndezur shkëndija e luftës së pashmangshme nacionalçlirimtare, konturat e së cilës po duken në horizont.

Të nxirret pjesa e robëruar e tokave dhe e popullit shqiptar nga kthetrat e përgjakshme të social-shovinistëve titistë dhe të çohet në vend vullneti i ndryshuar i popullit tonë: Bashkimi me vendin amë, Shqipërinë. Është një e drejtë historike, që iu mohua por nuk iu çrrënjos kurrë popullit tonë të vënë me shekuj përballë padrejtësive të mëdha historike po të papërkulur kurrë.

Në dëshmi të përpjekjeve dhe të luftës sonë flasin vetë faktet kampet jugosllave të përqendrimit, me barkun e tyre të akullt, që s'po resht së gëlltituri qe tridhjetë e pesë vjet me mijëra e mijëra patriotë dhe revolucionarë shqiptarë.

Në dëshmi të tyre flet vetëdija e zgjuar kombëtare dhe klasore, e shqiptarëve me banim në Jugosllavi.

Na bën të lumtur fakti se Partia e Punës e Shqipërisë dhe Ti, shoku Enver, jo vetëm që keni ndjekur në hap të gjitha konjugacionet e gjenocidit sllavomadh të ushtruar mbi ne, por keni qenë edhe të vetmit denoncues të denjë të këtij gjenocidi në sy të botës.

Deri sa ne kemi duruar, deri sa ne kemi shikuar me sedër të vrarë kombëtare si zbret dhe si na ndalohet flamuri shqiptar, deri sa nga vatrata tona na kanë dëbuar me dajak, me presion e shantazhe, dhe deri sa na kanë vënë në tortura të pashembullta, gjithë kohën që ne kemi shijuar mjetet më të egra të gjenocidit nga ana e social-shovinizmit serbo-malazezo-maqedonas, i vetmi satisfaksion për ne ka qenë forcimi dhe zhvillimi i mbarë i Shqipërisë mëmë dhe denoncimi i hapët nga ana e PPSH i të zezave të zbrazura me rrebesh mbi kokën tonë.

Dhe, në vend të ndonjë ndjenje-je të braktisjes nga Shqipëria mëmë (këtë ndjenje provoi një kohë të gjatë të injektonte në qenien tonë kombëtare gënjeshtër e ligë titiste), qenien tonë e mbushi ndjenja e fuqishme se kush na del zot dhe kush e davarit mjegullën historike, me të cilën titistët donin të mbështillnin historinë tonë të vërtetë dhe planet e tyre shtetërore për shfarosjen e shqiptarëve.

Të shtypur në pikëpamje ekonomike, sociale, nacionale e kulturore, me breza të tërë intelektualësh e revolucionarësh të asgjësuar fizikisht nga pushtuesit serbo-malazezo-maqedonas, pa institucione dhe literaturë të përshtatshme, nga do të rridhnin informata e njohuri, në bazë të të cilave do të mund të hetohej aktualiteti ndërkombëtar dhe çështja jonë jetike.

Aktivitetin e djalërisë patriotike në këtë pjesë të robëruar të atdheut tonë e karakterizonte një kohë të gjatë vetëm instinkti kombëtar dhe entuziazmi i pashuar.

U desh një kohë relativisht e gjatë që ne të kuptonim një fakt fare të thjeshtë, se kufijtë e Shqipërisë dhe të Jugosllavisë, në kushtet e sotme dhe në shkallë ndërkombëtare, janë të pacenueshëm dhe se çdo intervenim i hapët i Shqipërisë në çështjen e shqiptarëve të robëruar mund të konsiderohet përzierje në punët e brendshme të Jugosllavisë e kështu edhe të sjell pasojat të rënda intervencioniste edhe për vetë atdheun tonë, pavarësia e të cilit ka kushtuar çdo pëllëmbë e gjak.

Po tani që vetëdija jonë politike po begatohet gjithnjë e më shumë, rrezikun e Shqipërisë mund ta hetojmë më lehtë dhe më lehtë t'i bëhemi prag atij. Sidomos atë të madhin, rrezikun e intervenimit ndërkombëtar në Shqipërinë Socialiste. Nuk e aprovojmë në asnjë mënyrë dhe jam i bindur se djalëria jonë përparimtare dhe përgjithësisht populli shqiptar brenda kufijve politikë të Jugosllavisë, më parë do të duronte asgjësimin e vet sesa zhbërjen e Shqipërisë.

Duhet të presim vetëm çastin vendimtar të luftës sonë kur lufta të kalojë në konflikt të armatosur. (Por, gjithashtu, ne prekemi thellë në sedër sa herë që, nga mosbesimi në ne, apo nga konspiracioni i thellë, ndonjë shtetas i RPS të Shqipërisë ngul këmbë se si ne në Jugosllavi nuk jemi aq keq dhe se Shqipëria nuk ka fare të bëjë me të vërtetën sa i përket qëndrimit të Shqipërisë socialiste ndaj tokave të veta të pushtuara, sjellin dekurajim dhe pakënaqësi në mesin e popullit tonë të shumëvuaftur).

Nga ana tjetër, ne aprovojmë pa rezervë parimin marksist-leninist të PPSH-së lidhur

me rivendikimin e kufijve. Mirëpo, nga përvoja 35 vjeçare me titizmin, a mund të priten rrethana të rivendikimit në rrethana marksiste-leniniste?

Te ne nuk do të lëkundet kurrë besimi në revolucionaritetin e popujve. Kjo vlen edhe për popujt jugosllavë.

Ti, i dashuri shoku Enver, ke konstatuar vetë se klima politike në Jugosllavi është e atillë që në të mund të pritet shpërthimi i revolucionit socialist. Dhe kushtet ekonomiko-shoqërore për një shpërthim të tillë ekzistojnë qëmoti në këtë vend revizionist, sidomos sot, në kohën e krizës më të madhe në të cilën është katandisur ky vend.

Aparati fashist jugosllav ia ka dalë t'i shuajë grevat e shumta të punëtorëve, që janë zhvilluar kohëve të fundit, po edhe ta minimizojë jehonën e tyre, duke i ruajtur ato në fshehtësi. Këto greva vërtet mund të merren si shkëndijë e një revolucioni të ardhshëm, sado që ato, për sa mund të hetohet, nuk dalin me ndonjë program të qartë marksist-leninist.

Sa i përket opozitës së regjimit të sotëm titist, sidomos kur është fjala për pjesëtarë të kombit kroat nga Kroacia dhe Bosnja, veprimtaria e saj propagandistike dhe agjitate i ka rrënjët në emigracion e orientuar thujse kryekëput nga imperializmi dhe kapitalizmi perëndimor. Kjo opozitë me një bazë fare të dobët në vend, po bën presion të vazhdueshëm që populli kroat, krahas luftës për pavarësi të plotë nga Jugosllavia, të orientohet nga "demokracia" perëndimore, që do të thotë nga regresi i shkelur para dyzet vjetësh, kundër të cilit është derdhur gjaku i popullit kroat. Pos kësaj, regjimi social-shovinist i Beogradit ia ka dalë të helmojë me ndjenjë shoviniste dhe të ndërsejë kundër popullit shqiptar një pjesë të madhe të popullsisë serbe, malazeze e maqedonase, sidomos brenda tokave shqiptare dhe në regjionet që kufizohen me viset tona.

Prandaj, ne jemi skeptikë se për realizimin e aspiratave tona shekullore të drejta, për bashkimin e tokave dhe të popullit tonë, mund të priten rrethana të rivendikimit në baza marksiste-leniniste. Ose, së paku deri sa të arrijë një kohë e tillë, ka rrezik për dëmtime të mëdha të popullsisë shqiptare që lëngon nën regjimin e egër titist.

Aktualisht siç e di edhe Ti, shoku Enver, te ne vazhdon eksplorimi i paskrupullt ekonomik i viseve shqiptare nga ana e qeverisë së Beogradit. Vazhdon me të madhe papunësia dhe shitja e krahut të lirë të punës te kapitalistët perëndimorë.

(Kohët e fundit, qeveria "shqiptare" e Kosovës deklaroi me mburrje në shtyp se si janë duke u bërë përpjekje për t'u siguruar punë edhe së paku dhjetë mijë kosovarë në Libi, pastaj në RFGJ etj.)

Krahas zbrazjes së mëtejshme të Kosovës nga krahui vital i punës (dhe i pushkës), titistët po i shërbejnë, të thuash, pa pengesa edhe një qëllimi sa të lashtë aq edhe aktual sllavomadh: duke sjellë kolonistë të rinj në vend të shqiptarëve të mënjanuar në një mënyrë a në një tjetër, t'i ndërrohet fizionomia etnike tokave të mirëfillta shqiptare.

Në kushte të papunësisë, të pagave të ngurtësuar në anën tjetër, populli shqiptar nën Jugosllavi po çon jetë të mjeruar prej skllavi. Ndërsa rezervat e mëdha ekonomike të viseve tona merren nëpër këmbë dhe me to ushqehet makineria e egër e sistemit revizionist jugosllav dhe ngrihen qendrat e çetnikëve dhe administratorëve serbo-malazezo-maqedonas.

Kështu, pakënaqësia e popullit shqiptar, që gjithmonë ka qenë i pakënaqur nga regjimet

jugosllave, po rritet dita më ditë.

Për djalërinë patriotike e revolucionare shqiptare, pakënaqësia e popullit tonë ka qenë shlagfort i qartë, për të cilin ata janë kapur rregullisht për ta thënë replikën e tyre luftarake. Pakënaqësia në rritje e popullit tonë, njëherazi, është edhe pasqyrë e luftës politike ndërmjet titizmit dhe popullit shqiptar. Dhe kjo pakënaqësi sot ka arritur në atë shkallë, sa mund të thuhet që lufta jonë politike kundër këtij pushtuesi të egër revizionist është fituar gati në mënyrë përfundimtare. Ky është një faktor i fuqishëm shtytës i revolucionit tonë. Ndonëse të zbuluara e të ndëshkuara, në luftën tonë të përgjithshme kanë kontribuar shumë grupet dhe organizatat patriotike e revolucionare në Jugosllavi që nga Lufta e Dytë Botërore e këtej.

Është mbarësi e posaçme që pjesa e tyre dërrmuese ka pasur platformë të shëndoshë ideopolitike. Ato mund të mburren se kanë ndjekur rrugën e luftës nacionalçlirimtare dhe revolucionit socialist, duke synuar në mënyrë permanente bashkimin e tokave dhe të popullit e me vullnetin e popullit, me vendin tonë amë, Shqipërinë socialiste të Partisë së Punës dhe shokut Enver.

Në këtë mënyrë ato janë bërë pararojë dhe shprehje e artë e vullnetit të popullit shqiptar, të ndrydhur nga tradhtia e madhe e PKJ-së dhe nga interesat e Fuqive të Mëdha. Por, megjithëse numerikisht kanë aktivizuar në gjirin e tyre një pjesë bukur të mirë të patriotëve dhe revolucionarëve shqiptarë, këto grupe e organizata nuk mund të mburren për konsolidimin e mjaftueshëm të forcave tona përparimtare dhe për punën me efekte të larta në goditjen e armikut.

Thuajse rregullisht, veprimtaria e tyre është zbuluar dhe është ndëshkuar që në gjysmë të rrugës. Atyre u ka munguar konspiracioni i thellë, i domosdoshëm në veprimtarinë ilegale. Organizimi i tyre është bërë shpesh në suaza regjionesh të caktuara, të ngushta dhe vetëm në ndonjë rast të rrallë ato (si bie fjala më 1964) janë përhapur në ndonjë trevë më të madhe të tokave tona. Përgjatim bën Lëvizja Nacionalçlirimtare e Kosovës dhe Viseve të tjera Shqiptare nën Jugosllavi (LNÇKVSHJ), për të cilën mendoj se jeni në dijeni dhe anëtar i së cilës jam edhe unë.

Kjo lëvizje vazhdimisht ka pasur parasysh si një nga qëllimet kryesore përfshirjen në gji të vet të patriotëve dhe të revolucionarëve nga të gjitha viset shqiptare. Pos kësaj, edhe anëtarët e saj kanë qenë nga të gjitha strukturat shoqërore, gjë që organizatës i ka dhënë një karakter të përgjithshëm popullor.

Me gjithë të metat që janë përcjellë në aktivitetin e grupeve dhe të organizatave patriotike revolucionare të shqiptarëve në Jugosllavi, ne para se t'i sulmojmë me kritikën tonë lidhur me ndonjë aspekt të posaçëm të tyre, më në fund, siç është fare e natyrshme, ka qenë në përputhmëni me mundësitë që ofrojnë kushtet e përgjithshme shoqërore ndër ne. Po tash, meqë lufta jonë politike ka hyrë në fazën e vet përfundimtare, e cila po zhvillohet në favorin tonë, janë të domosdoshme edhe forma më të larta organizimi të aktivitetit revolucionar. Edhe nga kjo pikëpamje ne, me një vonesë të konsiderueshme, kemi arritur në përfundim se luftës sonë i duhet një emërues i përbashkët dhe i fuqishëm. E ky emërues mund të jetë vetëm lufta në baza rigoroze të marksizëm-leninizmit dhe në gji të një partie Komuniste Marksiste-Leniniste.

Për themelimin dhe mirëvajtjen e një partie Komuniste Marksiste-Leniniste të Shqiptarëve

me banim në Jugosllavi, është e domosdoshme një ndihmë konkrete nga ana e Partisë së Punës të Shqipërisë. Një ndihmë e tillë, konsiderojmë ne, është e drejtë e patjetërsueshme si për PPSH-në, ashtu edhe për djalërinë patriotike e revolucionare shqiptare në pjesën e robëruar të atdheut tonë të përbashkët.

Kështu do të përligjej dhe do të fuqizohej edhe lufta e drejtë, po edhe përkrahja që do të merrnim nga PPSH. Ndihma, natyrisht, nuk ka munguar as deri më tash, Literatura revolucionare dhe patriotike, që ka depërtuar në masë të madhe edhe te populli ynë këndej, ka rëndësi të madhe dhe ka ushtruar ndikim të madh. Një rol të rëndësishëm ka luajtur deri më tash sidomos Radio-Tirana me emisionet e saj. Dhe një nga masat më të qëlluara për afrimin dhe për ngritjen e vetëdijes kombëtare, shoqërore, politike e ideologjike të popullit tonë në pjesën e robëruar të Shqipërisë, konsiderojmë ne, ka qenë ajo e 28 Nëntorit të kaluar, që kur shqiptarët në Jugosllavi mund ta ndjekin edhe programin e Televizionit Shqiptar. Mirëpo, për t'ia dalë në mënyrë sa më të denjë dhe sa më efektive qëllimit tonë të lartë, mendojmë se në mesin tonë duhet të punojë një dorë komuniste, që do të na i transmetonte drejtpërdrejtë bazat e shëndosha të veprimtarisë së një partie Komuniste Marksiste-Leniniste në kushtet e ilegalitetit të thellë.

Nga ana jonë mund të them se një gjë është fare e sigurt, njerëz përparimtarë nga të gjitha strukturat shoqërore te ne janë të gatshëm të punojnë pa kursyer asgjë për atdhe dhe për idetë e larta Komuniste. Pos kësaj, në mesin tonë dita ditës po nxjerr kokë një mendim i përgjithshëm: Brezi ynë i sotëm e ndjen veten të thirrur ta bëjë një hap të madh përpara në luftën për liri dhe bashkim me vendin amë, në mos edhe ta realizojë përfundimisht revolucionin e pashmangshëm.

Prandaj, të sigurt se kjo çështje është e denjë për kujdesin Tënd, të Partisë së Punës dhe të mbarë popullit shqiptar, ne presim që kërkesa e mbarështruar këtu për ndihmën e përmendur nga ana e PPSH-së, të hasë në mirëkuptim dhe të shqyrtohet në nivelin për të cilin do të konsideroni ju se është adekuat.

Duke çmuar kohën Tënde të shtrenjtë, shoku Enver, shpresoj se do të kesh mirësinë t'i propozosh ndonjërit nga shokët e afërm të Partisë së Punës të më përgjigjet në këtë letë. (Çdo fjalë, çdo mendim a porosi, do të jetë shumë efektive dhe jo vetëm për mua).

Në përfundim të kësaj letrë, kam nderin e jashtëzakonshëm të Të uroj punë të mbarë në ndriçimin e idesë së lartë komuniste dhe shëndet të çeliktë në udhëheqjen e popullit të lirë shqiptar dhe të Partisë së Punës së Shqipërisë.

*Untergruppenbach
Jusuf Gërvalla
19 gusht 1980
Habichthohe 40,
7101 Untergruppenbach
RF e Gjermanisë*

LIRIA

ORGAN I MARKSISTË-LENINISTËVE TË KOSOVËS

TEHTOR 1980 Nr. 1

"L I R I A"

Liri! Liri! thërresin sot të gjithë popujt e robëruar të botës. Armiqtë imperialistë, socialimperialistë, revizionistë e fashistë kudo në botë dridhen nga kjo thirrje e popujve dhe proletariatit. Të gjithë shtypësit e robëruesit në botë fundin e tyre do ta gjejnë në zjarrin e madh të luftës popullore.

Liri! Liri! thirrri në shekujt populli shqiptar për Atëheun e tij të dashur. Gjaku lamë u derdh për lirinë e shtrenjtë në tokën e shqiptarëve.

Liri thërret sot Kosova e robëruar, Kosova e shumbujtur e martirë, Kosova trimë. Bijtë e Kosovës luftuan në shekuj për liri, kundër armiqve të shumtë e të egër që lakonin fushat tona të gjera, malet tona të bukura, pësirët e shumta që ka në vete toka jonë e dashur. Në këto lakmi të përdurës kralët e Serbisë e Malit të Zi, me ndihmën e imperializmit evropian, me gjithë luftën heroike të popullit shqiptar, arritën të shpëpusin nga trungu i Shqipërisë gati gjysmën e saj dhe ta fusin nën robërinë e tyre të egër.

Të nisur nga këto lakmi kralët revizionistë të Beogradit me tradhëti dhe me hekur e zjarr e futën sërish nën një robëri të re po atë të egër popullin e Kosovës dhe viseve shqiptare në Maqedoni e Mal të Zi.

Por, populli ynë, që në historinë e tij nuk lu nënësua kurrë asnjë robëruesi, sigurisht që nuk u pajtua asnjëherë me sundesit e rinj revizionistë e shovinistë të tërbur. Prandaj, populli shqiptar në Kosovë, Maqedoni e Mal të Zi ka luftuar vazhdimisht dhe lufton pa pushuar, në formë të ndryshme, kundër pushtuesve të sotmë revizionistë, për çlirim kombëtar e shoqëror. Kjo luftë do të rrëtojë gjithnjë e më shumë, do të zgjerohet e thellohet çdo ditë, do të marrë zjarr, do t'i djegë në flakë e saj armiqtë dhe tradhtarët dhe do t'i sjellë fitoren e sigurte popullit tonë, lirinë e ëndëruar në shekuj. Kosovën pa pushtues, pa shtypës e shfrytëzues, të lirë e të bashkuar me Atëheun socialist do ta bëjë vetëm gjaku i pastër i bijve në të mirë të saj.

Organi "Liria" po del me qëllim që ta ndihmojë këtë luftë të popullit tonë për të drejtë e liri.

"Liria" në gjithë punën e saj do të frymëzohet nga aspiratat e larta të popullit dhe do të orientohet nga një vijë e drejtë politike e ideologjike marksiste-leniniste.

"Liria" do të jetë një tribunë e vërtetë e popullit që ka për qëllim të ndihmojë bashkimin e gjithë popullit në luftë kundër pushtuesve dhe tradhtarëve.

"Liria" do të luftojë pa mëshirë kundër armiqëve të popullit tonë dhe do të denancojë propagandën e poshtër demagogjike e mashtruese të tij.

"Liria" do të pasqyrojë urrejtjen e madhe që ka mbushur gjokset shqiptare kundër regjimit shtypës e shfrytëzues, luftën e popullit që bëhet në formë të ndryshme kundër kësaj regjimi, do t'i sqarojë masat e gjendjen brenda dhe jashtë vendit si dhe do t'i orientojë ato në situatat e ndryshme.

"Liria" do t'i tregojë popullit qartë cilët janë armiqtë e vërtetë të tij, kush i rrëmbeu lirinë, kush e vrau dhe e mashtrroi, kush e dëbui nga vatrën e veta, kush e varfëroi dhe e çoi në këtë gjendje të mjeruar, kush i përplas nëpër burgjet e errëta jugosllave bijtë e tij, kush e shtyp dhe e shfrytëzon kaq egërsisht dhe do t'i tregojë cila është rruga e shpëtimit nga robëria e tmerrshme.

"Liria" do t'i tregojë me guxim interesat e popullit tonë të robëruar para çdo armiku.

"Liria" jonë do të jetë gjithë jetën tribunë e së vërtetës, e drejtësisë dhe zëri i lirisë së vërtetë të popullit tonë.

"Liria" do të punojë e luftojë me vullnet të hekurt për edukimin dhe kalljen e popullit me një patriotizëm të flaktë e revolucionar.

"Liria" do të ngrejë lart me krenari traditat e shënjësia luftarake të së kaluarës në lavidshme të popullit tonë, përpjekjet e luftërave të tij për liri e bashkim kombëtar.

"Liria" do të pasqyrojë fitoret e madhe të ndërtimit të shtetit të socializmit në Shqipërinë nënën, nën udhëheqjen e Partisë së lavidshme të Punës dhe shokut Enver Hoxha.

"Liria" do të karakterizohet nga fryma e lartë e internacionalizmit proletar. Në luftë për çlirim në nuk jemi vetëm proletariati dhe popujt e shtypur kudo në botë luftojnë kundër shtypësve e shfrytëzuesve të tyre, por janë të gjithë popujt liridashës të botës.

"Liria" do të përkrahë luftën çlirimtare në Jugosllavi e kudo në botë dhe është kundër politikës antipopullore e gjakatarë të imperializmit me atë amerikan në krye, të socialimperializmit sovjetik, të atij kinez dhe të reaksionarëve të çdo ngjyre.

Këtë mision ka "Liria" jonë.

Numri i parë i gazetës "Liria", tetor 1980, të cilën e nxori Kadri Zeka me ndihmën e pakursyer të Jusuf Gërvallës

Hysen Gega

Tetor, Nëntor 1980

Nuk kishte kaluar shumë kohë pas ndarjes me Jusufin, kur njëri nga mërgimtarët e kishte sjellë një gazetë të quajtur „LIRIA“. Përmbajtja e saj revolucionare dhe atdhetare na gëzoi pa masë. Ne të celulës sonë morëm vendim që materialet e këtij organi t'i fotokopjojmë dhe t'ua shpërndajmë shokëve që ju besonim. I shpërndamë fshehurazi, pa lënë gjurmë.

Dalëngadalë po afroheshin festat e nëntorit. Ne, së bashku me Frontin e Kuq Popullor (FKP), „Lajmëtarin e Lirisë“, dhe me Partinë Komuniste Marksiste-Leniniste të Gjermanisë (PKMLGJ), vendosëm të festonim

në qytetin Nürnberg. Sallën ku do të mbahej manifestimi e kishin siguruar miqtë tanë gjermanë nga PKMLGJ. Manifestimi u mbajt. Pati fjalime patriotike e revolucionare. U paraqit një historik i shkurtër mbi të kaluarën e lavdishme të popullit shqiptar dhe u recituan poezi. Pjesëmarrja e publikut ishte simbolike.

Dhjetor 1980

Gjatë festave të fundvitit, numri i mërgimtarëve filloi të zvogëlohet. Në mënyra të ndryshme, pjesa më e madhe e tyre udhëtuan drejt atdheut të robëruar. Edhe një pjesë e mirë e pjesëtarëve të celulave organizative shkuan për vizitë te familjet e tyre. Ndërkohë, patëm një takim me Jusufin, i cili na sugjeroi që kësaj radhe të udhëtonim pa ngarkesa materialesh të ilegales, dhe na porositi t'ia blinim një hartë të Kosovës, të përmasave të mëdha, detyrë që e mori përsipër Shaban Klaiqi. Kurse, unë mora me vete disa libra nga Republika e Shqipërisë, si dhe broshurën „Kongresi i 5-të i Frontit Demokratik të Shqipërisë“, të blera në Panairin Ndërkombëtar të Librit në Frankfurt.

Pas një kohe, morëm vesh se Hysen Gega kishte udhëtuar për Kosovë, së bashku me njëfarë Sadik Blakaj (nga Llukavci i Begut, Komuna e Istogut), i cili bashkë me të dashurën e tij të quajtur Nysrete (pseudonimin e kishte Diana) kishin qenë mysafirë te Demë Demaj. Kishte kohë që Sadik Blakaj endej sa te njëri mërgimtar te tjetri, duke bërë propagandë të „egër“ kundër regjimit jugosllav. Dema, jo vetëm që e mbante në banesë, por edhe garantonte në besnikërinë, singëritetin dhe devotshmërinë e tij. Sadiku kishte pasur takime me Ibrahim Kelmendin dhe Fahredin Tafallarin, bile Fahredini ia kishte mbajtur të fshehura në banesën e tij 4 pasaporta dhe 3 letërnjoftime². Në shoqërimin e tij, i pandashëm ishte edhe Hysen Gega, i cili kishte marrë vendim që të shkonte në Kosovë për të bërë atentate. Këto ide të krisura të Hysenit i kishte yshtur tej mase Sadik Blakaj dhe ishin mbështetur nga Ibrahim Kelmendi, Demë Demaj dhe Fahredin Tafallari. Bile këta dy të fundit për këtë qëllim kishin ndarë nga dymijë (2.000) marka secili dhe ia kishin dhënë Hysen Gegës për mbulimin e shpenzimeve të aksionit, e bashkë me to edhe disa adresa se ku mund të strehoheshin pas kryerjes së atentateve³. Pas marrjes së këtyre parave ata ishin nisur.

Vendimet e grupit të Hysen Gegës, Sadik Blakajt, Demë Demajt, Fahredin Tafallarit dhe Ibrahim Kelmendit ishin marrë në fshehtësi të plotë dhe pa e përfillur aspak mendimin apo këshillat e Jusuf Gërvallës. Të çuditë qëndrimi i dyzuar i Fahredin Tafallarit, i cili mbahej si njëri ndër shokët më besnikë të Jusuf Gërvallës, se përse nuk e kishte parë të arsyeshme, të paktën formalisht, të konsultohesh paraprakisht me Jusufin, para se ta kishte pranuar e financuar një vendim kapital e të rrezikshëm të Hysen Gegës dhe Sadik Blakajt?

Janar 1981

Më 11 janar 1981, së bashku me Shaban Klaiqin, u kthyem nga Kosova. Ai e kishte përmbushur detyrën e ngarkuar nga Jusufi. E kishte sjellë një hartë të Kosovës, të formatit të madh, për të cilën kishte paguar një shumë prej 6.500 dinarësh⁴.

Porsa u kthyem, morëm lajmin se në mëngjesin e 31 dhjetorit të vitit 1980, ishte arrestuar Hysen Gega. Edhe pse ai nuk i takonte grupit tonë, ne patëm dhembje për fatin e tij. Ishim të sigurt se arrestimi i tij nuk kishte qenë i rastësishëm, dikush e kishte spiunuar. Edhe pas shumë përpjekjeve tona nuk arritëm të mësonim se si dhe në ç'rrethana kishte ndodhur dekonspirimi dhe arrestimi i tij, kurse Sadik Blakaj ishte kthyer prapë në Gjermani pa ferrë në këmbë. Kur ishte takuar Jusuf Gërvalla me Sadik Blakajn, i kishte kërkuar llogari për shokun e burgosur. Sipas Jusufit, Sadik Blakaj e kishte lënë fajtor Hysenin, duke e cilësuar si të paafte, frikacak dhe dyfytirësh që me

2 Fahredin Tafallari, „Terror, dhembje, qëndresë“, faqe – 23.

3 Fahredin Tafallari, „Terror, dhembje, qëndresë“, faqe 26 – 27.

4 Më 10 janar të vitit 1981, e lash për të fundit herë vendlindjen, për t'u kthyer sërish më 17 prill të vitit 2000.

budallaqet e tij kishte rënë vet në burg.

„Po ti si shpëtove nga arrestimi?“ – e kishte pyet Jusufi;

„Falë gjeturisë dhe zgjuarsisë sime“ – ishte përgjigjur Sadiku.

„A do të kishe pranuar që me ndonjërin nga ne të hysh prapë ilegalisht në Kosovë?“ – e kishte pyet prapë Jusufi.

„Po! Me ty do të kisha udhëtuar me gjithë dëshirë dhe do t’kisha dërguar pa ferrë në këmbë aty ku të dëshiron zemra!“ – ishte përgjigj Sadiku.

„Pra, edhe mua po më garanton ashtu siç i garantove Hysen Gegës dikur? – E kishte pyet Jusufi. Sadiku nuk ishte përgjigjur.⁵“

Kah fundi i janarit të vitit 1981, gjatë një takimi pune në Sindelfingen, Jusuf Gërvalla propozoi që të ndërmerret një aksion për ta ndihmuar sado pak familjen e Hysen Gegës. Ne u pajtuam me propozimin e tij dhe secili prej nesh dhamë nga njëqind marka. U mblodh një shumë simbolike prej 1.100 markash.

Pas pak ditësh mora një letër nga Jusuf Gërvalla, ku ndër të tjera shfaqte shqetësimin e tij për fatin e Hysen Gegës. Ja se ç’shkruante:

I dashur shok, Nuhi!

Herën e kaluar nuk patëm si të ishim të kënaqur nga takimi. Unë e kisha marrë me mend krejt ndryshe. Por, ne edhe më tej, në këto kushte, do të ballafaqohemi me vështirësi pasi kemi pak gjë në dorë.

Tani, me keqardhje, ju bëj me dije se kësaj jave nuk mund të takohemi fare. Bardhi, qysh të hënën në mëngjes, ndodhet në Bon, në një seminar, ku i duhej të merrte pjesë patjetër. Natyrisht, ne do të mund të takohemi, nëse ju do të vendosni të vini këndeje nga unë.

Ndërkohë, e kam përgatitur edhe një material. Por, nuk kam si t’jua dërgoj, sepse më parë do të duhej ta fotokopjoja, e për këtë nuk kam mundësi pa qenë këtu Bardhi. Deri në takimin e ardhshëm do të kish qenë mirë që ju t’i jepni zor pak më konkretisht e më energjikisht në mbledhjen e ndihmave për shokun H. Nuk është mirë ta vonojmë këtë punë. Dhe sa më shpejt duhet ta gjejmë një shok të përshtatshëm, i cili do t’i dorëzojë në vend. Besoj se nuk e keni harruar dhe nuk e keni bërë “nazgjë” këtë punë.

Ju porosis të shikoni ndonjë shok me bibliotekë të pasur dhe të merrni prej tij e ta lexoni librin e V. I. Leninit: “Ç’të bëjmë?”. E gjeni në vëllimin 5 të kompletit të veprave të Leninit, nga faqja 401 deri në fund. Unë besoj se do ta gjeni, po të përpiqeni. Kurse leximi i kësaj vepre është i domosdoshëm.

Ju porosis, mbi të gjitha, që ta ruani sekretin, si jemi marrë vesh, për ato që kemi biseduar. Ne ndonjëherë mund të mos punojmë si duhet, si tash që i kemi rralluar takimet, gjë që dëmton vullnetin dhe moralin tonë. Por, të mos harrojmë se çështja kryesore mbetet ajo që është, dhe ajo asnjëherë nuk humbet asgjë nga shenjtëria e vet. Këto t’i keni parasysh, dhe jo ndonjë qëndrim të ndonjë shoku, se kështu mund të

5 Fjalë që qarkullonin dendur në atë kohë. I përshkruan edhe Fahredin Tafallari, në librin e tij me titull: “Terror, dhembje, qëndresë”, në faqen 29 – 30.

I dashur shok, Nuh!

Herën e kaluar nuk patëm si të ishim të kënaqur nga takimi. Unë e kisha marrë me mend krejt ndryshe. Por, ne edhe më tej, në këto kushte, do të ballafaqohemi me vështirësi, pasi kemi pakgjë në dorë.

Tani, me keqardhje, ju bëj me dije se kësaj jave nuk mund të takohemi fare. Bardhi, qysh të hënën në mëngjes, ndodhet në Bon, në një seminar, ku i duhej të merrte pjesë patjetër. Natyrisht, ne do të mund të takoheshim, nëse ju vendosni të vini kënde, nga unë.

Ndërkohë e kam përgatitur edhe një material. Por, nuk kam si t'jua dërgoj, sepse më parë do të duhej ta fotokopjoja, e për këtë nuk kam mundësi pa qenë këtu Bardhi. Deri në takimin e ardhshëm do të kish qenë mirë që ju t'i jepni zor pak më konkretisht e më energjikisht në mbledhjen e ndihmave për shokun H. Nuk është mirë ta vonojmë këtë punë. Dhe sa më shpejt që të mbledhen ato, aq më shpejt duhet ta gjejmë një shok të përshtatshëm, i cili do t'i dorëzojë në vend. Besoj se nuk e keni harruar dhe nuk e keni bërë "nazgja" këtë punë.

Ju porosis të shikoni ndonjë shok me bibliotekë të pasur dhe të merrni prej tij e ta lexoni librin e V. I. Leninit "Ç'të bëjmë?". E gjeni në vëllimin 5 të kompletit të veprave të Leninit, nga faqja 401 deri në fund. Unë besoj se do ta gjeni, po të përpiqeni. Kurse leximi i kësaj vepre është i domosdoshëm.

Ju porosis, mbi të gjitha, që ta ruani sekretin, siç jemi marrë vesh, për ato që kemi biseduar. Ne ndonjëherë mund të mos punojmë si duhet, si tash që i kemi rralluar takimet, gjë që e dëmton vullnetin dhe moralin tonë. Por, të mos harrojmë se çështja kryesore mbetet ajo që është, dhe ajo asnjëherë nuk humbet asgjë nga shenjtëria e vet. Këto t'i keni parasysh, dhe jo ndonjë qëndrim të ndonjë shoku, se kështu mund të bëjmë gabime të pafalshme, duke e barazuar rëndësinë e vet çështjes me qëndrimet e përshtatshme a të papërshtatshme të shokëve.

Me përshëndetja të ngrohta vëllazërore,
"Lajmëtari"

P.S.

Nuk e di a e keni adresën time: Habichthöhe 40, 7101 Untergruppenbach. Në qoftë se nuk vini, atëherë më shkruani ndonjë letër. Mundësisht me makinë shkrimi, për arsyt që dihen. Dhe, në letër, të shtroni pyetjet lidhur me materialet e përpunuara deri më tash, apo për gjëra të tjera që na interesojnë.

bëjmë gabime të pafalshme, duke e barazuar rëndësinë e vet çështjes me qëndrimet e përshtatshme a të papërshtatshme të shokëve.

*Me përshëndetje të ngrohta vëllazërore,
“Lajmëtari”*

P. S.

Nuk e di a e keni adresën time: Habichthöhe 40, - 7101 Untergruppenbach.

Në qoftë se vini, atëherë më shkruani ndonjë letër. Mundësisht me makinë shkrimi, për arsye që dihen. Dhe, në letër, të shtroni pyetjet lidhur me materialet e përpunuara deri më tash, apo për gjëra të tjera që na interesojnë.

Ndërkohë, mora edhe një letër nga Jusufi. Kësaj radhe më paralajmëronte për një takim pune më 1 shkurt 1981, në Ludwigsburg, te zyra e Bardhit, dhe kërkonte para për ta nxjerrë nga shtypi gazetën “Lajmëtari i Lirisë”, sepse Ibrahim Kelmendi dhe Hysen Gega nuk i ishin përmbajtur marrëveshjes që Jusufi të përkujdesej për gazetën „Bashkimi“, kurse ata t’i hiqnin shpenzimet e shtypit të gazetës „Lajmëtari i Lirisë“. Ja se ç’më shkruante Jusufi:

I dashur shok, Nuhi!

Më vjen keq që një nga bisedat tona të para serioze u bë duke kritikuar punën e të tjerëve, madje pa qenë ata prezentë. Ka mundësi të dalin keqkuptime dhe gjithë puna të merret si përgojim, por këtë gjë do ta bëjmë edhe ndërsy njerëzve që do t’i marrim në thumb, kurdo që të na ipet rasti. Aq më parë është e rëndësishme ta sheshojmë mënyrën e punës së “Frontit...”, sepse është në kundërshtim të rreptë me veprimtarinë revolucionare marksiste – leniniste, pa marrë parasysh që vetë ka si pikënisje idenë marksiste – leniniste. Por, vetëm formalisht...

Por, këtë gjë, tash e tutje do ta bëjmë më me themel.

Takimin e parë po e mbajmë të dielën (më 1 shkurt) në ora 18:00, në Ludwigsburg. Takohemi te zyra e B., aty ku i mbanim provat e dramës. Takimi do të jetë i shkurtër. (Duhet të kujdesemi që takimet tona të mos shndërrohen në “ndeja të pasdarkes dimërore”).

Mendoj unë se duhesh t’i marrësh me vete nja 400 DM nga ato të fondit të krijuar deri më tash. Me I. dhe H. kemi pasur një marrëveshje konkrete, që unë të shkruaj për “Bashkimin”, t’i përpunoj materialet e shkruara prej të tjerësh dhe ta shtyp gjithë materialin në makinën time të shkrimit. Unë i jam përmbajtur marrëveshjes, ata jo. Deri më tash, ata më kanë dhënë vetëm 200 DM për shtypjen në shtypshkronjë të “Lajmëtarit të Lirisë”, kurse marrëveshja ka qenë që të hollat për shtyp t’i sigurojnë ata, meqë unë nuk jam në gjendje të paguaj nga xhepi im. (Deri më tash, dy numrat e revistës i kam paguar me të hollat e mia, sikurse edhe makinën e shtypit, gjithsejtë mbi 9.000 DM, kurse kontribute nga shokët kam marrë gjithsejtë 1.300 DM.) Për këtë arsye, numri i parë (për këtë vit) më ka ndenjur që më se dy javë i gatshëm, sepse nuk kisha të holla ta dërgoja në shtyp.

Merri me vete, nëse mundesh, edhe ato disqet e gramafonit me recitime, të cilat i përmendi

I dashur shok, Nuhi!

Më vjen keq që një nga bisedat tona të para serioze u bë duke kritikuar punën e të tjerëve, madje pa qenë ata prezentë. Ka mundësi të dalin keqkuptime dhe e gjithë puna të merret si përgojim, por këtë gjë do ta bëjmë edhe ndër sy njerëzve që do t'i marrim në thumb, kurdo që të na jepet rasti. Aq më parë është e rëndësishme ta sheshojmë mënyrën e punës së "Frontit...", sepse është në kundërshtim të rreptë me veprimtarinë revolucionare marksiste-leniniste, pa marrë parasysh që vetë ka si pikënisje idenë marksiste-leniniste. Por, vetëm formalisht...

Por, këtë gjë, tash e tashë do ta bëjmë më me themel.

Takimin e parë po e mbajmë të dielën (më 1 shkurt) në ora 18, në Ludvigsburg. Takohemi te zyra e B., aty ku i mbanim provat e dramës. Takimi do të jetë i shkurtër. (Duhet të kujdesemi që takimet tona të mos shndërrohen në "ndeja të pasdarkës dimërore".)

Mendoj se duhet t'i marrësh me vete një 400 DM nga ato të fondit të krijuar deri më tash. Me I. dhe H. kemi pasur një marrëveshje konkrete që unë të shkruaj për "Bashkimin", t'i përpunoj materialet e shkruara prej të tjerësh dhe ta shtyp gjithë materialin në makinën time të shkriimit. Unë i jam përmbajtur marrëveshjes, ata jo. Deri më tash, ata më kanë dhënë vetëm 200 DM për shtypjen në shtypshkronjë të "Lajmëtarit të lirisë", kurse marrëveshja ka qenë që të hollat për shtyp t'i sigurojnë ata, meqë unë nuk jam në gjendje të paguaj nga xhepi im. (Deri më tash, dy numrat e revistës i kam paguar me të holla të mia, sikurse edhe makinën e shtypit, gjithsej mbi 9 000 DM, kurse kontribute nga shokët kam marrë gjithsej afro 1 300 DM.) Për këtë arsye, numri i parë (për këtë vit) më ka ndenjur që më se dy javë i gatahem, sepse nuk kisha të holla ta dërgoja në shtyp.

Merri me vete, nëse mundesh, edhe ato disqet e gramofonit me recitime, të cilat i përmendi Mehdiu. Është mirë t'i incizojmë dhe t'i shpërndajmë sa më parë.

Në takim të vijsh në formacionin për të cilin jemi marrëveshje he-rën e kaluar.

Mirupafshim, të dielën!

Lajmëtar
"Lajmëtar"

Të fala të përzemërta edhe shokëve, që a'po ua përmend emrin!

P.S. Po të dërgoj edhe numrin më të ri të "Bashkimit", nëse nuk e keni marrë ende. Por, ju lutem të ma ruani, sepse është e vetmja kopje që kam.

*Mejdiu. Është mirë t'i incizojmë dhe t'i shpërndajmë sa më parë.
Në takim të vish në formacionin për të cilin jemi marrë vesh herën e kaluar.*

*Mirupafshim, të dielën!
(nënshkrimi origjinal i Jusuf Gërvallës)
“Lajmëtari”*

Të fala të përzemërta edhe shokëve, që s'po ua përmend emrin!

P. S. Po të dërgoj edhe numrin më të ri të “Bashkimit”, nëse nuk e keni marrë ende. Por, ju lutem të ma ruani, sepse është e vetmja kopje që e kam.

Shkurt 1981

Në fillim të shkurtit mora një letër nga Jusufi. Ishte i brengosur për fatin e Hysen Gegës dhe çështjen e ndihmave që pritej të mblidheshin për ta ndihmuar sadopak familjen e tij që kishte ngelë në një gjendje të mjerueshme... ndër të tjera ai shkruante:

I nderuar shok, Nuhi!

Druaj mos jam vonuar në këtë letër, për arsye të caktuara.

Në qoftë se e merr brenda ditës së sotme (e martë, 10 shkurt 1981), atëherë, të lutem që në përbërjen e herës së kaluar, të dalësh po në atë kohë dhe po në vendin e përparshëm në takim. Shpresoj se e keni lexuar me shokë materialin që more herën e fundit, se do të keni marrë edhe ndonjë qëndrim të caktuar lidhur me të, dhe se kësaj radhe do të mund të kalojmë konkretisht në sqarimin e gjërave të panjohura lidhur me materialin e parë dhe në punën e mundimshme po të shenjtë që na pret në të ardhmen. Unë jam duke punuar në një material të ri me rëndësi dhe besoj se do të jetë i gatshëm për këtë takim. Po kështu, ka qenë e parashikuar që brenda ditës së sotme të dalë edhe numri i ri i “Lajmëtarit”, kështu që, nëse del, do ta marrim me vete edhe atë.

Nëse është kthyer M., merrja ato pllakat e gramafonit dhe pyete a ka marrë gjë vesh lidhur me shokun H., pasi, me gjasë, M. ka qenë në shtëpi dhe, sipas informatave, është dashur të kthehej pardje.

Besoj të kesh biseduar me shokët për ndihma që patëm thënë t'i mblidhnim për H. Po kështu, qysh tash ne duhet të mendojmë hollë e hollë se kush do të jetë njeriu i përshtatshëm, që do t'i dërgojë në vend ato, kur të mblidhen. Kjo ka rëndësi të madhe.

Me shpresë se letra arrin me kohë, ju përcjellim të fala vëllazërore, ty dhe shokëve!

“Lajmëtari”

I dashur shok, Nuhi!

Druaj mos jam vonuar me këtë letër, për arsye të caktuara.

Në qoftë se e merr brenda ditës së sotme (e martë, 10 shkurt), atëherë, të lutem që në përbërjen e herës së kaluar, të dalësh po në atë kohë dhe po në vendin e përparshëm në takim.

Shpresoj se e keni lexuar me shokë materialin që more herën e fundit, se do të keni marrë edhe ndonjë qëndrim të caktuar lidhur me të dhe se kësaj radhe do të mund të kalojmë konkretisht në sqarimin e gjërave të panjohura lidhur me materialin e parë dhe në punën e mundimshme po të shenjtë që na pret në të ardhmen. Unë jam duke punuar në një material të ri me rëndësi dhe besoj se do të jetë i gatshëm për këtë takim. Po kështu, ka qenë e parashikuar që brenda ditës së sotme të dalë edhe numri i ri i "Lajmëtarit", kështu që, nëse del, do ta marrim me vete edhe atë.

Nëse është kthyer M., merrja ato pllakat e gramofonit dhe pyete a ka marrë gjë vesh lidhur me shokun H., pasi, me gjasë, M. ka qenë në shtëpi dhe, sipas informatave, është dashur të kthehej prapë.

Besoj të kesh biseduar me shokët për ndihmat që patëm thënë t'i mblihdhim për H. Po kështu, qysh tash ne duhet të mendojmë holl e holl se kush do të jetë njeriu i përshtatshëm, që do t'i dërgojë në vend ato, kur të mblihdhen. Kjo ka rëndësi të madhe.

Me shpresë se letra arrin me kohë, ju përcjellim të fala vëllazërore, ty dhe shokëve!

"Lajmëtarit"

Më 11 shkurt të vitit 1981 kisha një takim vetëm për vetëm me Jusuf Gërvallën. E kishim caktuar vendin në një klub arbëresh në Ludwigsburg. Gjatë bisedës që zhvilluam aty, Jusufi propozoi të shtypen disa trakte dhe urgjentisht të dërgohen në Kosovë. Sipas parametrave të tij, pritej që në mars të kishte trazira në Prishtinë, dhe ato mund të ishin spontane, por ndoshta edhe të organizuara. Këto trazira do të ishin peshojë që do ta masnin impulsin e okupatorit jugosllav. Me një fjalë, nëse regjimi aktual sillet në mënyrë të butë ndaj demonstruesve, ata duhet të tërhiqen, mirëpo, në rast se ata fillojnë me brutalitet të egër, siç ishte zakoni i tyre kundër shqiptarëve, atëherë ne do të jemi fitimtarë... sidoqoftë, luftën do ta bëjë populli.

Pak ditë më vonë u gjend edhe njeriu që do ta dërgonte shumën prej 1.100 markash, që ishin grumbulluar për Hysen Gegën. Këtë e mori përsipër anëtar i celulës sonë, Mejd Rexha nga Mushtishti, i cili njihej me të afërmit e Hysenit, dhe i mori paratë. U ndamë të lumtur se më në fund arritëm të bënim diçka simbolike për shokun tonë të idealit. Mirëpo, koha nxori para nesh diçka të papritur dhe mjaft befasuese...

Mars 1981

Deri në shpërthimin e demonstratave të 11 marsit të vitit 1981 në Prishtinë, ne nuk patëm ndonjë aktivitet të posaçëm. Ishim të përqendruar se ç'do të na sjellë koha. Ndërkohë, unë ia pata dërguar një letër Jusufit, përgjigjen e të cilës e mora pas shpërthimit të demonstratave. Ja se ç'më shkruante Jusufi:

I dashur shoku Vullnet, dhe të tjerë,

E mora letrën tuaj dhe listën e fjalëve të panjohura që duan shpjegim. Pikërisht për ta kryer këtë punë, ndenja në shtëpi dhe nuk dola sot të takohem me ju, sado që e dija se do të dilnit në Ludwigsburg. Prandaj e porosita Bardhin të merreni vesh. Ai sapo u kthye nga puna dhe më tregoi se jeni takuar. Edhe për të tjerët më tregoi. Natyrisht, do të bëhet shumë mirë nëse do të keni rast të shkoni për ndonjë ditë për në shtëpi. Edhe do të çmalleni edhe do të kryeni ndonjë punë.

Merret vesh se nuk do të shkoni pa më treguar dhe pa u takuar. Duhet të merremi vesh për ndonjë send, helbete. Pos kësaj, meqë njeriu i pritur nga Kosova nuk erdhi ende, s'është keq të mendoni pakëz si ta organizojmë edhe nxjerrjen përtej kufirit të këtyre revistave të grumbulluara. Pos kësaj, mendoj që ka ardhur koha të caktojmë një njeri i cili do të realizojë kontaktin me krahun e Lëvizjes në Kosovë. Pra, kemi shumëçka për t'u marrë vesh.

Më njoftuat për demonstratat. Uashingtoni thotë se kanë qenë 500 demonstrues. „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ (data 12.03.1981) thotë se demonstrata ka qenë e fuqishme, kurse pjesëmarrës kanë qenë 2000, disa shokë që gjoja e paskan dëgjuar me vëmendje Radio-Këlnin, thonë se Këlni paska thënë se kanë marrë pjesë 32 mijë demonstrues. Ndërkaq, me valën e parë të informatave, disa shokë nga Kosova na kanë dhënë njoftime jo të plota. Ata thonë se kanë qenë së paku 4000 demonstrues. Një polic është plagosur rëndë (gazeta gjermane thotë se ai ka vdekur), kurse prej djelmoshave tanë 13 janë të plagosur. Demonstratat kanë filluar të mërkurën më 11 mars 1981 në ora 17:00, dhe kanë vazhduar deri ditën e nesërme në ora 4. Së shpejti do të na arrijnë informata të hollësishme.

Sido që të jetë, demonstratat nuk i mohon as „Rilindja“, as „Borba“ (13 ose 14 mars), sado që e zvogëlojnë përmasën dhe numrin e pjesëmarrësve, në një mënyrë aq të mjerë, e cila është karakteristike vetëm për fashizmin jugosllav.

Lidhur me efektin e tyre do të flasim posaçërisht pasi të marrim informata të plota. Po një gjë dihet me siguri: ato kanë rëndësi shumë të madhe. E vërtetojnë edhe njëherë vitalitetin

I dashur shoku Vullnet, dhe të tjerë,

E mora letrën tuaj dhe listën e fjalëve të panjohura që duan shpjegim. Pikërisht për ta kryer këtë punë, ndenja në shtëpi dhe nuk dola sot të takohem me ju, sado që e dija se do të delnit në Ludvigsburg. Prandaj e porosita Bardhin të merreni vesh. Ai sapo u kthye nga puna dhe më tregoi se jeni takuar. Edhe për të tjerat më tregoi. Natyrisht, do të bëhet shumë mirë nëse do të keni rast të shkoni për ndonjë ditë në shtëpi. Edhe do të çmalleni edhe do të kryeni ndonjë punë. Merret vesh se nuk do të shkoni pa më treguar dhe pa u takuar. Duhet të merremi vesh për ndonjë send, helbete. Pos kësaj, meqë njeriu i pritur nga Kosova nuk erdhi ende, s'është keq të mendoni pakëz si ta organizojmë edhe nxjerrjen përtej kufiri të gjithë këtyre revistave të grumbulluara. Pos kësaj, mendoj që ka ardhur koha të caktojmë një njeri i cili do ta realizojë kontaktin me krahun e Lëvizjes në Kosovë. Pra, kemi shumëkëska për t'u marrë vesh.

Më njoftuat për demonstratat. Uashingtoni thotë se kanë qenë 500 demonstrues. "Frankfurter allgemeine Zeitung" (datë 12.03.) thotë se demonstrata ka qenë e fuqishme, kurse pjesëmarrës kanë qenë 2000. Disa shokë, që gjoja e paskan dëgjuar me vëmendje Radio Kölnin, thonë se Kölni paska thënë se kanë marrë pjesë 32 mijë demonstrues. Ndërkaq, me valën e parë të informatave, disa shokë nga Kosova na kanë dhënë njoftime jo të plota. Ata thonë se kanë qenë së paku 4000 demonstrues. Një policist është i plagosur rëndë (gazeta gjermane thotë se ai ka vdekur), kurse prej djelmoshave tanë 13 janë të plagosur. Demonstratat kanë filluar të mërkurën, më 11 mars në ora 17, dhe kanë vazhduar deri ditën e nesërme në ora 4. Së shpejti do të na arrijnë informata të hollësishme.

Sido që të jetë, demonstratat nuk i mohon as "Rilindja" as "Borba" (14 ose 15 mars), sado që e zvogëlojnë përmasën dhe numrin e pjesëmarrësve, në një mënyrë aq të mjerë, e cila është karakteristike vetëm për fashizmin jugosllav.

Lidhur me efektin e tyre do të flasim posaçërisht pasi të marrim informata të plota. Po një gjë dihet me siguri: ato kanë rëndësi shumë të madhe. E vërtetojnë edhe një herë vitalitetin e popullit tonë dhe faktin se mes nesh dhe fashizmit jugosllav nuk do të ketë kurrë pajtim, deri te liria e plotë dhe bashkimi me vendin amë.

Përshëndetje shqiptare e komuniste
"Lajmëtarë"

e popullit tonë dhe faktin se mes nesh dhe fashizmit jugosllav nuk do të ketë kurrë pajtim, deri te liria e plotë dhe bashkimi me vendin amë.

*Përsëritet shqiptare e komuniste
„Lajmëtari“*

Prill 1981

Fill pas demonstratave të 11 marsit, u thirr një takim urgjent i prirë nga Jusuf Gërvalla. Takimi ishte caktuar në Sindelfingen, ditën e shtunë, më 14 mars 1982. U mbledhën të gjithë shokët e celulës. Jusufi na informoi për rrjedhën e demonstratave, numrin e pjesëmarrësve që ende ishte i paverifikuar, gënjeshttrat e lëshuara nga regjimi i Beogradit për minimizimin e pjesëmarrësve, sulme policore dhe të plagosur nga të dyja palët, arrestime të pjesëmarrësve dhe brohoritjet e parullave, identike me ato të vitit 1968: „Kosova Republikë“, „Jemi shqiptarë e jo jugosllavë“, „Vetëvendosje“ etj. Në fund na njoftoi se kishte informata nga shokët në Zvicër, se do të zhvillohej një demonstratë në përkrahje të demonstratave në Kosovë. Për vendin, mënyrën e organizimit dhe natyrën që do të ketë demonstrata, tha se do të njoftohemi me kohë. Tani për tani shtrohet si nevojë e ngutshme që të përcaktojmë mënyrën e udhëtimit. Të organizohen autobusë për transportimin e demonstruesve, të organizohet sigurimi i ngjyrave për shkrimin e parullave, të sigurohen flamuj të mjaftueshëm etj.

Derisa ne ishim në vllugun e përgatitjeve, u informuam se data dhe vendi i mbajtjes së demonstratës kundër Jugosllavisë ishte caktuar dita e shtunë, 11 prill 1981, në kryeqytetin e Zvicrës, Bernë. Vendi i takimit ishte stacioni hekurudhor i qytetit.

Demonstrata e 11 prillit 1981 në Bernë – Zvicër

Demonstrata ishte organizuar nga Kadri Zeka. U grumbulluam në stacionin hekurudhor të Bernës. Marshimi filloi në kohën e caktuar, diku rreth orës 10:30 minuta. Të prirë nga Kadri Zeka dhe Bardhosh Gërvalla, demonstruesit lëvizën në drejtim të ambasadës jugosllave. Numëroheshin rreth 400 pjesëmarrës. Edhe Ibrahim Kelmendi ishte në ballë të turmës, me një aparat fotografik të varur në qafë. Ai marshonte përkrah turmës, herë duke brohoritur e herë duke i fotografuar pjesëmarrësit. Nën shkëlqimin e flamujve dhe të parullave që i bartnin pjesëmarrësit në dorë, turma brohoriste parulla me kërkesa politike, si: „Kosova Republikë“, „Studentë, punëtorë, fshatarë, jemi një e të pa ndarë“, „Jemi shqiptarë dhe jo Jugosllavë“, „Lironi të burgosurit nga burgjet jugosllave“, „Poshtë fashizmi terrorist jugosllav“, „Lavdi Marksizmit-Leninizmit“, „Lavdi motrave

dhe vëllezërve të cilët flijuan jetën e tyre për lirinë e atdheut”, “Kosova Republikë”, “Vetëvendosje”... Kishte parulla edhe në gjuhën frënge dhe gjermane, nga to njëra ishte: “Hoch die internationale Solidarität” etj...“

Marshimi vazhdoi përmes qytetit të Bernës. Dalëngadalë po i afroheshim ambasadës jugosllave. Gjatë marshimit na u bashkuan edhe disa anëtarë shoqatash zvicerane, të cilët ishin në përkrahje të kërkesave tona të drejta. Kur arritëm para ambasadës jugosllave, para nesh u shfaq roja zvicerane e ambasadës. Demonstruesit, pasi ndaluan, filluan të brohorasin fuqishëm kërkesat politike të shpalosura qysh nga fillimi i marshit. Pas pak, në ballë të demonstruesve u pa Kadri Zeka. Në fillim me zë të lartë, i përshëndeti pjesëmarrësit, duke i përgëzuar për guximin e tyre. Propozoi të mbahej një minutë heshtje në shenjë respekti për dëshmorët e rënë. Masa u qetësua. Askush nuk lëvizte, askush nuk fliste derisa u dëgjua zëri i Kadriut: „Lavdi u qoftë“, i pasuar me zërin e përbashkët të turmës: „LAVDI!“

Pas pak, Kadriu filloi leximin e referatit të përgatitur paraprakisht, dhe në fund u kërkuar që pala jugosllave ta pranojë notën e protestës nga ana e demonstruesve. Nuk e pranuan. Atëherë Kadriu ua bëri të qartë se ne jemi këmbëngulës në të drejtat dhe qëndrimet tona, andaj do të presim para ambasadës derisa të realizohet kjo e drejtë. Pas reagimit të autoriteteve zvicerane, pas një pritje dyorëshe, përfaqësuesi i ambasadës doli i shoqëruar nga rojet policore zvicerane dhe e pranoi notën e protestës që ia dorëzoi Kadri Zeka. Turma entuziaste brohoriti fuqishëm.

Derisa unë dhe Nami Ramadani po merreshim me mbledhjen e parullave që i kishin braktisur demonstruesit, një numër i konsiderueshëm i pjesëmarrësve, të prirë nga Kadri Zeka dhe Bardhosh Gërvalla, shkuan në një sallë ku ishte organizuar një konferencë për shtyp.

Për mbarëvajtjen e konferencës për shtyp ishin kujdesur Kadri Zeka dhe Bardhosh Gërvalla. Bardhoshi, me ndihmën e Kadriut, iu ishte përgjigjur pyetjeve të shtruara nga gazetarët. Veç kësaj, ai kishte mbajtur edhe rolin e përkthyesit, kur pyetjeve iu ishin përgjigjur të tjerët. Me argumente të bollshme, gazetarëve të huaj u ishin shpjeguar natyra dhe shkaqet e demonstratës, solidarizimi i mërgatës me kërkesat legjitime të popullit të Kosovës, e veçmas përkrahja e kërkesës “Kosova Republikë”.

Një gazetar e pyeti drejtpërsëdrejti Bardhosh Gërvallën, nëse qëllimi i vërtetë i luftës duhet të jetë jo pavarësia e Kosovës, por bashkimi i saj me shtetin shqiptar? Bardhoshi iu përgjigj se ‘ne nuk e kemi ndërmend të bashkohemi me Shqipërinë, por e duam shtetin tonë’. Gazetarët kishin shfaqur interes të njoftoheshin për arsyet, rrjedhën dhe cilat shtresa kishin marrë pjesë në demonstratat në Kosovë. Kësaj pyetje i ishte përgjigjur Nysret Hajdari nga Prishtina, duke ua shpjeguar arsyet e protestave, pakënaqësinë e popullit dhe pjesëmarrjen e të gjitha shtresave, duke filluar nga nxënësit, studentët, fshatarët, punëtorët dhe profesorët e shkollave të mesme dhe fakulteteve.

Kishte pasur edhe pyetje provokuese nga disa gazetarë, duke e cilësuar popullin shqiptar në Jugosllavi si pakicë etnike. Prapë ishte përgjigjur Bardhoshi, duke treguar se shqiptarët në Jugosllavi nuk ishin pakicë, por radhiteshin në vendin e tretë pas serbëve dhe kroatëve, prandaj edhe po protestojnë për barazi me popujt e tjerë të federatës. Ishte inkuadruar në bisedë edhe Nuhi Muhadri nga fshati Demjan i Gjakovës, duke iu sqaruar

Demonstrata e 11 prillit 1981, në Bernë (Në qendër Nuhi Sylejmani me pankartë në dorë: Jashtë Kosovës ushtria dhe policia jugosllave!)

gazetarëve se shqiptarët në Kosovë duhet të jenë komb e jo kombësi, sepse janë shumicë në numër për ta gëzuar këtë të drejtë... pastaj, Kosova është e pasur dhe e njohur në botë me minerale etj.

Demonstrata e 18 prillit në Cyrih – Zvicër

Ditën e shtunë, më 18 prill 1981, ishte caktuar data për mbajtjen e demonstratës në Cyrih, nën organizimin dhe përkujdesjen e Kadri Zekës. Ftesën e morëm me kohë.

Menjëherë filluam përgatitjet, si për udhëtim ashtu edhe për shkrimin e parullave dhe për flamuj. U tubuam në qendër të qytetit, duke brohoritur parullat e njëjta si ato që ishin brohoritur në Kosovë dhe në demonstratën e Bernës. Turma u nis drejt konsullatës jugosllave. Gjatë gjithë kohës, turmës së demonstruesve, që numëroheshin mbi 900 veta, i prinin Kadri Zeka dhe Bardhosh Gërvalla.

Marshimi i demonstruesve ishte i shkëlqyer dhe me një disiplinë të lartë. Kadriu, paralelisht bënte shpërndarjen e disa broshurave që i kishte përkthyer nga gazetatat që kishin shkruar për ngjarjet në Kosovë, si nga „Süddeutsche Zeitung“, „Corriere della Sera“, „Le Quotidien de Paris“, „Der Tagesspiegel“, „Die Welt“, „Der Spiegel“, „Herald Tribune“, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, „Hürriet“, „Neue Zürcher Zeitung“, „Reuter“, „The Times“, „To Vima“ etj.

Turma kishte ndaluar pranë ndërtesës së konsullatës jugosllave. Kadriu e lexoi referatin. Pas leximit të referatit, demonstruesit u shpërndanë në mënyrë të qetë. Para se të ndaheshin, udhëheqësit e demonstratës, Bardhoshi dhe Kadriu, e kishin parë të arsyeshme që paraprakisht të caktohej një datë e përshtatshme për një takim pune. Meqë Jusufi nuk kishte mundësi lëvizjesh jashtë shtetit gjerman, ishte vendosur që më 2 maj 1981, të udhëtonte Kadriu në familjen Gërvalla në Gjermani.

Maj 1981

Në ditën e caktuar, më 2 maj, me trenin e orës 19:02, arriti Kadriu në stacionin e trenit në Shtutgart. Gjatë gjithë kohës, me kërkesën e tij, e shoqërova Bardhoshin. Pasi u bashkuam me Kadriun, me veturën e Bardhoshit arritëm në Untergruppenbach, ku na priti me ngrohtësi jo vetëm Jusufi, por mbarë familja Gërvalla.

Pas përshëndetjeve të rastit, Kadriu nxori nga çanta disa ekzemplarë të gazetës „Liria“⁶ dhe të librit „Këngët e Lirisë.“ Nën tingujt e një muzike të lehtë (që më tepër shërbente për pengimin e ndonjë përgjimi të mundshëm të bisedave tona nga ndonjë spiun jugosllav, sesa për argëtim), për një kohë të gjatë u morëm me vlerësimin e demonstratave të zhvilluara, të cilat kishin kaluar mjaft mirë, edhe pse nuk kishte vend për vetëkënaqësi. Nga përvoja e fituar u vendos që të vazhdohej organizimi i demonstratave edhe në qytete tjera të Gjermanisë, duke filluar në Dyseldorf, ku kishte shumë shqiptarë dhe ku ndodhej

⁶ Numri i tretë i organit „Liria“ doli në maj të vitit 1981, nën mbikëqyrjen teknike të Jusuf Gërvallës, i cili e kishte angazhuar Haxhi Berishën nga Prapaqani, që disa ekzemplarë të këtij numri t'i fuste në Kosovë.

klubi „Emin Duraku“. Ky klub, me një sukses të shkëlqyer dhe pa pasoja të mëvonshme, kishte arritur të shkëputej nga tutela e konsullatës jugosllave. Aty vepronte organizata e Ibrahim Kelmendit, e quajtur Fronti i Kuq Popullor.

Në bisedë e sipër u pa e arsyeshme që të organizohej edhe një demonstratë në Dyseldorf, para konzultës jugosllave, edhe pse tani nuk ishte e domosdoshme të protestohej gjithmonë para ambasadave apo konsullatave jugosllave. Mjaftonte që në protesta të tërhiqeshin sa më shumë njerëz e me to të merrej pastaj shtypi i huaj! Lejen për demonstrim nga organet kompetente të Dyseldorfit u vendos ta kërkonte Ibrahim Kelmendi, me prezencën e Kadriut dhe të Bardhoshit.

Me propozimin e Jusufit u vendos që nga Ambasada e Shqipërisë në Vjenë të sigurohet filmi „Ballë për ballë“, i Kinostudios Shqipëria e Re, gjë të cilën e mori përsipër Bardhoshi. Pastaj Jusufi propozoi që të hapej një xhirollogari për grumbullimin e mjeteve financiare për t’ju ardhur në ndihmë të burgosurve politikë. Pas shumë debatesh, u vendos njëzëri që xhirollogaria të hapej në Zvicër, për shkak të sigurisë dhe neutralitetit të saj, punë që e mori përsipër Kadriu.

Një kohë bukur të mirë na e mori edhe një propozim mjaft i qëlluar i Jusufit. Ai dëshironte që pas demonstratës në Mynhen të mbahej edhe një demonstratë e fuqishme në Gjenevë, para ndërtesës së Organizatës së Kombeve të Bashkuara (OKB). Ndërkohë, u pa e arsyeshme që të kishim edhe atje një njeri të besueshëm, i cili do të na dilte në ndihmë gjatë procedurave ndërmjetësuese në Gjenevë. Me kërkesën e Kadriut, unë e propozova dajën tim Elfi Agushin, i cili ishte një njeri i respektuar dhe i besës. Të gjithë njëzëri u pajtuan që të kërkohej ndihma e tij.

Rrjedhshëm e pa u kuptuar kishte kaluar pjesa më e madhe e natës. Edhe biseda sikur kishte filluar të venitej. Dukej se të gjithë ndjeheshim të lodhur. Pas gjithë atyre vendimeve që u morën gjatë asaj nate, e pashë të arsyeshme të largohem, duke iu uruar shokëve një pushim të këndshëm. Me t’u kthyer në banesën time, kërkoja takim me shokët e celulës, të cilët i njoftova për demonstratën që do të mbahej më 9 maj në Dyseldorf. Koha prej një jave dukej se do të ishte e shkurtër që të arrinim t’i bënim të gjitha përgatitjet dhe të ftonim sa më shumë mërgimtarë për pjesëmarrje në demonstratë. Megjithatë, me punën tonë të pareshtur arritëm që të merrnim konfirmimin e pjesëmarrjes në demonstratë të një numri jashtëzakonisht të madh mërgimtarësh.

Demonstrata e 9 majit në Dyseldorf – Gjermani

Koha e nisjes po afrohej. Në mesin tonë kishte qëndruar Jusuf Gërvalla. Pasi zumë vend në autobus, Jusufi propozoi që gjatë demonstratave të këndohej kënga „Për Mëmëdhenë“. Gjatë gjithë rrugës, nën përkujdesjen e Jusufit, i cili ishte një muzikant dhe këngëtar i talentuar, ne e ushtruam këtë këngë:

*“Për mëmëdhenë, për mëmëdhenë,
Vraponi burra se s’ka me pritë,
Të vdesim sot me besa-besë,
Pranë flamurit të kuq q’u ngrit!”*

U tubuam pranë klubit „Emin Duraku“. Masa e rreshtuar e demonstruesve lëvizi në drejtim të konsullatës jugosllave. Përveç parullave të mëparshme, kësaj radhe u përdoren edhe disa të tjera, si:

*Republikë, kushtetutë,
Ja me hatër, ja me luftë,
Ja me luftë, ja me grusht,
Ja me grusht, ja me pushkë!*

Ndërkohë, u takova me Mejdi Rexhën. Më njoftoi se e kishte gjetur një njeri të besueshëm për dërgimin e ndihmave të grumbulluara për Hysen Gegën. Fjalën e kishte për të shoqen e Musa Dakës, dhe më tha se ia kishte dhënë shumë prej 1.100 markash. Ai më ftoi që të njihesha me të, por mua m'u duk gjest i pahijshëm. Duke e falënderuar, i thashë se po i besoja

Kadri Zeka

plotësisht fjalës së tij! Gjatë kësaj demonstrate pati edhe shumë pjesëtarë të popujve të shtypur, siç ishin kurdët, pjesëmarrja e të cilëve na nderonte shumë. Rreshti i gjatë filloi të grumbullohej para konsullatës jugosllave. Jehona e parullave sikur e dridhte vendin përreth. Ushtonte sheshi nga parullat „Kosova Republikë“, „Studentë, punëtorë, fshatarë jemi një e të pa ndarë!“, „Jemi shqiptarë e jo jugosllavë!“, „Lironi të burgosurit nga burgjet jugosllave!“, „Poshtë fashizmi terrorist jugosllav!“ etj.

Para masës u shfaq Kadri Zeka, i shoqëruar nga Jusuf Gërvalla, Ibrahim Kelmendi dhe Bardhosh Gërvalla, i cili me tërhoqi edhe mua. Për një çast masa pushoi. Sytë i mbanin drejt Kadriut. Pa vonuar, me zë të lartë, ai iu drejtua masës me kërkesë që të mbahej një minutë heshtje për të rënë gjatë përleshjeve me milicinë në demonstratat në Kosovë. Me qëndrim solemn, mbi gjithë masën ra heshtje. Askush nuk fliste. Askush nuk pipëtinte. Të gjithë, me vështrim drejt Kadriut, qëndronin të palëvizur në pritje të thirrjes së tij!

„Lavdi!“, thirri Kadriu, dhe sakaq zëri i tij u mbulua nga një thirrje e përbashkët e masës, që numëronte mbi 1.400 veta, me një „LAVDI!“ që e mbuloi sheshin e heshtur. Pastaj, Kadriu e lexoi referatin e tij tanimë të njohur nga demonstratat e mëparshme. Pas një pushimi të shkurtër, para masës së tubuar u shfaq një vajzë, e cila me zë të thekshëm iu drejtua turmës me fjalët: „Të dashur bashkatdhetarë...“, duke ua përkujtuar edhe njëherë luftën e drejtë të popullit shqiptar për liri e prosperitet⁷. Në fund, Kadri Zeka e

⁷ Fjala është për Sonja Ibishin, e cila jetonte në: Brockenweg 36 / Osnabrück. Fjalimi i saj i plotë është i botuar në revistën „Liria“ Nr. 3, Faqe 13.

njoftoi masën se në një sallë të parapërgatitur nga Ibrahim Kelmendi, do të shfaqej filmi shqiptar „Ballë për ballë!“ Një pjesë e demonstruesve u shpërndanë në drejtimet e tyre, kurse pjesa tjetër u drejtuan andej nga salla ku u shfaq filmi!

Demonstrata e 16 majit në Mynhen – Gjermani

Sikurse pakënaqësia e popullit në Kosovë dhe në viset e tjera në Jugosllavi, ashtu edhe pakënaqësia e mërgatës dita-ditës vinte duke u rritur. Këtë më së miri e tregonte numri i pjesëmarrjes në protesta, që po rritej prorre. Gjendja e jashtëzakonshme e shpallur nga qeveria jugosllave, jo vetëm në Kosovë, por edhe në të gjitha viset etnike ku jetonin shqiptarët e pushtuar nga jugosllavët, shpallja e demonstratave si nacionaliste e irredentiste, futja në zbatim e diferencimit ideopolitik, burgosjet dhe ndjekjet e vazhdueshme të nxënësve, studentëve dhe intelektualëve, kishin bërë që çdo familje shqiptare të ndjehej e pasigurt, e fyer dhe sedërvrarë para makinerisë vrastare serbe. Vetëm diferencimi ideopolitik kishte filluar të bënte kërdinë, duke e ndarë popullin në dy grupe: në pjesën që kundërshtonte, dhe në pjesën tjetër, që të ndikuar nga propaganda e shfrenuar jugosllave, për të gjitha të këqijat që i ndodhte popullit shqiptar nga regjimi çetnik jugosllav, nuk e fajësonte makinerinë vrastare serbe, por e fajësonte pjesën më të bukur të popullit të vet, rininë studentore!

Prandaj, numri i protestuesve të 16 majit në Mynhen dukej të ishte tre apo katërfishuar krahasuar me demonstratat e mëparshme. Kësaj radhe numëroheshin mbi dymijë pjesëmarrës.

Gjatë marshimit drejt konsullatës jugosllave, shokët më kishin caktuar të mbaja me vete pajisjet e zëdhënësve. Përmes zërit të zmadhuar brohorita parullën „Titizmi është fashizëm“. Në fillim e thashë në shqip e pastaj gjermanisht. Njëri nga demonstruesit m'u afrua, duke më thënë që mos të brohorisnim parulla të tilla ofenduese. I thashë të mos merakosej për mua, sepse unë e mbaj përgjegjësinë... Megjithatë, ishte e pamundur që në mesin e demonstruesve të mos futeshin njerëz me qëllime të caktuara, që mund të ishin informatorë të shërbimeve sekrete serbe. Si zakonisht, me urdhrin e Kadri Zekës, para konsullatës u mbajt një minutë heshtje për të vrarët në Kosovë, dhe pastaj u lexua referati. Më pas, në pika të shkurtra, Kadriu e informoi masën rreth situatës politike në mbarë viset shqiptare nën Jugosllavi, duke theksuar obligimin për ndihma jo vetëm morale për vëllezërit e motrat që po vriteshin, po burgoseshin e po torturoheshin nga makineria vrastare serbe në të gjitha trojet etnike shqiptare brenda kufijve jugosllavë.

Kjo demonstratë mbeti e ngulitur thellë në kujtesën time me një gjest iniciues të Elfi Agushit. Për të marrë pjesë në demonstratë, ai dhe shokët e tij kishin organizuar një autobus. Në orët e hershme të mëngjesit ishin nisur nga Gjeneva. Gjatë rrugës ai kishte marrë një iniciativë që sado pak t'ju vinte në ndihmë organizatorëve të demonstratave, duke grumbulluar një sasi simbolike parash në baza vullnetare. Pas demonstratës, Elfiu shfrytëzoi rastin dhe pasi e takoi Kadri Zekën, ia dha paratë e grumbulluara në vlerë prej 650 frangash zvicerane. Kadriu i mori paratë dhe m'i kaloi mua që të kujdesesha për to. Gjesti i Elfiut i nxiti edhe mërgimtarët e tjerë që të jepnin para në baza vullnetare,

Nga e majta në të djathtë: Qazim Ramadani (Smirë) , Mejdi Rexha (Mushtisht), Ismajl Qerezi (Skënderaj), Hafiz Gagica (Kamenicë), Shaban Bobaj (Mushtisht), ndërsa ulur: Kadri Sylejmani (Tetovë) dhe Nuhi Sylejmani (Stanec, Preshevë)

dhe e pyeten Kadriun se kujt duhet t'ia jepnin paratë. Ai i drejtoi nga unë. Me urdhrin e Kadriut desha të merrja shënime, por mërgimtarët nuk pranuan, duke thënë se po i jepnin paratë vullnetarisht dhe nuk po kërkonin dëshmi. Derisa u shpërndanë demonstruesit, u mbledh një shumë prej 6.500 markash, në valuta të ndryshme. Këto para duhej të derdheshin në një xhirollogari që pritej të hapej në Zvicër, sipas vendimit të 3 majit 1981, marrë nga Jusuf Gërvalla, Kadri Zeka, Bardhosh Gërvalla dhe Nuhi Sylejmani.

Ende pa i filluar përgatitjet për demonstratën e Shtutgartit, që ishte paraparë të mbahej më 23 maj 1981, morëm një mesazh jashtëzakonisht të vyer nga Radio Tirana. Me një artikull të botuar në gazetën „Zëri i popullit“, Tirana zyrtare dilte hapur në përkrahje të kërkesave të rinisë dhe popullit shqiptar, duke i cilësuar si kërkesa të arsyeshme dhe të drejta të popullit të nëpërkëmbur dhe të ndarë të shqiptarëve në Jugosllavi. Artikullshkruesi, duke u mbështetur në fakte e prova të bollshme, kishte arritur t'i demantonte përpjekjet e propagandës së shfrenuar jugosllave, se gjoja shqiptarët po kërkonin krijimin e një Shqipërie të Madhe, duke ju thënë se nuk kishte as Shqipëri të madhe e as të vogël, por ishte një Shqipëri normale dhe e natyrshme, me një popullsi autoktone me mbi pesë milionë shqiptarë etnikë, të ndarë padrejtësisht nga trugu amë për hesapin e shovinizmit fqinj dhe interesave të fuqive të mëdha.

Artikullin në fjalë e incizua jo vetëm në gjuhën shqipe, por e përkthye edhe në gjuhë të huaja, duke ua shpërndarë shqiptarëve, simpatizantëve dhe miqve të popullit tonë.

Derisa po e komentoni të entuziazmuar artikullin që na jepte shpresë, forcë e besim, papritmas në banesën time erdhi Jusuf Gërvalla. Ishte i emocionuar dhe nuk e fshehte dot gëzimin. Me shkëlqim lotësh në sy, disa herë më tha se më në fund filloi lufta jonë. Ai ishte i sigurt se koha sa kishte filluar të punonte për popullin e shumëvujtur shqiptar. Të kënaqur, e vlerësuam rrjedhën e demonstratave, biseduam për aktivitetet që na prisnin, e veçmas për përgatitjen e demonstratës që duhej të mbahej në Gjenevë. Në fund, para se të ndaheshim, edhe njëherë e komentua artikullin e „Zërit të Popullit“, që kishte bërë bujë aq të madhe në mbarë mërgatën. I tregova se artikullin e kishim incizuar jo vetëm në gjuhën shqipe, por e kishim përkthyer edhe në gjuhën gjermane dhe një kopje në ndarje ia dhurova Jusufit.

Në pasditen e 22 majit '81, në banesën time arriti Jusuf Gërvalla, së bashku me Kadri Zekën, i cili kohë më parë kishte ardhur nga Zvicra. Gjatë bisedës, veç halleve dhe preokupimeve të përditshme, shpalosëm edhe të arriturat, pengesat dhe ngecjet gjatë organizimeve të gjertanishme. U konsultuam se ku dhe si kishim mundësi t'i përmirësonim gabimet, si ishte më mirë të vepronim në të ardhmen, deri në ç'masë ishim përgatitur për demonstratat në vijim, e shumë tema të tjera.

Kadriu kishte bërë edhe një punë jashtëzakonisht të qëlluar. Gjithë fjalimin e Radio Tiranës e kishte shkruar dhe shumëzuar në qindra kopje, për t'ua shpërndarë pastaj demonstruesve. Si me shaka e pyeta se sa kushtonte komenti i shkruar i Radio Tiranës që ma dhuroi. Ai m'u përgjigj me shaka, duke me thënë se kushton aq shumë sa unë nuk kisha para për ta paguar. Atëherë unë ia lëshova në dorë 6.500 marka, para të grumbulluara nga iniciativa e Elfi Agushit në demonstratën e Mynhenit një javë më parë, duke i thënë: A mjaftojnë këto? Ai e kuptoi për cilat para ishte fjala dhe m'u përgjigj: Këto nuk janë paratë tuaja, por janë të popullit! Megjithatë, i thashë se edhe unë jam pjesë e popullit! Qeshëm!

Kadri Zeka na njoftoi se konform vendimeve të 3 majit të vitit 1981, që ishin marrë në banesën e vëllezërve Gërvalla në Untergruppenbach, në Zvicër ishte hapur xhironlogaria me këtë përmbajtje:

*„Hilfe für Kosova“
Katharina Asal – Biel-Bienne,
Konto 25-45475
Biel-Bienne Schweiz.*

Demonstrata e 23 majit në Shtutgart – Gjermani

Të shtunën, më 23 maj 1981, ishte organizuar një demonstratë tjetër në Shtutgart. U tubuam në „Königsplatz“ (Sheshi i mbretit). Numëroheshin mbi njëmijepesëqind pjesëmarrës. Marshi filloi i qetë dhe nën valëvitjen e flamujve e parullave të shkruara jo vetëm në shqip, por edhe në gjuhën gjermane, disa prej të cilave i kishte përgatitur Bardhosh Gërvalla, ndërsa një pjesë i kishte sjellë me vete Ibrahim Kelmendi. Parakaluam qendrën së qytetit dhe morëm rrugën drejt konsullatës jugosllave. Parullat ishin identike me ato të demonstratave të kaluara. Në të dy krahët e kolonës demonstruese ndodheshin kujdestarët, të cilët në vazhdimësi shpërndanin parulla dhe pamflete të ndryshme që sqaronin më gjerësisht gjendjen e popullit në Kosovë dhe vise të saj në Jugosllavi. Marshimi ishte i qetë dhe me brohoritjen e pareshtur të parullave.

Ndërkohë, ndodhi një incident. Demonstruesit kishin vërejtur se nga një shkollë jugosllave dikush po i fotografonte pjesëmarrësit në demonstratë. Bardhoshi me disa shokë të tjerë u futën në brendi të ndërtesës. Përveç fotografit, aty e takojnë edhe konsullin e përgjithshëm jugosllav, Branko Dimitrijeviq. I sulmojnë egërsisht. Ua marrin filmat dhe ua thyejnë aparatet fotografike. Ndërhyn policia gjermane, që çuditërisht i merr nën mbrojtje diplomatët jugosllavë dhe në të njëjtën kohë i fajëson veprimtarët shqiptarë si prishës të rendit dhe qetësisë publike! Filmat përfundimisht i konfiskon policia⁸.

Para konsullatës turma ndaloi marshimin, por jo edhe brohoritjen e kërkesave humane që të liroheshin të burgosurit politikë dhe Kosovës t'i njihej statusi i Republikës. Si zakonisht, edhe kësaj radhe u mbajt një minutë heshtje për të rënë në altarin e lirisë, dhe pastaj Kadri Zeka filloi leximin e referatit të përgatitur paraprakisht. U shpalos edhe një pjesë e historikut të popullit shqiptar, duke i vënë në spikamë padrejtësitë e fuqive të mëdha karshi këtij populli trim e fisnik, i cili nuk po kërkonte asgjë më tepër se atë që e gëzonin popujt e tjerë të federatës jugosllave, pra të drejtën legjitime për liri, vetëvendosje e prosperitet.

Ndërkohë, u përhap një lajm befasues. Thuhej se gjatë marshimit, konsujt jugosllavë dhe bashkëpunëtorët e tyre kishin arritur ta kidnaponin njërin nga demonstruesit. Lajmi qarkoi mes për mes demonstruesve. Ishte për t'u çuditur se si kishte ndodhur pa u vërejtur nga asnjëri demonstrues. Bardhosh Gërvalla, përmes policisë gjermane, tentoi të merrte vesh më tepër se çfarë kishte ndodhur. Edhe pas këtij tentimi që e pamundur të merrej ndonjë informatë. Vetëm pasi u lirua demonstruesi, u mor vesh se fjala ishte për Fahredin Tafallarin. Ky kidnapim nuk u sqarua asnjëherë. Ngeli enigmë, sepse shoku Fahredin nuk e pa të arsyeshme as atëherë, e as më vonë, të sqaronte publikisht se si ndodhi kidnapimi dhe me çfarë kushtesh e liruan!

8 Shih artikullin e gazetës gjermane „Der Spiegel“, 25 janar 1982, me titull – „Das ganze sieht nach Hinrichtung aus“ (E tëra dukej sipas një ekzekutimi), dhe artikullin e gazetës „Heilbronner Stimme“, të 29 janarit 1982.

Demonstrata e 30 majit në Gjenevë – Zvicër

Vendtakimi për shkuarjen në demonstratën e 30 majit në Gjenevë ishte caktuar në qytezën Nidervasen. Në kohën e caktuar, u mbledhën 56 veta. Pas një rruge të gjatë me autobus, arritëm në stacionin hekurudhor të Gjenevës. Me një rregull të lakmueshëm, turma që përbëhej nga më shumë se 2.500 veta, duke përshkuar një pjesë të qytetit mori drejtimin e selisë së Organizatës së Kombeve të Bashkuara (OKB).

Kësaj radhe kishte të ardhur nga shumë vende të Evropës, si nga Franca, Belgjika, Gjermania, Zvicra etj. Brohoritja e parullave ishte identike me ato të demonstratave të mëparshme. Gjatë gjithë marshimit u vërejtën shumë simpatizues dhe miq të popullit shqiptar që iu bashkuan protestës. Më e dalluara ishte Shoqata e Miqësisë Zvicër – Shqipëri.

Gjatë gjithë demonstratave ne i kishim lejuar shumë gazetarë të huaj që të bënin xhirime dhe të fotografinin. Kësaj radhe ndodhi një incident. Në fillim u dukën disa gazetarë që xhironin masën. Ata, edhe përkundër kërkesës sonë, jo vetëm që nuk tregonin se kujt i shërbenin, por filluan të provokonin. U sulmuan fizikisht nga Zyber Basha (ishte nga rrethi i Prizrenit). Pas ndërhyrjes sime, ai u zmbraps. I luta gazetarët që të tregonin se cilës agjenci i shërbenin dhe të vazhdonin punën e tyre të patrazuar, ose të largoheshin. Në vend se të tregonin se kush ishin dhe kujt i shërbenin, ata vazhduan prapë me provokime. Kësaj radhe as që provova t'i mbroja më nga Zyber Basha, i cili doli nga rreshti dhe i nevrikosur ua theu aparatet dhe i gjakosi, duke i goditur shqelma e grushte.

Policia zvicerane u përpoq ta gjente sulmuesin, por ai me kohë u fut në mesin e shokëve dhe policia nuk arriti ta identifikonte. Policëve zviceranë nuk iu mbeti gjë tjetër veçse të kujdeseshin për të plagosurit. Pas pak u vërtetua se provokuesit nuk kishin qenë gazetarë, por agentë të shërbimit sekret jugosllav, që kishin pasur për qëllim prishjen e imazhit të demonstratës paqësore. Në shenjë zemërimi dhe triumfi bashkë, turma filloi të brohorasë: „Poshtë terrorizmi jugosllav!“

Pranë selisë së OKB-së, turma u ndal. Duke brohoritur parulla kundër terrorit jugosllav mbi popullin shqiptar, turma mori formën e një grumbulli të madh në shesh para pallatit. Parullat u thirrën edhe në gjuhën gjermane dhe frënge. Madhështor si gjithnjë, para turmës u shfaq Kadri Zeka. Si edhe në demonstratat e mëparshme, edhe kësaj radhe mbajtëm një minutë heshtje në shenjë nderimi e kujtimi për dëshmorët e rënë. Kadriu pastaj e lexoi referatin, ku e shpalosi dhunën që ushtrohej me zjarr e hekur mbi popullin duarthatë shqiptar në Jugosllavi, që kërkonte liri dhe të drejta. Nga turma u bënë brohoritje dhe duartrokitje të gjata. Pastaj Kadriu u nis drejt zyrave, për t'ua dorëzuar notën e protestës zyrtarëve të lartë të OKB-së. Daljen e tij nga ndërtesa e OKB-së, masa e tubuar e priti me brohoritje, thirrje parullash kundër Jugosllavisë dhe vërshëllima!

Nuk vonoi dhe turma filloi të shpërndahej qetësisht.

Qershor 1981

Qysh pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, Brukseli ishte bërë qendër e një emigracioni antikomunist, ish-bashkëpunëtorë të fashizmit e nazizmit apo simpatizues të ish-mbretit të Shqipërisë, Ahmet Zogu, të cilët pas kapitullimit të ushtrisë gjermane bashkë me të kishin ikur jashtë Shqipërisë e Kosovës. Kjo mërgatë ishte e paorganizuar, e ndarë në shumë parti, e përçarë ideologjikisht dhe e vjetruar! Veç këtyre, në Bruksel ishte edhe një mërgatë e dyfishtë shqiptare nga Turqia, e cila në periudha të ndryshme kohore, duke ikur nga reprezaljet serbe, së pari ishte shpërngulur nga viset shqiptare dhe ishte vendosur në Turqi, e pastaj nga aty në Belgjikë, për shkak të papunësisë, varfërisë dhe moskujdesit të shtetit turk ndaj tyre. Kjo mërgatë kishte konfirmuar pjesëmarrjen në demonstratën e organizuar nga OMLK⁹.

Për demonstratën e Brukselit, që ishte paraparë të mbahej më 13 qershor 1981, paraprakisht u vërejt një kujdes i shtuar nga ana e organizatorëve, e veçmas nga Kadri Zeka. Ai u shpreh kështu përmes një trakti që kishte ditë që qarkullonte në mesin e mërgatës:

9 OMLK – Organizata Marksiste Leniniste e Kosovës.

TË DASHUR BASHKATDHETARË NË MËRGIM!

Ne punëtoreve kosovarë, që u detyruam të marrim rrugën e trishtueshme të kurbetit, kur na përcollën nënat e baballarët tanë, kur na përcolli Kosova jonë e dashur, na porositi që të mos e harrojmë vendlindjen, të mos e harrojmë gjuhen e popullin tonë që na lindi e na rriti; na porositën që të jemi gjithmonë në këmbë dhe të fortë, të mbajmë lart emrin dhe nderin e shqiptarit. Dhe ne po i mbajmë me besnikëri këto amanete të shenjta, se sot jemi më të fortë e më të bashkuar se kurrë. Lufta e demonstratat e fuqishme që kemi bërë deri tani, e tregojnë këtë. Edhe në të ardhmen nuk do ta pushojmë luftën tonë të drejtë, që Kosova Nënë të ketë dritë; që populli ynë të ketë më pak rrudha në ballë, që fëmijët tanë të mos tremben në gjumë nga krisma e xhandarit dhe nga thirrja e kobshme «Otvorite vrata!»; që arat tona të mos shkretohen nga xhipat e tanket shkretuese, që lulëkuqet e Kosovës të hapin lirshëm fletët e veta, që vogëlushëve tanë të mos u rrijë vaji në buzë, por t'u qeshë fytyra njëherë; që ne kurbetçinjtë të mos e hamë bukën e hidhur të mërgimit...

Populli i Kosovës parasëgjithash kërkon që t'i njihet Krahinës sonë statusi i Republikës me të gjitha tokat shqiptare në Jugosllavi. Për këtë qëllim ftojme të gjithë shqiptaret e ndershëm, patriotë, që të marrin pjesë në demonstratën e madhe që do të organizohet në Bruksel të Belgjikës. Demonstrata fillon në orën 10 e 30 minuta në Plasse Flage, komuna Iksel e Brukselit.

Dëshirojmë të theksojmë se kjo demonstratë është pjesë përbërëse e luftës që po bëhet në Kosovë dhe në të do të marrin pjesë vetëm punëtorët kosovarë në mërgim dhe punëtorët e ndershëm, që i shpërnguli me dhunë UDB-ja titiste – rankoviçiste, e që tash ndodhen si mërgimtarë të dyfishtë nëpër metropolet e Evropës. Prandaj, ashtu si në të tjerat, edhe në këtë demonstratë, nuk mund të marrin pjesë reaksionarët shqiptarë nga Kosova apo të ikur nga Shqipëria, që luftojnë me dekada të tëra kundër atdheut tonë të dashur Shqipërisë socialiste. Çdo provokim i mundshëm nga ana e tyre, konsiderohet nxitje e komplotit nga ana e UDB-së jugosllave.

Lufta jonë është e drejtë dhe s'ka forcë që do ta ndalë!

**RROFTË POPULLI YNË HEROIK DHE LUFTA E DREJTË E TIJ!
LAVDI VËLLEZËRVE E MOTRAVE QË RANË DHE
PO BIEN NË FUSHËN E NDERIT!¹⁰**

¹⁰ Marrë nga: Kadri Zeka, "Artikuj e fjalime", Faqe 119.

*Pamje nga demonstrata e 13 qershorit 1981, në Bruksel:
Bardhosh Gërvalla dhe Nuhi Sylejmani*

Demonstrata e 13 qershorit në Bruksel – Belgjikë

Autobusët tanë arritën para orës dhjetë. U tubuam në sheshin „Plasse flage“, që i përkiste komunës Iksel të Brukselit. Sa vinte e rritej numri i demonstruesve.

Pak më tutje, të ndarë nga turma po qëndronin një grumbull njerëzish me flamuj pa yllin pesëcepësh, apo siç thoshin ata: me flamurin e pavarësisë... me flamurin e Ismail Qemalit! Pavarësisht traktit të lëshuar ditë më parë nga Kadri Zeka, që e ndalonte rreptësisht pjesëmarrjen e „reaksionarëve shqiptarë“, ata ishin tubuar si asnjëherë më parë dhe po qëndronin pranë nesh, duke bërë përpjekje që të takoheshin me organizatorët, për t’ua lejuar pjesëmarrjen në demonstratë. Pas një takimi të shkurtër që patën udhëheqësit e tyre me Bardhosh Gërvallën, organizatorët e demonstratës u pajtuan që të demonstrojmë bashkërisht. Paso i një gëzim i papërshtatshëm, duartrokitje dhe përqafime vëllazërore. Secili grup filloi ta shpalosë flamurin kombëtar apo atë shtetëror. I ngritëm lart parullat, i përgatitëm materialet propagandistike, afishe e trakte të shumta. Turma e bashkuar, e trimëruar, e gëzuar dhe madhështore, që numëronte mbi dymijë pjesëmarrës, lëvizi drejt qendrës së qytetit dhe mori drejtimin e ambasadës jugosllave.

Ndodhesha në ballë, pranë Bardhosh Gërvallës dhe Ibrahim Kelmendit, i cili e mbante një zëdhënës dhe herë pas here brohoriste parulla si „Kosova Republikë!“, „Poshtë terrori

jugosllav!“, „Liri barazi!“ etj., i përcjellë nga demonstruesit e tjerë me gjithë fuqinë e zërit sa dridhej Brukseli, ky qytet i Evropës plakë!

Demonstruesit shpërndanin afishe e broshura të ndryshme, duke ua lëshuar në dorë kalimtarëve që na shikonin kureshtarë.

Prijësit e demonstratës u ndalën para ambasadës jugosllave. E gjithë ajo hapësirë u mbush me demonstrues. Pas pak, në ballë u shfaq Kadri Zeka. Kërkoj nga demonstruesit që me një minutë heshtje të nderohen të rënë nga terrori shtetëror jugosllav që ishte ushtruar e ushtrohej në Kosovë. Pas thirrjes së tij, demonstruesit e përsëritën fuqishëm fjalën LAVDI!

Pastaj, përmes zëdhënësit e lexoi referatin. Në fund, me zë të lartë e burrëror, Kadri Zeka e lexoi peticionin:

PUNËTORËT SHQIPTARË NGA KOSOVA DHE SHQIPTARËT E SHPËRNGULUR NË TURQI QË JETOJNË KËTU

Bruksel, 13 qershor 1981

(Peticion)

*KRYESISË SË JUGOSLLAVISË,
KRYESISË SË LIDHJES SË KOMUNISTËVE TË JUGOSLLAVISË,
KUVENDIT FEDERATIV TE JUGOSLLAVISË*

Ne punëtorët kosovarë të punësuar përkohësisht në Bruksel të Belgjikës, të tubuar bashkë me vëllezërit tanë që me dhunë i dërgoi UDB-ja juaj për në Turqi, e që tani jetojnë këtu, jemi mbledhur para ambasadës suaj në Bruksel, që të protestojmë në mënyrën më të rreptë për politikën antishqiptare dhe masat e terrorit e të dhunës, që kanë ndërmarrë shovinistët jugosllavë, e sidomos ata serbë, kundër popullit shqiptar në Jugosllavi.

Veprimet gjakatare që ka ndërmarrë kohëve të fundit policia serbe mbi punëtorët, studentët e njerëzit e tjerë përparimtarë në Kosovë, na indinjojnë thellë dhe na detyrojnë të protestojmë në mënyrën më të rreptë.

Regjimi juaj që nga fillimi ka ndjekur një politikë dhune e shkombëtarizimi në Kosovë, ndaj popullit tonë. E ka lënë atë në një prapambetje të theksuar, duke e mbërthyer në një skamje e mjerim të pashembullt.

Shovinistët serbë, vazhdimisht, që dyzet vjet, na kanë vrarë, burgosur e shpërngulur nga tokat tona, por ne, si shqiptarë që jemi kemi qenë të durueshëm, por edhe nuk jemi nënshtruar. Kulmi i egërsisë suaj ndaj popullit tonë arriti këta muajt e fundit, kur policia dhe ushtria serbe u vërsul me tanke e bajoneta mbi njerëzit tanë, vetëm e vetëm pse janë shqiptarë dhe kërkojnë të drejtat e veta legjitime, të cilat i garanton edhe Kushtetuta jugosllave. Me këto veprime, dhe me propagandën tuaj shpifëse ndaj popullit tonë, ju keni dëmtuar rëndë marrëdhëniet në mes popullit shqiptar e popujve tjerë jugosllavë, dhe në veçanti atij serb.

Jeni ju ata që na sulmuat e na shkelet me tanke, e ne nuk ju shpallëm luftë, siç po përpiqeni

Pamje nga demonstrata e 13 qershorit 1981, në Bruksel - Nga e majta Nuhi Sylejmani, dhe pranë tij Hafiz Gagica në përqafim me Bardhosh Gërvallën

ta gënjeni opinionin ndërkombëtar. Ju, për të mbuluar të vërtetën bëni provokacione e shpifje monstruoze kundër Shqipërisë socialiste, duke e akuzuar atë për nacionalizëm e për përzierje në punët e brendshme. Ju po shpifni gjithashtu për popullin e Kosovës, duke e paraqitur atë si kundërrevolucionar dhe irredentist, me qëllim që të njollosni luftën dhe kërkesat tona të drejta. Ju po shpifni, sikur demonstratat tona në Kosovë dhe jashtë organizohen nga irredentistët, fashistët e reaksionarët. Kjo nuk është aspak e vërtetë dhe është ofendim i rëndë për ne. Popullin e Kosovës dhe bijtë e tij të vërtetë, nuk i lidhë asgjë e përbashkët me këto fundërrina të popullit tonë, pasi e dinë se fashistët e reaksionarët shqiptarë, janë armiq të përbetuar edhe të vet popullit tonë. Luftën kundër tyre populli ynë

nuk e ndanë nga lufta kundër armiqve të çdo ngjyre. Këtë të vërtetë ju e dini mirë dhe po u tmerron. Prandaj, është në të mirën tonë dhe tuajën që të gjykoni me guxim e drejtësi për atë që po ndodhë në Kosovë, e jo të shpifni me një gjuhë rrugaçësh poshtë e lart.

Veprimet tuaja të pashembullta, që janë më të egra se ato të kralëve serbë, na detyruan të bashkohemi si kurrë më parë për t'i rezistuar terrorit tuaj gjakatar, dhe të jeni të sigurt se me masa të tilla nuk do të arrini gjë.

Ne nuk duam luftë, por duam të jetojmë në rehati dhe miqësi me popujt jugosllavë. Por, që të arrihet kjo, duhet t'i njihni popullit tonë të gjitha të drejtat e barabarta me popujt jugosllave brenda Federatës.

Ashtu si gjithë populli shqiptar në Jugosllavi, edhe në këtu kërkojmë njëzëri që të njihen këto të drejta:

- 1. Kosovës t'i njihet statusi i Republikës në kuadër të Federatës.*
- 2. Popullit tonë t'i njihet e drejta për vetëvendosje.*
- 3. Të lirohen pa kusht të gjithë të burgosurit politikë shqiptarë dhe të kthehen në Kosovë të burgosurit tjerë.*
- 4. Të mos plaçkiten pasuritë e Kosovës nga republikat jugosllave, por ato t'i shfrytëzojë Kosova për zhvillimin dhe pasurimin e vet*
- 5. Të njihet e drejta e festimit të festave kombëtare dhe e përdorimit të flamurit kombëtar nga të gjithë shqiptarët në Jugosllavi.*
- 6. Kushte më të mira pune dhe jetese për nxënësit e studentët kosovarë; trajtimin e barabartë të tyre me studentët e universiteteve tjera të Jugosllavisë.*
- 7. Sigurimin e punës për të papunët dhe inkudrimin e mërgimtarëve në vendlindje.*
- 8. Lirinë e fjalës e të shtypit.*
- 9. Të pezullohet vendimi për shtetrrrethim dhe ora policore në Kosovë.*
- 10. Të tërhiqen të gjitha forcat policore e ushtarake të sjella nga jashtë.*
- 11. Autoret e krimeve të shëmtuara të nxirren para gjyqit të popullit, për të marrë dënimin e merituar.*

Këto të drejta, populli ynë nuk pret t'i jepen si lëmoshë a dhuratë, por si të drejta që i janë mohuar me arrogancë nga qarqet shoviniste. Për to kemi luftuar në të kaluarën, luftojmë sot e do të luftojmë pa pushuar edhe në të ardhmen. Ne dëshirojmë të shpresojmë se në udhëheqjen jugosllave ka njerëz që gjykojnë e veprojnë me arsye, dhe nuk do të lejojnë të ngjasë ajo që dëmton si popullin shqiptar, ashtu edhe popujt e tjerë të Jugosllavisë.¹¹

Plot një javë pas demonstratës së Brukselit, më 20 qershor 1981, në banesën tonë erdhi Jusuf Gërvalla. Biseda rrodhi tek aktivitetet e fundit. Në pika të shkurtra analizuam mbarëvajtjen e demonstratës. Organizimi ishte shumë i mirë, prandaj edhe demonstrata nuk kishte si të ishte ndryshe pos e shkëlqyeshme. Brenda dy muajsh ishin mbajtur shtatë demonstrata pa as më të voglin eksces. Jusufi tha se demonstratat e mbajtura gjer më tani ishin të mjaftueshme për momentin, por mbase në ditët e ardhshme do të mund të organizohej edhe një demonstratë në Frankfurt. Pastaj, tha Jusufi, për një

¹¹ Shih: Kadri Zeka, "Artikuj e fjalime" – Peticioni, Faqe 121.

kohë do të mund të merreshim me aktivitete tjera, kryesisht të karakterit informativ dhe propagandues.

Si nevojë e ngutshme u paraqit fillimi i botimit të fletëpagesave për grumbullimin e mjeteve financiare në konton e hapur nga Kadri Zeka kohë më parë në Zvicër. Këto mjete do të shfrytëzoheshin për humanitet dhe solidarizim me familjet e dëshmorëve, familjet e të burgosurve politikë dhe nevoja tjera të natyrës organizative.

Ishte hera e parë që Jusuf Gërvalla kërkoi nga unë një shumë të konsiderueshme parash, për blerjen e një makine shkrimi që e kishte mundësinë e radhitjes, ndërrimit dhe përshtatjes së germave të alfabetit tonë. Çmimi i saj ishte tepër i lartë për mundësitë tona. I premtova Jusufit se do të përpiqesha maksimalisht që t'i siguroja mjetet për ta blerë makinën.

Pas pak ditësh u njoftuam se më 4 korrik do të mbahej demonstrata në Frankfurt. Menjëherë filluam përgatitjet. U angazhuam për sigurimin e autobusëve për udhëtim, përgatitjen e parullave, njoftimin dhe thirrjen e sa më shumë bashkëvendësve për të marrë pjesë.

Korrik 1981

Demonstrata e 4 korrikut në Frankfurt – Gjermani

Ne që banonim në Sindelfingen dhe rrethinë, për të marrë pjesë në demonstratën e 4 korrikut të vitit 1981 në Frankfurt, si zakonisht udhëtuam me autobus. Ishim rreth pesëdhjetë veta. Në vendtakim arritëm në kohën e duhur. Turma e demonstruesve rritej prorre. Erdhi koha e nisjes. Marshimi filloi me bujë, duke i shpalosur flamujt dhe pankartat e tjera dhe njëherësh duke brohoritur parullat kundër Jugosllavisë. Befas, kur nuk pritej fare, turma u ndalua nga policia gjermane. Ata kërkonin lejen për demonstrim. Befasia u shndërrua në hidhërim e pastaj në huti! Ishte një sabotim nga përgjegjësi i ngarkuar për nxjerrjen e lejes, apo thjesht një pakujdesi? Edhe pas ndërhyrjes së Bardhoshit, nuk qe e mundur vazhdimi i mirëfilltë i demonstratës. Na caktuan një lokacion rreth dy-treqind metrash që i përkiste ndonjë fushe sporti apo stadiumi dhe që nuk i përgjigjej aspak kërkesave tona. Gjatë gjithë marshimit, demonstruesit ishin të përcjellë rreptë nga ana e policisë që marshonin bri nesh me vetura, kurse mbi ne pa ndërprerë fluturonin dy-tre helikopterë.

Detyrimisht u pajtuam edhe me këtë lokacion që na ofruan autoritetet gjermane. Brohoritjet, thirrjet dhe shpalosjet e parullave gjatë gjithë marshimit u shuan fare nga zhurma e madhe e helikopterëve. Pasi u vendosëm në sheshin e izoluar, helikopterët u larguan. Zëri ynë protestues arriti jehonën e kënaqshme, por kësaj radhe sikur protestonim kundër vetvetes, sepse nuk ishte askush përreth nesh për ta dëgjuar zërin tonë!

I treti në radhë (me veshjen kombëtare) ishte njeriu misterioz, nën kompetencat e Ibrahim Kelmendit, që kishte xhiruar turmën gjatë demonstratës së 4 korrikut të vitit 1981, në Frankfurt!

Numri i demonstruesve ishte i madh, por vetë demonstrata si e tillë ishte tepër e zbehtë. Ishte e pamundur që të marshonim drejt konsullatës që paraprakisht e kishim zgjedhur për cak! Para masës u shfaq Kadri Zeka, bashkë me Ibrahim Kelmendin dhe Bardhosh Gërvallën, kurse Jusufi, i pakënaqur, qëndroi në mesin e demonstruesve. Në heshtje dhe pa ndonjë entuziazëm të madh, u lexua referati i përgatitur nga Kadri Zeka. Pastaj, ai iu drejtua masës me këto fjalë: „Me këtë demonstratë po e përshëndesim Beogradin. Armikut dimë t’i tregojmë edhe ndryshe...”

Akoma pa filluar shpërndarja e demonstruesve, pashë një person të panjohur që po i xhironte me kamerë pjesëmarrësit e protestës. E pyeta Jusufin, në mos dinte gjë se nga na doli ky xhirues tani?! As ai nuk e njihte... Ndërkohë, u njoftuam nga organizatorët se përballë nesh ishte rezervuar një sallë ku do të shpalosej një program kulturor.

Salla filloi të mbushej, ndërsa kameramani misterioz vazhdonte i patrazuar xhirimet e tij. Pasi i kishim pyetur pjesën më të madhe të organizatorëve për kameramanin e panjohur, Jusufi e pyeti Ibrahim Kelmendin:

„Kush është ky person që tërë kohën po xhiron?“

„Është nën kompetencat e mia!“ – u përgjigj shkurt Ibrahim.

„Mirë pra, një kopje të këtij incizimi të ma sigurosh mua!“ – i tha Jusuf Gërvalla.

„Po baca Jusuf, gjithsesi do ta siguroj!“ – ia ktheu Ibrahim dhe iku në krahun tjetër të sallës.

Pjesëmarrës në demonstratën e 4 korrikut të vitit 1981, në Frankfurt. Nga e majta: Ademi nga Gllgjani, Premton e Suzane Gërvalla, Agron Sela, Jusuf Gërvalla, Hysen Spahiu dhe Haxhi Berisha

Pas kësaj bisede, Jusufi më tha mua që ta fiksoja atë njeri misterioz me aparatën tim, për ta pasur dëshmi në të ardhmen.

Në skenë defiluan njëri pas tjetrit disa recitues poezish. Pastaj doli një vajzë, e cila filloi të këndonte nën përcjelljen e kitarës së Bardhoshit. Pas pak këtij grupi iu bashkua edhe Jusuf Gërvalla. Kënga mori hov dhe përgjatë refreneve masa duartrokiste e entuziazmuar...

Edhe pas muzikës, disi nuk ndjehesha mirë. Kaluam hollin e sallës. Takuam shumë vendas që kishin zënë të bisedonin me njëri-tjetrin. Kishte edhe nga ata që kishin zënë vend në ndonjë kënd në korridor dhe merreshin me shitjen e librave, shirita magnetofoni, emblema e gjësende të tjera. Dolëm jashtë. Pas një shëtitjeje të shkurtër, unë me disa shokë veprimtarë i bëmë disa fotografi, me ç'rast e fotografova edhe kameramanin misterioz dhe u kthyem prapë në sallë.

Dukej se takimi kishte përfunduar. Salla kishte filluar të zbrazej, ndërsa mua vazhdonin të më brenin çrregullimet në organizim. Se ç'kishte diçka të paqartë që nuk e largoja dot nga mendja... së pari, mossigurimi i lejes për demonstrim, kameramani misterioz dhe puna e tij pa dijen e organizatorëve? Ndërkohë, pashë Bardhosh Gërvallën që me ngut po vinte drejt meje.

„Ty po të kërkoj... më duhen 400 marka për ta paguar qiranë e sallës!“

„Po... unë i kam vetëm 300!“ – ia ktheva, duke ia lëshuar paratë në dorë. Pastaj m'i

ktheu 20 marka dhe u zhduk në drejtim të skenës. Nuk e mora vesh se nga e siguroi pjesën tjetër.

Menjëherë pas kësaj demonstrate, në nëntë anëtarët e celulës „Vullneti“ u mblodhëm për të diskutuar rreth mundësisë së grumbullimit të parave për blerjen e makinës së shkrimit, për të cilën ditë më parë kishim diskutuar me Jusufin. Pasi i pleqëruam hollësisht mundësitë tona, arritëm në përfundim se vetëm ne, nëntë anëtarët e celulës sonë, që ishim: Nuhi Sylejmani, Ismet Klaiqi, Shaban Klaiqi, Mejdi Rexha, Islam Rafuna, Ismajl Qirezi, Hesat Dushica, Abdurrahman Sadiku dhe Rasim Lipovica, pa u zgjeruar me shokë të tjerë, kishim mundësi që ta grumbullonim shumën e nevojshme. Vendosëm t'i ndajmë nga 2.000 marka për çdo anëtar. Brenda një kohe të shkurtër u grumbulluan 18.000 marka. Me pëlqimin e shokëve, i mora paratë dhe shkova në shtëpinë e vëllezërve Gërvalla. Të dy vëllezërit i gjeta në shtëpi. Më pritën jashtëzakonisht ngrohtë. Pas bisedave të rëndomta, i tregova Jusufit arsyen e vizitës, duke ia lëshuar në dorë shumën prej 18.000 markash. Fytyra i ndriti nga kënaqësia e beftë. Shumën në fjalë ia dorëzoi Bardhoshit, duke më falënderuar për zemërsisht¹².

Në ditët pasuese Bardhoshi e kishte blerë një makinë shkrimi të tipit „Olivetti“, në vlerë prej 13.000 markash. Edhe pse makina nuk ishte e re, i plotësonte të gjitha standardet e nevojshme. Ndërsa, me mbetjen prej 5.000 markash kishte blerë dy videorekorderë të rinj, me qëllim incizimi dhe shumëzimi të materialeve propagandistike dhe filmave nga kinostudioja „Shqipëria e Re“.

Menjëherë pas marrjes së shtypshkronjës, Jusufi kishte filluar punën duke shtypur një sasi të konsiderueshme të materialeve propagandistike, që ishin nevojë e ngutshme jo vetëm për mërgatën, por edhe për popullin e shumëvuahtur të Kosovës. Aksionin për dërgimin dhe shpërndarjen e këtyre materialeve propagandistike në Kosovë, me vullnetin e tyre e kishin marrë përsipër Haxhi Berisha nga Prapaqani dhe Ademi nga Glllogjani i Deçanit. Shpenzimet e udhëtimit ua kishte mbuluar Jusuf Gërvalla.

Një ditë, tek unë erdhi Ismet Klaiqi. Ishte njëri nga anëtarët e celulës „Vullneti“, veprimtar i devotshëm, punëtor i dalluar dhe aktivist i palodhshëm. Pas bisedave të rëndomta ai u fut në temë, duke më treguar arsyet e vizitës së tij. Për çudinë time, ai kishte vendosur që pushimet e verës t'i kalonte në vendlindjen e tij, në Kosovë. U përpoqa t'ia kujtoja aktivitetet e tij kundër pushtuesve jugosllavë, si pjesëmarrës në demonstrata, si mbajtës parullash dhe flamujsh në ballë të demonstratave. I thashë se ishte ekspozuar sa e sa herë para spiunëve dhe agjentëve jugosllavë, prandaj shkuarja e tij në vendlindje përbënte rrezik jo vetëm për të, por edhe për celulën dhe shokët e idealit! Në fund më tha shkurt: „E kam vendosur!“

Nuk më mbeti gjë tjetër veçse ta njoftoja Jusuf Gërvallën. Pas dy apo tri ditësh shkova në shtëpinë e vëllezërve Gërvalla dhe e njoftova Jusufin për vendimin e Ismetit, duke ia numëruar të gjitha lutjet dhe arsyet që ia kisha thënë për të mos shkuar, për rrezikun që ajo rrugë bartte në vete! Jusufi m'u përgjigj se ai nuk kishte çka t'i shtonte e as çka t'i hiqte asaj që unë ia kisha thënë, por megjithatë vendosi të vinte e të bisedonte vetë me të!

12 Këto të dhëna që dëshmojnë nga nëntë anëtarët e celulës „Vullneti“, janë në kundërshtim të plotë me ato që shkruan Fahredin Tafallari, në faqen 35, të librit të tij me titull „Terror, dhembje, qëndresë“, se gjoja ai ia paskësh huazuar Jusuf Gërvallës 3.000 marka për blerjen e makinës së shkrimit.

Me veturën e Bardhoshit u nisëm.

Edhe këshillat e Jusufit ishin të tepërta për Ismetin! Në fund, pasi asnjëra nga fjalët e shokëve nuk i bënte përshtypje para vendimit të tij, Jusufi i tha: *„Sikur ta kisha një burg, do të kisha burgosur unë dhe do të mbaja të mbyllur derisa të ishe përmirësuar! Por, mjerisht, pasi nuk e kam një mundësi të tillë, e kam vetëm fjalën e mirë, e cila do të jetë në dobi të dy palëve! Shkuarja në Kosovë tani për tani është në dëmin tuaj dhe në dëmin tonë, ndërsa mosshkuarja është e dobishme për ty edhe për ne!“*

Edhe pas këtyre fjalëve, ai ishte i patundur në vendimin e tij.

Ismeti udhëtoi në Kosovë. Pas një vizite të shkurtër në vendlindje, me disa nga anëtarët e familjes kishte udhëtuar për Turqi, për t'i kaluar disa ditë pushimi atje. Më përshëndeti nga Turqia përmes një kartoline. Me t'u kthyer në Kosovë, arrestohet në Kamenicë nga UDB-ja. Pas një keqtrajtimi nga ana e agjentëve të sigurimit, merret në pyetje nga vetë shefi i UDB-së, Selim Broshta. Në fund, duke mos pasur prova të mjaftueshme, e lirojnë nga paraburgimi.

Erdhi në Gjermani. U takuam. Kishte rënë në peshë. Dukej i trembur... i thyer shpirtërisht e moralisht! I kujtonte torturat dhe herë pas here ofshante: *„...të poshtrit, ma nxorën tamblin e nënës nga hunda... ishin të tmerrshëm... më bëhet se kurrë nuk do ta ftojmë lirinë!“*

Gusht 1981

Pas përfundimit të pushimeve, nga Kosova ishin kthyer pjesa dërrmuese e mërgimtarëve. Disa kishin kaluar pa ndonjë pengesë, por jo edhe pjesa e ekspozuar gjatë demonstratave. Ata kishin hasur në vështirësi, arrestime, keqtrajtime, burgosje, fyerje, konfiskim pasaportash etj., etj. Jusufi ndodhej si ndër ethe për fatin e korrierëve që kishin qenë të ngarkuar të fusnin në Kosovë materiale propaganduese. Asnjë informatë nuk kishte mundur ta siguronte për fatin e tyre që nga nisja.

Nga pëshpëritjet e mërgimtarëve u bë e ditur se Haxhi Berisha dhe Ademi nga Glllogjani, kishte javë që ishin kthyer. Pa humbur kohë kontaktuam me ta dhe u informuam se detyrën për të cilën kishin qenë të ngarkuar nuk e kishin kryer. Jusufi i ftoi në përgjegjësi. Në ditën dhe kohën e caktuar u tubuam në qytetin Bietigheim. Në takim, përveç Haxhiut dhe Ademit, që çuditërisht kishin pranuar të vinin, ishin të pranishëm edhe Kadri Zeka, Jusuf Gërvalla, Bardhosh Gërvalla dhe unë! Jusufi e hapi bisedën, duke u futur menjëherë në temë. I pyeti për shkaqet, ndodhitë, të papriturat që mund t'ju kishin ndodhur gjatë rrugës, që i kishin penguar në realizimin e fjalës së dhënë dhe detyrës së ngarkuar! Ademi nga Glllogjani reagoi ashpër, duke thënë: *ç'farë po kërkon more burrë? S'kemi mund ta kryejmë detyrën dhe fund!*

Jusufi ishte këmbëngulës në kërkesën e tij për sqarim të sqartë, pa emocione e tone zemërimi. Atëherë, Ademi e humbi durimin dhe e sulmoi fizikisht Jusufin. Ndërsa Jusufi,

Pak para takimit në Bietigheim, nga e majta:

Naim Haradinaj, Ademi nga Gllogjani dhe Haxhi Berisha

pa e humbur gjakftohtësinë, u ngrit në këmbë për t'u mbrojtur... natyrisht, edhe për kundërsulm nëse e kërkonte nevoja. Reagova shpejt, duke e mbajtur Jusufin. Të njëjtën gjë e bëri edhe Haxhiu, i cili e mbante me gjithë forcë Ademin që fliste e turfullonte nga zemërimi. Ndërhyri Kadri Zeka. Ai tha se dallimet janë të mëdha, dhe se shkakun pse jemi mbledhur sot këtu nuk do të arsyetohet. Liria do të vijë me ne ose pa ne... mjerë ata që e sabotojnë, e lum ata që i kontribuojnë.

U ndamë të mërzhitur.

Pas blerjes së makinës së shkrimit, Jusufi bëri një punë të jashtëzakonshme. I nxori nga shtypi revistat „Lajmëtari i lirisë“ dhe „Bashkimi“. Në anën tjetër, Kadri Zeka e kishte përgatitur revistën „Liria“ dhe në bashkëpunim me Jusufin e nxorën nga shtypi edhe këtë në fund të muajit gusht.

Shtator 1981

Ndërkohë, Kadri Zeka u paraqit me „Tezat rreth Frontit Popullor për Republikën e Kosovës“. Ky dokument u prit jashtëzakonisht mirë nga Jusufi. Ai bëri shtypjen, shumëzimin dhe shpërndarjen në rrethe të ndryshme ku jetonin mërgimtarët shqiptarë.

Në ditët e para të fillimit të muajit shtator, morëm një kërkesë nga Kadri Zeka. Ai na njoftonte se në Bazel të Zvicrës, më 12 shtator, do të mbahej një manifestim (demonstratë) kushtuar popujve të shtypur. Me kënaqësi e pranuan ftesën. Edhe më tepër na gëzoi fakti se kësaj radhe, bashkë me ne jashtë shtetit gjerman do të udhëtonte edhe Jusuf Gërvalla, sepse tanimë ishte pajisur me dokumente udhëtimi nga autoritetet gjermane. Me ne erdhi edhe Mejdi Rexha. Me vete morëm shumë kopje të gazetës „Liria“, flamuj shqiptarë, flamuj me portretin e Skënderbeut, monumentin e Vlorës dhe monumentin e 100-vjetorit të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, broshura, pankarta, emblema dhe një artikull nga „Zëri i Popullit“, të shumëzuar në disa qindra kopje. Në pikën kufitare, doganierët gjermanë kërkuar shpjegime, duke kërkuar të zhdoganohet materiali propagandistik. Pas shpjegimeve të Bardhoshit, na liruan.

Demonstrata e 12 shtatorit në Bazel – Zvicër

Me kohë iu bashkuam demonstratës së popujve të shtypur të botës. U takuam me Kadri Zekën, me ç’rast ia dorëzuam kopjet e gazetës „Liria“, kurse materialin propagandistik që e kishim marrë me vete, pothuajse të tërën ua dhuruam pjesëmarrësve në demonstratën e internacionales.

Pasi kishte filluar të shpërndahej turma e demonstruesve, unë propozova që ta vizitonim Metush Osmanin, një mikun dhe bashkëvendësin tim nga fshati Çelik i rrethit të Gjilanit, me banim në Kumanovë. E pranuan propozimin tim. Shkuam. Na priti përziemërsisht. Na gostiti me pije freskuese dhe na shtroi darkë. Në orët e pasdarkes, nga valët e Radio Tiranës e përcollëm me vëmendje një artikull që ishte botuar në gazetën „Zëri i popullit“, e që transmetohej përmes valëve të radios. Artikulli në fjalë e gjykonte ashpër politikën antishqiptare të ushtruar nga qarqet shoviniste serbe e jugosllave, duke i dalë në mbrojtje popullit duarthatë që vritej, burgosej e torturohej nga regjimi gjakatar serb.

Të nesërmen u kthyem në Gjermani.

Tetor 1981

Pas shumë konsultimeve që u bënë për bashkimin e organizatave që vepronin në mërgatë, u vendos që Kadri Zeka dhe Bardhosh Gërvalla të udhëtonin për Turqi. Qëllimi ishte që të takoheshin me Mërgimin dhe t'i afronin qëndrimet për bashkimin e OMLK-së dhe LNÇKVSHJ-së¹³, pasi që më parë ky bashkim ishte arritur me Frontin e Kuq Popullor. Këto biseda, sipas Bardhosh Gërvallës, ishin tejet të shkurtra, pasi Kadriu që në fillim kishte deklaruar se nuk kishte çfarë t'iu shtonte atyre që ishin të shkruara në „Tezat rreth Frontit Popullor për Republikën e Kosovës“, me çka nuk ishte pajtuar Mërgimi.

Jusuf Gërvalla kishte qenë anëtar i Lëvizjes Nacional Çlirimtare të Kosovës dhe Viseve tjera Shqiptare në Jugosllavi (LNÇKVSHJ), që datonte qysh nga viti 1975¹⁴. Arrestimet e 14 dhjetorit të vitit 1979, e detyruan Jusufin të emigrojë në Gjermani, ku ishte i punësuar vëllai i tij, Bardhoshi. Duke i parë lëvizjet ilegale të diasporës, ai e pa të arsyeshme që ta riorganizojë edhe njëherë Lëvizjen, duke e themeluar Komitetin Qendror me këtë përbërje:

Jusuf Gërvalla, me pseudonim – Sokoli

Bardhosh Gërvalla, me pseudonim – Besniku

Nuhi Sylejmani, me pseudonim – Luani

Pas themelimit të Komitetit Qendror, që do të merrej me çështjet organizative, u vendos që Jusufi të merrej me përpilimin e statutit dhe mundësinë e botimit të një gazete. Bardhoshi do të merrej me procedurat e regjistrimit si parti politike, e cila do të vepronte legalisht në shtetin gjerman, kurse unë do të merresha me përzgjedhjen e anëtarëve të rinj dhe përmes tyre grumbullimin e mjeteve për mbulimin e shpenzimeve të shtypit dhe për ndihma humanitare për familjet e të rënëve, të burgosurve politikë dhe të varfëve në Kosovë dhe në viset e tjera ku jetonin shqiptarët në Jugosllavi!

Në takimin e radhës që pata me vëllezërit Gërvalla, u bisedua për mundësinë e nxjerrjes së një organi të ri në kuadër të LNÇKVSHJ-së. Mosarritja e bashkimit në mes të OMLK-së dhe LNÇKVSHJ-së, i la duar të lira Jusufit që të kujdesej për nxjerrjen e një organi që do t'i shërbente interesave të organizatës sonë. Për këtë qëllim, paraprakisht ishte pajtuar edhe Mërgimi. Gjatë leximit të veprës numër një të Enver Hoxhës, faqe 60-61, botimi i vitit 1968, kisha hasur në një njoftim se në Kosovë, gjatë vitit 1942 ishte

¹³ „Zëri i Kosovës“, Nr. 3, mars 1982, Faqe 2.

¹⁴ Shoku Tito ty të betohemi.

botuar një organ i quajtur „Zani i Kosovës“, që në atë kohë ishte pritur shumë mirë nga populli shqiptar. Prandaj, ripërtëritja e këtij organi më dukej e qëlluar! Pas një analize të hollë, Jusufi erdhi në përfundim se kjo çështje kërkonte një analizë më të gjerë, për arsye se tani për tani në mesin e mërgatës qarkullonte një fletushkë me emër të njëjtë, gjë që do të kundërshtohej nga autori i saj, Riza Salihu. Kishte edhe arsye të tjera që e ngadalësuan marrjen e vendimit për këtë çështje, si punimet e Kongresit të Tetë të PPSH-së, për përcjelljen e të cilit nevojitej një përkushtim maksimal. Megjithatë, vendimi definitiv për nxjerrjen e „Zërit të Kosovës“ ishte marrë menjëherë pas dështimit për bashkim të bisedimeve të Stambollit. Jusufi i filloi menjëherë përgatitjet për numrin e parë, të cilin synonte ta nxirrte në vigjilje të festave të nëntorit.

Ne, anëtarët e LNÇKVVSHJ-së, e nisëm aksionin për grumbullimin e ndihmave. Në aksion morën pjesë:

*Abdyrrahman Sadiku, Hesat Dushica, Ismet Klaiqi, Islam Rafuna, Ismajl Qirezi
Mejdi Rexha, Nuhi Sylejmani, Rasim Lipovica, Shaban Klaiqi*

Gjatë gjithë muajit nuk pushuam së shpërndari fletëpagesa nëpër qendra të ndryshme ku jetonin dhe punonin shqiptarët, e veçmas në mjediset familjare dhe miqësore.

Tetori njihej si muaj i librit. Çdo vit, në Frankfurt am Main në Gjermani organizohej panairi ndërkombëtar i librit, ku merrte pjesë edhe Shqipëria. Të përgatitur dhe të organizuar e vizituam panairin. Gjetëm libra të zhanreve të ndryshme. Morëm katalogë për t'i porositur ato libra që nuk i gjetëm aty. Veç kësaj, patëm takime edhe me pjesëmarrësit e Shqipërisë në panair, ku të mallëngjyer shkëmbyem biseda dhe mendime.

Të shtunën në mbrëmje, më 17 tetor, në qytetin Böblingen ishte organizuar një manifestim në shenjë të 16 tetorit, ditëlindjes së shokut Enver Hoxha. Ky manifestim i bashkonte shqiptarët, i afronte pranë njëri-tjetrit, ua priste hovin degjenerimeve, i largonte nga deformimet, e ruante frymën e kombit, gjuhës, kulturës, historisë dhe traditave shqiptare, e mbi të gjitha, i mësonte se si duhej luftuar robërinë... Pas leximit të disa referateve dhe kumtesave, para të pranishmëve u shfaqën dy filma nga Kinostudio Shqipëria e Re: „Lulëkuqet mbi mure“, dhe „Në fillim të verës“. U ndamë tepër të kënaqur.

Nëntor 1981

Në mesin e mërgimtarëve u hap lajmi se nga Kosova do të vinte një Shoqëri Kulturore e Artistike për të dhënë koncert. Koncerti ishte paraparë të mbahej më 14 nëntor 1981, në qytetin Sindelfingen, nën përkujdesjen e konsullatës jugosllave. Organizimin e kishte marrë përsipër klubi „Hasan Prishtina“ me qendër në Shtutgart. Në rrethana të tjera, një koncert i tillë do të na gëzonte pa masë dhe do ta kishim pritur me lule, flamuj e brohoritje.

Por, duke e pasur parasysh tërbimin dhe egërsinë që kishin treguar autoritetet jugosllave kundër studentëve dhe mbarë popullit shqiptar në Jugosllavi, këtë organizim e cilësuam si provokim, përpjekje për fshehje krimesh dhe hedhje hi syve mbarë mërgatës, se gjoja shqiptarët janë populli më i lumtur në Jugosllavi, se në Kosovë nuk kishte ndodhur asgjë e keqe, asnjë trazirë. Se populli po i kënaqej gjendjes së jashtëzakonshme, burgosjeve, diferencimeve ideopolitike, ndjekjes së intelektualëve, skamjes e mjerimit, dhe për këtë lumturi vetë autoritetet jugosllave e kishin marrë mundimin që përmes artistëve më të spikatur, të merrnin një rrugë kaq të gjatë e të mundimshme, për t'i kënaqur e dëfryer mërgimtarët të cilët ndodheshin në dhe të huaj, jo për të mbijetuar, por për pushime verore e turizëm...

Sa ironi, thoshte herë pas here Jusuf Gërvalla, duke na porositur për pjesëmarrje „dinjitoze“ në koncert! Ai e kishte përpiluar një referat, përmes të cilit do t'i „përsëndeste“ hienat jugosllave, duke ua hedhur fytyrës krimet, shpifjet, rrenat dhe lajkat që përpiqeshin t'ia hidhnin në pjatë gjithë mërgatës shqiptare përmes këtij koncerti.

„U përgatitëm“ për koncert. Me vete morëm magnetofon dhe kasete me këngë patriotike, e veçmas këngën e Fatime Sokolit „Oj Kosovë kështjellë burrnje“, që i përkrahte demonstratat dhe luftën e drejtë të popullit shqiptar që jetonte brenda kufijve të Jugosllavisë. Përgatitëm doza ngjyrash të kuqe për t'ua „stolisur“ veturat konsujve jugosllavë, stafit të tyre dhe posaçërisht autobusin e Kosovatransit, që i kishte sjellë artistët për të na kënaqur, dëfryer dhe mallëngjyer... Natyrisht, u armatosa edhe me një gur, të cilin e mbaja në grusht derisa dorën e kisha në xhep! U nisëm.

U tubuam në „Kongres halle“. Salla filloi të mbushej. Në skenë i kishin vendosur instrumentet muzikore. Disa mikrofona i kishin vendosur mbi trekëmbështa, në mes të tribunës. Muret anësore të skenës i kishin stolisur me flamuj jugosllavë. Në murin përballë e kishin vendosur një fotografi të madhe të Titos, dhe poshtë saj mbishkrimi: „Druzhe Tito mi te se kunemo!“¹⁵ Rreth e qark sallës kishin defiluar kujdestarët nga klubi „Hasan Prishtina“, të cilët po kujdeseshin për rehatinë e publikut. Për mirëseardhje shpërndanin bonbone nga Banka e Lubjanës!

Bardhoshi po endej sa lart-poshtë sallës, në kërkim të studentit nga Mynheni, i cili ishte caktuar për leximin e referatit të përgatitur nga Jusufi. Disa nga shokët i hodhën bonbonet me neveri. Jehoi kënga e Fatime Sokolit nga magnetofonat tanë. Me sa zë që pata thirra „Kosova Republikë“. Ndërkohë, e pashë ndërhyrjen e policisë që e nxorën jashtë Bardhoshin... sigurisht, me kërkesën e konsujve jugosllavë, sepse Bardhoshi për ta ishte person i rrezikshëm dhe ia kishin frikën se do t'ua punonte si në demonstratën e Shtutgartit muaj më parë!

Salla sikur mori flakë. Derisa ne po protestonim kundër largimit të Bardhoshit nga salla prej policisë, pjesë nga publiku filluan ta lëshojnë sallën. Njerëzit dukeshin të frikësuar. Duke e marrë me mend se salla mund të boshatisej, i kërkova Islam Rafunës që sa më shpejt ta mbyllte derën e mos ta lejonte publikun të dilte jashtë. Unë hipa mbi një tavolinë, duke thirrur me sa zë që kisha: Kosova Republikë. Pas disa të thirrurash sikur mori hov e gjithë salla, duke brohoritur me zë të fuqishëm parulla të shumta

15 Gjermanisht: Po, e pse jo?

kundër Jugosllavisë. Kujdestarët e klubit u përpoqën të na pengonin. Për t'ju shmangur sulmeve të tyre hidhesha nga njëra tavolinë në tjetrën. Detyrimisht e kërcënova njërin nga kujdestarët, i cili kishte kohë që nuk po më shqitej. I frikësuar, iku tutje. I liruar prej tij, mora andej nga skena. Kishte ardhur momenti i përdorimit të gurit që e kisha në xhep. E mora dhe me sa fuqi që pata e godita fotografinë e satrapit Tito. E pashë kur u rrëzua në dysheme e bërë copë-copë. Njëri prej tyre më tha: „Me këto veprime a mendon ti të kthehesh ndonjëherë në Jugosllavi?!“ Aty për aty ia ktheva: „Po, por kur të kthehem unë nuk ka me pas më Jugosllavi!“ Dhe vërtet ashtu ndodhi! U ktheva pas njëzetë vitesh dhe Jugosllavi nuk kishte më!...

Pastaj filluam t'i shqyenim flamujt, mbishkrimet e pankartat. Disa ishin lart e nuk i mbërrinin dot. Hipëm mbi shpatullat e shokëve derisa i asgjësuam të gjitha. Gjatë gjithë kohës sa zgjati përleshja, pashë disa nga konsujt jugosllavë që po e xhironin ngjarjen. Atëherë, të zemëruar siç ishim, u kthyem drejt tyre, duke i sharë e goditur me karrige. Disa përpiqeshin të iknin, disa të përgjakur mbroheshin, por asnjëri nuk e pa të arsyeshme të kundërsulmonte. Kësaj tollovie sikur i vuri kapak ndërhyrja e policisë. Pasi u qetësua pak situata, konsujt jugosllavë dhe stafi i tyre u panë të shtrirë përdhe, me kamera të shkatërruara dhe të gjakosur nga plagët.

Pas pak u paraqita te policia gjermane për sqarime. U përpoqa ta ruaja gjakftohtësinë. Me pak fjalë gjendjen e përshkrova kështu: *Ende pa filluar koncerti, dikush nga të pranishmit në sallë brohoriti “Kosova Republikë”. Kjo parullë u pasua edhe nga publiku dhe mori hov. Zyrtarët jugosllavë reaguan keq, duke u përpjekur ta ndalonin brohoritjen e kësaj parulle dhe duke i kërcënuar të pranishmit... Ata nuk e duan këtë parullë dhe kështu filloi tollovia në sallë!*

„Ja, warum denn nicht?“¹⁶ – pyeti i befasuar njëri nga policët. Ndërkohë, ndërhyri Islam Rafuna, duke i kërkuar paratë e biletave, pasi që koncerti nuk u mbajt. Prapë, me ndërhyrjen e policisë, biletashitësit e garantuan masën se paratë do t'u kthehen.

Publiku u shpërnda. Salla u boshatis pothuaj krejtësisht. Policia u largua. Në sallë ngelën vetëm disa nga biletashitësit dhe artistët, të cilët nuk e dinin se nga të orientoheshin ngase që të gjithë udhërrëfyesit e tyre nga konsullata i kishin dërguar për mjekim në spital. Derisa po bëhesha gati të dilja, i shikova edhe njëherë artistët! M'u bë se edhe ata ishin tejet të kënaqur me koncertin tonë, të cilin ne kësaj radhe ua shfaqëm atyre!

Tani ishte koha e kryerjes së detyrës së fundit. Me të shpejtë u gjendëm jashtë. Morëm andej ku ishte i parkuar autobusi i Kosovatransit. Me ngjyrë të kuqe e shkruam parullën “Kosova Republikë”, duke ju dëshiruar artistëve rrugë të mbarë!... Edhe ata, sigurisht se e dëshironin që Kosova të jetë republikë, por asokohe një ndjenjë të tillë e kishin të pamundur ta shpalosin. Dikush nga pjesëmarrësit tha se është mirë t'ua përmbysim autobusin. E kundërshtova, duke i thënë se autobusi është pronë e Kosovës.

U kthyem në banesë. Në sallën e televizorit po na prisnin Jusuf Gërvalla, Ibrahim Kelmendi, Kadri Zeka dhe shumë të tjerë. U zhvillua një bisedë e ngrohtë në lidhje me ngjarjen e fundit. Secili tregonte në mënyrën e vet se si e kishte parë dhe përjetuar „koncertin“ që e shfaqëm para artistëve dhe konsujve jugosllavë. Pas një qetësie të

16 Gjermanisht: Po, e pse jo?

shkurtër, Kadri Zeka më pyeti se si e festuan nëntorin jugosllavët? Iu përgjigja se ne i festuam festat tona përpara tyre dhe pranë hundëve të tyre, bile goxha i përgjakëm për të pasur një kujtim të paharrueshëm nga ky koncert! Të gjithë qeshëm.

Vonë morëm vesh se ngjarjen e kishte transmetuar Radio Këlni. Ngjarja ishte përshkruar si prishje e rendit publik në një sallë ku pritej të fillonte një koncert i organizuar nga konsullata jugosllave. Ishin përmendur shkaktarët, përlëshjet, të plagosurit dhe dëmi material në vlerë prej 43.000 markash.

Pas pak ditësh Jusufi më njoftoi se „Zëri i Kosovës“ kishte dalë nga shtypi, por nevojitshin 1.600 marka për ta tërhequr nga shtypshkronja. Më gëzoi fakti se gazeta kishte dalë jashtëzakonisht mirë, duke i përmbushur të gjitha standardet. Pas titullit me germa të mëdha - „Zëri i Kosovës“, shkruante: Organ i Lëvizjes Nacional Çlirimtare të Kosovës dhe Viseve tjera Shqiptare në Jugosllavi (LNÇKVSHJ). Jusufi na sqaroi më në detaje termin e „Viseve shqiptare në Jugosllavi“. Na tha se ky term gjenezën e kishte të „Zëri i popullit“, i 12 shtatorit 1981, dhe të Kongresi i 8-të i PPSH-së, dhe se tani ne po i përmbaheshim kësaj terminologjie.

Festat e nëntorit ishin afër. Krahas përgatitjeve për të gjetur vend dhe sallë të përshtatshme për kremtimin, si nevojë urgjente ishte paraqitur futja në Kosovë e „Zërit të Kosovës“.

Me angazhimin e Bardhoshit, në qytezën Höpfigheim¹⁷ ishte gjetur salla për kremtimin e festave të nëntorit. Njoftimi i mërgimtarëve kishte filluar. Derisa isha i angazhuar me përgatitjet për festë, Jusufi kishte kërkuar një takim urgjent me mua. U takuam. Më ngarkoi me një detyrë të ngutshme. Ma dha një zarf të mbyllur dhe më tha se duhej dërguar personalisht në ambasadën e Shqipërisë në Vjenë. Zarfi nuk guxonte të hapej, sepse ishte tepër sekret. Pa humbur kohë, u nisa. Kur arrita para ndërtesës së ambasadës, u paraqita para rojës me pseudonimin „Kaçurreli“. Pata përshtypjen se për këtë roja nuk ishte i njoftuar. Me përcjelljen e tij, u gjenda në një zyrë. Personeli më priti shumë mirë. Pas përhëndetjeve të zakonshme, pa përmendur emrin e askujt, i tregova qëllimet e vizitës sime dhe ia dorëzoja letrën. Më falënderoi, duke më gostitur me kafe dhe konjak. Pasi e falënderova për pritjen e ngrohtë, u ngrita për të dalë. M'i solli një mori dhuratash, si: konjak Skënderbeg, disa pako cigaresh nga lloje të ndryshme, llulla të duhanit, broshura që i përshkruanin ngjarjet në Kosovë etj.

Pasi u ktheva në banesën time pata shumë takime me shokët. Nuk pushonin së pyeturi për mungesën time në festat e nëntorit. Gjatë një vizite në banesën time, i tregova Shaban Klaiqit se gjatë festave të nëntorit isha i ngarkuar me një detyrë të rëndësishme nga Jusuf Gërvalla. Pastaj ia dhashë disa nga dhuratat që i solla nga Ambasada e Shqipërisë në Vjenë! I ndritën sytë nga gëzimi dhe më tha: „Tani e di pse ke munguar“.

Shabani më tregoi gjerësisht për rrjedhën e kremtimit të festave të nëntorit. Pjesëmarrja kishte qenë e kënaqshme. Pak e kishte zbehur festën dehja e Ismet Klaiqit, por më tha se tej mase e kishte torturuar Skënder Skënderi, me leximin e dobët të referatit, të cilin thuhej se ia kishte përgatitur Jusuf Gërvalla.

17 Shih: „Zëri i Kosovës“, Nr. 2, 1981, faqe 6.

ZËRI I KOSOVËS

Organ i Lëvizjes Nacionalçlirimtare të Kosovës

dhe Viseve të tjera Shqiptare në Jugosllavi

Nr. 1 Nëntor 1981

Kosova gjëmëmadhe, trimëresha Kosovë

Ditët, javët e muajt po kalojnë mbi tragjedinë tënde më të re, Kosovë, si mbi trupin e mpirë të një të njohur të vjetër, të cilit s'ua nda në shokuj gjëra e madhe e robëri, por as kënga e të pamposhtur të s'ua shua mbi buzët e çara, të thara për lëngun e shëndetshëm të lirisë.

Në pragun e stinës së përcitjes, Kosova jonë martire, ti u godite nga acari i egër, që po kanoset të t'i thajë rrembat e gjakut, të ta tërë frymën, të të ngurojë me gjithë çka ke.

Horadhi të shumta barbare serbe u dynadën me çelik e barot drejt teje në enforinë e tyre fasiste. Si t'ishte gla u derdhën nëpër rrugët e qyteteve dhe fshatrave të tua. Qielli yt u err nga aeroplanët, helikopterët e gazet lotgjellëse. Toka jote, që uapë e kishte shkëmbur trupin e saj të bërë për t'u dhënë farës së jetës, u drodhi nën zinxhirët e tankeve, nën peshën e autobusëve. Mbi të u bodd fara e vdekjes. Plu mbat e miralozit shtrinë përdëbi fëmijën, plakun, gruan shtrazënë dhe djalin e vajzën shqiptare, lulekuqen tënde.

Për të trutën herë gjatë muait të egër tuit, Kosova jonë me ballë, për bukën dhe të drejtat që kërkove nga bishat shoviniste, more përgjigjen me plumb dhe u ulë në gjakun e bave të tu të pajfajshëm, duartbas.

Dhe tash Kosovë, ç'të të qaj më parë, unë, biri yt revolucionar? Të qaj të kaluarën tënde heim apo

Xhamadani e trimërisë, të veshur nga Mic Sokoli, Selam Lahë e Voju Kushi, e pa serbomadhi të veshur kësoj pranvere nga djalaria kosovare

të tashmen tënde peitit? Netti që err apo ditë që gdhin me këmbën e të buajit brenda! Të të qaj buil, en që s'ua dha. Ti gjithmonë pate sofër bujare për të tjerët edhe kur s'kubë bukë për vete. Tani ta kanë nënë derën, ta shtrazin magjen e t'i hedhin me përhuajt mysat e bu kës, që ke gjetur me duart e tua. Bëjnë ligjin në ibetëpinë tënde dhe presin prej teje që ti të përkulesh e të marrësh si lëmoshë frytin e djeriut dhe të pasuritë sate. Për bukë të të ankoj, pranë sofërës e pangrëna Kosovë?

Të drejtat që s'ua shkëlën, ato të t'i qaj? Ti rrite me mundime djemtë, jetimtarë e tu, boqë për ta kafibotën nga goja, teishën nga trupi. Iub-

te e drejtë që ata të të shpërblenin një ditë. Dhe u çuan e dolën rrugëve e shesheve të tua. «Duam bukë!», — thirrën me sa të patën, — «Duam bukën tonë, jo mëshirën e buajit, drejtësi duam, se mjaft kemi mbetur rrugëve të botës të rrethuar e të dregësuar, të dërmuar urie e shamjeje, poshtërimi e përhuajtje. Duam ta gëzojmë emrin tonë të vërtetë, që na u mobua me dhu-në!»

Apo varret e reja të t'i qaj, Kosova gjëmëmadhe? Të kërkojë bukë, bukën tënde, pashë genë «krimi!» Në vend që ti të bapje magjen, ba pe brinjat e tokës sate dhe na bëre varrin djemve të tu. Pikëllim i pamatë duhet të jetë pikëllimi yt,

Kosova jonë martire, Lëre që t'i shtrinë përdëbi djemtë e dështurit, domjekët e tu, po as gjëmën s'te laet s'ua bësh. Të të shkujnë djemtë po nam e nishan?

Ndoshta plagët në trupin e ri e të bërë të djalërisë sate, Kosovë, ato duhet të t'i qaj? Ku i ke spitale, ku i ke mjekët që i ngrite me thonjtë e duarve? Për kë ndërtove e për kë u mundove? Që, kur t'ua duhen më të shumti djemve të tu, për të mjekuar plagët që moren duke kërkuar për ty bukë e të drejtë, ti të mos i shtrish në spitale, po ata të mjekohen shpellave me barabete, ose dyerve të botës, si barbatë? Apo i ke për të mjekuar milicët dhe ushtarët e buajit, xhelatët e djemve të tu? Ata, moj nënë-luke, erdhën të të bapin plagë dhe të t'i hedhin edhe një herë trupit pranga të reja.

Të të qaj burgun e saj lube e drejtë që burgjet t'i mbaje për kriminelë e kopukë. Për i mbushë me djemtë e tu me të mirë? Si s'përcasin të shkretët, gjithë apo rini që derget në to!

Të të qaj Univerzitetin që mban emrin tënd? Na e mbyllën artakun tonë të shtrëngët, në moshë të mitur, dymbëdhjetë vjeçe më! Sa kishte nisë s'ua ndrinte mendjen hyqe e hyqve të tua, t'i nxirrte ata nga shkollat ku i kanë katandisur ata që sot bërëbën me uniforma rrugëve të tua, me këllefet e revoleve, shqetshur, me automatikët në duar, me ngordheshjen e shfrenuar në buzë, me vullën e krimi e të turpit në shpirt. Të të qaj shkollat, ku s' do të ketë më vend për filizat e tua? Çfarë himbësh të pafrutë do të shartojnë tash mbi filizat tonë, loka jonë dritëpaka! Asosh që do të të nxjerrin sytë kur ty të duhet drita, që do të të guajnë me gurë kur ty të duhet buka, asosh që, duke u përparuar, me gubën e ntrabur të të shokëbëtarë, do ta këndojnë këngën e të buajit e cila t'i çon pesë plagët. Këngën që flet me epsh për shtratin tënd të shkërret, për sofërën tënde të përmbysur, për shkëlmas, plagët e poshtërimit që të dhanë.

Të të qaj Naimin, Çojupin, Asdrenin? Ligjërimi i tyre i lirisë u dëshka t'ua lëshojë radhën një ligjërimi tjetër, atë të robërisë. U dëshka që pjeila jote e drishtë ta shplajë

Dhjetor 1981

Vizita e Jusufit në banesën time nuk zgjati shumë. Së pari e njoftova se porosinë e tij e kisha kryer me sukses. Pastaj ia ofrova dhuratat që i kisha sjellë nga ambasada shqiptare në Vjenë, por ai nuk i mori të gjitha, m'i ktheu disa prej tyre.

Në pika të shkurtra më njoftoi se as pas shumë bisedash, përpjekjesh dhe hamendjesh, nuk kishte arritur të gjente njeri trim dhe të besueshëm që do ta merrte guximin për ta futur në Kosovë gazetën „Zëri i Kosovës“. Për këtë çështje edhe kësaj radhe e kërkoi ndihmën time. Propozova që të mbështeteshim tek anëtarët e celulës, por Jusufi nuk u pajtua me mendimin tim, duke u arsyetuar se edhe kështu konspiracioni ka filluar të zbehet. Prandaj, kjo detyrë duhej të kryhej në bazë vullnetare, e jo me urdhra. Propozova të bisedohet me Shaban Klaiqin. Jusufi u pajtua me propozimin tim. Ai pa vonuar kishte kontaktuar me Shabanin, i cili e kishte pranuar kryerjen e kësaj detyre. Për bashkëpunëtor e kishte zgjedhur Islam Rafunën, me të cilin duhej biseduar. Jusufi më urdhëroi ta njoftoja Islamin. E gjeta në mesin e disa shokëve që nuk i përkisnin celulës. E kisha të pamundur të bisedoja për atë çështje para tyre, prandaj përdora shenjat. I dhashë shenjë, duke e prekur pullën e këmishës pranë fytit. Islami e zbërtheu kodin dhe doli. Unë vazhdova ndejën edhe pak. Ditë më vonë u njoftova se Jusuf Gërvalla, Shaban Klaiqi dhe Islam Rafuna ishin takuar dhe kishin marrë vendim që këta dy të fundit të udhëtonin për ta futur „Zërin“ në Kosovë.

Pas pak ditësh morëm lajmin e hidhur se shokët tanë ishin kapur në kufirin slloven, në Jesenicë. Ishim të tronditur. Veç kësaj, kishin filluar të qarkullonin thashetheme. Secili fliste sipas qejfit e hamendjes. Disa ishin të kujdesshëm. Disa dukeshin të arsyeshëm. Kishte prej atyre që pa arsye e nevojë i përgojonin të tjerët, duke e hedhur fajin sa te njëri sa te tjetri, derisa Ismet Klaiqi dhe Mejdi Rexha kishin shkuar në shtëpinë e vëllezërve Gërvalla dhe u kishin kërkuar atyre përgjegjësi! E kishin rënduar me fjalë Jusufin. Pëshpëritej se për shkuarjen e tyre në Kosovë kishte qenë i informuar edhe Ibrahim Kelmendi. Nuk dihej se si kishte ndodhur dekonspirimi. Gjatë gjithë kësaj kohe, Jusufi kishte qenë jashtëzakonisht i pikëlluar. Sikur të mos mjaftonin të gjitha këto, në Shqipëri, më 17 dhjetor 1981, kishte bërë vetëvrasje kryetari i Këshillit të Ministrave të Shqipërisë, Mehmet Shehu, duke shkaktuar një huti e pezëm në mjediset e mërgatës.

Ndër mërgimtarë qarkullonte një lajm i pakonfirmuar, se gjoja Kadri Zeka e kishte ndaluar shpërndarjen e „Zërit të Kosovës“ në Zvicër, kurse në anën tjetër i kishte ftuar në dasmën e tij, që do të mbahej më 2 janar 1982, në qytetin Bile Biene të Zvicrës, jo vetëm Jusufin e Bardhoshin, por më kishte ftuar edhe mua dhe shumë mërgimtarë të tjerë!

Për festën e ndërrimit të moteve, pjesa më e madhe e mërgimtarëve kishin shkuar në vendlindje. Ndërsa, ne që kishim ngelur në Gjermani, pa ndonjë organizim të mirëfilltë

u tubuam në sallën e televizorit në bllokun «D», në ndërtesën e banesave të punëtorëve. Të pranishëm ishin Jusuf Gërvalla me të birin Premtonin, Ismet Klaiqi, Mejdi Rexha dhe disa të tjerë. Shpenzimet ishin të pakta. Mejdi Rexha pagoi 100, kurse unë 63 marka.

Janar 1982

Koha e dasmës së Kadri Zekës po afrohej. Ne kishim bërë disa përgatitje modeste. Me veturën e Nami Ramadanit udhëtuam për Zvicër. Me ne ishte Jusufi, i cili kishte marrë me vete edhe disa ekzemplarë të gazetës „Zëri i Kosovës“, për t’ia dhuruar Kadriut. Në mesin e shumë dasmorëve i takuam edhe Ibrahim Kelmendin, Shaqir Shabanin, Hasan Malën, Qamilin e shumë të tjerë. Ishte dasmë tradicionale shqiptare e përcjellë me këngë. Dasmoret hidheshin në valle, e veçmas u vallëzua „Shota“, valle e njohur, me motive lirike. Disa djem të rinj u shërbenin dasmorëve me lloj-lloj pijesh. Në mesin e shërbyesve ishte edhe Ibrahim Kelmendi.

Para dasmorëve u shfaq Shaqir Shabani, i veshur me tirq e mitan, i pasuar edhe nga një grup tjetër, të gjithë në veshje kombëtare. Me entuziazëm u vallëzua vallja e Rugovës e valle të tjera. Dikush xhironte me kamerë, e dikush tjetër bënte fotografi.

Jusufi gjatë gjithë kohës qëndroi pranë Kadriut. Herë-herë dukej sikur bisedonin shkurt, pastaj prapë e shikoja Jusufin të heshtur dhe çehrevrarë. I gjithë ky pezëm i vinte nga trishtimi që ndjente për shokët e burgosur.

Ahengu i dasmorëve zgjati deri në mëngjes. Ishte koha të shpërndareshim. Para se të përshëndeteshim me çiftin e ri, me pëlqimin e shokëve ia dhashë Kadriut një zarf me një shumë modeste parash, duke i uruar përzemërsisht të trashëgoheshin e të kishin jetë të gjatë e të lumtur bashkëshortore.

Para se t’ia linim shëndetin çiftit të ri, Kadriut ia dorëzuam edhe ekzemplarët e “Zërit të Kosovës”. I mori me kënaqësi.

U përshëndetëm me Kadriun dhe dasmorët e tjerë që na rrethonin dhe u nisëm. Gjatë gjithë rrugës deri sa po ktheheshim nga dasma, nuk bëmë bisedë tjetër veçse për shokët e burgosur. Shumë pyetje të pa përgjigje ia shtruam vetës. Si ndodhi? Si i kapën? Rastësisht, apo ishin dekonspiruar paraprakisht? Si t’ju vinim në ndihmë? Ndihamat tona në para ndoshta do t’ua zbusnin sado pak gjendjen ekonomike në familje, ndoshta do t’ua shtonte moralin familjarëve të pikëlluar, por kishim frikë se pikërisht ndihma jonë mund të konsiderohej shumë rënduese për ta... Vendosi që pas këtij rasti të fillonim me grumbullimin e mjeteve financiare, jo vetëm për shokët e burgosur, por edhe të kemi rezervë për raste të tilla!

Ditën e mërkurë, më 13 janar ’82, dikush trokiti në derën time. E hapa. ishte Jusuf Gërvalla, i shoqëruar nga e bija e tij, Donika, dhe Murat Kryeziu. Për Muratin nuk kisha dëgjuar, por tani po e takoja për herë të parë. Në pika të shkurtra më njoftoi se ditën e shtunë, më 16 janar, në banesën e Murat Kryeziut do të shfaqeshin disa filma të

Kinostudios „Shqipëria e Re“. E ftova Mejd Rexhën të vinte deri tek unë. Jusufi, në prani të Mejdut, e përsëriti edhe njëherë ftesën për shfaqjen e filmave dhe ia sqaroi vendimin që kishim marrë gjatë rrugës së kthimit nga dasma e Kadri Zekës, për t’ju ardhur në ndihmë familjeve të shokëve të burgosur.

Banesa e Murat Kryeziut ndodhej në Nordwestring 30, në Bernhausen, pranë aeroportit të Shtutgardit. Në kohën e caktuar filluan të grumbullohen të ftuarit, disa prej të cilëve ishin:

Jusuf Gërvalla
Bardhosh Gërvalla
Kadri Zeka
Jahir Jahiri
Ismajl Qirezi
Shaban Bobaj
Shemsi Bunjaku
Një shoqe gjermane e Shemsi Bujakut
Ibrahim Kelmendi
Mejd Rexha
Halil Rexha
Adurrahman Sadiku
Ismet Klaiqi
Nuhi Sylejmani
Fahredin Tafallari
Qemajl Haxhillari
Murat Kryeziu
Sylë Nuha¹⁸
Nami Ramadani me disa shokë.

Gjithsej numëroheshim rreth 23 persona. Një pjesë prej të ftuarve nuk i njihja. Në fillim u shfaq filmi „Gërsheti i lirisë“. Pas një pushimi të shkurtër, u shfaq drama „Epoka para gjyqit“. Për një çast u bë një pushim i shkurtër. Të pranishmit filluan të bisedojnë me njëri-tjetrin, duke komentuar pjesë skenash apo citate dialogësh nga filmat e posa parë. Jusufi dukej i vrenjtur. Pas një dialogu që kishte zhvilluar me Kadriun, iu drejtua me zë të ngritur dhe qortues Ibrahim Kelmendit:

„Shoku Ibrahim, në demonstratën e katër korrikut në Frankfurt, ishte njëri në kompetencat tuaja që merrej me xhirimin e demonstratës, të kujtohet? Fjalët i kemi pasur që një kopje të xhirimit të sigurohet për ne... hala nuk e morëm! Kemi informata se ky incizim i njeriut që ishte nën kompetencat tuaja ndodhet në duart e UDB-së dhe në bazë të këtij incizimi po burgosen shokët tanë!”

¹⁸ Sylë Nuha nga rrethi i Ferizajt, shok i Ibrahim Kelmendit. Sipas dëshmitarëve që ndodheshin në banesën e Murat Kryeziu për të parë filma nga Kinostudio „Shqipëria e Re“, S. Nuha del në kabinën e telefonit i shoqëruar nga i zoti i shtëpisë, Murat Kryeziu, bisedon me dikë në telefon, merr shënime (ndoshta ndonjë numër telefoni) duke shkruar në një kuti duhani të markës Marlboro dhe kthehet prapë në dhomë ku shfaqeshin filmat.

Pas një heshtjeje bukur të gjatë, Ibrahim filloi të fliste disi përçart... „jo, të betohem se ai nuk është i tillë... i thashë të ma sjellë materialin... nuk ndodhej aty... së shpejti do të kthehet... do ta sjelli atë material... edhe një kopje të tij patjetër që do ta jap ty...” Foli bukur gjatë, duke pështjelluar, dhe në fund asnjë përgjigje të qartë nuk e dha!¹⁹

Vazhduam me rishikimin e dramës „Epoka para gjyqit”. Shfaqja zgjati deri rreth orës dy pas mesnate. Pas përfundimit të shfaqjes, grupe-grupe dolëm jashtë. Pasi u përshëndet me ne, Ibrahim Kelmendi bashkë me Sylë Nuhën u nisën për Dyseldorf. Ndërkohë, pashë që Jusufi po më priste në distancë. Pasi ma zgjati dorën, më tha: „*Bardhi duhet të udhëtojë në Bon, por mundësisht, ti dhe Mejdi Rexha të hënën të vini tek unë! Natën e mirë!*“

Ishte përshëndetja e fundit me Jusuf Gërvallën, Kadri Zekën dhe Bardhosh Gërvallën.

Halil Rexha më mori me veturën e tij dhe më ktheu në banesë. Gjatë gjithë rrugës diskutuam për mbresat e filmave dhe detyrat që na presin në të ardhmen.

E diela kaloi e qetë dhe pa ndonjë aktivitet. Derisa po bisedonim me disa shokë, njëri prej tyre e hapi bisedën rreth vendit të tij të punës, duke u ankuar se shefi e kishte marrë në sy të keq për shkakun e disa serbëve që punonin në të njëjtën ndërmarrje. Nuk ishte rast i parë dhe i izoluar që ankoreshin punëtorët shqiptarë. Qysh prej shpërthimit të demonstratave në Kosovë, e veçmas nga demonstratat e shqiptarëve në qytete të ndryshme të Evropës, ishte vërejtur një ashpërsi nga punëdhënësit gjermanë, që shfaqej herë si urrejtje e herë si përbuzje ndaj punëtorëve shqiptarë. Kjo linte për të kuptuar se punëtorët serbë ishin ankuar te shefat e tyre, se gjoja janë të kërcënuar dhe kishin frikë nga shqiptarët. Dukej se këtu kishte ndikuar edhe propaganda e egër jugosllave kundër mbarë popullit shqiptar. Të gjitha përfaqësitë diplomatike jugosllave që vepronin në perëndim, pa përjashtim, ishin bërë nxitëse kundër popullit shqiptar në përgjithësi, e veçmas kundër mërgimtarëve. Punëtorët sllavë ishin të përkëdhelur nga autoritetet gjermane dhe çdo ankesë e tyre kundër punëtorëve shqiptarë merrej parasysh, studiohej, analizohej dhe veprohej konkretisht, kurse zëri i arsyeshëm i mërgatës shqiptare hidhej poshtë si i pavlerë. Pos bujës që kishte bërë ndër mërgimtarët shqiptarë prishja e koncertit të organizuar nga konsullata jugosllave, te serbët sidomos kishte shkaktuar nervozë e pakënaqësi.

Të nesërmen, derisa po udhëtoja për në vendin e punës, mora lajmin e hidhur për atentatin kundër shokëve më të ngushtë të luftës ilegale dhe të idealit, Jusuf e Bardhosh Gërvallës dhe Kadri Zekës. Në pamundësi të ndërmerrja diçka për momentin, detyrimisht ia fillova punës. Isha si ndër ethe. Puna nuk ecte mirë. Megjithatë, isha i shtrenguar të punoja derisa të arrija të takohesha me kryemjeshtrin, i cili nuk vonoi dhe u duk në repart. E shfrytëzova rastin dhe kërkova leje prej tij. Pasi që nuk kishte kompetenca, përmes telefonit e lajmëroi kryeshefin, i cili kishte kërkuar që të paraqitesha personalisht në zyrën e tij. Shkova. Më bëhet se e kishte vërejtur shqetësimin tim, ndaj

19 Për materialin e xhiruar në demonstratën e 4 korrikut të vitit 1981 në Frankfurt, po ashtu as për njeriun që i bëri xhirimet, e që ishte nën kompetencat e Ibrahim Kelmendit, kurrë nuk arrita të mësoj diçka më tepër. Kjo ngjarje, sikurse edhe shumë veprime të tjera të papërgjegjshme të Ibrahim Kelmendit, ngelën enigmë, por gjithsesi nxitëse dyshimesh!

më tha të ulesha. Ra telefoni. E mori. Pas një bisede të shkurtër, ma zgjati mua, duke më thënë: Është për ju! U prezantova. Nga ana tjetër më erdhi një zë i thellë burri:

„Kriminal Polizei, Baumgartner! Warten Sie ein Moment bitte!“²⁰

Më erdhi një zë i përvajshëm femre që në çast nuk e njoha. Foli shqip:

„Nuhi, a je ti?“ – Ishte Suzana, e shoqja e Jusuf Gërvallës.

„Po. Unë jam Nuhiu!“ – iu përgjigja.

„A dëgjove se ç’më gjeti?“

„Po... A ka shpëtuar ndonjëri?“ – e pyeta.

„Jo!“

„Mbahuni të fortë... ja tani po marr leje dhe menjëherë po vij!“

„Jo, tash për tash mos eja... shtëpia është e mbushur plot me policë... edhe ne ndodhemi jashtë! Dikur më vonë...“ – tha me zë të përvajshëm dhe e mbylli telefonin.

I tregova kryeshefit rastin tragjik. I kërkova leje. Pasi shprehu keqardhjen e tij, më pyeti nëse e kisha shfrytëzuar pushimin e vitit të kaluar. I thashë se nuk e kisha shfrytëzuar asnjë ditë. Atëherë i plotësoi formularët dhe më liroi në pushim të rregullt, që mjerisht datonte nga dita e nesërme. Detyrimisht punova deri në përfundimin e orarit.

Në sallën e televizorit të ndërtesës «D» ku banoja unë, ishin mbledhur shumë punëtorë, jo vetëm shqiptarë, por edhe të tjerë. Dukej se tema kryesore për të gjithë ishte vrasja e tre shokëve tanë.

Abdurrahman Sadiku m’u gjend pranë. U grumbulluan edhe shokë të tjerë, si: Qazim Ramadani, Ismet Klaiqi, Selim Koca, Halil Rexha etj. Pasi më shprehën dhe ju shpreha ngushëllime, Abdurrahmani, në prani të tyre, më tha se kishte biseduar me Suzanën përmes telefonit, e cila i kishte thënë se Jusuf Gërvalla, para se të vdiste, e kishte lënë amanet që ‘ti Nuhi t’i gjendesh pranë familjes Gërvalla’. U ndjeva i trishtuar... pashë se para vetës kisha një sprovë të rëndë! Ishte vullneti i fundit i mikut tim më të shtrenjtë që kisha pasur ndonjëherë, andaj, gjithsesi, amaneti duhej çuar në vend, pavarësisht sfidave që do të më dilnin përpara. U drejtova në dhomën time numër 862. Fillova të ndërrohem. Një palë lot më rrodhën tatëpjetë faqeve. Trokiti dera. Ishte Halil Rexha. Ai më tha se ishte i gatshëm të më çonte me veturën e tij deri te familja Gërvalla. E falënderova për zemërsisht për solidaritetin e treguar ndaj meje në ato momente mjaft të rënda që po i kaloja. Ndërkohë, erdhën edhe mërgimtarë të tjerë. Ngushëlloheshin dhe më ngushëllonin. Në fytyrat e tyre shihej qartë dhembja, trishtimi, urrejtja dhe zemërimi. Abdurrahmani nuk përmbahej dot, duke kërkuar sulm kundër konsullatës jugosllave në Shtutgart. „Hakmarrje për shokët e vvarë!“, thoshte herë pas here. I thashë se po ta shkatërronim edhe Beogradin, nuk do të arrihej vlera e shokëve tanë.

Ishte mesnatë kur u nisëm me Halil Rexhën. Koha ishte me mjegull dhe e ftohët. Rruga ishte me ngrica. Distanca prej njëqind kilometrash na mori shumë kohë. Arritëm rreth orës dy pas mesnatës së 19 janarit të vitit 1982.

Derën na e hapi Suzana. Dukej e molisur. Na dërgoi në dhomën e ndejës. Aty e takuam Ibrahim Kelmendin. Kishte zënë vend pranë tavolinës, me një makinë shkrimi përpara. Dukej i thelluar në mendime. E përshëndetëm. Nuk luajti fare nga vendi, bile

20 Gjermanisht: Policia kriminale, Baumgartner, Pritni një moment ju lutem!

Pas atentatit të 17 janarit të vitit 1982 në Untergruppenbach, me ç'rast mbetën të vdekur në vend Kadri Zeka dhe Bardhosh Gërvalla, kurse Jusuf Gërvalla e mbijetoi atentatin por u vra pastaj në spitalin e Heilbron-it nga dora gjakatare e kirurgut serb Vidiq

as kokën nuk e ktheu nga ne. Si nëpër dhëmbë na e ktheu përshëndetjen. Zumë vend. E ngushëlluam dhe na ngushëlloi Suzana. Ibrahimimi shkruante.

Të rrahurat e makinës së shkrimit ishin të rënda në qetësinë mortore të mëngjesit dimëror. Halil Rexha u ngrit për të shkuar në punë. Për hir të sigurisë, e përcolla deri në oborr. Kur u ktheva pranë derës, prapë m'u desh ta shtypi pullën e ziles. Edhe kësaj radhe derën ma hapi Suzana. Të rrahurat e makinës së shkrimit dëgjoheshin përgjatë gjithë korridorit... jo vetëm makina, por as Ibrahimimi që po ju binte pamëshirshëm shkronjave të saj, sikur nuk po e kuptonin hallin e dhembjen tonë! Kur hyra në dhomë, pashë drejt Ibrahimit, i çuditur me sjelljet e tij, kurse Suzana, duke më shikuar, pa folur, përmes mimikës e drejtoi gishtin drejt Ibrahimit, duke e tundur lart-poshtë në shenjë qortimi... ndërsa unë, po ashtu, pa folur e kryqëzoja gishtin tregues me buzët e mia për t'i dhënë shenjë të heshtje!

Kot prita që Ibrahimimi ta linte për një çast shkrimin, të më ngushëllonte e t'i pranonte ngushëllimet e mia për shokët tanë të vvarë! Ai vazhdonte të shkruante... të shkruante, të shkruante pa e kthyer kokën për të parë se ç'po ndodhte rreth tij! Vetëm shkruante! Vallë ç'farë shkruante? Kurrë nuk e mora vesh!

E indinjuar nga qëndrimi injorant i Ibrahim Kelmendit, Suzana ishte ngjitur lart në

studion e Jusufit, ku ishte duke e përgatitur një material studenti Agron Sela²¹, të cilin e kishte njoftuar për ardhjen time. Agroni zbriti menjëherë poshtë. Pa mundur të fliste nga dënesët, më mori në përqaftim. U përpoqa t'i jap zemër. Ibrahimimi e ndërpreu shkrimin dhe u kthye nga ne. Dukej i lodhur, por as tani nuk e pa të arsyeshme të na e thoshte ndonjë fjalë ngushëlluese, bile nuk foli as me mua që isha më i moshuar! Sjelljet e tilla më dukeshin jo shoqërore, jo miqësore, sjellje që nuk i përkisnin një prijësi, një intelektual, e aq më pak një udhëheqësi të denjë të „Frontit të Kuq Popullor!“ Çdo afrim timin drejt tij, çdo tentim bisede nga ana ime e priste me një injorancë përbuzëse dhe fodulle, por unë e ndjeja se nuk ndodhesha në atë shtëpi për sherr, në atë shtëpi ku vrasja tragjike e kryefamiljarëve ishte e freskët, e rëndë dhe e tmerrshme! Unë ndodhesha aty për ta përmbushur amanetin e fundit të Zotit të Shtëpisë! „Mbaje vetën dhe iki sherrit, Nuhi“ – herë pas here e urdhëroja vetën!

Po gdhinte 19 janari, i ftohët, i mjegullt, i trishtë, ashtu siç ishin anëtarët e familjes Gërvalla, të cilët njëri pas tjetrit kishin filluar të zgjohen nga gjumi i përvajshëm. Unë po merresha me pritjen, pranimin e ngushëllimeve dhe përcjelljen e ngushëlluesve. Ibrahimimi e kishte përfunduar shkrimin. E nxori letrën nga makina, pasi e palosi e futi në xhep. Çehrevrarë doli në katund, si tha, për të blerë gazeta. Derisa hyja e dilja, duke i pritë e përcjellë njerëzit që vinin për ngushëllime, më ra në sy se flamuri ishte vënë në maje shtize. Ia sqarova Suzanës se në raste të tilla zie kombëtare, flamuri duhej të vendosej në gjysmështizë. Ajo u pajtua dhe më la dorë të lirë për ta rregulluar flamurin ashtu si duhej në raste zie!

Ndërkohë, u kthye Ibrahim Kelmendi me disa gazeta në dorë dhe i shoqëruar nga disa burra që nuk i njihja. Pak më vonë, qortueshëm e kishte pyetur Suzanën se kush e kishte ulë flamurin në gjysmështizë. Ajo i kishte treguar për mua. Ai i kishte thënë me cinizëm: „Po kush është ai? Çka din ai për këto punë? Flamuri duhet të valojë maje shtize dhe të ngritet lart e më lart!“ Për t'i ikur sherrit, Suzana kishte pranuar që flamuri të vendosej si të dëshironte ai! Derisa po më tregonte Suzana me lot në sy, unë me vete po mendoja: „Vallë, pas kësaj tragjedie që i ndodhi mbarë kombit shqiptar, ç'farë fitoresh arritëm ne, ç'përfitoi Ibrahim Kelmendi, që flamuri të valojë me triumf lart e më lart maje shtize?“ Duke mos e zgjatur më tepër me tekat e tij, prapë e porosita vetën: *Ruaje gjakftohtësinë, se ky sherr po lyp... po sabo...* (nuk guxova as ta mendoja fjalën „sabotim“, sepse m'u duk tepër e rëndë, e pa vend dhe vulgare!)

Pas publikimit të atentatit kundër vëllezërve Gërvalla dhe Kadri Zekës, përmes radios dhe televizorit, për herë të parë dhe me disa artikuj të zgjeruar ngjarja u pasqyrua nga gazeta lokale „Heilbronner Stimme“, me titull: „Tre të vdekur në një atentat në Untergruppenbach“ dhe me nëntitull: „Azilkerkuesit jugosllavë u vranë në automobil“,

21 Agron Sela, student nga Dibra, pjesëmarrës aktiv në demonstratat e pranverës së vitit 1981 në Prishtinë. Për t'ju shpëtuar përndjekjeve policore serbe, arratiset në Gjermani. Bie në kontakt me Jusuf Gërvallën. Një kohë të konsiderueshme qëndroi në familjen Gërvalla. Si anëtar i LNÇKVSHJ-së dha një ndihmesë të pakrahasueshme në organizimin e demonstratave, në shkrimin dhe leximin e pamfleteve, notave protestuese dhe referateve të ndryshme. Në mënyrë të veçantë ndihmoi përgatitjen e „Zërit të Kosovës“. Pas atentatit kundër vëllezërve Gërvalla dhe Kadri Zekës, Agroni u ndodh pranë këtyre familjeve, duke dhënë një kontribut të çmuar. Në muajin shkurt të vitit 1982 udhëton për Itali, me synim SHBA-të. Jeton dhe vepron në Amerikë. Ka të botuar një përmbledhje poezish me titull: „Këngë në heshtje“.

duke i cilësuar vrasjet si atentat. Artikulli shoqërohej me fotografi që pasqyronin vendin e krimit, veturën në të cilën ishte kryer atentati dhe derën e garazhit ku ishte përplasur vetura me dy të vdekur dhe një të plagosur pas atentatit. Pastaj, vazhdonte e njëjta gazetë edhe me dy shkrime të tjera; njëri që përshkruante rrjedhën e hetimeve me mbititull: „Rrjedha e atentatit në Untergruppenbach vazhdon të sqarohet“, dhe tjetri me titull: „Terror në provincë“, që kërkonte nga qeveria të merren masa kundër përplasjeve të skenave politike nga të huajt që jetojnë në Gjermani.

Artikujt e 19 janarit në gazetën „Heilbronner Stimme“:

Tre të vdekur në atentat në Untergruppenbach Jugosllavët e ekziluuar u vranë në veturë

Viktimat kërkonin Kosovën e pavarur / I vrari akuzoi shërbimin sekret

Nga anëtari ynë i Redaksisë: Uwe Jacobi

Untergruppenbach: Tre jugosllavë, natën e së hënës së kaluar, u vranë në një atentat në Untergruppenbach, në qarkun e Heilbronit.

Pas daljes nga një garazh, nga njerëz të panjohur, nga prita, u vranë në veturën e tyre. Mes të vrarëve janë dy vëllezër që jetonin së bashku me familjet e tyre në Untergruppenbach, dhe një bashkëvendës i tyre nga Zvicra. Motivi i vrasjes, sipas Prokurorisë së Heilbronn-it dhe Shërbimit Kriminalistik të Vëndit, supozohet të jetë me prapavijë politike, pasi tri viktimat kanë qenë kundër Jugosllavisë dhe janë angazhuar për pavarësinë e atdheut të tyre- Kosovës, krahinës jugore të Jugosllavisë. Njëra nga viktimat, që fillimisht e kishte mbijetuar sulmin me armë zjarri, para se të vdiste akuzoi Shërbimin Sekret Jugosllav „UDBA“, duke thënë se ajo është përgjegjëse për vrasjen. Policia dje ftoi popullin që ta ndihmojë në gjetjen e fajtorëve.

Menjëherë pas sulmit me armë zjarri, që ndodhi rreth orës 22.15 në Habichthöhe në Untergruppenbach, dëshmitarët vërejtën dy persona duke ikur në këmbë. Aksioni i madh i policisë për kapjen e tyre derisa u mbyll gazeta ishte i pasuksesshëm. Për këtë vrasje me sa duket të bazuar mbi motive politike, hetimet e mëtutjeshme i mori përsipër një komision i veçantë i Shërbimit Kriminalistik të Vëndit.

Të dy vëllezërit, Jusuf (36) dhe Bardhosh Gërvalla (31), të cilët u vranë në sulm, nga gushti i vitit 1980 së bashku me familjet e tyre, me dy dhe tre fëmijë, jetonin si refugjatë politikë në një shtëpi në Habichthöhe – 40 në Untregruppenbach. Viktima e tretë ishte 28-vjeçar, reporter i radios dhe televizionit, Kadri Zeka, i cili të dielën rreth orës 3 kishte ardhur nga Zvicra te bashkëvendësit e tij në Untergruppenbach.

Sipas njohurive të zyrtarëve të sigurimit, që të tre jugosllavët e ekziluuar të përkatësisë

19. 1. 82 ✓

Drei Tote bei Attentat in Untergruppenbach

Exil-Jugoslawen im Auto erschossen

Opfer befürworteten ein unabhängiges Kosovo / Sterbender beschuldigte Geheimdienst

Von unserem Redaktionsmitglied Uwe Jacobi

Untergruppenbach: Drei Exil-Jugoslawen kamen in der Nacht zum gestrigen Montag bei einem Attentat in Untergruppenbach im Landkreis Heilbronn ums Leben. Nach der Fahrt aus einer Garage wurden sie von unbekannten Tätern aus dem Hinterhalt in ihrem Auto erschossen. Bei den Toten handelt es sich um zwei Brüder, die mit ihren Familien in Untergruppenbach lebten, und einen Landsmann aus der Schweiz. Als Motiv vermuten die Staatsanwaltschaft Heilbronn und das

Landeskriminalamt politische Hintergründe, da sich alle drei Opfer gegen die jugoslawische Regierung für die Unabhängigkeit ihrer südjugoslawischen Heimat-Provinz Kosovo eingesetzt hatten. Eines der Opfer, das den Feuerüberfall zunächst überlebt hatte, beschuldigte vor seinem Tod den jugoslawischen Geheimdienst „Udba“, für den Mordanschlag verantwortlich zu sein. Die Polizei rief gestern die Bevölkerung zur Mithilfe bei der Fahndung nach den Tätern auf.

Unmittelbar nach dem Feuerüberfall, der sich gegen 22.15 Uhr auf der Habichtshöhe in Untergruppenbach abspielte, sahen Zeugen zwei männliche Personen zu Fuß flüchten. Die von der Polizei eingeleitete Großfahndung verlief bis Redaktionsschluss ohne Erfolg. Da der Mordanschlag mutmaßlich auf politischen Motiven beruht übernahm eine Sonderkommission des Landeskriminalamtes die weiteren Ermittlungen.

Die beiden Brüder Isuf (36) und Bordosh Gervalla (31), die bei dem Überfall erschossen wurden, lebten seit August 1980 als politische Asylanten in Untergruppenbach. Zusammen mit ihren Familien, zu denen zwei und drei Kinder gehören, bewohnten sie das Einfamilien-Reihenhaus in der Habichtshöhe 40. Das dritte Opfer war der 28-jährige Rundfunk- und Fernsehreporter Zeka Kadri, der erst in der Nacht zum Sonntag gegen 3 Uhr aus der Schweiz zu seinen Landsleuten nach Untergruppenbach gekommen war.

Nach den Erkenntnissen der Sicherheitsbehörden waren alle drei Exil-Jugoslawen albanischer Volkszugehörigkeit, die sich gegen die politischen Verhältnisse in Kosovo gewandt hatten und für die Gründung einer unabhängigen Republik Kosovo eingetreten waren. Jugoslawische Behörden hatten die beiden Brüder Gervalla als führende Mitglieder einer gegen Jugoslawien gerichteten Organisation beschuldigt.

„Ich gebe mein Leben hin für die Sache!“ soll Isuf Gervalla vor kurzem gegenüber einem Zeugen geäußert haben. Der 36-jährige war Journalist und soll einer der maßgebenden Herausgeber der in Jugoslawien verbotenen Zeitung „Stimme von Kosovo“ gewesen sein, für die er von Untergruppenbach aus in der Bundesrepublik arbeitete.

Sein jüngerer Bruder Bordosh Gervalla war zuletzt bei der Arbeiterwohlfahrt in Ludwigsburg als Sozialarbeiter beschäftigt und betreute die jugoslawischen und albanischen Gastarbeiter im Ludwigsburger Raum. Von dem dritten Opfer des Feuerüberfalls wurde nur bekannt, daß er Rundfunk- und Fernsehreporter war und als politischer Asylant in der Schweiz lebte.

In der südjugoslawischen Provinz Kosovo, vor deren Hintergrund sich das Attentat in Untergruppenbach abspielte, war es im letzten Jahr mehrfach zu Unruhen gekommen. Die autonome Provinz innerhalb der Republik Serbien wird hauptsächlich von muslimischen Albanern bewohnt. Das orientalisches geprägte „Amselfeld“, so die Übersetzung

von „Kosovo“, gehörte früher zur Türkei, wurde 1913 unter Serbien und Montenegro aufgeteilt und ging nach der Gründung von Jugoslawien ganz in Serbien auf.

Die Brüder Gervalla galten in Insider-Kreisen als fanatische Verfechter einer unabhängigen Provinz Kosovo, die nach ihrer Meinung weder zu Jugoslawien und auch nicht

zum benachbarten Albanien gehören sollte. Wie in diesem Zusammenhang bekannt wurde, sollen im Großraum Heilbronn/Stuttgart mindestens 2000 Bewohner aus Kosovo als Asylanten, aber auch illegal leben.

Der Heilbronner CDU-Landtagsabgeordnete Ulrich Stechele erneuerte gestern angesichts des Attentats in Untergruppenbach seine Forderung „nach einer schärferen Ausweisungspraxis gegenüber verfassungsfeindlichen, extremistischen Ausländern von links und rechts“. Durch diesen Vorgang sehe er seinen Verdacht bestätigt, daß sich „Heilbronn immer mehr zum regionalen Zentrum potentieller ausländischer Polit-Gewalttäter“ entwickle. Nach seiner Meinung müsse die Ausweisung von Ausländern „bereits beginnen, wenn sie wegen Gebäudeschmierereien, insbesondere politischer Art, überführt“ worden seien. (Siehe Seite 3 sowie „Stadt- und Landkreis Heilbronn“)

Nach dem Feuerüberfall in Untergruppenbach war das Auto der Exil-Jugoslawen führerlos gegen ein Garagentor geprallt: Kripo-Beamte bergen die Opfer Foto: Kupferschmied

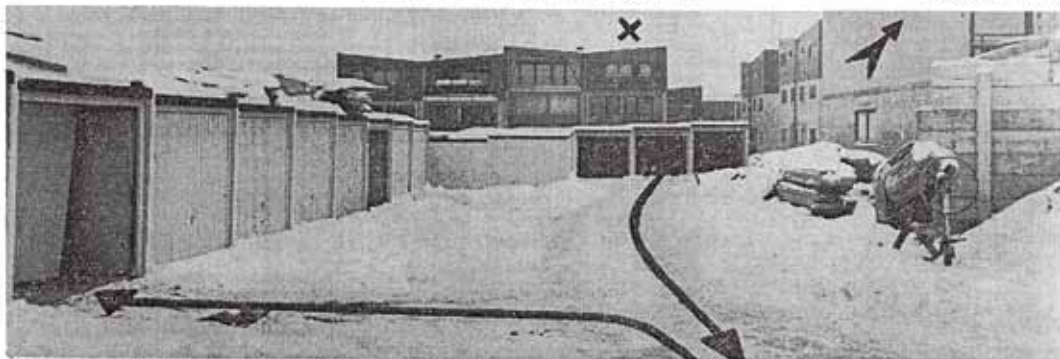
HEILBRONNER
STIMME

Archiv
7100 Heilbronn - Postfach 2040

19. JAN. 1982

Attentat in Untergruppenbach: Kripo-Beamte sichern die Spuren um den BMW der erschossenen Exil-Jugoslawen, der nach dem nächtlichen Feuerüberfall auf der Habichthöhe führerlos gegen ein Garagentor geprallt war Fotos: HSt-Wendt

Der Tatort am hellen Tag: Im Hintergrund (x) das Einfamilien-Reihenhaus, in dem die Gebrüder Gervalla wohnten. Aus der mittleren offenen Garage führen sie mit ihrem BMW rückwärts bis zur Habichthöhe (mittlerer Pfeil), wo auf sie geschossen wurde. Führerlos raste der Wagen nach vorn gegen ein Garagentor (linker Pfeil). Ob die Täter in dem Rohbau (rechter Pfeil) auf ihre Opfer gelauert hatten, ist unklar.

Spuren der Tat: An dieser Stelle der Habichthöhe wurde auf den Wagen der Exil-Jugoslawen geschossen. Nummernschilder kennzeichnen die Fundorte von Patronenhülsen und Glassplittern.

HEILBRONNER
STIMME
Archiv

shqiptare, për shkak të qëndrimit të tyre politik në Kosovë ishin arratisur dhe ishin bashkuar për një Kosovë të pavarur.

Zyrtarët jugosllave i fajësuan dy vëllezërit Gërvalla si anëtarë të udhëheqjes së një organizate kundëryugosllave.

„E jap jetën time për çështjen!“, ka thënë Jusuf Gërvalla shkurt, sipas një dëshmitari. 36-vjeçari ishte gazetar dhe redaktor i gazetës autoritative “Zëri i Kosovës”, e ndaluar në Jugosllavi, për të cilën punonte në Untergruppenbach, në Republikën Federale.

Vëllai i tij më i ri, Bardhosh Gërvalla, së fundi ishte punëtor social në territorin e Ludwigsburg-ut, dhe përkujdesej për punëtorët sezonalë shqiptarë dhe jugosllavë. Për viktimën e tretë të vrarë në sulm, dihet se ishte reporter i radios dhe televizionit dhe jetonte në Zvicër si refugjat politik. Nga krahina jugosllave-jugore e Kosovës, ku vitin e kaluar ka pasur shpesh trazira, është kryer atentati në Untergruppenbach. Krahina Autonome, në kuadër të Republikës së Serbisë, është e banuar kryesisht me shqiptarë myslimanë. „Amsfeld“ me vullë orientale, e përkthyer nga “Kosovë”, që më parë i takonte Turqisë, në vitin 1913 e ndajnë Serbia dhe Mali i Zi mes veti, dhe pas formimit të Jugosllavisë e tëra shkon nën Serbinë. Vëllezërit Gërvalla në qarqet e brendshme njiheshin si mbështetës fanatikë të mendimit për një Kosovë të pavarur, e cila nuk duhet t'i takojë as Jugosllavisë e as Shqipërisë fqinje. Në lidhje me këtë dihet se në hapësirën e madhe Heilbronn / Shtutgart së paku jetojnë 2000 banorë nga Kosova, si refugjatë, por edhe ilegalë.

Deputeti i parlamentit të Heilbronit, Ulrich Stechele, në lidhje me atentatin në Untergruppenbach dje ka përsëritur kërkesën e tij për ashpërsimin e praktikave dëbuese kundrejt atyre që janë në kundërshtim me kushtetutën.

Përmes kësaj qasjeje ai konfirmoi dyshimin e tij se Heilbroni gjithnjë e më shumë po bëhet qendër rajonale potenciale e dhunës politike të huajve.

Sipas mendimit të tij, dëbimi i të huajve duhet të fillojë që me shkaravitjen e mureve, posaçërisht me përmbajtje politike. (shih faqen 3, si dhe “Statdt – und Landkreis Heilbronn”)

Rrjedha e atentatit në Untergruppenbach vazhdon të sqarohet:

Vetura me të vdekurit pa drejtues përplasjet në derën e një garazhe

Dëshmitarët i vërejtën gjuajtësit / Personi i dytë „kontrollon“ rezultatin / Enti Kriminalistik i Vendi kërkon ndihmën e popullit

Nga anëtari ynë i Redaksisë: Uwe Jacobi

Rrjedha e atentatit në Untergruppenbach, në të cilin në natën e së hënës së kaluar ranë viktimat tre mërgimtarë jugosllavë (shiko faqen politike 1), mund të sqarohet. Dëshmitarët vërejtën dikë të shtinte me revole dhe dëgjuan 5 deri 7 të shtëna, që u zbrazën mbi personat që ndodheshin në veturë. Nga

errësira u shfaq personi i dytë, i cili me një vështrim në veturë e kontrollon „rezultatin“ e breshërisë, dhe u zhdruk në këmbë në drejtimin e njëjtë sikurse gjuajtësi i parë. Pastaj, vetura pa drejtues u përplas në derën e një garazhe, me dy të vdekur dhe një të mbijetuar sulmit, i cili gjithashtu vdiq më vonë. Është e paqartë, gjithsesi, si ndodhi që këta tre jugosllavë, që ishin angazhuar për pavarësinë e atdheut të tyre, Kosovës, të bien në të njëjtën „kurth“. Për akuzat, se Shërbimi Sekret Jugosllav është i përfshirë në vrasje, dje u tha se nuk është vërtetuar nga zyrtarët e hetuesisë. Përmes zëdhënësit policia kërkoi nga populli në Untergruppenbach që të ndihmojë në kapjen e të dyshuarve.

Tre mërgimtarët jugosllavë, të dielën, pak pas orës 22:00, dolën nga shtëpia e vëllezërve Gërvalla në Habichthöhe 40: Gazetari Jusuf Gërvalla (36), punëtori social Bardhosh Gërvalla (31), dhe Kadri Zeka (28) reporter i radios, i cili të shtunën në mbrëmje kishte ardhur nga Zvicra te vëllezërit Gërvalla.

Arsye e daljes së tyre natën, më vonë u mësua nga qarqet familjare të familjes Gërvalla se ishte shkuarja në Donnbronn, për të telefonuar nga një kabinë publike telefonike. Në shtëpinë e familjes Gërvalla nuk kishte lidhje telefoni. Gjithsesi, mbetet e paqartë se pse dëshironin të telefononin nga një vend më i largët si Donnbronn-i, e jo nga një kabinë telefonike e cila ishte vetëm 200 metra larg.

Treshja zbret në garazhin e shtëpisë së tyre, në një oborr të madh garazhesh, e cila i takonte një vendndërtimi të ri, ku ndodhej edhe BMW e vëllezërve Gërvalla. Vetura për shkak të borës s'mund të kthehej në oborr, por shkoi prapa rreth 40 metra, për t'u kthyer pastaj në Habichthöhe.

Gjatë ecjes së ngadalshme, papritmas shfaqet një pamje burri, i cili shtie mbi personat që ishin në veturë. Sipas dëshmitarëve që kanë dëgjuar krismat, duhej të kenë qenë 5 deri 7 të shtëna. Se a ka qenë revole automatike apo automatik, mbetet e paqartë. Nga vetura nuk ka pasur të shtëna kundër, por as më vonë nuk janë gjetur armë në të.

Gjatë të shtënave, vetura ec edhe disa metra prapa mbi rrugë, pastaj ndalet. Pastaj sulmuesi vrapon. Sakaq shfaqet një person i dytë, i cili nuk shtie por vetëm vështron

Ablauf des Attentats in Untergruppenbach weitgehend geklärt:

Führerlos prallte der Wagen mit den Toten gegen ein Garagentor

Zeugen sahen Pistolenschützen / Zweiter Mann „kontrollierte“ die Folgen / Landeskriminalamt ruft Bevölkerung zur Mithilfe auf

Von unserem Redaktionsmitglied Uwe Jacobi

Der Ablauf des Attentats in Untergruppenbach, dem in der Nacht zum gestrigen Montag drei Exil-Jugoslawen zum Opfer fielen (siehe Politik Seite 1), konnte weitgehend geklärt werden. Zeugen sahen einen Pistolenschützen und hörten fünf bis sieben Schüsse, die dieser auf die Insassen eines Personenwagens abfeuerte. Danach tauchte aus der Dunkelheit ein zweiter Mann auf, der durch einen Blick in das Auto das „Ergebnis“ des Feuerbefalls kontrollierte und dann in der gleichen Richtung wie der Schütze zu Fuß flüchtete. Danach prallte der führerlose Wagen mit zwei Toten und einem Überlebenden, der später

Die drei Exil-Jugoslawen hatten am Sonntag kurz nach 22 Uhr das Einfamilienhaus der Brüder Gërvalla in der Habichthöhe 40 verlassen: der Journalist Jusef Gërvalla (36), der Sozialarbeiter Bardhosh Gërvalla (31) und der Rundfunkreporter Zeka Kadri (28), der in der Nacht zum Sonntag aus der Schweiz zu den Gërvalla gekommen war. Als Begründung für den nächtlichen Ausbruch ließ es später aus dem Kreis der Familie Gërvalla, das Trio habe zu der östlichen Telefon-Sprechstelle nach Donnbronn fahren wollen, um zu telefonieren. In dem Gërvalla-Haus gibt es keinen Telefon-Anschluß. Unklar bleibt allerdings, warum sie von dem weiter entfernten Teilort Donn-

bronn aus telefonieren wollten und nicht von einem nur 200 Meter entfernten Telefonhäuschen.

Das Trio bestieg in der benachbarten Garage, die zu einem großen Garagentor hinlief, eines Neubausparks gelad, den BMW der Gebrüder Gërvalla. Wegen des Schnees konnte nicht in dem Hof gewendet werden, rückwärts fuhr man etwa vierzig Meter, um dann nach vorn in die Habichthöhe einzubiegen.

Beim langsamen Überfahren der Straße blickte plötzlich ein männliches Wesen auf und schuß auf die Insassen des Personenwagens. Nach Ohrschüssen sollen es fünf bis sieben Schüsse gewesen sein. Ob eine MP

ebenfalls verstarb, gegen ein Garagentor. Unklar ist allerdings, ob und wie die drei Jugoslawen, die sich für die Unabhängigkeit ihrer Heimat Kosovo eingesetzt hatten, in eine „Falle“ gelockt worden waren. Für den Verdacht, der jugoslawische Geheimdienst sei an dem Mordanschlag beteiligt gewesen, gab es gestern keine Bestätigung aus den Kreisen der deutschen Strafverfolgungsbehörden. Die Polizei forderte gestern im Zusammenhang mit der Fahndung nach den flüchtigen Tätern mit Lautsprecher-Durchsagen die Bevölkerung von Untergruppenbach auf, verdächtige Wahrnehmungen mitzuteilen.

oder eine Selbsttötungspistole verwendet wurde, blieb unklar. Aus dem Auto wurde nicht zurückgeköchert. Warum ließ man später in dem Wagen nicht.

Während der Schüsse fuhr das Auto noch einige Meter rückwärts über die Straße hinweg und stoppte dann. Der Pistolenschütze rannte davon. In diesem Augenblick soll plötzlich ein zweiter Mann aufgetaucht sein, der aber nicht schuß, sondern nur in den Wagen blickte und dann ebenfalls flüchtete.

Das Auto blieb zunächst mit hochgezogenem Motor stehen. Plötzlich fuhr das Auto nach vorn über die Straße, beschleunigte offensichtlich führerlos einen Halbkreis nach links und prallte gegen ein geschlossenes

Garagentor, das eingedrückt wurde. Trotz des gewaltigen Aufpralls drehten sich die Köpfe weiter, haben sich schließlich im Schnee bedeckt und „starben ab“.

Zwei der drei Insassen waren zum Glück bereits bei dem Feuerüberfall getötet worden: Bardhosh Gërvalla, der den Wagen gesteuert hatte, und Zeka Kadri, der auf dem Beifahrersitz zusammengesackt war. Auf Gërvalla auf dem Rückbank war von zwei Schüssen im Oberkörper getroffen worden, hatte das Attentat aber zunächst überlebt. Mit lebensgefährlichen Verletzungen wurde Kadri im Krankenhaus eingeliefert. Bei einer ersten Vernehmung soll er den

Fortsetzung nächste Seite

19. JAN. 1992

brenda veturës dhe gjithashtu arratiset.

Vetura qëndron në vend e ndezur dhe me lëvizje të shpejta të motorit. Papritur ecë përpara, si duket pa drejtues, bën një gjysmërrethi nga e majta dhe pastaj përplasat në një portë të mbyllur garazhe, e cila shtypet. Me gjithë ndaljen, rrotat vazhdojnë të sillen duke u ngrënë fort mbi borë, pastaj “vdesin”.

Dy nga personat që ishin në veturë supozohet të kenë vdekur menjëherë gjatë sulmit me zjarr: Bardhosh Gërvalla, i cili e ka drejtuar veturën, dhe Kadri Zeka, i cili ka qenë afër tij. Jusuf Gërvalla, i cili ka qenë i ulur prapa, goditet nga dy plumba në pjesën e epërme të trupit, fillimisht e mbijetoi atentatin.

Me lëndime të rrezikshme për jetën, Jusuf Gërvalla dërgohet në spital. Në pyetjen e parë, ai e bën përgjegjës Shërbimin Sekret Jugosllav për sulmin. Policia për kriminalistikë e Heilbronn-it, e ndihmuar nga policia për mbrojtje, filloi menjëherë hetimet për përcaktimin dhe sigurimin e gjurmëve.

Pak pas orës 03:00, në ndërtesën e Komunës ku ishte e vendosur provizorisht policia kujdestare, vjen lajmi se Jusuf Gërvalla kishte vdekur rreth orës 02.55 në spital.

Për shkak të rrethanave politike, hetimet për vrasjen dje i mori përsipër një komision i veçantë i Entit Kriminalistik të Vendlut. Në hetime thuhet se ka të dhëna qenësore se vrasësit kanë ikur në drejtim të Donnbronner Höhe, prandaj Enti Kriminalistik i Vendlut i bën thirrje popullit që të ndihmojë në gjetjen e vrasësve për sa vijon:

– Kush ka parë të dielën para orës 22.30, në regjionin Habitchöhe, persona ose veturë të dyshimtë?

– Kush ka parë ose dëgjuar pas të shtënave personat ose veturën e dyshimtë?

– Në ditët e fundit a është vërejtur diçka tjetër e dyshimtë, veçanërisht, a janë vërejtur persona që kanë përcjellë banesën e familjes Gërvalla, kanë pyetur për banesën, apo për familjen Gërvalla?

Të dhënat i merr „Komisioni i Veçantë në Untergruppenbach“. (telefoni: 07131/1042179) ose çdo stacion i policisë. Për informata të veçanta, Komisioni i Veçantë ka vënë në dispozicion një „telefon të besueshëm“, me numrin 07131/1042123.

Heilbroner Stime

19. 11. 1982

Terror në Krahinë

Nga Hans Georg Grimm:

Në komunën e vogël u prish qetësia nga një seri të shtënash. Terror në krahinë – si në natën mes të së dielës dhe të hënës në Untergruppenbach. Tre njerëz, tre veprimtarë politikë ish-jugosllavë, nga regjioni i trazuar i Kosovës, vdiqën në rrugë të hapur.

Qytetarët e vendlut të goditur dhe të tronditur janë ballafaquar nga afër me grindjet politike brutale, të cilat mund të barten deri para dyerve të shtëpive të tyre, me ngjarje të cilat njeriu gjithnjë i ka përfytyruar si të largëta, por të cilat brenda natës mund të bëhen

19.1.82

Terror in der Provinz

Von Hans-Georg Grimm

Da wird die Ruhe einer kleinen Gemeinde plötzlich durch eine Serie von Schüssen durchbrochen; Terror in der Provinz - wie in der Nacht von Sonntag auf Montag in Untergruppenbach. Drei Menschen, drei politisch aktive Exiljugoslawen aus der unruhigen Region Kosovo sterben auf offener Straße. Die Bürger des Ortes, betroffen und entsetzt, werden hautnah damit konfrontiert, daß brutale politische Auseinandersetzungen bis vor ihre Haustür getragen werden können, daß Ereignisse, die man immer fernab wähnte, über Nacht Stück des eigenen Alltags sein können; die Nachbarn aus dem Reichenhaus nebenan treffen. Wenn sich Betroffenheit und Entsetzen gelegt haben, wird es Fragen geben.

Drängende Fragen, die hier nicht mehr nur akademischer Natur sind. Und doch werden es Fragen sein, die nicht nur in der betroffenen Gemeinde gestellt werden müssen. Fragen an die Politiker, die sich nach diesem mit am kaltblütigsten und gemeinsten Mord aus der politischen Ausländerzone der Bundesrepublik aufdrängen. Hier soll nicht untersucht werden: welche nationalen und internationalen Hintergründe das Geschehen in und um Kosovo ausmachen. Gefragt werden muß in erster Linie nach der Asylanten- und Ausländerpolitik der Bundesrepublik, inwieweit die Sicherheitsinteressen dieses Staates und seiner Bürger gewährleistet sind.

Bohrend aber wird man nach der Außenpolitik und dem Selbstverständnis der Bundesrepublik fragen müssen, wenn sich der wieder einmal nicht von der Hand zu weisende Verdacht bestätigt, daß der jugoslawische Geheimdienst UDBA, hinter dem absehbaren Feuerüberfall mit dem dreifachen Mord als Folge hier im Unterland steht, Geheimdienste sind, in Diktaturen vor allem, Teil und Vollzugsorgan der Regierenden. In diesem Fall jener Regierenden in Belgrad, die nicht zum ersten Male zu solchen Mitteln greifen, um für sie unliebsame Exilanten zu beseitigen, die sich aber nicht scheuen, deutsche Terroristen, die sich in den Maschen ihrer Polizei verfangen haben, laufen zu lassen, nachdem die Bundesregierung keinen politischen Kuhhandel eingegangen war. Trotz all dem haben unsere Politiker, nicht zuletzt auch aus wirtschaftlichen Erwägungen, immer wieder „gut Wetter“ in Belgrad gemacht. Was Vorfälle wie diesen von Untergruppenbach nicht verhindert hat.

Nicht nur unsere Sicherheit, auch unsere nationale Integrität würde es jetzt verlangen, daß Bonn mit den Jugoslawen eine harte, unmißverständliche Sprache spricht. Auf wirtschaftlichem Gebiet, auf dem Gebiet des Tourismus, auch auf dem Gebiet der diplomatischen Beziehungen auf dem Gebiet des Paß- und Visarechts. Nicht wenige Geheimdienstagenten haben in Botschaften ihr Quartier. Fragen in dieser Richtung müssen gestellt werden und werden gestellt werden, auch von jenen, die vermutlich ein Lehrstück politischer Brutalität vor der eigenen Haustür erleben mußten.

HEILBRONNER
STIMME

Archiv

pjesë e përditshmërisë, siç janë goditur në fqinjësi ata të Reichenhaus-it.

Kur do të fashitën goditja dhe tmerri?, do të ketë pyetje.

Pyetje urgjente, të cilat më nuk janë vetëm pyetje akademike. Do të jenë pyetje të cilat nuk do të shtrohen vetëm në komunat e prekura. Pyetje për politikanët që duhet të bëjnë diçka për këto vrasje gjakftohta në Republikën Federale, më së shpeshti të nxitura nga skenat e huaja politike.

Pyetje për politikanët të cilët lidhur me vrasjen më gjakftohtë dhe më të poshtëruar nga skena politike e të huajve, do të bëjnë presion në Republikën Federale.

Këtu nuk duhet hetuar nëse ka apo jo prapavijë kombëtare apo ndërkombëtare ngjarja që ka të bëjë në dhe rreth Kosovës. Duhet të parashtrohet pyetja në radhë të parë për politikën që ndiqet lidhur me të strehuarit dhe të huajt në Republikën Federale dhe në ç'masë është e garantuar siguria e shtetit dhe e qytetarëve të tij.

E mërzitshme, por duhet pyetur për politikën e jashtme dhe vetë imazhin e Republikës Federale, nëse edhe një herë konfirmohet dyshimi se Shërbimi Sekret Jugosllav UDBA qëndron prapa sulmit me armë zjarri, ku si pasojë pat vrasjen e trefishtë të urryer në pjesën e poshtme të vendit.

Shërbimet Sekrete parasëgjithash janë pjesë dhe organ ekzekutiv i qeverisë, në vendet ku mbretëron diktatura.

Në këtë rast, secili qeveritar në Beograd, i cili për herë të parë nuk sulmon me mjete të tilla që azilantët e padëshiruar t'i mënjanojë pa u turpëruar.

Në këtë rast, lejimi i gjërave të tilla iu shkon për shtati atyre që qeverisin në Beograd, të cilët, për t'i eliminuar të ekziluariat e padëshiruar, jo për herë të

parë përdorin mjete të tilla, e të cilët nuk druhen t'i quajnë edhe terroristë gjermanë, ngase ata janë ngatërruar me rrjetin e tyre policor. Kjo ndodhë pasi Qeveria Federale nuk ka pranuar të bëjë pazarllëqe të pandershme.

Përkundër gjithë kësaj, politikanët tanë, jo vetëm për kalkulime ekonomike, në mënyrë të përsëritur kanë proklamuar „mot të mirë“ në Beograd. Kjo ka bërë që rastet si ky i Untergruppenbach-ut të mos pengohen.

Jo vetëm siguria jonë, por edhe integriteti ynë kombëtar kërkon që Bonn-i të flasë me jugosllavët me një gjuhë të ashpër, pa keqkuptim për fushën ekonomike, fushën e turizmit dhe fushën e marrëdhënieve diplomatike, si dhe për sektorin e pasaportave dhe vizave. Jo pak shërbime sekrete kanë vendin e tyre nëpër ambasada.

Në këtë drejtim duhet të shtrohen pyetje - dhe do të shtrohen edhe nga ata të cilët supozohet se kanë marrë një copë mësimi nga brutaliteti politik i përjetuar para dyerve të shtëpive të tyre.

Të mërkurën, më 20 janar, e njëjta gazetë, pra „Heilbronner Stimme“, paraqitet me dy artikuj. I pari me mbititull: „Ishte i përfshirë shërbimi sekret jugosllav?“, dhe me titull: „Atentatorët në Untergruppenbach ishin profesionistë“, ndërsa artikulli tjetër me mbititull: „Pas vrasjes së dyfishtë“ dhe me titull: „Flamuri shqiptar në gjysmështizë“, pasqyronte gjendjen e familjes Gërvalla dhe kritikën e mërgatës shqiptare kundër qeverisë së Beogradit, ku ndër të tjera shkruante:

A ishte i përfshirë Shërbimi Sekret Jugosllav?

Atentatorët në Untergruppenbach ishin „Profesionistë“

Shpërblimi prej 10.000 markash / Kryeministri Späth dënoi „aktin e tmerrshëm“
Nga anëtari ynë i Redaksisë: Uwe Jacobi

Vrasja e tre mërgimtarëve jugosllavë në Untergruppenbach deri më tani ishte një nga atentatet më të rënda kundër të huajve në Baden – Württemberg. Sipas Entit Kriminalistik të Vendlit, në mbledhjen për siguri u tha se vrasësit e panjohur deri më tani janë „vrasës profesionistë“. Udhëheqësi i Komisionit të Veçantë, Sambeth, theksoi se 36-vjeçari Jusuf Gërvalla, pak para se të vdiste u shpreh se përgjegjës për vrasjen është Shërbimi Sekret Jugosllav, UDB-a. Në pyetjen e HSt, tha: „Ne jemi skeptik, por mundësia ekziston!“ Për të dhënat që çojnë deri te zbulimi i vrasësve, prokuroria e Heilbronit ka ofruar shpërblimin prej 10.000 markash. Kryeministri Lothar Späth paralajmëron ekstremistët e huaj se nga grindjet e tyre „këtu, tek ne në Gjermani, po bartet dhuna“. Në anën tjetër, para konsullit të përgjithshëm jugosllav në Shtutgart, ai shpreh „shqetësimin mbi zhvillimet e tilla në aspektin e marrëdhënieve mes Jugosllavisë dhe Baden – Württemberg-ut“.

War der jugoslawische Geheimdienst beteiligt?

Attentäter von Untergruppenbach waren „Profis“

10000 Mark Belohnung ausgesetzt / Ministerpräsident Späth verurteilte „entsetzliche Tat“

Von unserem Redaktionsmitglied Uwe Jacobi

Die Erschießung von drei Exil-Jugoslawen in Untergruppenbach war das bisher folgenschwerste Attentat gegen Ausländer in Baden-Württemberg. Das Vorgehen und die Treffsicherheit der bisher unbekannten Täter spricht nach Ansicht des Landeskriminalamtes dafür, daß es sich um „professionelle Schützen“ handelte. Zu dem von dem 36jährigen Isuf Gervalla kurz vor seinem Ableben geäußerten Verdacht, der jugoslawische Geheimdienst Udba sei für die Tat verantwortlich, erklärte Sonderkommissions-Leiter Sambeth auf HST-

Anfrage: „Wir sind skeptisch. Aber die Möglichkeit besteht!“ Für Hinweise, die zur Ermittlung der Täter führen, setzte die Heilbronner Staatsanwaltschaft eine Belohnung von 10000 Mark aus. Ministerpräsident Lothar Späth warnte ausländische Extremisten, ihre Auseinandersetzungen „hier bei uns in Deutschland gewaltsam auszutragen“. Gegenüber dem jugoslawischen Generalkonsul in Stuttgart äußerte er seine „Sorge über solche Entwicklungen im Blick auf die Beziehungen zwischen Jugoslawien und Baden-Württemberg“.

Mit dem Einsatz von 35 Kripo-Beamten versucht die „Sonderkommission Untergruppenbach“ des Landeskriminalamtes, die Attentäter von der Habichthöhe zu ermitteln. Drei Exil-Jugoslawen im Alter von 28 bis 36 Jahren, von denen zwei Brüder mit ihren Familien in Untergruppenbach wohnten, waren in der Nacht zum Montag gegen 22.15 Uhr nach der Fahrt aus einer Garage in ihrem Personenwagen erschossen worden. Der Verdacht, daß die Tat aus politischen Motiven erfolgte, hat sich inzwischen verstärkt.

Nach den bisherigen Ermittlungen handelte es sich bei den Tätern um mindestens zwei Männer, die in der Nähe der Garage ihren Opfern aufgelauert hatten. Die „professionellen Schützen“ benutzten zwei Pistolen des Kalibers 7,65 mm und gaben mindestens zwölf Schüsse ab. Der 31jährige Sozialarbeiter Bardhosh Gervalla auf dem Fahrerplatz wurde von sechs Schüssen niedergestreckt.

Auch der 28jährige Rundfunkreporter Zeka Kadri auf dem Beifahrersitz verstarb noch am Tatort, getroffen von zwei Schüssen. Der 36jährige Isuf Gervalla auf dem Rücksitz überlebte den Feuerüberfall, verstarb aber noch in der gleichen Nacht an den Folgen der Verletzungen von zwei Kugeln. Insgesamt zehn der zwölf Schüsse trafen die Opfer in Herz, Genick und Lunge.

Der von Isuf Gervalla kurz vor seinem Tod geäußerte Verdacht, der jugoslawische Geheimdienst habe die „Killer“ geschickt, ist bisher noch ungeklärt. Kriminalrat Hermann Sambeth von der LKA-Sonderkommission betonte: „Wir ermitteln in alle Richtungen.“ Der Heilbronner Oberstaatsanwalt Herwig Mainx erklärte: „Das kann weder bestätigt noch dementiert werden!“

Alle Anzeichen sprechen inzwischen dafür, was der Sprecher der Staatsanwaltschaft so formulierte: „Letztlich ist es so, daß insgesamt ein politischer Hintergrund vorliegen dürfte.“ Es gäbe keine Anhaltspunkte, daß „unpolitische private Beziehungen“ zu der Tat geführt hätten.

Der politische Hintergrund wird darin gesehen, daß die drei Opfer politische Asyl-

ten und jugoslawische Staatsbürger albanischer Herkunft waren. Von der Bundesrepublik aus engagierten sie sich dafür, daß ihre südjugoslawische Heimat-Provinz Kosovo zu einer selbständigen Republik innerhalb von Jugoslawien aufgewertet werden sollte.

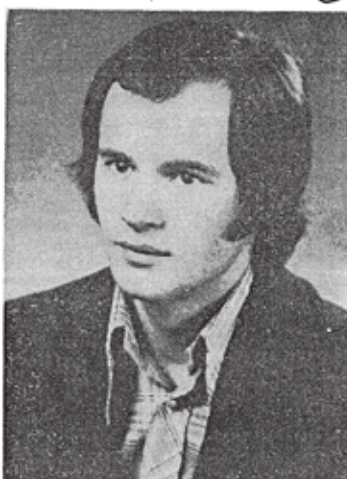
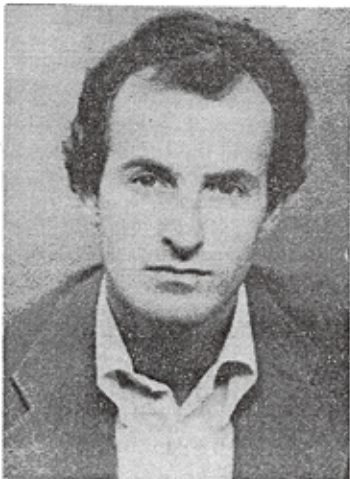
Über das Motiv, das die drei späteren Opfer zu der nächtlichen Autofahrt veranlaßt haben soll, gibt es inzwischen mehr Klarheit. Ursprünglich hieß es, daß sie in dem benachbarten Teillort Donnbronn telefonieren wollten, da das Gervalla-Haus Habichthöhe 40 keinen Telefonanschluß hat. Erstaunlich daran war allerdings, daß sie das viel nähergelegene Telefonhaus bei einem Supermarkt nicht benutzen wollten, das ebenso wie das Donnbronner Telefon keinen Auslands-Anschluß hat.

Ein Gespräch mit den Hinterbliebenen

brachte gestern Licht in diese mysteriöse Angelegenheit. Das Trio wollte nach seinen vorherigen Angaben zu einem ganz anderen Telefonhäuschen mit Auslands-Anschluß fahren. Begründung: Zeka Kadri, der erst in der Nacht zum Sonntag aus der Schweiz nach Untergruppenbach gekommen war, wollte seiner Familie in Zürich mitteilen, daß er an diesem Sonntagabend den Zug für die Rückfahrt verpaßt habe.

Die tödlichen Schüsse, die vor diesem Anruf fielen, beschäftigten gestern auch den Ministerrat von Baden-Württemberg. Ministerpräsident Lothar Späth verurteilte die Tat „in scharfer Form und mit Abscheu“. Wenn ausländische Extremisten ihre Auseinandersetzungen „hier bei uns in Deutschland ge-

Fortsetzung nächste Seite

Zwei Opfer des Attentats in Untergruppenbach: Isuf (links) und Bardhosh Gervalla

Me përpekjen e 35 „zyrtarëve të policisë kriminale“, Komisioni i Veçantë në Untergruppenbach përpiqet t'i gjejë atentatorët nga Habichthöhe. Tre mërgimtarë jugosllavë, në moshë prej 28 deri në 36 vite, dy prej tyre vëllezër që jetonin me familje në Untergruppenbach, u vranë në veturën e tyre, natën para së hënës, në ora 22:15, në automobilin e tyre, duke dalë nga një garazh. Dyshimi se vrasja rrjedh nga motive politike në ndërkohë është përforcuar.

Sipas të dhënave të deritashme, fjala është për së paku 2 burra që afër garazhit kanë

pritur viktimat e tyre. „Gjuajtësit profesionistë“ përdorën dy revole të kalibrit 7.65 mm dhe zbrazën së paku 12 plumba. Bardhosh Gërvalla, 31-vjeçar, punëtor social, i goditur nga gjashtë plumba, mbeti i vdekur në ulësen e shoferit.

Gjithashtu, 28-vjeçari Kadri Zeka, reporter i Radios, i ulur pranë shoferit, vdes në vend, i goditur nga dy plumba. Jusuf Gërvalla, 36-vjeç, që ndodhej i ulur prapa, i shpëtoi breshërisë së parë, por vdes pastaj në të njëjtën natë nga pasojat e plagëve prej dy plumbave. Në përgjithësi, 10 nga 12 plumba i kanë goditur viktimat, në zemër, qafë dhe mushkëri.

Akuzat e Jusuf Gërvallës para se të vdiste, se „vrasësit“ i kishte dërguar Shërbimi Sekret Jugosllav, ende janë të pasqaruara. Përgjegjësi i Komisionit të Veçantë të Entit Kriminalistik të Vendi thotë: „Ne po hetojmë në të gjitha drejtimet“. Kryeprokurori i Heilbronn-it, Herwig Mainz, thotë: „Kjo ose duhet të vërtetohet, ose të demantohet“.

Të gjitha shenjat flasin për këtë, si e formulon një zëdhënës i prokurorisë: „Përfundimisht, e tëra duhet të ketë prapavijë politike“. S'ka kurrfarë pikëmbështetje se „marrëdhëniet private dhe jopolitike“ të kenë çuar deri te vrasja.

Prapavija politike shihet edhe nga ajo se tri viktimat ishin refugjatë politikë, nënshtetas jugosllavë, me prejardhje shqiptare. Nga Republika Federale Gjermane ata përpiqeshin që atdheu i tyre, krahina e Kosovës, që gjendet në jug të shtetit jugosllav, të shndërrohet në një republikë të pavarur në kuadër të Jugosllavisë.

Lidhur me motivin e vrasjes së tri viktimave, të cilët gjatë natës u vranë në veturë, në ndërkohë ka më shumë sqarime. Fillimisht thuhej se dëshironin të telefononin në vendbanimin e afërt Donnbronn, pasi që në shtëpinë e Gërvallajve, në Habichthöhe 40, nuk kishte lidhje telefonike. Është e paqartë se pse ata nuk deshën ta përdornin telefonin që gjendej shumë më afër, pranë supermarketit, kur dihej se telefoni në Donnbroner s'kishte lidhje me botën e jashtme.

Një bisedë me të afërmit e të vararëve solli dritë në këtë çështje misterioze. Të tretë, sipas të dhënave të para, dëshironin të shkonin në një kabinë krejt tjetër, që kishte qasje me botën e jashtme. Arsyeimi: Kadri Zeka, i cili kishte ardhur nga Zvicra në Untergruppenbach të shtunën në mbrëmje dhe duhej të kthehej të dielën në mbrëmje për Cyrih të Zvicrës, dëshiroi ta lajmërojë familjen se treni me të cilin duhej të kthehej i kishte ikur.

Të shtënat vdekjeprurëse, që u shkrehën para kësaj thirrjeje, dje e vunë në lëvizje edhe Këshillin e Ministrave të Baden-Württemberg-ut. Kryeministri Lothar Späth dënon vrasësit „në formë të rreptë dhe me neveri“.

Nëse ekstremistët e huaj, me grindjet e tyre „këtu tek ne në Gjermani e bartin dhunën“ kjo do të ishte një gjendje e padurueshme. Qeveria e Vendi me mjete dhe mënyra të ndryshme do të luftojë zhvillimin e dukurive të tilla.

„Akti i tmerrshëm nga Untergruppenbach“, thotë me keqardhje Späth, „është gjithashtu dukuri që mund të çojë deri te futja e një pyke mosbesimi në mes të qytetarëve gjermanë dhe të huaj, ku kjo do të vë në pyetje përpjekjet për integrimin e gjeneratës së dytë të të huajve“.

Kryeministri i paralajmëroi „ato forca që janë të gatshme që përmes veprimeve të dhunshme, pa kurrfarë konsiderate për bashkatdhetarët e tyre, ta prishin paqen dhe

Fortsetzung: Attentäter von Untergruppenbach waren „Profis“

„waltsam austragen“, so sei dies „ein une-
träglicher Zustand“. Die Landesregierung
werde alle Maßnahmen und Mittel ergreifen
um solche Entwicklungen zu bekämpfen.

„Die entsetzliche Tat von Untergruppen-
bach“ könne auch dazu führen, bedauern-
Späth, daß zwischen die Deutschen und aus-
ländischen Mitbürger ein Keil des Mißtrau-
ens getrieben werde, der alle Bemühungen
um eine Integration der zweiten Ausländer-
generation gefährden könne. Der Ministe-
präsident warnte „jene Kräfte, die offen-
ohne Rücksicht auf ihre Landsleute durch
Gewalttaten das freundschaftliche und fried-
liche Miteinander zu zerstören bereit“ seien

Von den Strafverfolgungsbehörden wurde
gestern erneut an die Bevölkerung zur Mit-
hilfe bei der Aufklärung des Attentats von
Untergruppenbach aufgerufen. Hinweis-
nehmen die „Sonderkommission Untergrup-
penbach“ (Telefon 0 71 31 / 1 04 21 79) oder
jede andere Polizeidienststelle entgegen.
Zusätzlich wurde ein „vertrauliches Tele-
fon“ (0 71 31 / 1 04 21 23) eingerichtet.

miqësinë në mes njeri-tjetrit”.

Nga autoritet hetimore u ripërsërit ftesa drejtuar popullit për të ndihmuar që atentati në Untergruppenbach të sqarohet.

Informatat pranohen nga „Komisioni i Veçantë në Untergruppenbach“, telefoni me numër (071 31/104 21 79), ose në çdo stacion tjetër policor.

Është vendosur edhe një numër telefoni i besueshëm: (071 31/ 104 21 23).

Ditët sikur po çalonin. Acari sikur po shtoej. Nga Zvicra erdhi nusja e Kadri Zekës, Bule Isufi – Zeka, e cila tha se do të qëndronte në familjen Gërvalla deri në përfundimin e të gjitha ceremonive mortore. Pastaj, erdhi shoku Skënder Skënderi. Kolonat e njerëzve që vinin për ngushëllime nuk kishin të ndalur. Kishte

ardhur Fahredin Tafallari me familje, Qemajl Haxhillari me familje, Jahir Jahiri, Ismet Klaiqi, Nami Ramadani me familje, Sahit Tafaj, Hafiz Gagica, Haxhi Berisha, Naim Haradinaj, Murat Kryeziu, Remzi Ademaj, Ahmet Sadiku. Pastaj, nga Zvicra erdhën Hasan Mala, Kadri Abdullahu me disa shokë, Qamil Jusufi, Ejup Ahmeti, Elfi Agushi, kurse nga Suedia erdhi Nexhmi Sherolli. Pastaj, erdhën edhe shumë të panjohur nga qytete të ndryshme, si nga Frankfurti, Dyseldorfi, Bremeni, Mynheni, Cyrihu, Bazeli, Biel-Bieni, St. Galeni, Berna, Gjeneva e nga shumë qytete të tjera. Përshtypje të veçantë më bëri ardhja e vajzës patriotë Sonja Ibishi (vajza që lexoi referatin emocional në demonstratën e 9 majit të vitit 1981 në Dyseldorf), bashkë me një shokën e saj, duke dhënë një ndihmë të konsiderueshme prej 1.300 DM.

Më 21 janar erdhën disa nga pjesëtarët e policisë hetuese gjermane. Erdhën disi të ndrojtur. Gjatë bisedës ishin të matur. Kishin sjellje të mirë. Ishin të interesuar shumë për çfarëdo informate që çonte drejt zbardhjes së misterit të vrasjes. Ibrahim Kelmendi u vu në cilësinë e përkthyesit. Veçmas ishin të përqendruar me pyetjet e tyre ndaj tri grave tanimë të veja. Mjerisht, ato nuk patën ndonjë informatë me interes që do t’u ndihmonte sado pak atyre në vazhdimin e hetimeve për zbardhjen e atentatit. Shkuan duke na lënë porosi që të ishim sa më bashkëpunues dhe çdo informatë që e merrnim në të ardhmen t’ua përcillnim atyre.

Kërkesa e shumëpritur për sjelljen e kufomave në familjen Gërvalla për lamtumirën e fundit, u realizua më 21 janar 1982, rreth orës 14:00. Trupat e pajetë të Jusuf Gërvallës, Kadri Zekës dhe Bardhosh Gërvallës, me një përkujdesje të veçantë i vendosën në dhomën e pritjes. Para trupave të tyre u përulën me respekt së pari familjarët e pastaj

edhe shokët e luftës dhe të idealit. I nderuam me një minutë heshtje e me grushte lart. Pastaj, me plot emocione e dhembje lotësh u lexua referati mortor, i përgatitur nga Agron Sela, me titull: „*Ranë për të mos vdekur kurrë tre yjet e pashuar*“.

Na lajmëruan se jashtë priste një turmë e madhe njerëzish që kishin shprehur dëshirën të hynin brenda për t’ua lënë lamtumirën e fundit tre shokëve të vrarë. Ne, në mënyrë të rregullt dolëm jashtë. Këto rite, hyrje-dalje rrethore vazhduan rreth dy orë. Pastaj, turma u largua, duke ngelur brenda dhomës vetëm familjarët dhe shokët e Lëvizjes.

Derisa ne po qëndronim pranë arkivoleve, Mirjeta, vajza trevjeçare e Bardhoshit, dhe Ergoni, djali më i vogël i Jusufit, tentuan t’i përqaфонin fotografitë e baballarëve të tyre. Pasi u ndaluan nga nënat e tyre, pa u vërejtur ishin afruar pranë arkivoleve ku ndodheshin kufomat e zbuluara dhe përpiqeshin t’i përqaфонin ato! Suzana i qëndronte te koka Jusufit. Ajo mbante në duar një portret të shokut Enver Hoxha, në shenjë plotësimi të dëshirës së tij të fundit, i cili në të gjallë e kishte çmuar lart figurën e tij. Nuk i përballova dot emocionet që i krijuan vogëlushët, ndaj e pashë të udhës që t’i mbuloja fytyrat e kufomave me flamurin kombëtar, gjest që e nxiti reagimin e ashpër të Skënder Skënderit. Ai, pa e çarë kokën se ndodhej në prani të familjarëve, të shokëve dhe të fëmijëve të tyre, në mënyrë jo të civilizuar ua zbuloi prapë fytyrat kufomave, gjest që mua m’u duk se ishte i nxituar dhe i pahijshëm, e që nuk i shkonte fare gjendjes së dhembshme dhe emotive të krijuar në dhomë. Pastaj, në mënyrë solemne, bëri një betim trimash, duke thënë se: *porsa të vjen behari, ne do të dalim maleve me armë në dorë, për t’ua marrë gjakun shokëve të vrarë!...* (behar që për Skënder Skënderin kurrë nuk erdhi!)

Pas kalimit të kohës së caktuar, përfaqësuesit e Institutit të Mjekësisë Ligjore erdhën dhe i morën kufomat. Ishte një ndarje e dhembshme dhe e vështirë që nga një familje të dilnin tri arkivole, tri kufoma... tre heronj!

Ndërkohë, gazeta „Heilbronner Stimme“ e 21 dhe 22 janarit 1982, njoftonte për ecuritë e hetimeve. Ndër të tjera shkruante:

Pas vrasjes së trefishtë

Flamuri shqiptar në gjysmështizë

Kritika dhe Kërkesa

Para Shtëpisë së viktimave të Atentatit në Untergruppenbach valëvitej në gjysmështizë flamuri kombëtar i Kosovës dhe i Shqipërisë. Te të vejat dhe 5 fëmijët pa babë janë gjendur numër i madh shqiptarësh jugosllavë nga Baden-Württemberg-u. Në një bisedë për HSt ("Heilbronner Stime", vër. ime) dje janë bërë kritika dhe kërkesa kundër qeverisë së Beogradit.

Krahina Autonome e Kosovës gjendet në jug të Jugosllavisë, në kufi me Shqipërinë, i përket Republikës së Serbisë dhe ka gati 2 milionë banorë, nga të cilët 85% janë shqiptarë. Parasëgjithash, nga viti i fundit ka pasur shpesh trazira të dhunshme, sepse populli shqiptar e ndjen veten të shtypur nga pushteti jugosllav.

Nach dem dreifachen Mord

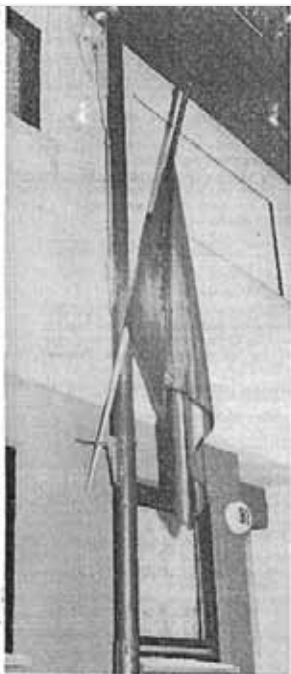
Albanische Fahne auf halbmast

Kritik und Forderungen

Vor dem Haus der Opfer des Attentats in Untergruppenbach weht die Nationalflagge von Kosovo und Albanien auf halbmast. Bei den beiden Witwen und ihren fünf vaterlosen Kindern haben sich zahlreiche albanische Jugoslawen aus Baden-Württemberg eingefunden. In einem HSt-Gespräch erläuterten sie gestern ihre Kritik und Forderungen gegenüber der Regierung in Belgrad.

Die autonome Provinz Kosovo liegt im Süden von Jugoslawien an der Grenze zu Albanien, gehört zur Republik Serbien und hat fast zwei Millionen Einwohner, von denen 85 Prozent albanischer Volkszugehörigkeit sind. Vor allem seit dem letzten Jahr kommt es immer wieder zu gewaltsamen Unruhen, weil sich die albanische Bevölkerung von der jugoslawischen Regierung „unterdrückt“ fühle.

Das Ziel der Albanen von Kosovo sei es, so erklärte gestern ein Sprecher in Untergruppenbach, daß die Provinz Kosovo „eine selbständige Republik innerhalb der jugoslawischen Föderation“ wird: „Wir wollen nicht Jugoslawien zerstücken, aber eine selbständige Republik sein!“ Zur Begründung führten sie an, die Albanen seien nach den Serben und Kroaten der drittgrößte Volksstamm in Jugoslawien, das bisher sechs Republiken hat. Mit Gewalt werde ihre Forderung nach einer Republik Kosovo unterdrückt. Belgrad herrsche mit einer serbischen Minderheit in Kosovo und befürchte den Verlust seiner Autorität, wenn es dem Wunsch der albanischen Landsleute nachgebe. Außerdem sei Kosovo ein reiches Land mit vielen Bodenschätzen wie Kohle, Kupfer, Nickel und Silber.

Ein ungewöhnlicher Anblick in Untergruppenbach: Nach dem Attentat auf die Exil-Jugoslawen hängt vor dem Einfamilien-Reihenhaus der ermordeten Brüder Gervalla in der Hebrichhöhe 40 die Nationalflagge von Kosovo auf halbmast. Die rote Flagge mit den zwei Adlersköpfen und dem fünfackigen Stern ist gleichzeitig auch die Nationalflagge von Albanien. Fotos: HSt-Wendt

21. JAN. 1982

In Neckarsulm:

An vierzehn Autos die Außenspiegel abgerissen

Als Leutbubenschreie sind verschiedene Sachbeschädigungen bestimmt nicht mehr auszufallen, die in den letzten Tagen in Neckarsulm verübt wurden. Wie die Polizei mitteilte, brachen unbekannte Täter am Sonntag zwischen 6 und 6.30 Uhr, und am darauf-

Qëllimi i shqiptarëve të Kosovës, kështu është shprehur dje një zëdhënës në Untergruppenbach, është që Krahina e Kosovës të bëhet Republikë e pavarur në kuadër të federatës jugosllave: „Ne nuk dëshirojmë ta copëtojmë Jugosllavinë, por të jemi një Republikë më vete“. Ata e arsyetojnë këtë duke thënë se populli shqiptar është i treti me radhë, pas serbëve dhe kroatëve, për nga numri i banorëve në Jugosllavi, e cila deri tani ka gjashtë republika. Me forcë u shtypen kërkesat e tyre për Kosovën Republikë. Beogradi sundon me një pakicë të serbëve në Kosovë dhe ka frikë se e humbë autoritetin nëse dorëzohet para kërkesave të bashkëvendësve të vet shqiptarë. Përpos kësaj, Kosova është një vend i pasur me shumë pasuri natyrore si thëngjill, bakër, nikel dhe argjend.

jac 21. 01. 1982

21. JAN. 1982

LKA verhörte die Witwen

Nach Attentat noch keine „heiße Spur“

Zwanzig Mann suchten Tatwaffen

Bei der Fahndung nach den Attentäter von Untergruppenbach hat sich „noch keine heiße Spur“ ergeben, wie das Landes kriminalamt gestern mitteilte.

Ein Sonderkommando von zwanzig Polizeibeamten durchkämmte gestern das Gebiet neben der Habichtshöhe, wo in der Nacht zum Montag drei Exil-Jugoslawen erschossen worden waren. Gesucht wurden die Tatwaffen, zwei Pistolen des Kalibers 7,65 mm, die möglicherweise von den Tätern nach dem Mordanschlag weggeworfen worden waren. Die Suchaktion mußte ergebnislos abgebrochen werden.

Aus der Bevölkerung gingen inzwischen mehrere Hinweise ein. Sonderkommissionleiter Hermann Sambeth: „Aber die entscheidenden Hinweise fehlen noch!“

Vom LKA wurden gestern vor allem die beiden Witwen der Brüder Gervalla verhört sowie die Lebensgefährtin des dritten Opfers Zeda Kadri, die nach dem Bekanntwerden der Bluttat aus St. Gallen nach Untergruppenbach gereist war.

Zu den weiteren Ermittlungen meinte Oberstaatsanwalt Herwig Mainz, es sei „langwierig und schwierig, das Umfeld des Geschehens abzuklären“.

EKV (Enti Kriminalistik i Vendit)
merr në pyetje të vejat

Pas Atentatit ende s'ka „gjurmë të nxehta“

**Njëzet persona kërkojnë
armët e vrasjes**

Lidhur me kapjen e atentatorëve pas atentatit në Untergruppenbach ende nuk ka „gjurmë të nxehta“, njoftoi dje Shërbimi i Kriminalistik i Vendit.

Njësi komando i përbërë nga 20 zyrtarë policie, dje kontrolloi vendin afër Habichtshöhe, ku në natën e së hënës u vranë tre mërgimtarë jugosllavë. U kërkuan armët me të cilat u krye vrasja, dy revole të kalibrit 7.65 mm, që dyshohej se vrasësit pas atentatit mund t'i kenë hedhur. Aksioni i kërkimit u ndërpre pa sukses.

Nga populli u dhanë shumë të dhëna. Udhëheqësi i Komisionit të Veçantë, Hermann Sambeth, tha: „Ende mungojnë të dhënat vendimtare“.

Nga Shërbimi Kriminalistik i Vendit u morën dje në pyetje dy të vejat e vëllezërve Gervalla, si dhe bashkudhëtarja e jetës e viktimës së tretë, Kadri Zekës, e cila pasi u njoftua për vrasjen, kishte ardhur nga St.

Galen-i në Untergruppenbach.

Për hulumtimin e më tutjeshëm, kryeprokurori Herwig Mainz mendonte: „është vështirë dhe do kohë të sqarohet vendi i ngjarjes“. jac

Untergruppenbacher Attentat kommt vor Bundestag

Spöri-Anfrage: War der jugoslawische Geheimdienst Udba verantwortlich?

Das Attentat in Untergruppenbach, dem drei Exil-Jugoslawen zum Opfer fielen, wird in der nächsten Plenarwoche auf Initiative von MdB Spöri auch den Bundestag beschäftigen. In Untergruppenbach fand gestern im Haus der Opfer eine Trauerfeier statt, für die von der Staatsanwaltschaft die Särge mit den Leichen freigegeben worden waren.

Mit zwei Fragen brachte der Unterländer SPD-Abgeordnete Dr. Dieter Spöri (SPD) den dreifachen Mord in Untergruppenbach in die nächste mündliche Fragestunde des Bundestags ein: „Trifft es zu, daß für den Mordanschlag an drei Exiljugoslawen in Untergruppenbach bei Heilbronn der jugoslawische Geheimdienst Udba verantwortlich ist?“ und „In welchem Umfang ist es bisher zu gewalttätigen Auseinandersetzungen zwischen rivalisierenden jugoslawischen Gruppen in der Bundesrepublik gekommen und was hat die Bundesregierung unternommen, um derartigen Entwicklungen entgegenzuwirken?“

Im Zusammenhang mit diesen Fragen betonte Spöri, daß es vor dem Hintergrund der Bluttat in Untergruppenbach an der Zeit sei, daß man sich mit Belgrad über die feindlichen Exilorganisationen

und die Aktivitäten des jugoslawischen Geheimdienstes auf deutschem Boden noch intensiver beschäftige. Die Bundesrepublik könne es nicht hinnehmen, daß die Feindschaften innerhalb des exiljugoslawischen Untergrunds einerseits und zu dem jugoslawischen Geheimdienst andererseits in ein „offenes Gemetzel“ ausarte.

Der Vorfall in Untergruppenbach sei der Höhepunkt einer ganzen Serie von Anschlägen und Attentaten, mit denen von Jugoslawen die Rechtsordnung der Bundesrepublik blutig übergangen werde. In der Fragestunde soll die Bundesregierung deshalb im einzelnen konkret erläutern, was sie bisher gegen diese Entwicklung getan habe und zu unternehmen gedenke.

Über den Stand der Fahndung schwieg sich die „Sonderkommission Untergrup-

penbach“ gestern aus. Auf Anfrage hieß es lediglich, daß „in allen Richtungen ermittelt“ werde. Festnahmen seien bisher nicht erfolgt: „Vielleicht können wir morgen mehr sagen“, erklärte der „Soko“-Leiter.

In dem Gebäude Habichthöhe 40 in Untergruppenbach, in dem die beiden ermordeten Brüder Gervalla gelebt hatten, fand gestern eine Trauerfeier für die Opfer des Attentats statt. Für diese Gedenkstunde hatte die Heilbronner Staatsanwaltschaft die Särge mit den Leichen der Opfer freigegeben.

Unklarheit herrscht zur Zeit noch darüber, wo die Beisetzung stattfinden soll. Von den Angehörigen und dem Freundeskreis der Opfer wird gewünscht, daß die Beerdigung in der südjugoslawischen Provinz Kosovo erfolgen soll, für deren Erhebung zur selbständigen Republik die Opfer zu Lebzeiten eingetreten waren. Eine Erklärung der jugoslawischen Regierung liegt noch nicht vor. Sollte Belgrad eine Überführung nach Jugoslawien ablehnen, wird die Beisetzung am Samstag in Stuttgart erfolgen. jac

22.01.1982

Funerali për viktimat

Atentati i Untergruppenbach-ut arriti në Bundestag

Pyetja e Sporit: A ishte përgjegjës Shërbimi Sekret Jugosllav UDB-a?

Atentati në Untergruppenbach, në të cilin ranë viktimë tre mërgimtarë jugosllavë, në mbledhjen plenare javën e ardhshme, me iniciativën e parlamentarit Spöri, do të diskutohet në Bundestag. Dje, në shtëpinë e të vrarëve në Untergruppenbach, pasi prokuroria ua dorëzoi kufomat familjeve të tyre, iu bënë homazhe viktimave.

Me dy pyetje lidhur me vrasjen e trefishtë në Untergruppenbach, iu drejtua gojarisht Qeverisë Federative anëtar i SDP (Partia Socialdemokrate) Dr. Dieter Spöri: „A është përgjegjës Shërbimi Sekret Jugosllav (UDB) për vrasjen e tre mërgimtarëve jugosllavë në Untergruppenbach te Heilbroni, dhe deri në çfarë mase kanë arritur deri tani përlëshjet e dhunshme mes grupeve rivale jugosllave, si dhe çfarë hapash ka bërë qeveria federale për t'i kundërshtuar këto zhvillime?“

Në lidhje me këto çështje, Spöri theksoi se në prapaskenë të gjakderdhjes në Untergruppenbach ka ndodhur intensifikimi i veprimeve të shërbimit sekret jugosllav në truallin gjerman, që Beogradi ka angazhuar kundër organizatave armiqësore dhe aktiviteteve të tyre.

Republika Federale nuk mund të pranojë që armiqësia në mes të ilegales së mërgimtarëve jugosllavë nga njëra anë dhe Shërbimit Sekret Jugosllav në anën tjetër,

të degjenerojë në një „masakër të hapët“. Rasti në Untergruppenbach ishte kulmi i një serie të tërë sulmesh dhe atentatesh, me të cilat Jugosllavia përgjakshëm e ka injoruar rendin juridik të Republikës Federale. Gjatë kohës për parashtrimin e pyetjeve, qeveria duhet të sqarojë se çka ka ndërmarrë konkretisht për secilin rast deri më tani dhe çka ka ndërmend të bëjë. Mbi gjendjen e hetimeve „Komisioni i Veçantë Untergruppenbach“ dje theu heshtjen. Në një pyetje, ai tha se „do të zhvillohen hetime në të gjitha drejtimet“. Gjer tani nuk ka pasur arrestime: „Ndoshta nesër mund të themi diçka më shumë“, tha udhëheqësi i „SOKO“-os (Sonderkommission – Komisioni i Veçantë vërejtje ime). Dje, në Habichthohe 40 në Untergruppenbach, në ndërtesën ku jetonin vëllezërit Gërvalla, tanimë të vrarë, u bënë nderime për viktimat e atentatit. Për këtë orë nderimi, Prokuroria e Heilbronn-it ua dorëzoi familjeve të tyre arkivolet me trupa të viktimave.

Momentalisht mbretëron një paqartësi se ku do të bëhet varrimi. Të afërmit dhe rrethi i shokëve të viktimave dëshirojnë që varrimi të bëhet në Krahinën e Kosovës, në Jugosllavinë jugore, ku këta gjatë kohës sa ishin gjallë u përpoqën që krahinën e Kosovës ta bëjnë Republikë të pavarur. Nga qeveria jugosllave ende nuk ka përgjigje. Nëse Beogradi nuk lejon bartjen e tyre në Jugosllavi, atëherë varrimi do të bëhet të shtunën në Shtutgart. jac

Me Skënder Skënderin isha takuar vetëm njëherë në familjen Gërvalla, në shtator të vitit 1981, në prezencën e Islam Rafunës. Pastaj, as nuk e kam parë, por as nuk kam dëgjuar më për të. Nuk e mora vesh se nga erdhi, nga Kosova apo nga ndonjë vend tjetër, ndodhej ilegal në Gjermani, apo kishte ndonjë leje qëndrimi. Në fillim mendova se qëllimi i vizitës së tij ishte ngushëllimi, por pak kohë më vonë, për befasinë time, Suzana ma prezantoi si „zëvendës“ të Jusufit! Tani e kuptova qëllimin e vërtetë të ardhjes së tij. I çuditur, ia ktheva Suzanës, se Jusufi nuk ka qenë në dijeni se do të vritej dhe të parapërcaktonte një zëvendës... as nuk ishte mbret që të linte në fron trashëgimtarin. Suzana më sqaroi se Skënderi ishte i dërguar i Mërgimit, i cili ishte udhëheqësi i ynë, dhe se pa urdhrin dhe lejen e tij ne nuk guxonim të merrnim asnjë vendim. Pas këmbënguljes sime për të marrë vesh se kush fshihej pas pseudonimit Mërgimi, ajo më tregoi se ishte Sabri Novosella.

Edhe pas propozimit tim që të formohej një organizatë e ngjashme politike e mos të bëheshin përpjekje për ta zëvendësuar atë që ishte e pamundur, nuk më ngeli gjë tjetër veçse t'i përfillja urdhrat e zonjës së shtëpisë, e cila e kishte pranuar zëvendësimin e autoritetit të burrit të saj me njëfarë Skënder Skënderin, dhe e heshtur i ishte nënshtruar diktatit fantazmë të Sabri Novosellës.

Ndodhesha para një sprove të re. Deri në një masë, njerëzit ishin njoftuar për „zëvendësin“ e Jusufit. Ai nuk përfillte askënd. Në vend të organizimit, përçante. Fliste për të tjerët pa prezencën e tyre. Ndaj nesh, „vartësve të tij“, siç na konsideronte, ishte shumë i vrazhdë. I përbuzte mendimet apo përpjekjet e të tjerëve, e veçmas të Saimës. Provokonte situata tensionesh. Nuk konsultoj me askënd, përveç me Suzanën, e cila nuk i përjetonte këto situata tensionesh, sepse kohën më të madhe e kalonte në kujdestari pranë telefonit, në shtëpinë fqinje të një familjeje gjermane, e cila me zemërgjerësi e

**Xhafer Durmishi, pseudonimi:
Skënder Skënderi**

kishte dhënë në dispozicion telefonin që ishte tepër i nevojshëm për këto ditë tragjike që po përjetonin familjet Gërvalla dhe Zeka!²² Kurse Skënderi, jo vetëm para saj, por edhe para nesh përpiquej që të gjitha veprimet t'i mbulonte me një tis të hollë e të tejdukshëm „dyshimesh“, që t'i vërenim ne dhe ta gjenim fajtorin... tradhtarin, që, sipas tij, ndodhej në mesin tonë! Në këtë pozitë inferiore nga ana e „zëvendësit“, ndjehej edhe udhëheqësi i FKP-së, Ibrahim Kelmendi.

Kisha fituar përshtypjen se këto veprime nuk ishin fare të tijat. Ai zbatonte urdhra dhe thurte komplete, por nën diktatin e tjetërkujt... Assesi nuk ishte vetëm! E kishte ndihmën dhe këshillat politike të Hafiz Gagicës, i cili nuk dallonte aspak nga Skënderi. Prandaj, nuk besoja se pranonte dhe zbatonte direktiva nga Sabri Novosella

(Mërgimi), të cilin Suzana na e prezantonte si udhëheqës të Lëvizjes, edhe pse asnjëri nga ne anëtarët e Lëvizjes nuk kishim dijeni për ekzistimin e një udhëheqësi të tillë! As unë kurrë nuk e kisha takuar! Nga sjelljet e tij më bëhej se Skënderi ishte i pari dhe fill pas tij Hafiz Gagica, që kishin rënë pre e dezinformatave që në vazhdimësi dhe me marifet po i fabrikonte shërbimi sekret jugosllav.

Po përpiquesha që këto situata konfuze t'i tejkaloja me gjakftohtësi, të isha sa më i përmbajtur, i qetë, dhe mos të rrëmbehesha para të tjerëve. Në disa raste të ndjeshme përpiquesha të tregohesha naiv, i trashë, i pagdhendur që nuk po i kuptoja situatat, mimikat, shprehjet, natyrat, pezmin, nervozen dhe dredhitë e të tjerëve, e mbi të gjitha këto, asnjëherë nuk ia lejoja vetës të bija pre e ndjenjave pesimiste apo melankolike e ta braktisja misionin tim të shenjtë, që ma kishte ngarkuar Jusuf Gërvalla para se të vdiste. Për mua, ky mision, pavarësisht situatave, pavarësisht kërcënimeve direkte apo indirekte, pavarësisht fyerjeve dhe dyshimeve nga njerëz të ndryshëm, ishte i shenjtë dhe i tillë do të mbetet për jetë të jetëve!

Skënder Skënderi, duke e parë se unë nuk e kisha „vërejtur“ situatën, nuk i kisha „zbuluar“ tradhtarët në mesin tonë, nuk po i kuptoja „rrotullat“ që luheshin përreth dhe nuk kisha vënë dyshimin mbi askënd, hapur më tha: „*Kemi informata se në këtë vrasje të trefishtë kanë qishtë vetëm dy veta, e këta janë: Bulja dhe Ikaja!*“

Derisa po çuditësia nga ato që po i dëgjoja, e pyeta se kush ishte Ikaja! I çuditur me mua që nuk e dija se kush ishte Ikaja, më tha me zë paksa të ulët: Ibrahim Kelmendi. Pasi e kundërshtova në mendimet e tij të krisura, i thashë se këto janë mendime të tij

²² Numri i telefonit të fqinjit gjerman ishte 0713170871.

personale, dhe se *do të bënte mirë t'i shikonte punët e veta!*

Dyshimi në Bulen më tronditi. Ajo ishte një grua intelektuale. Rridhte nga një familje me tradita. Brez pas brezi ishin vrrarë me serbë. Ishin të ndjekur dhe të persekutuar nga pushteti jugosllav, por të pathyeshëm. Që nga dita kur kishte ardhur në familjen Gërvalla, kishte rënë në nivelin e anëtarit të familjes. Duke e mënjanuar dhembjen, kujën dhe vajin për burrin e saj të vrrarë në lulen e rinisë, për nusërinë e saj të këputur që në ditët e para të martesës, për rininë e saj të ngrysur, për peripecitë dhe sfidat që e prisnin, menjëherë ishte angazhuar për përpunimin e materialeve për numrin e ardhshëm të gazetës, të cilën të rënë e kishin lënë në gjysmë. I plotësonte apo i përfundonte artikujt e papërfunduar të Jusufit. Për çdo gjë konsultohej paraprakisht me Suzanën, me Ibrahimin, apo me Skënderin, pa e ditur se për çfarë po e akuzonte ky i fundit! Ishte e sinqertë, e urtë, e dashur dhe punëtore... Vallë, mbi ç'prova e mbështeste Skënder Skënderi dyshimin e tij kundër saj?!!!

Pasi qëndrimet tona jo vetëm që nuk i kishim të njëjta, por nuk i kishim as të përafërta, secili nga ne, me nga një dozë hidhërimi dhe hatërmbetjesh, vazhdonim t'i kryenim detyrat e vetështruara në mënyrë spontane, në heshtje dhe pa e përfillur „kryesorin“ e LNÇKVSHJ-së. Shenjat ishin se çdo gjë do të shkonte mirë. I shikoja punët e mira të shokëve. E admiroja punën e palodhur të Remzi Ademajt dhe Nami Ramadanit. Ata, me veturat e tyre i bartnin vizitorët që ua kishin nevojën, kujdeseshin për artikujt ushqimorë, ua lehtësonin lëvizjet shokëve që merreshin me aktivitete, ndërsa Remziu për një kohë të gjatë u mor me shumëzimin e mbi njëmijë fotografive të shokëve tanë të rënë në altarin e lirisë, për t'ua dhuruar pastaj atyre që vinin për ngushëllime! Por, edhe puna e tij e palodhur, aktiviteti i tij i çmuar dhe i sinqertë sikur zbehej para „kryesorit!“ Kisha frikë nga ndonjë përplasje përbrenda nesh, nga yshtjet dhe dyshimet e pabaza të shpërndara kundër meje nga udhëheqësi ynë „kryesor“ dhe i vetëshpallur, Skënder Skënderi, që e kishte pëlqimin dhe ndihmën e pakursyer të Hafiz Gagicës!

Gjatë gjithë kohës kishte hyrje e dalje nga vizitorët e shumtë që vinin për ngushëllime. Secili në mënyrën dhe mundësitë e veta linte para, me të cilat mbushej arka, e që do të përdoreshin për mbulimin e shpenzimeve që parashikoheshin të ndodhnin gjatë ditëve në vijim. Pëshpërtej për mundësinë e sjelljes së kufomave të tre dëshmorëve nga Instituti i Mjekësisë Ligjore në gjirin e familjes Gërvalla, gjë që e dëshironim të gjithë, sepse na jepej mundësia që në mënyrë solemne të bënim homazhe para madhështisë së trupave të tyre.

Herë pas here na vizitonin pjesëtarë të policisë për krime të rënda, duke kërkuar dëshmi dhe dëshmitarë të mundshëm. Ibrahim Kelmendi iu përkthente zellshëm policëve, u jepte informata gazetarëve dhe mbante kontakte të rregullta me Partinë Komuniste Marksiste Leniniste Gjermane. Flitej dhe punohej për mundësinë e ardhjes së prindërve të viktimave nga Kosova, kurse udhëheqësi ynë i vetëshpallur, Skënder Skënderi, vazhdonte me punët e tij të „mëdha“ politike. Konsultohej vetëm me Suzanën. Bënte biseda të gjata telefonike me Sabri Novosellën. Merrte urdhra dhe jepte informata. Përgjonte e përvidhte. Zhbironte dhe ndërhynte. I hetonte dhe i godiste si rrufe „tradhtarët“ dhe ata që kishin gisht në vrasjen e trefishtë... pastaj, „detyrimisht“ bënte udhëtime „zyrtarë“, sa në Vjenë, sa në Stamboll... kurse për mbulimin e shpenzimeve

tejet të larta për xhepin e mërgatës, isha i ngarkuar unë... dhe herë pas here Suzana më thoshte se këto para duhet të paguhen.

Me direktivat e Skënder Skënderit ndalohej rreptësisht mbajtja e shënimeve për shumat e parave që hynin e dilnin nga arka, detyrë që më ishte ngarkuar qysh herët nga Kadri Zeka e Jusuf Gërvalla, dhe që vazhdoja ta ushtroja edhe tani! Pavarësisht këtyre sugjerimeve, pavarësisht kërkesës së Suzanës dhe arsyetimeve se mbajtja e shënimeve do t'i rrezikonte njerëzit, unë vazhdova mbajtjen e evidencës për të hyrat dhe të dalat. Këto shënime isha i shtrënguar t'i mbaja për arsyen e ndjeshmërisë dhe përgjegjësisë që kisha. Shumat që kërkoreshin nga Suzana ia dorëzoja pa asnjë paragjykim apo pyetje se ku do të shkonin paratë. Të gjitha këto shpërfillje, keqpërdorime, shpërdorime nderesh, nxirosje fytyrash, akuza për tradhti e vrasje ideale, isha i shtrënguar t'i gëlltisja për shkak të situatës... por jo edhe t'i harroja!

Në shumë qytete të Gjermanisë e Zvicrës po qarkullonin trakte që njoftonin mërgimtarët për marsh-protestën që ishte caktuar të mbahej në Shtutgart, më 23 janar 1982.

Protesta ishte përgatitur mirë dhe marshimi ishte i qetë. Protestuesit mbanin në duar fotografitë e tre dëshmorëve, duke shprehur pakënaqësinë jo vetëm kundër Jugosllavisë si vrastare, por edhe kundër autoriteteve gjermane që nuk po i kapte vrasësit. Numri i pjesëmarrësve arrinte mbi 500 veta. Edhe pse autoritetet gjermane nuk i lejuan pjesëmarrësit të afroheshin pranë konsullatës jugosllave për ta shprehur indinjatën e tyre, organizatorët në shenjë zemërimi, para masës së tubuar lexuan një referat me titull: „Emrat tuaj, flamuj në beteja”²³. Për këtë marshim protestues, gazeta „Heilbronner Stimme“, më 25 janar 1982, botoi një artikull me titull: „Marshim i heshtur për viktimat jugosllave“, ku ndër të tjera shkruante:

Marsh i heshtur për viktimat jugosllave

Në brendi të qytetit të Shtutgartit

Rreth 500 persona, sipas vlerësimeve të policisë, të shtunën kanë marshuar në heshtje përmes qendrës së qytetit në Shtutgart, në përkujtim të tre burrave jugosllavë, të cilët të dielën e kaluar në Untergruppenbach, afër Heilbronn-it, u vranë nga sulmues të panjohur deri tani. Në transparente demonstruesit kishin vendosur fotografitë e të vrarëve, duke kërkuar nga zyrtarët gjermanë që ta ndriçonin vrasjen. Në një trakt shkruante: Është dashur të merren masa të ashpra kundër „veprimtarisë kriminale të shërbimeve sekrete të jashtme” në Republikën Federale, Isw

Pas marshit protestues u ktheva në shtëpinë e familjes Gërvalla. Deri në orët e vona të mbrëmjes erdhën vizitorë për ngushëllime. Kur nuk po prisnim mysafirë të tjerë, ra zija. Në derë u shfaqën pjesëtarë të policisë kriminale, të cilët tanimë ishin të njohur për ne... por që të vinin pas orës 22 nuk e prisnim. Pasi kërkuam ndjesë për ardhjen e tyre në këtë orë kaq të vonë, me shumë mirësjellje e ftuan Suzanën që të shkonte me ta „për pak kohë“ deri në komisariat. Fare papritur më ftuan edhe mua! Nuk kisha asnjë arsye t'i kundërshtoja. Pasi u përgatitëm, nën përcjelljen e tyre u nisëm. Na dërguan në Heilbron. Në një zyrë na priti një mjekërkuq. Përzemërsisht u përshëndet me ne. Para nesh tregonte keqardhje, duke mbajtur qëndrim mëshirues. Pas një heshtje të shkurtër, pyeti nëse kishim ndonjë të re. Pas mohimit nga ana jonë, ai na tha në pika të shkurtra se as ata nuk kishin ndonjë informatë, edhe pse hetimet ishin intensifikuar.

Pas një pushimi të shkurtër, ma kërkoi pasaportën. Ia dhashë. Pasi e shikoi shkurt, ma ktheu pa thënë asnjë fjalë. Pastaj, nga sirtari i tij nxori një mori fotografish. I ktheu nga ne. Ishin fotografitë e trupave të pjetë të Jusuf e Bardhosh Gërvallës dhe të Kadri Zekës, që paraqisnin gjendjen e plagëve të shumta që kishin shkaktuar vdekjen. I shikuam bashkë me Suzanën. Derisa ne po ua shikonim plagët në shtat, mjekërkuqi tha se vrasja ishte kryer nga atentatorë profesionistë, prandaj edhe gjurmët e tyre të lëna në vendin e ngjarjes janë të pakta dhe pa ndonjë vlerë të rëndësishme për hetime.

Ndërkohë, u hap dera. Para nesh u shfaq një grua. Pasi na përshëndeti, kërkoi nga unë që ta shoqëroja. Pas pak çastesh u gjenda në një zyrë tjetër. Më priti një burrë. U ngrit në këmbë dhe duke ma zgjatur dorën u prezantua: Gynter Meier. Pasi ma tregoi vendin ku të ulesha, ma kërkoi pasaportën. Ia dhashë. Duke më vështruar hutueshëm, më pyeti me një ton të çuditshëm, që mua m'u duk ironik: „Ju jeni jugosllav?“ Me indinjatë i thashë se unë jam shqiptar, kurse pasaportën e kam jugosllave. E pashë që nuk u nda edhe aq i kënaqur me përgjigjen time, prandaj filloi me pyetje që nuk kishin fare lidhje me atë se për çka më kishin ftuar. Më pyeti se si po ndjehesha, a isha i lodhur, a përdori ilaçe kundër ndonjë sëmundjeje, a jam konsumues duhani, a ndodhet Suzana Gërvalla këtu, a dyshoni në punën tonë, dhe në fund, sikur dëshironte të më freskonte pas gjithë atyre pyetjeve që mua më dukeshin të pakuptimta, më pyeti nëse dëshiroja ndonjë pije freskuese. Pranova. Një grua, e cila asnjëherë nuk kishte folur, shkoi dhe pas pak i solli pijet. E hapa kanaçën e koka-kolës. Sa fillova të pija, ai filloi të fliste. Kësaj radhe nuk pyeti asgjë, por filloi të tregonte se si i kishte njohur vëllezërit Gërvalla. Tregoi për takimet që kishte pasur me ta, e veçmas me Bardhoshin. Foli për përshtypjet, mbresat dhe kujtimet e mira që i ruante për ta. Derisa po fliste më bëhej se sytë i kishte me lot!

Derisa i merrte shënimet personale, disa herë më pyeti se mos ndjehesha i lodhur. Edhe pse nuk ndjehesha i tillë, më propozoi të dilja në korridor për një pushim të shkurtër. Dola. Në çast, pranë m'u gjend një zyrtar tjetër. Pa më përshëndetur, më urdhëroi ta ndiqja pas. M'u bë se zbritëm deri në katin përdhes. U gjendem në një korridor, ku ndodheshin disa kabina qelqi jo të tejpushme. Pasi më futi në njërin prej tyre, më tha të prisja një çast. U ula në një karrige. Pritja nuk zgjati një çast, por shumë çaste... rreth një orë. Pastaj, me përcjelljen e një zyrtari tjetër, më dërguan në zyrën e mëparshme, te zoti Gynter Meier. Kësaj radhe, në pyetje ishte i prerë dhe i drejtpërdrejtë. Nga unë donte të dinte se kush i kishte vrrarë vëllezërit Gërvalla dhe Kadri Zekën. Pa u hamendur i thashë

se vrasjen e ka bërë UDB-ja jugosllave. Disi i thartuar nga përgjigjja ime e përgjithësuar, bëri sikur po pajtohej me mua, se vërtet UDB-ja i kishte vrarë, por pas pak pyeti se cili prej nesh e kishim ndihmuar UDB-në. Me një fjalë, ai e hidhte dyshimin tek unë dhe te shokët tanë, gjë që nuk pajtohesha në asnjë mënyrë. Të kishin gisht në vrasje shokët e mi ishte e pamundur, prandaj i indinjuar i thashë se nuk ishte e ndershme të akuzosh të tjerët pa pasur fakte.

Pas një vështrimi të gjatë mbi fytyrën time, me nënqeshje ironike vazhdoi të fliste, duke i shpalosur disa nga „argumentet“ e tij të pretenduara, duke thënë se para shumë kohësh i kishte folur Bardhosh Gërvalla për njërin nga shokët e besueshëm të vëllezërve Gërvalla, që quhej Hysen Gega. Ai, pas mosmarrëveshjeve që kishte pasur me Jusuf Gërvallën dhe Riza Salihun, pa dijen e Jusufit, kah fundi i vitit 1980 kishte udhëtuar drejt Kosovës, në përpjekje për të futur material propagandistik nga „Fronti i Kuq Popullor“. Kishte qenë nën përcjelljen e Jahir Jahirit dhe Sadik Blakajt. Ne kemi informata se ky person ishte në shërbimin e UDB-së. Pastaj, më pyeti nëse e kisha njohur personalisht Hysen Gegën? I thashë se e kam njohur, por jo si të dyshuar siç po e cilësonte ai, duke u mbështetur në informata të gabuara të atyre që ua kanë ofruar, për t'i fshehur fajet e veta dhe për ta njollosur figurën e tij!

As kësaj radhe nuk ishte aspak i kënaqur me përgjigjen time. Pavarësisht kësaj, nga sirtari nxori një fotografi. Derisa po kthehej sërish nga unë, vazhdoi të më pyeste nëse njihesha me Riza Salihun. I thashë se as nuk e njihja e as isha takuar ndonjëherë me të. Atëherë e lëshoi mbi tryezë fotografinë. Ajo nuk ishte fotografi, siç e pandeha unë në fillim, por ishte një portret i deformuar që i ngjante karikaturës së një fytyre njeriu, duke më thënë se ky është Riza Salihu. Pas pak çastesh e mori fotografinë. Derisa po e vendoste në dosjen e vet, më pyeti nëse e njihja Jahir Jahirin, dhe nëse e njihja ç'raporte kishim mes vete, të mira apo të këqija. I thashë se me Jahirin jo vetëm që njiheshim, por edhe kemi raporte shumë të mira. Është punëtor i vyer dhe atdhetar i flaktë. Ishte pjesëmarrës në të gjitha demonstratat e mbajtura anekënd Evropës, kundër shtypjes së popullit shqiptar nga makineria vrasëse serbe.

Pas një pushimi të shkurtër, pashë se kishte filluar t'i palosë letrat e shpërndara mbi tryezën e tij të punës. Si nëpër dhëmbë më tha se për sot po e përfundojmë bisedën, duke më porositur se nëse dëgjoja ndonjë gjë që do të ndihmonte zbardhjen e atentatit, ta lajmëroja! Sidoqoftë, më tha, ne do të të ftojme përsëri!

Ritmi i ditëve ishte i pandryshuar. Vazhdonin të vinin njerëz për ngushëllime nga anë të ndryshme të Gjermanisë dhe të Evropës. Tensionet në mes të „zëvendësit“ brenda familjes Gërvalla vazhdonin në stilin „ngreh e mos këput!“ Hatërmбетjet, dyshimet për tradhti, pëshpëritjet, xhelozitë, nxitjet... vazhdonin të qarkullonin brenda asaj hapësire të ngushtë dhe të rënduar nga vrasja e trefishtë.

Këto tensione sikur i fashiti përkohësisht ardhja nga Kosova e nënës së Jusufit dhe e Bardhoshit, Ajshe Gërvallës. Ajo, sikur kishte sjellë me vete qëndresën, krenarinë e burrërinë tipike të Dukagjinit. Mbahej e fortë ashtu siç i kishte hije një nëne trimash, një nëne të pathyeshme dëshmorësh. Nuk i donte lotët, nuk pranonte kujën, vajin e mjerimin. Prezenca e saj sikur iu dha zemër të gjithëve! Krenar dhe i pathyeshëm dukej Skënder Skënderi... Vetë „të qenit“ zëvendës i Jusufit ia krijonte një ndjenjë të tillë! Pranë

tij qëndronte Agron Sela, në atë heshtjen e tij dinjitoze. Pak më tutje ndodhej Hasan Mala, i cili kishte ditë që po qëndronte në familjen Gërvalla, së bashku me Bule Zekën.

Qëndresa e nënës Ajshe sikur iu dha zemër edhe „të dyshuarve e të përfolurve“. Ata filluan të këndellen dhe të ndjehen më të sigurt. Më bëhet se këtë ndjesi e pati edhe Ibrahim Kelmendi, i cili nuk e fshihte dot ngazëllimin. Dukej i lehtësuar. Priste e përcillte mysafirë me një lehtësi mahnitëse. Herë pas here i drejtohej nënës Ajshe me thirrjen e këndshme: „nënë loka“, duke i dhënë zemër. Kurse, Bule Zeka, derisa po i shprehte ngushëllimet e veta para nënës Ajshe, tha: „*Qëndro e fortë Nëna ime! Lum Kosova nënë, që pati kësi djemsh trima që mund të krenohesh ti edhe ne e mbarë populli shqiptar!*“

Atmosfera përreth sikur u gjallërua. Për një kohë pushuan pëshpëritjet. Dyshimet për tradhti sikur u fashitën. Nxitjet kundër njëri-tjetrit u ndalën sikur të mos kishin ndodhur asnjëherë brenda kësaj hapësire të ngushtë pas vrasjes së vëllezërve, burrave dhe shokëve më të mirë të kombit tonë.

Gjatë gjithë kohës, Tusha, e shoqja e Bardhoshit, përveç që merrte pjesë në pritje e përcjellje, ishte e shtrënguar të kujdesej edhe për tre fëmijët e Jusufit, Premtonin (14), Donikën (12) dhe Ergonin (4 vjeç), dhe për dy fëmijët e saj, Mirjetën (rreth tre vjeçe) dhe Visarin (rreth dy vjeç), të cilit më vonë do t’ia ndërrojnë emrin, duke e pagëzuar me emrin e babës së tij, Bardhosh.

Nëna Ajshe kishte shprehur dëshirën që t’i mundësohej t’i shihte kufomat e djemve të vrarë. Flitej se do të bëheshin përpjekje që trupat e pajetë të tre dëshmorëve të varroseshin në Kosovë. Për kërkesën në baza ligjore nevojitej ndihma e avokatit. Kjo detyrë iu besua avokatit të familjes Gërvalla, Michael Volf, i cili kohë të gjatë ishte marrë me mbrojtjen e të drejtave të tyre në shtetin gjerman. Në zyrën e avokatit në Shtutgart, bashkë me përkthyesin e talentuar Ahmet Sadiku, për autorizim u paraqitën Suzana Gërvalla, Tushe Gërvalla dhe Bule Zeka. Brenda një kohe jashtëzakonisht të shkurtër familja Gërvalla mori njoftimin se avokati e kishte bërë kërkesën tek autoritetet përkatëse, dhe se duhej pritur reagimet e palës jugosllave.

Suzana më njoftoi se kërkesa për vizitën e nënës Ajshe te trupat e tre dëshmorëve ishte pranuar, dhe se koha e vizitës ishte caktuar, kurse nga autoritetet gjermane unë isha caktuar personi shoqërues i nënës Ajshe.

Në kohën e caktuar u gjendem pranë derës së spitalit në Heilbron. Na drejtuan andej kah ishte morgu. Derën e hapi njëri nga kujdestarët. Hymë brenda. Arkivolet ishin vendosur në një sallë të vogël. Kujdestarët i hapën kapakët dhe në heshtje u larguan, duke na dhënë shenjë që të afroheshim. U afruam te kokat e tyre. Unë u ndala në distancë, kurse nëna Ajshe iu afrua te koka së pari arkivolit ku ishte trupi i pajetë i Bardhoshit. Një copë herë i qëndroi te koka, duke e shikuar gjatë fytyrën e heshtur dhe të zbehtë të Bardhoshit, që dukej sikur ishte në gjumë. Në mënyrë të heshtur u afrua pranë arkivolit të mesit, ku ndodhej trupi i pajetë i Kadri Zekës. Edhe aty qëndroi një copë herë, duke e shikuar fytyrën e Kadriut. Pastaj, u afrua pranë arkivolit ku ndodhej trupi i pajetë i Jusufit. Nëna Ajshe aty qëndroi më gjatë, duke i shikuar fytyrat e djemve të vrarë me radhë dhe herë pas here duke pëshpëritur: „*Zoti ua plotësoftë dëshirat! Zoti ju shpërbleftë! Zoti ua bëftë dritë!...*“

Kohën e qëndrimit nuk e kishim të kufizuar, por nëna Ajshe nuk qëndroi gjatë. Më la

përshtypje se ajo vetë dinte ta përcaktonte kohën, andaj pa thënë asnjë fjalë, vështrimin e trishtuar e hodhi andej nga dera. Pasi ua hodhi edhe një vështrim përplot dhimbje fytyrave të djemve, pa folur asnjë fjalë mori nga dera. Kujdestarët, në shenjë respekti sikur morën qëndrim „gatitu“ para madhështisë së saj. Unë u nisa pas saj, duke i qëndruar gjysmë hapi prapa krahut të majtë. Pas pak u gjendem në rrugë, ku na priste vetura.

Ditën e hënë, më 25 janar 1982, revista më prestigjioze gjermane „Der Spiegel“, botoi një artikull të gjatë, duke e fajësuar me fakte dhe materiale të bollshme UDB-në jugosllave për atentatin.

Der Spiegel, 25 janar 1982

E TËRA DUKEJ SI PAS NJË EKZEKUTIMI

Masakër mbi shqiptarët.

Si kujdeset shërbimi sekret jugosllav për vrasjet me urdhra

Vrasës të panjohur në afërsi të Heilbronnit i vranë tre jugosllavë. Për autoritetet e sigurimit kjo masakër është pika më e lartë e re në luftën ilegale, të cilën agjentët e sigurimit jugosllav dhe kundërshtarët e regjimit të shtetit shumëkombësh e kanë bartur në Republikën Federale.

Pas kroatëve të ekziluuar, si duket qeveria e Beogradit u ka shpallur luftë të përgjakshme shqiptarëve të ekziluuar që vijnë nga Republika e Kosovës.

„BMW“-ja e gjelbër 316, duke ecur nga prapa del nga garazhi. Shoferi nuk dëshironte ta kthente veturën në borë dhe vazhdon ta ngasë makinën së prapthi për rreth 40 metra tutje deri te një rrugëkryq. Derisa vetura është ndalur shkurt, nën një dritë rruge, nga një punishte një njeri afrohet nga ana e djathtë dhe gjuan nga një distancë prej rreth tri metrash në brendinë e veturës. Një njeri i dytë gjuan gjithashtu, qëndron pastaj afër veturës që përmes xhamit anësor të thërrmuar të bindet për rezultatin e sulmit. Fqinjët të frikësuar nga krismat e të shtënave, i shohin dy burrat duke ikur.

Atë që banorët e „Habichtshöhe“ në komunën e Untergruppenbach-ut të Heilbronnit e panë në të gdhirë të së hënës të javës së kaluar, ka qenë shqetësuese: Katërcilindërsi ec me shpejtësi tutje, shoferi ende e kishte këmbën mbi përsheptuesin (pedalen e gasit), pastaj duket se e lëshon ndarësin dhe vdes.

Vetura rrëshqet tutje pa drejtues, në gjysmërrreth majtas, dhe përplaslet në

Vendngjarja në Untergruppenbach:

Dhjetë goditje në zemër, mushkëri dhe qafë

derën e mbyllur të një garazhe. Rrotat tërheqëse hahen fort në borë, motori ndalet, bie qetësia. Brenda në veturë policia gjen pas timonit, të vdekur, shoferin Bardhosh Gërvalla, 31-vjeç, jugosllav, i goditur nga 6 plumba, bashkudhëtarin e tij, Kadri Zeka, 28-vjeç, me dy goditje në pjesën e epërme të trupit, të vdekur, dhe vëllanë e shoferit, Jusuf Gërvallën, 36-vjeç, i goditur gjithashtu me dy plumba, me lëndime të rrezikshme për jetën.

Tri viktimat u identifikuan shpejt, ashtu si edhe orientimi i tyre politik: jugosllavë në ekzil, të përkatësisë shqiptare, nga krahina e Kosovës në jug të shtetit ballkanik, që të tre agjitorë kundër qeverisë së Beogradit. Gjithashtu, edhe për sulmuesit pati prova. Po në vendin e sulmit, Jusuf Gërvalla, i cili më vonë vdiq, i kishte pëshpëritur policisë: „Kjo ishte SDB-ja“ – Shërbimi Sekret i Sigurimit të Shtetit Jugosllav.

Dymbëdhjetë herë nga dy pistoletat të kalibrit 7.65 ishte gjuajtur mbi tre burrat, dhjetë plumba kishin qëlluar zemrën, mushkëritë dhe qafën. Një polic në vendin e ngjarjes thotë: „E tëra duket si pas një ekzekutimi“. Siç mendon snajperisti dhe instruktori i policisë së Shtutgartit, Siegfried Hübner, ishte kjo metoda e marinsëve të shërbimit sekret, - duhet qëlluar me katër plumba, tre për ta mbërthyer viktimën nëse ajo qëndron ende, për ta rrëzuar dhe për ta paaftësuar për luftë, e pastaj gjithsesi goditjen e katërt vdekjeprurëse“. Edhe kjo flet për SDB-në. Që shumë vjet përgjakshëm përleshën shërbyesit sekret jugosllavë dhe kundërshtarët e regjimit në botën e jashtme. Në shumë raste, jugosllavët e ekziluuar i kanë sulmuar ambasadat, konsullatat dhe përfaqësuesit e vendit të tyre. Beogradi reagonte me vdekje dhe terror gjithmonë me të njëjtën mënyrë. Skenë e Shoot-out-it ballkanik herë pas here ka qenë Republika Federale dhe policia deri më tani ka qenë e pafuqishme për t'i dhënë fund kësaj veprimtarie.

Ndërsa përgjegjësit kanë dalë sheshit. Beogradi ua ka frikën grupeve në ekzil, të cilat janë vatër trazirash në shtetin shumëkombëor – dhe i lufton ato. Parasëgjithash, kroatëve që janë jashtë, vrasësit e shërbimit sekret ua kanë drejtuar pistoletat. Në shumë raste krimesh kundër kroatëve në ekzil është dëshmuar qartë pjesëmarrja e Beogradit.

Shembull: Kur kroati Franjo Goreta, vetë pjesëtar i shërbimit sekret jugosllav, me detyrë për të kryer vrasje në Republikën Federale Gjermane, e vret një oficer udhëheqës, Beogradi e dërgon një komando për ta likuiduar atë. Pasi Goreta e kishte kryer dënimin, njerëz të SDB-së ndërmorën një atentat, të cilit Goreta për pak i shpëtoi.

Në procesin që pasoi kundër tre sulmuesve, gjyqtari dërgoi një apel të shkruar deri më tani të pasuksesshëm në Bon. „Nuk mund të lejohet që shtetet e huaja t'i zgjidhin problemet e tyre të brendshme e të kryejnë vrasje në vendin tonë“.

Krahas kroatëve, tashmë në shënjestër të shtetit jugosllav janë vënë edhe shqiptarët. Që nga pranvera e fundit, kur në krahinën jugosllave shqiptarët e Kosovës u çuan në trazira të përgjakshme, Beogradi i ka quajtur si të nxitura nga jashtë. Politikanët e Beogradit thonë se konfliktet dirigjohen prej shtetit shqiptar fqinj dhe prej shërbimeve besnike komuniste nga Moska, por në njëfarë mase edhe nga Republika Federale.

Në fakt, vetëm në Baden-Württemberg jetojnë rreth 2.000 shqiptarë të Jugosllavisë, shumica prej tyre të strehuar politikë. Lidhur me aktivitetet e tyre jo rrallë është ankuar konsullata e përgjithshme në Shtutgart. Për shembull, në pranverën e vitit 1981, shqiptarët demonstruan në një demonstratë të pavërejtshme, në të cilën kërkuan ndarjen e Kosovës nga Jugosllavia. Derisa disa demonstres e vërejtën se nga një shtëpi, në të cilën ishte një

Surla

Salihi

Marjaqiç

Agjentët e shërbimit sekret jugosllav: Komplot në konsullatë

shkollë jugosllave, dikush po i fotografonte, hynë brenda dhe pos fotografistit ata e gjetën edhe konsullin e përgjithshëm jugosllav, Branko Dimitrijeviq. Ata ua morën filmin, të cilin më vonë u detyruan t'ua kthejnë policëve.

Kjo mund ta ketë shkaktuar një zinxhir vdekjeprurës, sepse njëri prej atyre që kishte hyrë në atë shkollë dhe të cilin me siguri e kanë fotografuar, ishte Bardhosh Gërvalla, ngasësi i veturës, i vrarë pranë Heilbronit.

Gërvallajt kanë qenë të njohur në skenën e të ekziluaraëve. Vëllai Jusufi, i cili në një intervistë për gazetën „Tageszeitung“ ishte shprehur për luftë të armatosur kundër shtetit jugosllav, për policinë ka qenë i njohur edhe si botues i gazetës „Zëri i Kosovës“, që botohej në ekzil. Bardhosh Gërvalla kishte ardhur në vitin 1974 në Gjermani. Ai e ndiqte një kurs në Arbeiterwohlfahrt dhe punonte si këshilltar për punëmarrësit jugosllavë në një qendër për perkujdesje sociale në Solitudestraße 44, në Ludwigsburg. Bardhoshi ishte i martuar dhe kishte dy fëmijë, ka qenë aktiv sidomos në çështjet sindikale dhe të drejtat e punës për bashkatdhetarët e tij.

Koka politike e vëllezërve, të cilët në vjeshtën e vitit 1981 u vendosën në Reihenhauß në Untergruppenbach, si duket ka qenë Jusuf Gërvalla. Sidomos ai fajësohej nga konsullata e përgjithshme jugosllave të jetë anëtar udhëheqës i „Frontit të kuq“, që luftonte kundër qeverisë jugosllave. Kjo organizatë ishte aktive, deri më tash, vetëm në Jugosllavi, dhe po aq pak sa edhe grupet e tjera kosovare, siç u tha në raportin vjetor të entit republikan dhe entit federal për mbrojtjen e kushtetutës.

Edhe Jusufi, i martuar dhe me tre fëmijë, duhet të kishte qenë bashkëbotues i gazetës së ndaluar në Jugosllavi „Zëri i Kosovës“, për të cilën ai punonte nga vendbanimi i tij.

Kadriu, gjithashtu gazetar, ishte bashkëpunëtor i të njëjtës revistë.

Në murin e jashtëm të shtëpisë së vëllezërve në „Auf der Habichtshöhe 40“, në javën e fundit ishte vendosur në gjysmështizë, në shenjë pikëllimi, një flamur i kuq me një shqiponjë dykrenore dhe një yll pesëcepësh me ngjyrat e Kosovës, që njëherësh është flamur kombëtar i Shqipërisë.

Çfarë domethënie kanë aktivitetet e mërgimtarëve shqiptarë për Beogradin nuk e dëshmon vetëm masakra në Heilbron. Shembull ishte edhe një aksion i madh i Shërbimit Sekret Jugosllav, kur në fillim të vitit të kaluar, bashkëkombësi Rasim Zenelaj, u mor në shënjestër. Zenelaj ka qenë anëtar udhëheqës dhe arkëtar i „Besëlidhjes Demokratike Kombëtare Shqiptare“. Me të shtëna nga pistoletat në kundërshtarin e regjimit, Zenelaj, i cili edhe pse i lënduar rëndë e mbijetoi atentatin, u dëshmuar qartë për herë të parë goditja e re e shërbimit sekret jugosllav.

Për ta eliminuar Zenelajn, Beogradi kishte përpunuar plane, punësuar e përgatitur agentë, duke i futur si Top-ndihmës fshehurazi, madje edhe ka rrezikuar zyrtarë nga konsullata. Megjithatë, plani dështoi dhe pjesëmarrësit ikën:

Sipas procedurave të papërfunduara ende, që zhvillohen në Frankfurt kundër atyre që janë përgjegjës për atentatin kundër Zenelajt, edhe një herë bëhet shumë e qartë përzjerja drastike e zyrave jugosllave në ndjekjet vrastare të emigrantëve.

Kah fundi i 70-tave, një udhëheqës i shërbimit sekret nga një qyteti i vogël kosovar, Ferizaj, ishte ngritur në gradë konsulli. Nën emrin Salih Salihi ai u shfaq shpejt në shërbimin diplomatik të vendit të tij në Republikën Federale, së pari në konsullatën e përgjithshme në Hamburg dhe pastaj në konsullatën e përgjithshme në Frankfurt. Atje, i pajisur me dokumentin e përhimët të identifikimit konsullor, me nr. 6750, punoi si rojë. Në Frankfurt vepronte edhe një koleg tjetër i shërbimit sekret, si zyrtar i lartë i konsullatës, me dokument identifikimi nr. 6322, i firmosur me emrin Svetozar Mirjaqiç, i quajtur „Tozo“. Një besnik me rang të lartë i këtyre dy shërbyesve ishte Rade Surla, një partizan i hershëm, që në ndërkohë kishte themeluar një ndërmarrje ndërtimore në Frankfurt.

Surla i vizitonte shokët e konsullatës dhe i informonte ata për veprimet e mërgimtarëve. Kështu, njëherë i kujtohet shoferit të tij, e vizitoi dikush vetë Surlën. Mysafiri kërcënues (Surla shoferit: „para këtij, njeriu duhet të ketë kujdes“) ishte Milan Shashiç, gjeneral i shërbimit sekret. Njëkohësisht, në mars të vitit 1981, menjëherë pas shpërthimit të trazirave në Kosovë, treshja në Frankfurt filloi aksionin.

Salihi gjurmonte shprehinë e jetës së jugosllavit të huaj, shqiptarit aktivist Rasim Zenelaj, dhe i dërgonte informacione Tozos. Edhe Surla filloi të veprojë dhe u përfundua plani konkret i vrasjes. Gjurmë të ndryshme dhe mjetet e komplotit dëshmojnë se në ç'mënyrë të guximshme dhe masive kanë vepruar agentët.

Agjenti i parë, një emigrant kroat të cilin e caktuan për Zenelajn, me deklaratat e tij në procesin gjyqësor i demaskoi urdhërdhënësit shtetërorë. As agjenti i dytë nuk e mbajti

*Zorica Aleksiq, e
inkriminuar për një vrasje
me pagesë prej 2000
markash*

fshehtësinë. Ante Kujunxhiq ishte rekrutuar nga Tozo si vrasës, kur i zbuloi shokët e tij kroatë në ekzil. Shpejt policia gjermane do t'i mësonte hollësitë e përgatitjeve për atentat.

Organet gjermane nuk ishin shumë të kujdesshme. Kroatit Ante Kujunxhiq, në prill të vitit 1981, në stacionin e trenit në Frankfurt i kishte folur një bashkëvendës i panjohur. Ai i kishte thënë se duhet thirrur menjëherë një „person të rëndësishëm“, dhe duhet paraqitur si „Studenti i muzikës“. Pastaj, i huaji i kishte dhënë numrin e telefonit – 21 77 01 – dhe e kishte udhëzuar Kujunxhiqin që secilin numër të zgjedhur ta shtojë me dy. Në lidhjen telefonike 43 99 23 ishte lajmëruar konsullata e përgjithshme jugosllave. Kontakti me Tozon ishte vendosur. Kujunxhiqin e kishin urdhëruar së pari ta gjurmonte shqiptarin Zenelaj. Si shpërblim Tozo i kishte ofruar para, dokumente të reja dhe përkrahje për ta fituar azilin politik në Republikën Federale.

Në një takim tjetër, Tozo ia dha një pasaportë të falsifikuar, për çdo rast, nëse bashkëpunëtori Kujunxhiq do të duhej ta lëshonte vendin shpejt: „E pata të qartë se ndoshta do të duhej ta vrisja dikë“. Agjenti u hodh anash dhe i informoi autoritetet gjermane. Atëherë policia e mori në mbrojtje Zenelajn e rrezikuar. Për t'ua treguar këtë komplotistëve, zyrtarët gjermanë e dërguan shqiptarin e rrezikuar demonstrativisht për shëtitje para konsullatës së përgjithshme jugosllave. Një herë tjetër, derisa Zenelaj me përcjellësit e tij shëtiste në një kopsht zoologjik, e vëzhgonin spiunët jugosllavë, gjë që u vërejt edhe njëherë nga gjermanët. Zenelaj u rrezikua nga mendjelehtësia e vet: Ai kishte treguar në rrethin shoqëror se ishte i mbrojtur dyfish, d.m.th. edhe me një jelek anti-plumb që ia kishte dhënë policia. Njëri që e kishte dëgjuar këtë ishte nën shërbim të ndërmarrësit ndërtimor, Surla-s. Kështu, jugosllavët e bënë planin që kundërshtarin e tyre të mbrojtur nga plumbi ta sillnin në situatë që ai të detyrohej ta zhvishte jelekun. Një grua duhej ta kryente këtë punë dhe pastaj ta godiste me plumba vdekjeprurës pistoletë.

Si ndihmëse shpejt u bë biondina serbe Zorica Aleksic. Ajo jetonte pa të ardhura dhe pa punë në afërsi të Darmstadt-it. Përmes kërcënimeve, si dhe përmes premtimit se do t'ia japin 2.000 marka për vrasjen, e bindën për planin. Një takim me gruan dhe viktimën e saj u aranzhua. Rasim Zenelaj e mori agjenten në apartamentin e tij. Kur gruaja doli nga banja me pistoletë të drejtuar, Zenelaj nuk e kishte më jelekun anti-plumb. Prej pesë goditjeve në afërsi të zemrës, Zenelaj u shemb. Autorja iku dhe në hyrjen e shtëpisë e pritnin Surla me shoferin e tij. Zorica Aleksic ua ktheu armën dhe i mori paratë, bashkë me një biletë për Beograd. Me një Volvo të përhimët, të tretë u nisën menjëherë për në aeroportin e Frankfurtit. Serbja nuk arriti të arratisë jashtë vendit. Fqinjët, të alarmuar nga të shtënat, e kishin gjetur viktimën dhe kishin lajmëruar mjekun e urgjencës dhe policinë. Rastësisht e kishin dëgjuar këtë lajm në radiolidhje edhe policët e ngarkuar për mbrojtjen e shqiptarit. Një hulumtim i rrufeshëm në rrethin shoqëror të viktimës i çoi policët te Zorica, e cila pak më vonë u arrestua në kontrollin kufitar të aeroportit. Zyrtarët e konsullatës, Tozo dhe Salihi, u urdhëruan të kthehen në Jugosllavi.

Personi kontaktues, Surla, që në mbrëmjen e atentatit arriti të arratisë. Arrin një vërejtje përmes telefonit. Surla vetëm thotë: „gjithçka e qartë“. Dëshmitari i kësaj telefonate, shoferi, e kishte dërguar fluturimthi përtej kufirit, në Strasburg, në hotelin Holiday Inn. Aty ai i humbi gjurmët e tij. Dështimi, si duket, nuk e ka dëshpëruar SDB-në (Shërbimin e Sigurimit Shtetëror - vër. ime). Një vërtetim e sjell 10 tetori i vitit 1981, në Bruksel: Atje, një

„Das ganze sieht nach Hinrichtung aus“

Massaker an Albanern: Wie der jugoslawische Geheimdienst Killeraufträge in der Bundesrepublik besorgt

Unbekannte Mörder erschossen in der Nähe von Heilbronn drei Jugoslawen. Für deutsche Sicherheitsbehörden ist das Massaker ein neuer Höhepunkt im Untergrundkrieg, den sich jugoslawische Geheimdienstler

und Regimegegner des Vielvölkerstaats in der Bundesrepublik liefern. Nach den Exil-Kroaten hat die Belgrader Regierung jetzt offenbar auch den Exil-Albanern aus der Republik Kosovo blutigen Kampf angesagt.

Der grüne BMW 316 fuhr rückwärts aus der Garage. Der Fahrer wollte im Schnee nicht wenden und steuerte den Wagen im Rückwärtsgang 40 Meter weiter bis zu einer Kreuzung.

Als das Fahrzeug unter einer Straßenlaterne kurz gestoppt wurde, trat aus einer Bausfelle ein Mann an die rechte

sen getroffen, tot hinter dem Lenkrad,

- ▷ seinen Beifahrer Zeka Kadri, 28, durch zwei Einschüsse im Oberkörper getötet, und
- ▷ den Bruder des Fahrers, Jusuf Gervalla, 36, von ebenfalls zwei Schüssen lebensgefährlich verletzt.

tödliche Nachschuß“. Auch das deutete auf den SDB.

Seit vielen Jahren liefern sich jugoslawische Geheimdienstler und Regimegegner blutige Auseinandersetzungen im Ausland. In vielen Fällen haben militante Exil-Jugoslawen Botschaften, Konsulate und Repräsentanten ihres Landes gewaltsam angegriffen. Belgrad reagierte auf Mord und Terror stets mit Gleichem. Schauplatz des balkanesischen Shoot-out ist immer wieder die Bundesrepublik gewesen, und die Polizei war bislang machtlos, dem Treiben ein Ende zu setzen.

Dabei liegen die Verantwortlichkeiten zutage. Belgrad fürchtet die engagierten Exil-Gruppen als Unruheherd im Vielvölkerstaat – und bekämpft sie. Vor allem auf die Auslands Kroaten haben die Geheimdienstkiller bislang die Pistolen gerichtet. In mehreren Fällen von Mord an Exil-Kroaten ist die Belgrader Beteiligung klar erwiesen.

Beispiel: Als der Kroat Franjo Goreta, selbst ein ehemaliger Geheimdienst-Mann mit Mordauftrag in der Bundesrepublik, absprang und einen Leitoffizier erschoss, schickte Belgrad ein Kommando los. Kaum hatte Goreta seine Freiheitsstrafe verbüßt, vollführten SDB-Leute ein Attentat, dem Goreta nur knapp entging.

Im folgenden Prozeß gegen die drei Täter schrieb der Richter einen allerdings bislang vergeblichen Appell an Bonn ins Urteil: „Es kann nicht hingenommen werden, daß auf unserem Boden Killeraufträge ausgeführt werden, die von fremden Staaten zur Lösung ihrer innerstaatlichen Probleme veranlaßt werden.“

Neben den Kroaten sind mittlerweile auch die Exil-Albaner ins Visier der jugoslawischen Staatsstellen geraten. Seit sich im letzten Frühjahr der Widerstand in der jugoslawischen Albaner-Provinz Kosovo zu blutigen Unruhen aufschaukelte, hat Belgrad ausländische Drahtzieher ausgemacht. Vom albanischen Nachbarstaat und von Moskau treuen kommunistischen Diensten werde der Konflikt gesteuert, aber auch, so Belgrader Politiker, maßgeblich von der Bundesrepublik aus.

Tatsächlich leben allein in Baden-Württemberg an die 2000 jugoslawische Exil-Albaner, die meisten von ihnen mit politischem Asyl. Über deren Aktivitäten hatte das Stuttgarter Generalkonsulat nicht selten zu klagen.

Im Frühjahr 1981 beispielsweise gab es eine ansonsten kaum beachtete Demon-

Tatort Untergruppenbach: Zehn Treffer in Herz, Lunge und Genick

Seite und schoß aus etwa drei Metern Entfernung ins Wageninnere.

Ein zweiter Mann schoß ebenfalls, blieb dann neben dem Wagen stehen, um sich durch die zersplitterten Seitenscheiben hindurch von der Trefferwirkung zu überzeugen. Nachbarn, vom Lärm der Schüsse aufgeschreckt, sahen die beiden Männer fliehen.

Gespenstisch, was die Anwohner der „Habichtshöhe“ in der Gemeinde Untergruppenbach bei Heilbronn dann, in der Nacht zum Montag letzter Woche, zu sehen bekamen: Der Vierzylinder lief hochtourig weiter, der Fahrer hatte noch den Fuß auf dem Gaspedal. Dann ließ er offenbar die Kupplung los, er starb. Das Auto rollte führerlos im Halbkreis nach links und prallte gegen ein geschlossenes Garagentor. Die Antriebsräder fraßen sich im Schnee fest, der Motor ging aus, es wurde still.

Im Wageninnern fand die Polizei

- ▷ den Fahrer Bardhosh Gervalla, 31. Der Jugoslawe hing, von sechs Schüs-

Die drei Opfer waren schnell identifiziert und auch politisch einzuordnen: Exil-Jugoslawen albanischer Volkszugehörigkeit aus der Provinz Kosovo im Süden des Balkanstaates; und alle drei Agitatoren gegen die Regierung in Belgrad. Auch auf die Täter gab es gleich Hinweise. Noch am Tatort flüsterte Jusuf Gervalla, der später starb, zu Polizisten: „Das war der SDB“ – der jugoslawische Geheimdienst Sluzba Državne Bezbednosti.

Zwölfmal war aus zwei Pistolen – Kaliber 7.65 – auf die drei Männer geschossen worden, zehn Schüsse trafen sie in Herz, Lunge und Genick. Ein Polizeibeamter vor Ort: „Das ganze sieht nach Hinrichtung aus.“

Es war gängige Geheimdienst-Manier, wie der Stuttgarter Scharfschütze und Polizei-Ausbilder Siegfried Hübner meint – je vier Schüsse müssen treffen, „drei, um das Opfer festzunageln oder, wenn es steht, umzuwerfen und kampfunfähig zu machen, dann der unbeding-

Surla

Salih

Mirjačić

Jugoslawische Geheimdienstler: Komplott im Konsulat

stration von Albanern, die eine Abtrennung des Kosovo von Jugoslawien forderten. Als Demonstranten bemerkten, daß sie von einem Haus aus, in dem eine jugoslawische Schule ist, fotografiert wurden, gingen einige hinein und trafen dort, außer dem Fotografen, auch den jugoslawischen Generalkonsul Branco Dimitrijević. Sie nahmen den Film mit, mußten ihn später aber der Polizei herausrücken.

Das könnte eine tödliche Verkettung bewirkt haben, denn einer der Eindringlinge, die wahrscheinlich auf dem Film abgebildet wurden, war Bardhosh Gervalla, der bei Heilbronn erschossene Fahrer.

Die Gervallas waren in der Exil-Szene bekannt. Bruder Jusuf, der für „den bewaffneten Kampf“ gegen den jugoslawischen Staat gerade erst in einem Interview der „Tageszeitung“ eintrat, war nach Polizei-Erkenntnissen auch der Herausgeber einer Exil-Zeitung, die sich „Zëri i Kosovës“ („Stimme des Kosovo“) nennt.

Bardhosh Gervalla war schon 1974 in die Bundesrepublik gekommen. Bei der Arbeiterwohlfahrt von Nordwürttemberg machte er einen Ausbildungskurs und arbeitete seit langem in einer Beratungs- und Sozialberatungsstelle für jugoslawische Arbeitnehmer in der Solitudestraße 44 in Ludwigsburg. Bardhosh, verheiratet, zwei Kinder, war vor allem in Gewerkschafts- und Arbeitsrechtsfragen für seine Landsleute aktiv.

Politischer Kopf der Brüder, die im Herbst 1981 das Reihenhäuser in Untergruppenbach bezogen hatten, war offenkundig Jusuf Gervalla, vor allem er wurde vom jugoslawischen Generalkonsulat in Stuttgart offiziell beschuldigt, führen-

des Mitglied der gegen die jugoslawische Regierung kämpfenden „Rote Front“ gewesen zu sein. Die Organisation war bis jetzt nur in Jugoslawien aktiv und ebenso wenig wie andere Kosovo-Gruppen in den Jahresberichten des Landesamts und des Bundesamts für Verfassungsschutz aufgetaucht.

Jusuf, verheiratet, drei Kinder, soll Mitherausgeber der in Jugoslawien verbotenen Zeitung „Stimme des Kosovo“ gewesen sein, für die er von seinem Wohnort aus arbeitete. Kadri, ebenfalls Journalist, war maßgeblicher Mitarbeiter des gleichen Blattes.

An der Außenwand des Einfamilienreihenhauses „Auf der Habichtshöhe 40“ wurde letzte Woche eine rote Fahne mit Doppeladler und einem fünfzackigen Stern trotz auf halbemast gesetzt – die Farben von Kosovo und zugleich die Nationalflagge von Albanien.

Welche Bedeutung Belgrad den Aktivitäten der Exil-Albaner beimißt, ergibt sich nicht erst aus dem Massaker von Heilbronn. Exemplarisch lief schon eine Großaktion ab, mit der Jugoslawiens Sicherheitsdienst Anfang letzten Jahres den Landsmann Rasim Zenelaj ins Visier nahm. Zenelaj war führendes Mitglied und Schatzmeister der „Nationaldemokratischen Liga der albanischen Treue“.

Mit den Pistolenschüssen auf den Regimegegner Zenelaj, der schwerverletzt überlebte, wurde am 14. Mai letzten Jahres die neue Stoßrichtung des jugoslawischen Geheimdienstes zum erstenmal deutlich.

Um Zenelaj auszuschalten, schmiedeten die Belgrader aufwendige Pläne, heuerten mehrere Agenten an, nahmen sogar das Risiko in Kauf, offizielle Kon-

verwickeln und stille Top-Helfer zu exponieren. Der Plan scheiterte allerdings, die Beteiligten flogen auf: In dem derzeit in Frankfurt anhängigen Verfahren gegen die Verantwortlichen des Zenelaj-Attentats wird die Verwicklung jugoslawischer Amtsstellen in mörderische Emigrantenverfolgung noch einmal drastisch offenbar.

Ende der 70er Jahre war ein führender Geheimdienstler im Kosovo-Städtchen Uroševac in konsularischen Rang erhoben worden. Unter dem Namen Salih Salih erschien er bald darauf im diplomatischen Dienst seines Landes in der Bundesrepublik, zuerst am Generalkonsulat in Hamburg, dann beim Generalkonsulat in Frankfurt. Dort ließ er sich, ausgestattet mit dem grauen Konsularausweis Nr. 6750, als Wachmann nieder. In Frankfurt wirkte schon ein anderer Geheimdienstkollege, der mit dem Ausweis 6322 als hoher Konsultsbeamter firmierende Svetozar Mirjačić, genannt „Tozo“. Hochrangiger Konfident der beiden Dienstmänner war Rade Surla, früher Partisan und zuletzt als Bauunternehmer in Frankfurt etabliert.

Surla besuchte die Konsultsleute und informierte sie über das Treiben von Exil-Leuten. Einmal, so erinnert sich sein Chauffeur, bekam er selbst Besuch. Der finstere Gast (Surla zum Chauffeur: „Man muß sich vor ihm in acht nehmen“) war Geheimdienstgeneral Milan Sašić.

Gleich im März 1981, unmittelbar nach Ausbruch der Unruhen im Kosovo, trat das Trio von Frankfurt in Aktion. Salih horchte unter Auslandsjugoslawen nach den Lebensgewohnheiten des Albanien-Aktivisten Rasim Zenelaj und führte Tozo Gewährsleute zu. Auch Surla wurde tätig, als die konkrete Planung des Mordanschlags anstand. Diverse Spuren und Komplottzeugen belegen seither, wie ungeniert und massiv die Geheimdienstler vorgegangen sind.

Der erste Agent, den sie auf Zenelaj ansetzten, ein Exil-Kroate, entlarvte die staatlichen Auftraggeber durch Aussagen im Gerichtsverfahren. Der zweite Agent hielt auch nicht dicht: Ante Kujundžić war von Tozo schon als Mord-schütze rekrutiert, als er sich seinen exilkroatischen Freunden offenbarte. Bald schon wußte die deutsche Polizei Einzelheiten von den Attentatsvorbereitungen.

Die Organe waren nicht sehr umsichtig verfahren. Exil-Kroate Ante Kujundžić wurde im April 1981 im Frankfurter Bahnhofsviertel von einem unbekannten Landsmann angesprochen. Er möge dringend eine „wichtige Person“ anrufen und sich als „der Musikstudent“ melden. Dann überreichte der Fremde eine Telefonnummer – 21 77 01 – und instruierte Kujundžić, beim Wählen jeder Zahl die Ziffer zwei zu addieren.

Unter dem Anschluß 43 99 23 meldete sich das jugoslawische Generalkonsulat,

Forbes

das
amerikanische
Wirtschaftsmagazin,
hat ein
europäisches
Verkaufsbüro
eröffnet.

Richten Sie bitte alle
Anfragen an:

Peter M. Schoff
FORBES Magazine

50 Pall Mall
London SW1Y 5JQ, GB
Telefon: (01) 930-5274
Telex: 8956024 Centre

Verlangen Sie kostenlos das
ACEG-Kursprogramm der
staatlich anerkannten Anglo-
Continental Sprachschulen.

ACEG, Dep. 53, 33 Wimborne
Rd. Bournemouth / England
Tel. 0044202/29 21 28

ACEG, Dep. 53, Seefeldstr. 17
CH-8008 Zürich
Telefon 00411/47 79 11

Name _____ 53
Vorname _____
Strasse _____
PLZ / Ort _____

der Kontakt zu Tozo war hergestellt. Kujundžić wurde aufgefordert, den Exil-Albaner Zenelaj erst einmal auszuspähen. Als Lohn offerierte Tozo Geld, neue Dokumente und Unterstützung beim Erwerb des politischen Asyls in der Bundesrepublik.

Bei einem späteren Treff bot Tozo einen falschen Paß an, für den Fall, daß der Partner wegen einer wichtigen Sache ganz schnell das Land verlassen müßte. Kujundžić: „Mir war klar, daß ich wahrscheinlich jemand umlegen sollte.“ Der Agent sprang ab und informierte die deutschen Behörden. Die Polizei stellte daraufhin den bedrohten Zenelaj unter Schutz.

Um dies den Verschwörern zu zeigen, führten deutsche Beamte den bedrohten Albaner einmal sogar demonstrativ vor dem jugoslawischen Generalkonsulat spazieren. Ein andermal, bei einem Gang durch den Zoo, observierten jugoslawische Späher den Albaner nebst amtlicher Begleitung – und wurden dabei selber noch einmal auffällig von Deutschen observiert.

In Gefahr geriet Zenelaj erst durch eigenes Zutun: Er erzählte im Freundeskreis von einer weiteren Schutzmaßnahme – die Polizei hatte ihm eine schußsichere Weste verpaßt. Einer, der das erfuhr, stand im Dienst des Bauunternehmers Surla. So heckten die Jugos den Plan aus, ihren kugelsicheren Gegner in eine Situation zu manövrieren, in der er die Weste ablegte. Eine Frau sollte das bewerkstelligen und anschließend tödliche Pistolenschüsse abfeuern.

Als Helferin war bald die blonde Serbin Zorica Aleksić aufgetan. Sie lebte mittellos und ohne Arbeit in der Nähe von Darmstadt und war durch Drohungen sowie das Versprechen, einen Killerlohn von 2000 Mark zu erhalten, schnell für den Plan gewonnen. Eine Begegnung zwischen der Frau und ihrem Opfer wurde arrangiert, Rasim Zenelaj nahm die Agentin mit in sein Appartement. Als die Frau mit entschuldigter Pistole aus dem Bad kam, hatte er auch die Weste nicht mehr an. Von fünf Schüssen in Herznähe getroffen, brach Zenelaj zusammen.

Die Täterin flüchtete und wurde unten am Hauseingang von Surla und seinem Chauffeur erwartet. Zorica Aleksić gab die Waffe zurück und erhielt dafür ihr Geld und ein Ticket nach Belgrad. In einem grauen Volvo brachen die drei sofort zum Frankfurter Flughafen auf.

Doch die Serbin kam nicht außer Landes: Die durch die Schüsse alarmierten Nachbarn hatten das Opfer gefunden und Notarzt sowie Polizei gerufen. Zufällig hörte den Funkverkehr einer jener Beamten mit, die zum Schutz des Albaners abgestellt waren. Eine Blitzrecherche im Freundeskreis des Opfers führte zu Zorica, die kurz darauf bei der Grenzkontrolle am Flughafen festgenommen wurde.

Täterin Zorica Aleksić
Für einen Killerlohn von 2000 Mark...

Die Konsulatsbediensteten Tozo und Salihi sind längst nach Jugoslawien zurückbeordert. Kontaktmann Surla konnte sich noch am Abend des Attentats absetzen. Eine telefonische Warnung ging ein, Surla sagte nur: „Alles klar.“ Dann ließ er sich von seinem Chauffeur, der Zeuge des Anrufs war, fluchtartig über die Grenze fahren, nach Straßburg ins Holiday Inn. Dort verlor sich seine Spur.

Der Mißerfolg scheint den SDB nicht entmutigt zu haben. Eine Bestätigung fand sich am 10. Oktober 1981 in Brüssel: Dort wurde ein Albaner namens Vehbi Ibrahim von mehreren Tätern aus einer Pistole vom Kaliber 7.65 auf der Straße vor seiner Wohnung erschossen.

Seine Ehefrau, die ihn begleitet hatte, wurde durch die Schüsse schwer verletzt. Ibrahim war der Vize-Präsident der albanischen Treue-Liga.

Deutschen Staatsschützern schien es nun angezeigt, sich nach den Attentaten auf Zenelaj und Ibrahim auch um den Schutz des ersten Vorsitzenden der Liga zu kümmern, Emir Fazlija. Der wohnte bei Göttingen und war unter Nachbarn nur als „honorierter, älterer Mann“ bekannt. Zuständige Polizisten äußerten Sorge, „daß sie den auch noch umnieten“. Seither wird Fazlija abgeschirmt und ist unter seinem Telefonanschluß nicht mehr zu erreichen.

Politische Unterstützung beim Kampf gegen den jugoslawischen Untergrundkrieg finden die Polizeistellen kaum. Zwar gibt es eine Abrede zwischen Bonn und Belgrad, bei Attentaten hüben und drüben Unterstützung zu leisten. Gelegentlich werden auch Daten über Sprengstoffherkunft und Waffenskaliber ausgetauscht.

Doch wie wenig zumindest der einen Seite in Wirklichkeit an Kooperation liegt, belegen die Anschläge. Lange Zeit zum Beispiel registrierte das Bundeskri-

minalamt, daß bei Attentaten auf Exil-Kroaten meistens dann, wenn offenbar SDB-Leute beteiligt waren, Pistolen mit vierzünftigem Lauf benutzt wurden, deren Geschosse mit Rechtsdrall fliegen – die meisten Pistolen dieser Art schießen mit Linksdrall. Die Organisatoren der Attentate hielten es nicht einmal für nötig, die Auffälligkeit zu verschleiern.

Als 1978 der jugoslawischen Polizei vier westdeutsche RAF-Mitglieder ins Garn gingen, präsentierten die Jugoslawen eine Liste mit dringend gesuchten Exil-Kroaten für ein Austauschgeschäft. Die Bundesbehörden lehnten ab, Belgrad ließ die RAF-Leute laufen.

Opfer Zenelaj*

... fünf Schüsse auf den Mann aus Kosovo

Soweit überhaupt deutsch-jugoslawische Zusammenarbeit unter Polizeidienststellen stattfindet, klagt die deutsche Seite. Statt Täter zu verfolgen, lieferten die Jugoslawen oft nur Ratsschläge bei der Suche nach Motiven: „Ehrenhandel“, „Frauengeschichten“, „Abrechnung im Bahnhofsmilieu“ oder „Waffenhandel“ seien doch wohl der eigentliche Streitpunkt gewesen.

Die Verwicklung des Belgrader Nachrichtendienstes pflegen jugoslawische Politiker ihren Bonner Gesprächspartnern gegenüber kategorisch abzustreiten. In diesem Sinne verlaufen von jeher auch die regelmäßigen Gespräche, die

hohe Stellen des Bundesinnenministeriums mit Belgrader Kollegen führen. Innenminister Franjo Herljević, ein alter Partisanengeneral und Weggefährte Titos, dementiert immer nur und behauptet, ein jugoslawischer Geheimdienst sei in der Bundesrepublik nicht tätig.

Der CSU-Bundestagsabgeordnete Fritz Wittmann erhielt im Herbst 1981 auf seine Anfrage nach Bonner Reaktionen auf Belgrads Verhalten auch nur eine ausweichende Antwort des Auswärtigen Amtes. Bonn äußert sich hierzu, sagte Staatsministerin Hildegard Hamm-Brücher, nur „dort, wo es begründet und zweckmäßig“ ist.

Dabei gibt es an Tätigkeitsbelegen der SDB neben den diversen Gerichtsverfahren hier und da auch schon Selbstzeugnisse. In der Bonner Botschaft Jugoslawiens etwa war ein Diplomat Gesprächspartner der deutschen Polizeistellen, Polizeiatteaché Tomo Renac, der Anfragen immer nur nach Belgrad weiterleitete, nie aber beantwortete und meistens mit den Achseln zuckte.

Den Grund für die hinhaltende Art ahnten die Deutschen, als ein Renac-Papier, gerichtet nach Belgrad, in die falschen Hände kam.

Darin beklagte sich Renac wie ein beleidigter Geheimdienstler: „Man versucht jetzt, mit strafrechtlichen und propagandistischen Maßnahmen die Aktivität der jugoslawischen Staatssicherheit in der BRD unmöglich zu machen. Bei einem Empfang hat der Polizeipräsident von Bonn sogar

auf die Spionagetätigkeit der jugoslawischen Diplomaten hingewiesen, wofür es Beweise gebe, und hinzugefügt, die jugoslawische Diplomatie in der BRD trete sehr kompakt auf. Das zwingt uns zum Schluß, daß die Arbeit unserer Punkte in der BRD immer komplizierter wird.“

Auf ernsthafte Gegenleistungen der jugoslawischen Dienststellen wollen deutsche Ermittler mithin nicht bauen. Als kürzlich ein Frankfurter Staatsanwalt ankündigte, im Fall des Exil-Albaners Zenelaj werde er demnächst „Vernehmungen in Jugoslawien“ anstellen, vermochten Insider ihm keinerlei Mut zu machen.

Ein Staatsschützer in Bonn: „Wir haben nur noch gelacht.“

* Mit Rechtsanwalt Helmut Rosebrock.

HITACHI

WÄRMEPUMPE

Aerotherm

Tip Nr.8

Nutzen Sie die Wärme kostenloser Luft für Ihr warmes Wasser!

Weniger abhängig sein vom teuren Öl, hin zu den ungenutzten Wärmequellen der Natur – diese Devisen verbindet Einsicht und Weitblick.

Schreiten Sie zur Tat! Mit der Wärmepumpe Hitachi Aerotherm gewinnen Sie gut zwei Drittel der zur Erwärmung Ihres Brauchwassers benötigten Energie – aus der sonst verschwendeten warmen Luft des Heizungsraumes! Der Rest kommt aus der Steckdose. Diese Nutzung der Umweltwärme ist besonders effektiv im Sommer und in den Übergangszeiten, wo die Erwärmung des Brauchwassers durch die Heizung bekanntlich recht unwirtschaftlich ist.

Wenn diese Zeilen Ihnen gezeigt haben, daß unsere Argumente nicht aus der Luft gegriffen sind, sollten Sie sich über die Hitachi Aerotherm ausführlicher informieren lassen.

Coupon

Bitte senden Sie mir ausführliche Informationen bzw. Händlernachweis.

Name

Straße

Wohnort

Hitachi Sales Europa GmbH, Abt. W 13
Kleine Bahnstraße 8, 2000 Hamburg 54

Viktima Zenelaj*

...pesë plumba burrit nga Kosova

shqiptar me emrin Vehbi Ibrahim, u vra në rrugë para banesës së tij, me një pistoletë të kalibrit 7.65. Gruaja e tij, e cila ishte me të, u plagos rëndë nga goditjet. Ibrahim ka qenë nënkryetar i „Besëlidhjes Shqiptare“.

Organet gjermane të mbrojtjes së shtetit, vetëm pas atentateve në Zenelajn dhe Ibrahimin, u kujdesën ta mbronin kryetarin e Ligës, Emin Fazlija. Ai banonte afër Goepingenit dhe për fqinjët ka qenë vetëm „një burrë i vjetër i nderuar“. Policët përgjegjës shfaqnin brengosje se „mos do ta asgjësonin edhe atë“.

Nga ajo kohë Fazlija është nën mbrojtje dhe nuk është i arritshëm në lidhjen e tij telefonike.

Policët vështirë gjejnë përkrahje politike në luftën kundër luftës ilegale jugosllave. Në të vërtetë, ekziston një marrëveshje në mes të Bonit dhe Beogradit për të përkrahur njëri-tjetrin në rast atentatesh. Herë pas herë këmbehen të dhëna për prejardhjen e lëndëve plasëse ose të ndonjë kalibri armësh.

Por, sa pak rëndësi ka bashkëpunimi mes dy shteteve, e vërtetojnë atentatet. Kohë të gjatë, psh. Enti Federal Kriminalistik ka regjistruar se kur janë bërë atentate kundër kroatëve në mërgim, në të shumtën e rasteve, nëse njerëzit e SDB-së kanë qenë pjesëmarrës, kanë përdorur pistoletë të cilat gjuajnë me rrotullim djathtas, edhe pse shumica e pistoletave të këtij lloji gjuajnë me rrotullim majtas. Organizatorët e atentateve as që e kanë parë të arsyeshme ta fshehin këtë dallim.

Kur në vitin 1978, katër anëtarë të RAF-it gjermano-perëndimor ranë në rrjetin e policisë jugosllave, jugosllavët paraqitën një listë me emra kroatësh që kërkoheshin urgjentisht për t'i këmbyer. Zyrtarët federalë e refuzuan këtë, ndërsa Beogradi i liroi njerëzit e RAF-it.

Kur flitet për bashkëpunim në mes të policisë gjermane dhe asaj jugosllave, pala gjermane ankohet.

Në vend se të ndiqen kundërvajtësit, jugosllavët shpesh jepnin vetëm këshilla, duke kërkuar motivet: „grindje për çështje nderi“, „histori grash“, „qërim hesapësh përreth stacionit të trenit“, ose „tregti armësh“, ishin vërtetë çështjet që u diskutuan.

Politikanët jugosllavë ua mohojnë kategorikisht bashkëbiseduesve të tyre nga Boni implikimin e Shërbimit Sekret Jugosllav në këto çështje. Lidhur me këtë vazhdojnë bisedime të rregullta në mes të zyrtarëve të lartë të Ministrisë së Brendshme gjermane dhe kolegëve të tyre beogradas. Ministri i Punëve të Brendshme, Franjo Herljeviç, një gjeneral i vjetër partizan dhe bashkudhëtar i Titos, i demanton gjithmonë pretendimet se

policia sekrete jugosllave është duke vepruar në Republikën Federale.

Kur kishte pyetur deputeti i CSU-së, Fritc Vitman, në vjeshtën e vitit 1981, se cilat janë reagimet e Bonit lidhur me sjelljet e Beogradit, e mori vetëm një përgjigje të paqartë nga Ministria e Punëve të Jashtme. Boni deklarohet, thoshte ministrja e shtetit, Hildegard Ham-Bryher, vetëm atje ku është e arsyeshme dhe e duhur.

Krahas proceseve gjyqësore, aty-këtu ka edhe vetëdëshmi për veprime të SDB-së. Në ambasadën jugosllave ishte një diplomat bashkëbisedues i policisë gjermane, atasheu policor, Tomo Renac, i cili pyetjet vetëm i përcillte për Beograd dhe kurrë nuk përgjigjej, por i rrudhte krahët.

Arsyen e qëndrimit refuzues gjermanët e kuptuan kur letra e Renacit drejtuar Beogradit kishte rënë në duar të gabuara.

Aty, Renac, si një agjent i ofenduar, ankohej se: „Po mundohen me masa propagandistike dhe penale për t'i bërë të pamundura aktivitetet e sigurimit të shtetit jugosllav në RF të Gjermanisë. Në një pritje, shefi i policisë së Bonit ka tërhequr vëmendjen se kishte fakte se diplomacia jugosllave është tepër kompakte në veprimtari spiunazhi në RFGJ. Kjo na detyron të vijmë në përfundim se puna në pikat tona në RF të Gjermanisë është bërë shumë e komplikuar“.

Hetuesit gjermanë nuk prisnin nga shërbimet jugosllave ndonjë bashkëpunim serioz. Kur para pak kohe, një prokuror i Frankfurtit paralajmëroi se në rastin e shqiptarit të mërguar, Zenelaj, së shpejti do t'i fillojë „hetimet në Jugosllavi“, atë askush nuk e trimëroi.

Një mbrojtës i shtetit në Bon tha: „Lidhur me këtë ne vetëm kemi qeshur“.

Brenda këtyre tundjeve, nga Kosova arriti babai i Kadriut, Pajazit Zeka, i shoqëruar nga i biri, Taipi. Ardhja e tyre sikur ndikoi pozitivisht në shtendosjen e gjendjes së rënduar pas vrasjes së trefishtë. Hyrje-daljet për ngushëllime sikur u shtuan. Kishte vizitorë që më parë kishin qenë te familja Gërvalla, por me të marrë vesh ardhjen e babait dhe vëllait të Kadriut, vinin për së dyti për t'i takuar dhe ngushëlluar drejtpërdrejt edhe ata. Me gjithë dhembjet që kishte për humbjen e të birit, xha Pajaziti mbahej mirë. Vizitat e shumta nga mërgimtarët, fjalët e tyre ngushëlluese e bënë që ai të ndjehej krenar dhe të befasohej për të mirë me organizimin e të pamës tradicionale shqiptare, që mbahej sikurse edhe në Kosovë. Ishte shumë kureshtar të dinte se kush fshihej prapa vrasjeve, deri ku kishin shkuar hetimet, dhe se a dihej kush iu kishte ndihmuar atentatorëve. Ato informata që i dinim ne, nuk ngurruam t'ia thoshim edhe atij, por për argatët shqiptarë që u kishin ndihmuar vrasësve i thamë se nuk kishim asnjë të dyshuar... Herë pas here, kur nuk kishte ndonjë vizitor, bisedoja shtruar me axhën Pajazit. Ishte në dijeni se krimin kundër djalit dhe shokëve të tij e kishte organizuar dora tinëzare serbe, prandaj thoshte se serbët janë mjeshtër të hollë për punë të liga. Tregonte për përvojat e tij të hidhura nën sundimin e egër serb. Vrasjet në pabesi të burrave më të njohur të asaj ane... Fliste për zinë e bukës, për dhunën rankoviçiane, për aksionin e armëve, për shpërnguljet e dhunshme në Turqi e gjetiu, për demonstratat, dhe ndjehej i kënaqur për brezin e ri e të shkolluar që “ia mësuan sherret dhe hilet Serbisë”.

Një ditë, derisa po bisedonim me axhën Pajazit, tha se dëshironte që të paktën t'ia

shihte fytyrën të birit të tij, Kadriut! Ishte kërkesë e arsyeshme, por që nuk ishte në kompetencat e mia. I premtova që do të përkujdesem tutje për plotësimin e kësaj dëshire. Edhe pas përpjekjeve të shumta, nuk arrita t'ia plotësoja këtë dëshirë, pasi që koha ishte e shkurtër dhe tepër e ngarkuar.

Skënder Skënderi po përgatitej për një udhëtim „deri në Vjenë, e ndoshta edhe më tutje“, dhe kërkoi nga unë paratë për shpenzimet e udhëtimit. I dhashë të holla në valutë të ndryshme, si franga franceze, kruna suedeze, dhe franga belge, në vlerë prej 2.432 markash.

Më 27 janar „kryesori“ ynë, Skënder Skënderi, u nis për Vjenë. Kurrë nuk e mora vesh (bile as që e pyeta ndonjëherë) për misionin dhe qëllimet e udhëtimeve të tij. Di vetëm se kur u kthye, si dëshmi ma dorëzoi biletën e trenit pa kusur!

Ndërkohë, nga avokati e morëm lajmin se autoritetet zyrtare jugosllave e kishin refuzuar kërkesën e familjes Gërvalla dhe Zeka, për varrimin e të vrarëve në Kosovë. Nuk na mbetej tjetër veçse të pajtoheshim me atë që do të na ofronin autoritetet gjermane.

Më 29 janar, gazeta „Heilbronner Stimme“ botoi një artikull të shkurtër të shkruar nga Rene Talbot, me titull „Vrasje politike“. Artikulli vinte në pah demonstratën e Shtutgartit, të 23 majit 1981, e cila nga shtypi gjerman ishte cilësuar si „kërcënim me bomba në stacionin e trenit“. Autoritetet gjermane i kishin marrë nën mbrojtje agjentët jugosllavë, të cilët deri sa i fotografonin demonstruesit ishin sulmuar prej tyre, ku pastaj ishin arrestuar disa demonstrues mes të cilëve edhe Bardhosh Gërvalla, i cili autoriteteve gjermane u kishte thënë se ishin të kërcënuar me vrasje nga shërbimet sekrete jugosllave. Të nesërmen, më 30 janar, e njëjta gazetë doli me një artikull paksa të çuditshëm, me mbititull; „Vrasësit paraprakisht janë parë në Untergruppenbach“, dhe me titull: „Me foto-fantom kërkohen atentatorët“. Si i dyshuar potencial, sipas kësaj gazete, kërkohet Riza Salihu:

29. JAN. 1982

Politmord

Zum Mordfall Untergruppenbach: Wie immer in der Bundesrepublik müssen entweder Steine fliegen oder es Tote geben, bevor etwas offiziell zur Kenntnis genommen wird. Als albanische Gastarbeiter aus Jugoslawien, darunter die Gebrüder Gervilha, am 24. April 1981 in Stuttgart demonstrierten, war das den Zeitungen nur eine Randnotiz unter der Schlagzeile „Bombendrohung am Bahnhof“ wert. Die Albanier wollten mit der damaligen Demonstration auf die Vorgänge in der jugoslawischen Provinz Kosovo aufmerksam machen. Wie sie mir erzählten, hatte der Volksaufstand über tausend Tote gefordert! Bei der Vorbereitung und Durchführung der Demonstration wußten sie, daß sie sich einer tödlichen Bedrohung auslieferten und stellten dies auf ihrem Flugblatt auch dar. Diese Flugblätter wurden von der Presse nicht zur Kenntnis genommen. Daß ihre Befürchtungen berechtigt waren, zeigt der Verlauf der Demonstration: Am Rande wurde immer wieder, offensichtlich von nichtalbanischen Landsleuten die Demonstration fotografiert, die Polizei griff massiv ein, als die Demonstranten diese Fotografiererei versuchten zu verhindern; sieben Albanier wurden verhaftet, während der Fotograf sofort wieder laufen gelassen wurde. Daß die Albanier auf die Vorgänge in ihrer Heimat aufmerksam machen wollten, war unserer Öffentlichkeit und den Behörden offensichtlich unbequem. Heuchlerisch ist nach diesen Ereignissen die Überraschung über den politischen Mord in Untergruppenbach!

René Talbot, Stuttgart

Vrasje Politike

Merastine vrasjes në Untergruppenbach: Si gjithmonë në Republikën Federale duhet të fluturojnë gurë ose të ketë të vdekur para se të dihet ndonjë gjë zyrtarisht.

Punëtorët sezonalë shqiptarë nga Jugosllavia, mes të cilëve edhe vëllezërit Gërvalla, më 24 prill²⁴ 1981 demonstruan në Shtuttgart. Për shtypin kjo ishte vetëm një ngjarje periferike, me një titull sensacional „Kërcënim me bomba në stacion të trenit“. Shqiptarët atëherë dëshiruan që me demonstratat të tërhiqnin vëmendjen për ngjarjet që po ndodhnin në krahinën jugosllave të Kosovës. Siç më tregonin ata, kryengritja popullore ka shkaktuar mbi 1000 të vvarë. Gjatë përgatitjes dhe udhëheqjes së demonstratës ata e dinin se do të kërcënoheshin me vdekje, dhe këtë e kanë futur edhe në trakt. Këto trakte shtypin nuk i publikoi.

Se frika e tyre ishte e arsyeshme, tregoi edhe rrjedha e demonstratës: Nga anash është fotografuar demonstrata, natyrisht nga bashkëvendës joshqiptarë, dhe në rastin kur demonstruesit tentuan që ta pengonin fotografimin, policia sulmoi në

mënyrë masive dhe i arrestoi shtatë shqiptarë, deri sa fotografistin e la të lirë.

Kjo që shqiptarët deshën të bënin për t'i bërë të njohura ngjarjet në atdheun e tyre, për opinionin tonë publik dhe zyrtarët tanë ishte e pakëndshme.

Befasia për vrasjen politike në Untergruppenbach, pas këtyre ngjarjeve është hipokrizi.

Rene Tablot, Shtuttgart
30.01.1982

²⁴ Sipas shënimeve të mia dhe sipas kalendarit, demonstrata në Shtuttgart është mbajtur ditën e shtunë, më 23 maj të vitit 1981, e jo ditën e premte, më 24 prill të vitit 1981, siç shkruan gazeta në fjalë (duket se është gabim shtypi).- Autori.

Täter vorher in Untergruppenbach beobachtet

Mit Phantombildern fahndet Polizei nach Attentätern

Mit hellem Citroën CX 2000 unterwegs? / Gesucht: Riza Saliu

Zur Aufklärung des Attentats in Untergruppenbach, dem drei albanische Exil-Jugoslawen zum Opfer gefallen waren, haben die Staatsanwaltschaft Heilbronn und das Landeskriminalamt gestern eine Öffentlichkeitsfahndung eingeleitet. Nach den bisherigen Hinweisen wurden „Phantom-Bilder“ der mutmaßlichen Täter angefertigt. Gesucht wird im Zusammenhang mit Untergruppenbach auch der Exil-Jugoslawe Riza Saliu.

Gesucht: Riza Saliu

Der Verdacht, daß das von „professionellen“ Pistolenschützen ausgeführte Attentat politische Hintergründe hatte, besteht weiterhin. Die drei Jugoslawen, die am 17. Januar nachts um 22.15 Uhr in Untergruppenbach im Auto erschossen worden waren, hatten sich für die Unabhängigkeit ihrer albanischen Heimat Kosovo in Südjugoslawien eingesetzt.

Für Hinweise, die zur Ergreifung der Täter führen, ist eine Belohnung von 10 000 Mark ausgesetzt. Wie gestern mitgeteilt wurde, sind mehrere Tage vor der Tat in Untergruppenbach zwei Männer aufgefallen, die mutmaßlich den Wohnbereich von zwei der späteren Opfer ausgespäht haben. Beschreibung der verdächtigen Personen:

- etwa 30 Jahre alt, groß, kräftige Figur, breitschultrig, trug schwarze Pudelmütze mit Strickrand, rostbraune Jacke mit dunklem Fellkragen, auffallend rote enge

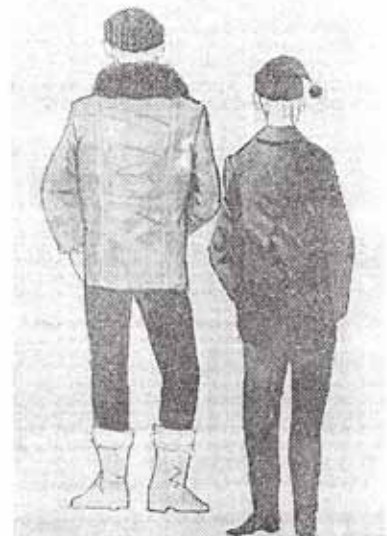
Hose, wadenhohe helle Stiefel mit Fellaufsschlag,

- der zweite Mann war etwa 25 Jahre alt und gegenüber seinem Begleiter zierlich, er trug eine dunkle Pudelmütze mit Bommel und eine parkaähnliche dunkle Jacke.

- Die Sonderkommission erhofft sich aus dem auffälligen Größenunterschied der beiden Verdächtigen und der auffälligen Bekleidung der einen Person weitere Hinweise aus der Bevölkerung vor allem zum derzeitigen Aufenthalt der Gesuchten. Sie waren möglicherweise mit einem

Waren die Attentäter mit einem hellen Citroën CX 2000 unterwegs? Fotos: LKA

Phantom-Bild der „Profi“-Schützen

hellen Personenwagen der Marke Citroën CX 2000 unterwegs.

Für ein politisches Motiv spricht nach LKA-Ansicht auch der Umstand, daß eines der Opfer, der aus der Schweiz angereiste Zeka Kadri, schon vor Monaten zur Rückkehr nach Jugoslawien gezwungen und mit dem Tod bedroht worden sein soll. Im Zusammenhang mit dem Mordanschlag in Untergruppenbach wird auch der Jugoslawe Riza Saliu gesucht, gegen den ein Haftbefehl wegen anderer Delikte vorliegt. Saliu ist 30 Jahre alt, 1,80 Meter groß, schlank und hat dunkelbraunes Haar.

Hinweise zu den verdächtigen Personen und zu Saliu nimmt die Sonderkommission unter der Rufnummer 07131 / 104-2179 sowie jede andere Polizeidienststelle entgegen.

jac.

Vrasësit janë vërejtur paraprakisht në Untergruppenbach

Me fotografi fantome policia kërkon atentatorët

Me Citroën CX 2000 ngjyrë të çiltër në rrugë? / Kërkohet Riza Saliu

Për zbardhjen e atentatit në Untergruppenbach, në të cilin ranë tre mërgimtarë jugosllavë, dje Prokuroria e Heilbronn-it dhe Enti Kriminalistik i Vendit, kanë shpallur një fletarrest. Sipas të dhënave të deritashme, „fotografitë fantome“ kanë dhënë atentatorin e dyshimtë. Lidhur me rastin e Untergruppenbach-ut kërkohet edhe mërgimtari jugosllav, Riza Saliu.

Edhe më tutje ekziston dyshimi se ata që me revole bënë atentatin me prapavijë politike ishin „profesionistë“. Të tre jugosllavët, të cilët në natën e 17 janarit në orën 22.15 u vranë në veturë në Untergruppenbach, ishin të angazhuar që atdheu i tyre në Jugosllavinë jugore, Kosova, të bëhet e pavarur. Për informatat që çojnë në kapjen e sulmuesve është premtuar shpërblimi prej 10.000 markash. Siç u njoftua dje, disa ditë para vrasjes në Untergruppenbach, kanë rënë në sy persona të cilët supozohet se e kanë vështruar vendin e banimit të dy personave që më vonë pësuan. Përshkrimi i personave të dyshimtë:

– Rreth 30-vjeçar, i madh, me figurë të fuqishme, shpatullgjerë, mbante kapelë të zezë leshi, një xhakëtë ngjyrë ndryshku-kafe me jakë gëzofi, ngjyrë e mbyllët, pantallona të ngushta ngjyrë të kuqe që bien në sy, çizme të çiltra lëkure, të gjata.

– Personi i dytë ishte rreth 25-vjeçar, krahasuar me përcjellësin më elegant mbante një kapelë të mbylltë me një xhufkë dhe një xhakëtë të ngjashme, të mbylltë.

Komisioni i Veçantë shpreson se për shkak të dallimit në madhësi mes dy të dyshuarve dhe veshjes karakteristike të njërit prej tyre, do të jepen informata të mëtejshme nga popullata, parasëgjithash për kohën e qëndrimit të të kërkuarve.

Ata, është e mundur të kenë qenë me një veturë të çiltër të markës Citroën CX 2000.

Për vrasje me motive politike, pos LKA (Entit Kriminalistik të Vëndit) flet edhe fakti se njërin nga viktimat, i cili ka ardhur nga Zvicra, Kadri Zekën, para disa muajsh kanë bërë përpjekje që me dhunë ta kthejnë në Jugosllavi dhe e kanë kërcënuar edhe me vdekje. Lidhur me vrasjen në Untergruppenbach kërkohet edhe jugosllavi Riza Saliu, kundër të cilit është një urdhërarrest edhe për delikte të tjera.

Saliu është 30-vjeçar, 1.88 cm i gjatë, i hollë dhe ka flokë ngjyrë kafe të mbylltë.

Informatat për personat e dyshimtë dhe për Saliun i merr Komisioni i Veçantë në numrin e telefonit: 071 31/104-21 79, ose secili stacion i policisë.

A kanë qenë Atentatorët duke udhëtuar me një Citroën CX 2000?

Fotos: LKA (Enti Kriminalistik i Vëndit)

Shkurt 1982

Më 3 shkurt, përmes një komunikate të botuar në gazetën „Heilbronner Stimme“, kërkoheshin informata plotësuese për veturën Audi 80, që ishte parë në afërsi të vëndit të ngjarjes ditën kur kishte ndodhur atentati, duke e përkujtuar edhe njëherë shumë e ndarë nga policia prej 10.000 markash atyre që do të jepnin informata të reja për kapjen e atentatorëve.

Gazeta shkruante:

Atentati i jugosllavëve

Kush e pa veturën e bardhë gjatë natës?

Dy atentatorëve, të cilët dy javë e gjysmë më parë në Utergruppenbach vranë tre jugosllavë të mërguar, akoma iu mungon çdo gjurmë, por nga banorët

në ndërkohë ka „të dhëna interesante“. „Komisioni i veçantë i Untergruppenbach-ut“ i Entit Kriminalistik të Baden-Württembergut, në kuadër të njoftimeve për publikun, dje bëri të njohur një detaj tjetër. Pak minuta para të shtënave, nga të cilat më 17 Janar, në orën 22.15, në Habichtshöhe ranë viktimat në automobilin e tyre tërësisht, afër vendit të ngjarjes është vërejtur një veturë e bardhë, mendohet të ketë qenë Audi 80. Vetura ka qëndruar aty ku bashkohen Falkenstrasse me Habichtshöhe në Untergruppenbach, në drejtim të Falkenstrasse në anën e majtë të rrugës.

Kushdo që di diçka për këtë veturë, për ngasësin dhe bashkëngasësin, janë të lutur që të paraqiten në „soko Untergruppenbach“ (Telefoni 07131 – 1 04 22 05).

Më këtë rast është përsëritur edhe një herë se Prokuroria e Heilbronit ka ofruar shpërblimin prej 10.000 markash për informatat që çojnë në kapjen e sulmuesve.

Përmes avokatit, bëmë kërkesë që mundësisht varrimi të bëhej një të shtunë, sepse interesi për pjesëmarrje në ceremoninë e varrimit nga ana e mërgimtarëve ishte tejet i madh. As kjo kërkesë nuk u pranua nga autoritetet gjermane. Dukej se ata ishin të ndikuar nga autoritetet jugosllave, nga frika se dita e shtunë do të mblidhte numër jashtëzakonisht të madh mërgimtarësh dhe situata mund të dilte jashtë kontrollit. Vendimin e arsyetuan me atë se ceremonitë mortore nuk lejoheshin ditëve të shtuna dhe për këtë nuk do të bëhej asnjë dallim, gjë që nuk ishte e vërtetë²⁵. Në shenjë pakënaqësie u vendos që familjarët e viktimave, e veçmas anëtarët e familjes Gërvalla, të protestonin në heshtje përmes një greve, para organeve kompetente të Shtutgartit. U vendos që në këtë grevë të merrnin pjesë: nëna Ajshe, Suzana dhe Donika, nën shoqërimin tim. U përqendruam në njërin nga korridoret më të frekuentuara. Donika mbante në dorë një fotografi me portretin e babait të saj, Jusuf Gërvallës. Ne të tjerët qëndronim në heshtje. Duket se e kishin lajmëruar kryetarin, i cili u gjend para nesh. Së pari iu drejtua nënës Ajshe, duke u prezantuar me emrin Roman, dhe duke e përshëndetur njëherësh. Pastaj, me një qetësi të rrejtshme pyeti se me çka mund t'i ndihmonte. Pasi që nëna Ajshe nuk e kuptonte gjuhën gjermane, Donika u vu në rolin e përkthyeses. Nëna Ajshe e paraqiti kërkesën e saj, që ceremonia e varrimit të bijve të saj dhe Kadri Zekës t'u mundësohej

²⁵ Këtë më vonë e dëshmoi gazeta „Heilbronner Stimme“, e datës 6 shkurt, e cila e demanton deklaratën zyrtare, duke konfirmuar se në rast të veçanta lejohen ceremonitë e varrimit edhe të shtunave.

në një të shtunë. Ai ishte i prerë në përgjigjet e tij, duke thënë se i kuptonte shqetësimet e tyre, por ligjet gjermane në fuqi nuk e lejonin një gjë të tillë, pasi që dita e shtunë ishte ditë vizitash në varreza dhe pjesëmarrja e një kortezhi kaq të madh do të ishte pengesë serioze. Prandaj, sipas tij, vizitorët mund t'i hidhnin para përgjegjësisë tek organet kompetente, nëse do të lejohej një gjë e tillë. Nëna Ajshe u pajtua me arsyetimin e kryetarit Roman, duke iu përgjigjur se edhe ne jemi për respektimin e ligjeve të tyre. Pas falënderimit dhe shtrëngimit të duarve, u ndamë prej tij.

Ende pa u larguar nga ndërtesa e komunës, morëm lajmin se avokati kishte konfirmuar vendimin e palës gjermane rreth vendit dhe kohës së varrimit. Vendvarrimi ishte caktuar në „Sommerein Haupt Friedhof“, në Shtuttgart. Kurse, për kohën e varrimit ishin caktuar dy data të mundshme. E para ishte ditë e enjte, më 4 shkurt, dhe e dyta ditë e premte, më 5 shkurt. Nuk na mbeti gjë tjetër vetëm të bënim përzgjedhjen e ditës së varrimit. Me propozimin e Suzanës u vendos që dita e varrimit të jetë e premteja e 5 shkurtit. Kishte mbetur të zgjidhej edhe vendvarrimi e pastaj të fillonin punët përgatitore për ceremoninë e varrimit. Për këtë çështje u caktua të pranohej vendimi që do ta merrte Suzana, ndërsa mua më caktuan ta shoqëroja Suzanën deri te varrezat. Nëna Ajshe me Donikën dhe me disa nga veprimtarët që na shoqëronin ngelën aty. Me propozimin e Suzanës, morëm një taksì. Kur arritëm në vendin e caktuar, kërkova nga shoferi i taksisë që të ma lëshonte një fletëpagesë me të dhënat e kompanisë dhe nënshkrimin e tij. Shkurt, dyshova në shoferin e taksisë se mos kishte prejardhje jugosllave dhe mund të na spiunonte. Pak i çuditur, ai e përmbushi kërkesën time²⁶.

Pas një shikimi të shkurtër, Suzana zgjodhi ngastrën se ku do të varroseshin tre heronjtë. Pashë se ishte shumë e trishtuar. Filloi të qajë me vaj e dënosa të mbytura. Në fillim u përpoqa të jem sa më larg, që mos t'ia shtoja edhe më tepër pikëllimin, por kur e pashë se dënesët e saj dalëngadalë do të shndërroheshin në kuje, u afrova pranë duke e ngushëlluar me fjalë të zgjedhura. Kujdestarët i kishin marrë shënimet dhe pa u vërejtur po na përcillnin drejt daljes ku ishin grumbulluar një numër i madh mërgimtarësh.

Pasi u kthyem në Untergruppenbach, diskutuam rreth përgatitjeve për ceremoninë e varrimit. Së pari caktuam Agron Selën dhe Bule Zekën që të merreshin me përgatitjen e referatit mortor. Pastaj, morëm vendim që me të gjitha mjetet që i dispononim t'i lajmëronim mërgimtarët për kohën e ceremonisë së varrimit, në mënyrë që pjesëmarrja e tyre të jetë sa më e madhe. Njoftimi duhej të bëhej përmes telefonit dhe përmes shokëve, sepse koha ishte tejet e shkurtër. U vendos që Ibrahim Kelmendi të përkujdesej për mirëmbajtjen e rendit gjatë marshimit të funeralit. Blerjen dhe përkujdesjen e tri kurorave ma ngarkuan mua dhe Remzi Ademajt. U vendos që të sigurohej një foto-kamerë, pastaj shami të kuqe trekëndëshe, gazetarë, përkthyes, zëdhënës dhe kujdestarë me vetura që do t'ju vinin në ndihmë mërgimtarëve që vinin nga vende të largëta dhe atyre që do të kishin nevojë.

Si zakonisht, edhe kësaj radhe gazeta „Heilbronner Stimme“, e 5 shkurtit, përmes një artikulli të shkurtër paralajmëronte ditën e varrimit me mbititull: „Pasardhësit në grevë“ dhe me titull: „Sot varrosen viktimat e atentatit“.

26 Numri i veturës së taksisë ishte 413, data 03.02.1982, çmimi 20 DM.

Sitzstreik der Hinterbliebenen

Heute Beerdigung der Attentats-Opfer

Die drei Opfer des Attentats in Untergruppenbach werden am heutigen Freitag um 14 Uhr auf dem Hauptfriedhof in Stuttgart-Steinhaldenfeld beerdigt. Mit einer sechsstündigen Sitzdemonstration im Stuttgarter Rathaus hätten die Angehörigen der ermordeten Exil-Jugoslawen eine Beisetzung am Samstag durchsetzen wollen, stimmten dann aber dem Freitag-Termin zu.

Nachdem die jugoslawische Regierung eine Überführung der Leichen in die Provinz Kosovo abgelehnt hatte, entschieden sich die Angehörigen für Stuttgart. Ein Sprecher erklärte, man hoffe, daß die politischen Umstände später eine Überführung in die Heimat erlaubten. Damit möglichst viele der Angehörigen teilnehmen könnten, wollten sie die Beerdigung an einem arbeitsfreien Samstag durchführen. Die Stadtverwaltung stimmte der auch bei Auswärtigen zulässigen Bestattung in Stuttgart zu, lehnte aber eine Ausnahmeregelung für Samstag ab. Bestattungen am Wochenende, so hieß es, seien grundsätzlich nicht erlaubt. Mit Transparenten und Flugblättern gingen die Witwen der Opfer mit ihren Kindern und Angehörigen am Mittwoch ins Stuttgarter Rathaus, um ihre Samstags-Forderung durchzusetzen, gaben aber nach einer sechsstündigen Sitzdemonstration auf. Eine Demonstration wie vor zwei Wochen, als etwa 400 Albaner in der Stuttgarter Innenstadt „Freiheit für Kosovo“ forderten, ist nicht vorgesehen. Allerdings werden „mehrere hundert“ Trauergäste erwartet.

Pasardhësit në grevë

Sot varrosen viktimat e atentatit

Të tri viktimat e atentatit në Untergruppenbach, do të varrosen të premten, ditën e sotme, në orën 14, në varrezat kryesore në Shtutgart-Steinhaldenfeld. Pas një protestimi, duke qëndruar ulur para Bashkisë për gjashtë orë, familjarët e të ekziluuarve të vrarë jugosllavë, u pajtuan që varrimi të bëhej të premten, e jo të shtunën siç dëshironin ata.

Pas refuzimit nga qeveria jugosllave që kufomat të varrosen në Krahinën e Kosovës, të afërmit e tyre vendosën që varrimi të bëhet në Shtutgart. Një zëdhënës theksoi se shpreson që më vonë rrethanat politike do ta lejojnë varrimin e viktimave në atdheun e tyre. Me qëllim që pjesëmarrja e të afërmeve të jetë sa më masive, ata kishin kërkuar që varrimi të bëhet një të shtunë. Këshilli i qytetit kishte kundërshtuar. Thuhej, parimisht varrimet nuk lejohen në fundjavë, prandaj as për këtë rast nuk do të ketë përjashtim. Me trakte transparente dhe me kërkesa që varrimi të bëhet të shtunën, të vejat e viktimave me fëmijët dhe të afërmit e tyre

shkuan të mërkurën në Bashkinë e Shtutgartit, por pas një demonstrimi gjashtorësh ata hoqën dorë nga kërkesat. Nuk ishte paraparë një demonstratë si ajo e para dyjavësh, ku rreth 400 shqiptarë në brendi të Shtutgartit kërkuan „Liri për Kosovën“. Gjithsesi pritën „qindra pjesëmarrës“ në varrim.

Agoi dita e pesë shkurtit... e bukur e me diell, por e ftohtë. Dolëm bashkë me Remziun. Së pari bëmë porosinë e kurorave. Pastaj, shkua në një dyqan aparatesh elektronike dhe huazuam një kamerë, që do të përdorej për incizimin e ceremonisë mortore. Prej aty arritëm në stacionin hekurudhor në Shtutgart. Mërgimtarët kishin filluar të tuboheshin. Një pjesë e madhe e veprimtarëve merrej me sistemimin e masës së tubuar. Në mënyrë

të qetë u nisëm drejt varrezave. Pasi rruga deri atje ishte bukur e gjatë, një pjesë e mërgimtarëve udhëtuan me veturat e tyre, kurse pjesa tjetër përmes trafikut publik, si tramvaj, autobusë apo taksi.

Grumbullimi i mërgimtarëve u bë afër varrezave. Numëroheshin rreth 400 veta. Kujdestarët i rreshtuan pjesëtarët e kortezhit duke ju dhuruar shami trekëndëshe me ngjyrë të kuqe, që simbolizonin luftën dhe përpjekjet e tre heronjve për liri. Turma lëvizi ngadalë, e qetë dhe e heshtur drejt varrezave. Të heshtur u futëm brenda rrethojave. Përballë nesh, pranë tre arkivoleve ishin varrtarët. Arkivolet ishin të stolisura sipas stilit gjerman, gjë që zgjoi reagimin pëshpërimë të Ahmet Sadikut, i cili me zë të ulët shprehu dëshirën para meje që mundësisht të hiqen ato simbole krishtere, gjë që nuk e pashë të arsyeshme të reagoja.

Arkivolet ishin vendosur në karrocë që tërhiqeshin nga pjesëmarrësit. Nën shoqërimin e varrtarëve ecte e qetë dhe kryelartë nëna e Bardhoshit dhe e Jusufit, Ajshe Gërvalla. Përkrah saj marshonte babai i Kadriut, Pajazit Zeka. Në ballë printe Mustafë Rugovaj, me flamur dhe veshje kombëtare, që kishte ardhur nga Dyseldorfi. Në krahun e djathtë të arkivoleve ishin Misin Mavraj nga Mynheni dhe Fahredin Tafallari, kurse në anën e majtë ishim unë dhe Ahmet Sadiku. Kortezhi u ndal pranë varreve të hapura. Varrtarët filluan punën e tyre, kurse pjesëmarrësit e kortezhit vazhduan të lëvizin ngadalë, duke formuar një hark rreth tri varreve. Varrtarët së pari e lëshuan në varr arkivolin me trupin e pajetë të Kadri Zekës. Në heshtje e lëshuan pastaj arkivolin me trupin e pajetë të Bardhoshit, e në fund atë të Jusufit. Përbri meje po qëndronte Premtoni, kurse para duarsh e mbaja djalin e mitur të Bardhoshit, Visarin. Pas përfundimit të punëve të tyre, varrtarët u larguan disa metra larg varreve dhe morën qëndrim gatitu, në shenjë nderimi për të vdekurit. Fill pas tyre, me urdhrin e kujdestarëve tanë u mbajtën tre minuta heshtje, të pasuar me thirrjen e fuqishme të pjesëmarrësve „lavdi dëshmorëve“. Pastaj, para masës u paraqit Agron Sela, i cili filloi leximin e fjalës së përmortshme. Lexonte me zë të lartë, përplot emocione të mbështjella me vaj, të cilin nuk mund e mbajti gjatë. Pjesëmarrësit në varrim ishin tepër të trishtuar. Pjesa dërmuese qante në heshtje, kurse leximin e vazhdoi menjëherë me zë të kthjellët dhe të fuqishëm Ibrahim Kelmendi²⁷. Ndërkohë, me zë të thekshëm Ahmet Sadiku vikati: „poshtë tradhtia“, dhe me dënësë u largua tutje. Pas pak u afrova pranë Premtonit dhe i pëshpërita pranë veshit që ta merrte flamurin dhe të qëndronte disa çaste në heshtje para varrit të Kadriut dhe pastaj të hidhte sipër varrit një grusht dhe. I thash që të njëjtin gjest ta bënte edhe te varri i Bardhoshit, dhe në fund edhe te varri i babait të tij, Jusufit. Premtoni bëri ashtu siç i thashë. Pas tij këtë veprim e bëri edhe pjesa dërmuese e pjesëmarrësve të kortezhit.

Pas përfundimit të riteve, në mënyrë të qetë dhe me fytyra të vrara e sy të përplotur, filloi shpërndarja e atyre që ia dhanë lamtumirën e fundit tre heronjve!

Ndodhesha pranë axhës Pajazit. Nuk e fshihte dot dhimbjen, edhe pse përpiquej të qëndronte. Desha t'i jepja zemër, por e kisha të vështirë, pasi ma përkujtoi kërkesën e mëhershme për dëshirën e fundit, për t'ia parë fytyrën e pajetë të birit të tij Kadriut, dëshirë që nuk ia plotësuam dot. U preka shumë. Nuk u përmbajta dot. Më rrodhën

27 “Zëri i Kosovës”, Nr. 3, Mars 1982, faqe 7, me titull: „Ju u bëtë pronë e brezave“.

disa pika lotësh teposhtë faqeve. Nëna Ajshe, e cila vazhdonte të mbahej burrërisht, më qortoi. Ajo ma përkujtoi varrosjen e dy djemve të saj... Axha Pajazit i tha nënës Ajshe: „Vërtet, ti i varrose dy djem, por përkrah i ke nipat dhe mbesat që t'i lanë pas, kurse Kadriu im...?“

Pranë portës së varrezave po priste një burrë me mustaqe të mëdha! Me respekt dhe dhembje iu afrua nënës Ajshe. Ia zgjati dorën, duke i thënë: „Qëndro e fortë!“ Pastaj nga xhepi nxori një shumë parash dhe deshi t'ia lëshojë në dorë, por ajo ia bëri me shenjë nga unë. Ai m'u afrua dhe m'i lëshoi në dorë paratë. Duke e falënderuar, e pyeta se kush ishte. “Po”, tha: “Quhem Rifat Kadriu. Jam nga Prekazi!”²⁸ – më tha dhe m'i shtrëngoi edhe njëherë duart. Shumën prej 620 markash që m'i lëshoi në dorë e shënova pastaj në defterin tim!

Ndërsa gazeta „Heilbronner Stimme“ e 6 shkurtit shkruante:

300 të pikëlluar në varrezat e viktimave të vrasjes

Mërgimtarët jugosllavë u varrosën

Nga Gerhard Viel

Derisa policia e Shtutgartit llogariste me rreth 1000 pjesëmarrës në varrim, duke përfshirë edhe përfaqësuesit e shtypit nga afër dhe larg, të premten 300 meshkuj dhe femra përcillnin në varrezat e Shtutgartit Steinhaldenfriedhof arkivolet e tre mërgimtarëve jugosllavë, të vrarë në një atentat në Untergruppenbach. Sipas dëshirës së tyre, të afërmit e viktimave kishin hequr dorë nga simbolet fetare, ndërsa arkivolet ishin të zbukurara vetëm me flamurin kombëtar, me shqiponjë të zezë dykrenore në fushë të kuqe. Deri te të papriturat nuk erdhi gjatë 80 minutave, sa zgjati ceremonia e varrimit në anën lindore të kryeqytetit të vendit.

Pjesëmarrësit në varrim në numrin më të madh erdhën nga tërë territori i vendit, ndërsa një autobus i vetëm erdhi nga rajoni i Ruhr-it, të cilët shkuan në këmbë nga Obere Zigelei në Shtutgart deri te varrezat në Bad Cannstatt. Ata e shfaqnin dhimbjen përmes shalleve të kuqe, e disa të tjerë bartnin kostume kombëtare me plis të bardhë. Edhe vetë fëmijët merrnin pjesë në marshin e përmortshëm.

Fjalimet e përmortshme që i mbanin kryesisht flisnin në gjuhën e tyre, por pjesërisht edhe i përkthenin, sidomos kur i falënderonin të pranishmit për pjesëmarrje, e veçanërisht fqinjët nga Untergruppenbach-u. Pastaj, u ndalën në historinë e vëllezërve Gërvalla, babai i të cilëve ishte vrarë gjatë trazirave në Kosovë, në Jugosllavinë jugore. Një person në fjalimin e përmortshëm tha se të dy të vrarët i kanë njohur dhe përjetuar kampet e përqendrimit në Jugosllavi dhe kanë luftuar kundër padrejtësive të cilat ua shkaktonte regjimi jugosllav. Marrëdhëniet mes Kosovës dhe Jugosllavisë, ku shqiptarët

²⁸ Rifat Kadriu nga Prekazi – duhet të ketë qenë Rifat Jashari!

Während die Stuttgarter Polizei mit rund 1000 Trauergästen einschließlich der Pressevertreter aus nah und fern gerechnet hatte, waren am Freitag gut 300 Männer und Frauen auf dem Stuttgarter Steinhaldenfriedhof hinter den Särgen der drei bei einem Attentat in Untergruppenbach erschossenen Exil-Jugoslawen zu beobachten. Auf ausdrücklichen Wunsch der Angehörigen war auf religiöse Symbole verzichtet worden; geschmückt waren die Särge mit der albanischen Nationalflagge mit einem schwarzen Doppeladler auf rotem Grund. Zu Zwischenfällen kam es bei den 80 Minuten dauernden Beerdigungsfeierlichkeiten am Ostrand der Landeshauptstadt nicht.

Die Trauergäste, die in großer Zahl aus dem ganzen Bundesgebiet angereist kamen – ein Bus allein kam aus dem Ruhrgebiet – gingen zunächst zu Fuß von der Oberen Ziegelei in Stuttgart-Bad Cannstatt zum Friedhof. Sie zeigten ihre Trauer überwiegend durch rote Halstücher, einzelne trugen die albanische Nationaltracht mit weißen Mützen. Selbst Babys mit Flaschen nahmen an dem Trauermarsch teil.

In Grabreden dankten verschiedene Sprecher überwiegend in ihrer Heimatssprache, teilweise aber auch übersetzt, den Anwesenden für ihre Teilnahme, darunter besonders den Nachbarn aus Untergruppenbach. Dann wurde auf die Geschichte der Gervalla-Brüder verwiesen, deren Vater bereits bei Unruhen in Kosovo im Süden Jugoslawiens ums Leben

300 trauerten an den Gräbern der Mordopfer

Exil-Jugoslawen beigesetzt

Von Gerhard Viel

gekommen war. Auch die beiden Ermordeten, so ein Sprecher, hätten die jugoslawischen Konzentrationslager kennengelernt und hätten gegen das Unrecht gekämpft, das dem albanischen Volk durch die jugoslawische Regierung zugefügt werde. Ähnlich wie zwischen Israel und den Palästinensern sei das Verhältnis zwischen Kosovo, wo die Albaner-Jugoslawen eine eigene Teilrepublik wünschen, und Montenegro.

Die beiden Asylananten Gervalla wurden in Untergruppenbach „von Verbrechern ermordet, deren Auftraggeber wir hier nicht nennen wollen“, erklärte ein Grabredner. Gleichzeitig war auf einem Transparent der KPD/ML zu lesen „Wir trauern um unsere vom Geheimdienst ermordeten Genossen“.

Grabredner kritisierten ferner die Bundes- und Landesregierung, keine wirksamen Schritte gegen den jugoslawischen Geheimdienst unternommen zu haben.

„Die Politik der Landesregierung nützt dem Belgrader Regime“, sagte ein KPD-Vertreter und verwies auf die Aussage des CDU-Landtagsfraktionsvorsitzenden Teufel, beim Untergruppenbacher Anschlag handle es sich um eine Auseinandersetzung von extremistischen Ausländergruppen auf deutschem Boden. Hier würden die Mörder auf eine Stufe mit den Ermordeten gestellt, hieß es.

Nach Aussagen des Rechtsanwalts von Frau Gervalla, Michael Wolff, werden am kommenden Montag die Ermittlungen der Staatsanwaltschaft Heilbronn vor Ort abgeschlossen. Es stelle sich allerdings die Frage, ob man neben der Spuren- und Tätersuche nicht staatschützende Momente zu sehr in den Vordergrund gestellt habe. So habe das Landeskriminalamt bei den Vernehmungen auch mögliche Straftatbestände der ermordeten Männer im Blick auf eine kriminelle Vereinigung untersucht. Tatsache sei allerdings, daß die Polizei im Untergruppenbacher Mordfall „bis heute keine konkrete Spur“ habe, wie auch das Landeskriminalamt bestätigte. Die Fahndung nach zwei Männern im Alter von 30 bis 35 Jahren, die die Wohnung der Getöteten kurz zuvor beobachtet haben sollen, dauere an.

Vertreter der KPD/ML kritisierten auf einer Pressekonferenz im Anschluß an die Beerdigung im Beisein zahlreicher Angehöriger der Toten das Vorgehen der deutschen Behörden. So habe es kein offizielles Beileidsprogramm gegeben, „weder vom Heilbronner Oberbürgermeister noch von der Landesregierung“ und auch

Auf roten Plakaten erhob der Freundeskreis der ermordeten Exil-Jugoslawen gestern auch in Heilbronn seine Vorwürfe gegen den jugoslawischen Geheimdienst

Foto: HSt-Wendt

der Stuttgarter Gemeinderat unter der Leitung von Oberbürgermeister Rommel habe keinen Anteil am Schicksal der Jugoslawen aus Kosovo genommen. Das Friedhofsamt der Landeshauptstadt habe eine Beerdigung am Samstag verweigert, obwohl Ausnahmen in Sonderfällen möglich seien und dann weit mehr der 22000 aus Kosovo kommenden Arbeiter im Bundesgebiet hätten teilnehmen können.

Auch das Polizeiaufgebot auf dem Friedhof sei zu groß gewesen, nachdem man bei einem Trauermarsch vor einer Woche in Stuttgart die Friedlichkeit einer solchen Veranstaltung bewiesen habe. Bestürzt zeigte sich der Rechtsanwalt der Angehörigen schließlich darüber, daß das Friedhofsamt von vornherein eine Unterschrift wegen der Begräbniskosten gewünscht hatte.

**HEILBRONNER
STIMME**

Archiv

7100 Heilbronn · Postfach 2040

jetojnë dhe dëshirojnë një Republikë për vete si Mali i Zi, janë të njëjta si ato mes Izraelit dhe Palestinës.

Të dy mërgimtarët Gërvalla janë vrarë në Untergruppenbach „nga kriminelët dhe urdhërdhënësit e tyre, emrat e të cilëve ne nuk duam t'i përmendim këtu“, tha njëri në fjalën e tij të përmortshme. Në të njëjtën kohë, në një transparent të KPD/ML (Partia Komuniste Gjermane/Marksiste-Leniniste) mund të lexohej: „Ne mbajmë zi për shokët tonë që u vranë nga shërbimi sekret“.

Oratorët, në fjalimet e përmortshme, për më tepër kritikonin qeverinë e vendit dhe të rrethit, për atë se nuk kanë ndërmarrë kurrfarë hapi kundër shërbimit sekret jugosllav.

„Politikën e qeverisë së vendit po e shfrytëzon qeveria e Beogradit“, thoshte një përfaqësues i KPD (Partia Komuniste Gjermane) dhe kritikonte mënyrën e shprehjes së kryetarit të fraksionit të Partisë CDU (Unioni Krishterë Demokratik), Teufel, i cili kishte thënë se „atentati në Untergruppenbach është qërim hesapesh mes grupeve ekstremiste të të huajve në truallin gjerman“. Këtu u tha se të vrarët janë barazuar me vrasësit!

Sipas fjalëve të avokatit të zonjës Gërvalla, Michael Wolf, pritet që të hënën e ardhshme prokurori i Heilbronn-it t'i mbyllë hetimet. Natyrisht, parashtrohet çështja se a mos duke bërë kërkimin e gjurmëve dhe të vrasësve po del shumë në sipërfaqe çështja e mbrojtjes së shtetit. Kështu, edhe Enti Kriminalistik i vendit është e mundur që gjatë hetimeve të vrarët t'i penalizojë si bashkim kriminelësh. Është fakt se policia në rastin e vrasjes në Untergruppenbach „nuk ka gjetur kurrfarë gjurmësh konkrete“, ashtu si e vërtetoi edhe Enti Kriminalistik i Vendi. Kërkimi i dy burrave të moshës 30 deri 35-vjeçare, të cilët kanë përgjuar banesën e të vrarëve pak kohë para se të ndodhte vrasja, vazhdon.

Përfaqësues të KPD/ML, pas kryerjes së varrimit, në një konferencë për shtyp ku ishin të pranishëm edhe një numër i madh i të afërmeve të të vrarëve, kritikuan zyrtarët gjermanë që nuk pati kurrfarë programi zyrtar për ngushëllime për të vrarët jugosllavë nga Kosova, „as nga kryetari i komunës së Heilbronn-it, as nga qeveria e vendit“, po ashtu as nga Këshilli Bashkiak i Shtutgartit, i cili udhëhiqet nga kryetari Rommel. Ndërmarrja e Varrezave të kryeqytetit të Landit (vendi) i është shmangur varrimit për të shtunën, edhe përkundër asaj se në raste të veçanta është e mundur, pasi që më shumë se 22.000 punëtorë nga Kosova në nivel federal do të kishin dashur të merrnin pjesë.

Gjithashtu, prania e policisë në varreza ishte shumë e madhe, edhe pse para një jave në Shtutgart, në marshin përkujtimor, u dëshmuua manifestimi paqësor. Avokati i llahtaritur tregon se si zyrtarët e Ndërmarrjes së Varrezave, paraprakisht kanë kërkuar nga të afërmit një nënshkrim për shpenzimet e varrimit.

U varrosën jugosllavët e vrarë të Untergruppenbach-ut

Tre mërgimtarët jugosllavë me prejardhje shqiptare, të vrarë në Untergruppenbach, vëllezërit Gërvalla dhe Kadri Zeka, u varrosën dje në varrezat e Shtutgartit në Steinhaldenfriedhof, në praninë e 300 pjesëmarrësve. Në fjalët e përmortshme, Shërbimi Sekret Jugosllav u bë përgjegjës për vrasjen e tre burrave në mërgim, të cilët

Ermordete Untergruppenbacher Jugoslawen beigesetzt

Die drei in Untergruppenbach ermordeten Exil-Jugoslawen albanischer Herkunft, die Brüder Gervalla und Zeka Kadri, wurden gestern auf dem Stuttgarter Steinhaldenfriedhof im Beisein von 300 Trauergästen beigesetzt. In Grabreden wurde der jugoslawische Geheimdienst für den Anschlag verantwortlich gemacht, da die Männer im Exil für den Freiheitskampf der von zahlreichen Albanern bewohnten Region um Kosovo zu einer Teilrepublik „in Wort und Schrift“ Unterstützung geleistet hätten und alles andere als Terroristen seien. Auch die schleppende Fahndung wurde kritisiert

el-/Foto: dpa

luftonin për lirinë e Kosovës, të banuar me shumicë shqiptare, që ajo të bëhet republikë konstituive. E thanë me fjalë e me shkrime se gjithçka tjetër ishin pos terroristë. Ata kritikuan edhe zvarritjen në zbulimin e krimeve.

el-/Foto dpa

Shumë nga pjesëmarrësit e kortezhit afroheshin pranë prindërve të dëshmorëve, duke ju shprehur ngushëllime. Shumë prej tyre mezi flisnin nga dhembja dhe lotët. Ndërkohë, u afrua vetura, i mori pjesëtarët e familjeve të dëshmorëve dhe u largua në drejtim të banesës së familjes Gervalla në Untergruppenbach.

E pamja vazhdonte. Çdo ditë vinin ngushëllues jo vetëm nga Gjermania, por edhe nga vendet përreth. Në të pame, e cila mbahej sipas traditës, herë pas here hapeshin debate mes pritësve dhe vizitorëve. Kishte prej vizitorëve mburravecë, që flisnin hapur me doza nervoze dhe ndoshta pa arsye, duke fajësuar UDB-në dhe shërbëtorët e saj dhe duke dhënë leksione se si duhej luftuar, sulmuar, vrrarë, zhdukur... dhe pastaj iknin, duke i lënë pritësit në pikëllimin e tyre. Në një moment, axha Pajazit, i mërzhitur nga krekosjet e disa vizitorëve, tregoi një anekdotë: „Njëherë një plak e pyeti njërin që krekosej: A je për me dhënë grosh? Jo, u përgjigj ai që krekosej! A je për mejdan? Jo, u përgjigj prapë ai! A je për me ia ngreh gishtin? Jo, nuk ia kam zanat pushkës, u përgjigj... atëherë plakun i tha: Ti

qenke prej atyre që veç me gojë bëjnë llap-llap-llap, me nder me thanë të dh... n'tâl!

Të nesërmen shkuam për vizitë te varrezat. Shkuam vetëm ne të tre, unë, Skënder Skënderi dhe Suzana. Varrezat i kishin stolisur aq bukur sa për një çast mbetëm të mahnitur para bukurisë së tyre. Për disa çaste u morëm me rregullimin e kurorave. Mbi dërrasat e drurit, në vend të epitafit i kishin skalitur emrat e tyre të shoqëruar me numra. Derisa unë po i shënoja emrat dhe numrat, Skënderi, me një vështrim të egër dhe me zë qortues, më pyeti: „Çka po shënon aty?“ Nuk iu përgjigja, por vazhdova të shkruaja:

Kadri Zeka	27419
	113-132
Bardhosh Gërvalla	27419
	113-134
Jusuf Gërvalla	27411
	113-133

Siç duket, zëri qortues i Skënderit, heshtja dhe shënimet e mia, e bënë Suzanën të shpërthente në vaj. U gjuhëzua mbi varrin e Jusufit, duke e vajtuar me zë të preکشëm dhe herë pas here duke e thirrur në emër: „Ah, Jusuf... Jusuf!“ Iu afrova ngadalë, me shumë kujdes dhe u përpoqa ta qetësoja. Ajo vazhdonte vajtimin e saj të dhembshur, duke e thirrur herë pas here! Ia kujtova edhe njëherë amanetin e Jusufit, që në çastet e fundit të jetës i kishte thënë pikërisht asaj që mos të qanin për të! Sikur u qetësua pak. U ngrit në këmbë. E pafuqishme të qëndronte edhe më tutje pranë varrezave, mori drejtimin e daljes.

Të nesërmen, më 8 shkurt, shkova në shtypshkronjën „Luzifer-Verlag“ në Ludwigsburg, për ta tërhequr numrin e dytë të „Zërit të Kosovës“, me ç’rast bëra pagesën në shumë prej 1.300 markash.

Derisa po përgatitej numri tre i „Zërit të Kosovës“, ndodhi rebelimi i prituri i Skënder Skënderit. Fyerjet kundër personalitetit të Kadri Zekës shpërthyen me përbuzje dhe cinizëm. Bëri grisjen e fletëpagesave të gazetës „Liria“. Shkatërroi mbi 4.000 fletëpagesa, të cilat ishin shtypur në Gjermani, nën përkujdesjen e Jusuf e Bardhosh Gërvallës, dhe në emër të kontos së hapur në Zvicër nga Kadri Zeka, të quajtura „Hilfe für Kosova“ – 25-45475 Biel-Bienne, Schweiz, me qëllim mbledhje ndihmash për Kosovën! Skënder Skënderi vazhdonte me ngulm parapërgatitjen e dekonspirimit, përmes gazetës „Zëri i Kosovës“, të sekreteve të Komitetit Qendror dhe të dhënave biografike të tre martirëve të atentatit të 17 janarit. Unë dhe Agron Sela ishim kundër, kurse Skënderi dhe Suzana ishin për botimin e biografive. Bulen as që e pyeste kush. Ajo trajtohej si Hirushe e shtëpisë...

Suzana ishte në përkrahje të Skënder Skënderit, duke e cilësuar atë si student të diplomuar e që i dinte më mirë se unë këto punë. Isha i nevrikosur, ndoshta më tepër se ç’duhej, andaj ia ktheva Suzanës se për të luftuar kundër sllavëve nevojitet guxim, strategji, mençuri e jo diplomë... as Shota e Azem Galica kur luftuan kundër çetnikëve serbë nuk patën diploma, por jehona e trimërisë së tyre dekada me radhë ua futi tmerrin

në bark ushtarëve serbë... Megjithatë, u bë ashtu siç e kishin paraparë ata. Në faqen e parë u botuan fotografitë e martirëve dhe një artikull me titull: „Tre ranë me mijëra u ngritën“²⁹, duke vazhduar në faqen e dytë me titull: „Nekrologji“³⁰, ku jepeshin të dhëna të sakta për jetën dhe veprat e Jusufit, Bardhoshit dhe Kadriut. U botuan edhe disa fotografi të tjera, sidomos fotografia e Suzana dhe Tushe Gërvallës pranë varrezave, ndërkaq pjesën e fotografisë ku ndodhesha unë me Visarin e vogël në duar, pa më pyetur mua e kishin mjegulluar!³¹ Edhe me këtë rast vizite pranë varrezave të dëshmorëve, Bule Zeka ishte injoruar nga „kryesori“ ynë i „devotshëm“, shoku Skënder Skënderi, kurse mua më bëhej se pas shpinës po më kurdisej diçka tinëzare dhe e pakëndshme...

Por, gjithsesi vazhdonte të më mbante të pathyeshëm amaneti i fundit i Jusuf Gërvallës.

Më 11 shkurt, me një njoftim, duke i hedhë poshtë kërkesat dhe akuzat e mërgimtarëve, gazeta „Heilbronner Stimme“ ndër të tjera shkruante:

Nuk ka „Zvarritje“

Heilbronn/Untergruppenbach (jac):

Akuzat e shqiptarëve të ekziluuar jugosllavë, drejtuar organeve gjermane të ndjekjes, për „zvarritjen“ e ndriçimit të atentatit në Untergruppenbach, dje janë hedhur poshtë nga kryeprokurori i Heilbronnit, Mainx: „Unë nuk di të jetë krijuar ndonjëherë në regjionin e Heilbronnit menjëherë një komision i veçantë me 40 anëtarë“. Megjithatë, ende s’ka „dyshim konkret“ për vrasjen e tre mërgimtarëve jugosllavë nga Kosova, më 17 janar 1982, në Untergruppenbach. Komisioni i Veçantë, në ndërkohë, ka ndërruar selinë dhe nga Heilbronn-i është bartur në Shtuttgart; përveç kësaj ai është zvogëluar.

Më thanë se po më kërkonte policia. Dola. Kërkuan që t’i shoqëroja deri në komisariat. Shkova. Me veturën e tyre arritëm në Shtuttgart. Nga një përcjellës dhe nga një zyre në tjetrën më dërguan në zyrën e një detektimi të quajtur Baumgartner. Në fillim pyetjet ishin të përgjithësuar, si rreth shëndetit, rreth punës, familjes etj. Pastaj, vazhdoi duke shfaqur interes rreth ndonjë informate apo të dyshuari. Pas përgjigjeve të mia se nuk

29 „Zëri i Kosovës“, Nr. 3, Mars 1982, faqja e parë.

30 „Zëri i Kosovës“, me titull „Nekrologji“, faqe 2.

31 „Zëri i Kosovës“, Nr. 3, Mars 1982, faqe 7.

Ju gjithkush te vorri, nga dy fjalë ua foli

Te varrezat e dëshmorëve Jusuf e Bardhosh Gërvalla dhe Kadri Zeka. Nga e majta: Suzana Gërvalla, Tushe Gërvalla dhe Nuhi Sylejmani (shih fotografinë e mjegulluar)

kisha ndonjë dyshim të caktuar, ai më tha se dyshonte në Riza Salihun. E kundërshtova, duke e fajësuar drejtpërdrejt UDB-në jugosllave. Për të qenë më i qartë, ai më pyeti nëse e njihja për së afërmi Rizain. I tregova se asnjëherë nuk isha takuar për së afërmi me të, por se e kisha parë nga distanca pas përfundimit të demonstratës në stacionin hekurudhor në Shtutgart, ku me atë rast pati biseduar shkurt me Jusuf Gërvallën. Pas bisedës, Jusufi më pati thënë se ishte Riza Salihu, kurse për bisedën që zhvilloi me të nuk më tha gjë, por as unë nuk e pata pyetur. Pasi më dëgjoi me vëmendje, më pyeti nëse e mbaja mend figurën e tij. I thashë se ishte trupgjatë, me flokë të zezë, dhe mbante të veshur një pallto të bardhë. Pas pak më dërgoi në një zyrë tjetër. Aty më priti Gynter Meier. Posa u ula në vendin që ma treguan, më pyeti se si po shkonin punët në familjen Gërvalla dhe si po arrinin t'i përballonim shpenzimet, meqë kishim shumë vizitorë. Shkurt i tregova për traditat tona të të pamës dhe ndihmat që lihen nga vizitorët në raste të tilla.

Pastaj, më pyeti rreth një veture me targa të Mariborit (Slloveni), që ishte parë afër banesës Gërvalla, duke shfaqur dyshimin se brenda saj mund të ketë të instaluar aparate

përgjimi, dhe duke më treguar se vazhdimisht ndodhej nën përgjimin e policisë³². Pasi nuk isha i informuar për ndonjë veturë të tillë, ai vazhdoi me pyetjet e tij konkrete, nëse e njihja dhe nëse dyshoja në Maksut Saramatin, i cili, sipas tij, jetonte në Çekoslovaki dhe mbi të cilin e kishin hedhë dyshimin. Ç'është e vërteta, unë nuk dyshoja aspak mbi këtë njeri dhe pa hezitim ia thashë qëndrimet e mia rreth tij. Edhe pse nuk ishte i kënaqur me përgjigjet e mia, ai më tha se unë kisha qenë njeri i besuar i Jusufit, andaj dyshimet e mia ishin shumë të vlefshme për organet hetimore. Në mënyrë perfide, dyshimin e tij kësaj radhe e hodhi edhe mbi Suzana Gërvallën, gjë që unë e hodha poshtë i revoltuar. Edhe ai mezi po e mbante zemërimin. Vazhdoi të thoshte se dikush afër tij ka gisht në vrasjen e trefishtë... në mos drejtpërdrejt, në mënyrë të tërthortë po se po! Jeni mërgatë me shumë probleme, me shumë parregullsi, me shumë parti e me shumë kundërthënie ndaj njëra tjetrës, prandaj këtu ndodhet burimi i së keqes, burimi i krimtit! Pasi i kërkoja argumente, ai u hodh duke thënë se mospjesëmarrja e Emil Kastriotit (Emin Fazlisë) në varrimin e tre të vrarëve në Untergruppenbach tregon për përçarjet dhe armiqësitë që keni në mes jush. Ja, më thuaj pra, më thoshte me zë të ngritur dhe nervoz, pse ai nuk mori pjesë në varrim, pse?... Edhe ai është shqiptar! Duke e ruajtur gjakftohtësinë, iu përgjigja se në raste vdekjesh zakoni i shqiptarit është njoftimi e jo ftesa, prandaj çdokush vendos vetë për pjesëmarrje apo mospjesëmarrje! Biseda kishte rrëshqitur te çështjet politike. Shtronte pyetje për idetë e Emil Kastriotit, për idetë tona dhe divergjencat mes nesh, për përkrahjet dhe pengesat, për thëniet e kundërthëniet, për Shqipërinë etnike, për Shqipërinë e Madhe dhe për Kosovën e viset e saj nën juridiksionin jugosllav... Pastaj, foli për izolimin e Shqipërisë, për marrëdhëniet e mira që i ka shteti gjerman me Jugosllavinë etj.

Përnjëherësh e ndërroi temën e bisedës, duke më pyetur se a njihesha me Mërgimin (duke e cilësuar si shefin tonë) dhe me Xhafer Durmishin. I thashë se nuk njihesha me Mërgimin, kurse për Xhafer Durmishin as që kisha dëgjuar ndonjëherë për ndonjë emër të tillë. Atëherë, paksa i çuditur më pyeti se a njihesha për së afërmi me „zëvendësin“ e Jusufit, pra me shefin e tanishëm të familjes Gërvalla, Skënder Skënderin. E pranova se njihesha me Skënderin, duke e vrarë mendjen se ç'lidhje kishte ai me atë farë Xhafer Durmishin? Atëherë, me zë paksa të qetë, zoti Gynter më tha se Skënder Skënderi është Xhafer Durmishi... „Shkurt, ne kemi dyshime në këtë njeri, prandaj mendimi i juaj do të ndihmojë shumë në procesin e hetimeve!“ Tepër u çudita kur e mësova emrin e vërtetë të Skënder Skënderit. Për herë të parë po e dëgjoja! Por, tepër i zhgënjyer edhe me hetuesinë gjermane për dyshimet që iu ngarkoheshin vetëm shokëve tanë, troç ia thashë Gynter Meierit se nuk isha në një mendje me të. „Unë nuk dyshoj në shokët e mi!“ – i thashë shkurt!

Më zuri në befasi kur më pyeti se a njihesha me Luanin. Qëllimisht dhe i çuditur se nga i kishte marrë ai këto informata, i thashë se nuk njihesha me ndonjë njeri të quajtur Luan. Ma tërhoqi vërejtjen se nuk isha duke e thënë të vërtetën, por unë me kryeneçësi vazhdoja qëndrimin tim mohues. Pas një nënqeshjeje ironike, filloi të më sqarojë se Luani është pseudonimi i Nuhi Sylejmanit... pra është pseudonimi i juaj! Pse nuk po e pranoni?! I zënë ngushtë, pranova, duke i kërkuar falje, por gjithnjë duke e pyetur vetën

se nga i kishte informatat, kur për këtë nuk kishte qenë në dijeni askush përveç meje, Jusufit dhe Bardhosh Gërvallës?! Aha! Vëllezërit Gërvalla kanë mbajtur shënime dhe ato tani ndodhen në dorën e zbuluesve gjermanë, – mendova i çliruar nga dyshimet!

Pas një pushimi të shkurtër, më pyeti nëse e njihja mirë Ibrahim Kelmendin dhe nëse po, ç'raporte kisha me të. Më bëri edhe shumë pyetje të tjera, si: a isha pjesëmarrës në dasmën e Kadri Zekës në Zvicër, çfarë qëndrimi kishte Ibrahim Kelmendi, çfarë roli kishte luajtur gjatë ceremonisë së dasmës, sa veta ishim në atë dasmë, sa kohë kishim qëndruar, dhe në fund më pyeti edhe për Saime Jusufin, nëse njihesha me të? I thashë se me Ibrahim Kelmendin nuk njihesha aq mirë, kurse në dasmën e Kadri Zekës kam qenë i ftuar dhe nuk kam pasur pretendime të njihem në imtësi me pjesëmarrësit dhe rolin apo cilësitë e cilitdoqoftë prej tyre. Për Saime Jusufin i thashë se për herë të parë po e dëgjoja këtë emër. Dukej se kishte filluar të nxehej. Herë pas here, me mosbesim më thoshte se si ishte e mundur të qëndrosh me muaj të tërë në të njëjtën familje dhe mos t'i njohësh njerëzit që të rrethojnë? Edhe unë ngula këmbë në të vërtetën time, duke i thënë se nuk njihja ndonjë Saime... dhe ishte plotësisht e vërtetë se unë nuk njihja asnjë grua apo vajzë me emrin Saime. Në dasmën e Kadri Zekës nuk më kishte rastisur të dëgjoja ndonjë emër të tillë, kurse në familjen Gërvalla, përveç tri të vejave të dëshmorëve të rënë, Suzana Gërvallës, Bule Zekës dhe Tushe Gërvallës, nuk më kishte rënë të takohesha me ndonjë grua tjetër që ishte prezantuar me emrin Saime Jusufi! Pak i qetësuar filloi të më sqarojë se emri Bule ishte pseudonimi i Saimes, nuses së Kadri Zekës!

Zoti Gynter nuk më la shumë të çuditësja. Hapur më tha se 'vrasjen e shokëve tuaj e kanë ndihmuar Ibrahim Kelmendi dhe Saime Jusufi, prandaj do të ishte mirë ta nënshkruash protokollin, se edhe ti je në një mendje me ne dhe ke dyshime të bazuara mbi këta persona'. Për një çast u trondita. Në mendje m'u shfaqën fjalët e shokut Skënder Skënderi, kur më kishte thënë hapur se fajtorët kryesorë për vrasjen e tre dëshmorëve janë Ikaja dhe Bulja! Do të thotë se zoti Gynter vetëm po i përsëritë dyshimet e „kryesorit“ tonë të vetëshpallur! Në shenjë revolte, në vend se t'i përgjigjem i thashë ta shkruante pa hezitim edhe emrin tim pranë të dyshuarve të tyre, sepse „nëse ata janë ndihmës në vrasje, padyshim se unë duhet të jem vrasësi?!“

Pas një vështrimi të shkurtër, më pyeti se mos po dyshoja në pjesëmarrjen e shërbimeve sekrete gjermane në vrasjen e trefishtë? Ishte një pyetje që e prisja të më shtrohej! Pa hezitim u përgjigja: Ndoshta edhe mund të kemi dyshime. Arrestimi i paradokohshme i katër pjesëtarëve të RAF-it³³ gjerman në territorin jugosllav dhe lirimi i tyre gjoja pa përmbushjen e kushteve ndaj palës jugosllave, lë hapësirë të mjaftueshme për të dyshuar se gjaku i derdhur i shqiptarëve është kusurritja ndërmjet dy qeverive, apo thënë më mirë shpërblimi i palës jugosllave nga qeveria juaj! Dyshimin më shumë e shton shtrirja e hetimeve në drejtim tërësisht të gabuar. Ju po i kërkon vrasësit „profesionistë“ aty ku nuk janë, në mesin tonë, në mesin e mërgatës shqiptare, e nuk po i kërkon atje ku çojnë të gjitha gjurmët e krimit, në përfaqësitë diplomatike jugosllave. Ju po përpiqeni

33 RAF – Rote Armee Fraktion – (Fraksioni i Ushtrisë së Kuqe) i themeluar në Gjermaninë Federale në vitin 1970, nga Andreas Baader, Gudrun Ennslin, Horst Mahler Urlike Meinhof etj. Organizatë Guerile Komuniste e Antiimperialiste, e shpallur si organizatë terroriste e ekstremit të majtë, përgjegjëse për 34 vrasje, plaçkitje bankash dhe vënie eksplozivesh.

të krijoni fajtorë të rrejshëm, duke e ndihmuar palën zyrtare jugosllave në fabrikimin dhe shpërndarjen e dezinformatave në njërën anë, kurse në anën tjetër po e fshihni përfshirjen e drejtpërdrejtë apo të tërthortë të shërbimeve tuaja sekrete! Këto që po t'i them unë, i ka konfirmuar shumë qartë gazeta juaj „Der Spiegel“, e 25 janarit. Ju lutem lexojeni, nëse nuk e keni lexuar!

Pas një heshtjeje të gjatë, hetuesi Gynter filloi t'i mbledhë shkresat e shpërndara mbi tavolinë. Nuk më kundërshtoi, por as nuk i miratoi ato që i thashë. Me çehre të ngrysur e ndërpreu bisedën dhe përmes telefonit i urdhëroi vartësit e tij të më kthenin në Untergruppenbach, aty ku më kishin marrë pesë orë më parë.

Nuk vonoi shumë dhe Agron Sela tha se kishte vendosur të largohej nga Gjermania, pasi nuk shihte ndonjë perspektivë. Kishte vendosur të shkonte në Itali dhe nëse do të kishte fat, tutje në Amerikë. Më 10 shkurt i kishte përgatitur valixhet. Meqenëse ai nuk kishte pasur të ardhura dhe as përkujdesje nga shteti gjerman, u morëm vesh me Suzanën që ta ndihmonim Agronin me një shumë prej njëmijë markash. U ndamë me shpresën se do të takoheshim në Shqipërinë e lirë dhe të bashkuar.

Ishte pasdite. Posa u ktheva nga qyteti, më thanë se policia e kishte shoqëruar Saimen në komisariat. U shqetësova pa masë për të. Ishin akuzat e sajuara kundër saj nga Xhafer Durmishi dhe hetuesi Gynter, që më bënë të shqetësohesha. Nuk më zinte vendi vend derisa prisja të kthehej. Biseda nuk shkonte. Ibrahim Kelmendi dukej indiferent, kurse Xhaferi sikur po i kënaqej vonesës së saj. Ndërkohë, ra zilja. Para nesh u shfaq Saimja. Ishte tepër e shqetësuar. Me zë të përvajshëm na tha se po e akuzonin rëndë! E hodha vështrimin nga Xhafer Durmishi. I ndritnin sytë. Suzana përpiquej ta qetësonte, duke i thënë se më së miri do ta mbronte një avokat. Ndërhyri Xhaferi me një zë kërcënues, duke i thënë se vetëm avokati është ai që të ndihmon ty... askush tjetër! Pas këtyre fjalëve, shqetësimet e saj sikur rriteshin. Dukej edhe më e trembur. Ndërhyra unë, duke i thënë se ti nuk ke nevojë të shqetësohesh. Ti je e pastër. Ti nuk ke bërë asgjë, asnjë faj, asnjë krim... kot të akuzojnë! Prandaj, e drejta është në anën tënde dhe ajo të mbron ty më së miri. E sa për avokat, nuk ke fare nevojë për të. Është e kundërta e asaj që po të preferon shoku ynë i çmuar, se gjoja vetëm avokati të ndihmon. Jo! Angazhimi i avokatit do të thotë pranim faji! „Mua më mbron e drejta“ – tha në fund Saimja.

U krijua një atmosferë e tendosur. Herë pas herë Xhaferi më shikonte egër si ujku prenë dhe gati me ngërdhucje dhëmbësh! Kjo situatë e padurueshme sikur po m'i rriste prurjen e shqetësimit... Papritmas ra zilja. Erdhën ca mysafirë. Ardhja e tyre sikur e shtendosi gjendjen. Biseda dhe ngushëllimet bënë sa të duket se i gjithë ai hidhërim tanimë i përkiste te kaluarës dhe mbi atmosferën e trazuar në dhomë sikur ishte vendosur paqja. Në këtë gjendje, Saimja e Suzana u ngjiten në dhomën lart. Kur zbritën pas pak, Suzana na tha se Saimja kishte vendosur të kthehej në Zvicër. Së bashku me Suzanën vendosëm që Saimes t'ia japim një sasi të hollash. Në praninë e Suzanës ia dhashë 1.000 marka dhe 530 franga zvicerane. Me propozimin e Suzanës i përgatitëm edhe 30 copë fotografi në kornizë, të tre dëshmorëve. Nuk i mori të gjitha. E përcollëm deri te vetura, duke i uruar rrugë të mbarë.

Pas largimit të Saimës, Suzana na ftoi në dhomën e ndarë enkas për shokun Ibrahim Kelmendi. Shkuam të gjithë sa kishim ngelur në familjen Gërvalla, unë, Ibrahim dhe

Xhaferi. Kam për t'ju treguar diçka tha, dhe e shpaloi palën e jorganit, duke pyet se kush nga ne i kishte fshehur ato para aty. Xhafer Durmishi shikonte pa folur, Ibrahim Kelmendi tha: „*dikush i paska lënë cullak aty*“, kurse unë i thashë Suzanës të m'i jepte mua paratë. Pa hezitim ajo m'i dha. I numërova dhe i vendosa në arkë në prezencën e tyre. Ishin gjithsej 4.880 marka. Paratë e fshehura u legalizuan, por pyetja se kush mund t'i ketë fshehur në dhomën ku kishte qasje vetëm Ibrahim Kelmendi, nuk u sqarua kurrë! As ai nuk e pa të arsyeshme të sqaronte më shumë prejardhjen e këtyre parave në prani të shokëve, por as ne nuk e kërkuam më!

Më thanë se Xhafer Durmishi do të udhëtonte për Turqi, për të vazhduar përpjekjet për bashkimin e Lëvizjes Nacional Çlirimtare të Kosovës dhe Viseve të tjera Shqiptare në Jugosllavi (LNÇKVSHJ) me Partinë Komuniste Marksiste Leniniste Shqiptare në Jugosllavi (PKMLSHJ). Mua më kërkuan të holla për udhëtim. Me kërkesën e tij, ia dhashë 1.000 marka. Më 17 shkurt '82, Suzana më njoftoi se në saje të punës dhe angazhimit të Xhaferit, kishte ndodhur bashkimi i dy organizatave.

Lëvizja Nacionalçlirimtare e Kosovës dhe Viseve të tjera Shqiptare në Jugosllavi (LNÇKVSHJ), që ishte shkapërderdhur pas goditjes së 14 dhjetorit të vitit 1979, për herë të parë ishte riorganizuar në Untergruppenbach të Gjermanisë, nën përkujdesjen e Jusuf Gërvallës (Sokolit) dhe në praninë e dy anëtarëve të emëruar nga Jusuf Gërvalla. Anëtari i parë ishte emëruar Bardhosh Gërvalla (Besniku), kurse anëtari i dytë ishte emëruar Nuhi Sylejmani (Luani). Pas vrasjes së Jusuf dhe Bardhosh Gërvallës, udhëheqjen e organizatës, në mënyrë misterioze, e mori Xhafer Durmishi. Ky emërim apo vetëmërim kishte ndodhur pa dijen dhe pëlqimin tim, kur dihet se Sabri Novosella (Mërgimi), emigrant në Turqi, asnjëherë nuk e kishte marrë mundimin për riorganizimin e LNÇKVSHJ-së, por e kishte krijuar (apo ishte kyçur) në një organizatë krejt tjetër, të quajtur „Komiteti Hasan Prishtina“. Prandaj, emërimet e tilla, pa ndonjë marrëveshje paraprake me anëtarët e mbijetuar të kësaj Lëvizjeje, do ta degradonin LNÇKVSHJ-në, duke e shtyrë drejt dobësimit apo shuarjes totale.

Për mënyrën sesi ishte arritur bashkimi, po japim më poshtë një pjesë nga kujtimet dhe arkivi personal i Osman Osmanit:

Dëshmi e bashkimit në LRSSHJ

Ftesat e para, (vjeshtë '81) për bashkimin e organizatave, nga ana e PKMLSHJ-së u përpiluan dhe u nënshkruan nga Abdullah Prapashtica, Osman Osmani dhe Faton Topalli, pastaj, përmes Sabri Novosellës (i cili gjendej në Adapazar të Turqisë) ju dërguan Jusuf Gërvallës (LNÇKVSHJ) dhe Kadri Zekës (OMLK). Bisedimet e mëhershme që u mbajtën gjithashtu në Turqi në mes të Kadri Zekës, Bardhosh Gërvallës dhe Sabri Novosellës për bashkimin e OMLK dhe LNÇKVSHJ, siç dihet nuk patën ndonjë rezultat konkret. Mirëpo, në bazë të Bisedimeve që pasuan një muaj pas atentatit kundër vëllezërve Gërvalla dhe Kadri Zekës, bashkimi u arrit me 17 Shkurt 1982 në Ankara, ku ishte vendqëndrimin i përkohshëm i anëtarëve të Komisionit për bashkim të PKMLSHJ-së.

Me propozimin e Osman Osmanit bashkimi u emërtua Lëvizja për Republikën Socialiste Shqiptare në Jugosllavi. Më 15 maj 1982, LRSSHJ-së përfundimisht ju

bashkëngjit OMLK-ja. Më vonë LRSSHJ ju ndryshua emri në LPRK/LPK.

D O K U M E N T

Nga mbledhja e përbashkët në nivel të përfaqësuesve të KQ të LNÇKVSHJ dhe KQ të PKMLSHJ.

Në kryeqytetin e Turqisë, në Ankara, më 17 shkurt 1982 rreth orën 21.00 filluan bisedimet për bashkimin e organizatave simotra, LNÇKVSHJ dhe PKMLSHJ.

Organizatën e LNÇKVSHJ e përfaqësonin Sabri Novosella (Mërgimi) dhe Xhafer Durmishi (Shpendi).

Organizatën e PKMLSHJ e përfaqësonin Abdullah Prapashtica (Kushtrimi) dhe Osman Osmani (Halimi). Në këtë mbledhje merr pjesë edhe drejtuesi i Organizatës së Rinisë dhe njëherësh anëtar i KQ të PKMLSHJ Faton Topalli (Qemali) si përfaqësues i këtyre bisedimeve.

Në vrazhdën e këtyre bisedimeve delikate, përfaqësuesi i PKMLSHJ-së Osman Osmani (Halimi), doli me propozimin kompromis që dy organizatat të bashkohen në "LËVIZJEN PËR REPUBLIKËN SOCIALISTE SHQIPTARE NË JUGOSLLAVI" (LRSSHJ);

– LRSSHJ të ketë një platformë, program e statut të vetëm, një Komitet si organ qendror, revistë apo gazetë.

– LRSSHJ të formoj organizatat e veta të brendshme; (ashtu siç i kanë Republikat tjera në Jugosllavi).

Përfaqësuesi i LNÇKVSHJ Xhafer Durmishi (Shpendi,) u pajtua me këtë propozim.

Pas tij fjalën e morri përfaqësuesi i PKMLSHJ Abdullah Prapashtica (Kushtrimi) i cili deklaroi:

– Pajtohem me propozimin e dhënë për bashkimin e organizatave tona dhe për mënyrën e organizimit të cilën e parasheh ky propozim. Gjithashtu jam i mendimit që organizata në fjalë (LRSSHJ) të ekzistoj deri te arritja e kërkesës së klasës punëtore dhe popullit shqiptar në Jugosllavi, për konstituimin e Republikës Socialiste Shqiptare në Jugosllavi.

Dhe së fundi, përfaqësuesi i LNÇKVSHJ Sabri Novosella (Mërgimi) deklaroi;

– Duke pasur parasysh që propozimi i bërë nga Osman Osmani (Halimi) i përkrahur edhe nga Xhafer Durmishi (Shpendi) dhe Abdullah Prapashtica (Kushtrimi), kam bindjen se emërtimi i plotëson kërkesat e forcave patriotike revolucionare të popullit shqiptar që jeton në Jugosllavi; pajtohem plotësisht me këtë propozim dhe shtoj; që të dy komitetet e organizatave të mëparshme të përbëjnë Komitetin e LRSSHJ-së. Ai më tej propozoi:

– Të formohet një komision nga anëtarët e këtij Komiteti për përpilimin e programit dhe statutit të LRSSHJ-së.

– Organi i LRSSHJ-së të mbetet "Zëri i Kosovës" dhe puna të vazhdoj me tekniken e përsosur të Jusuf Gërvallës.

V E N D I M

1. Organizata e formuar nga dy organizatat e mëparshme LNÇKVSHJ dhe PKMLSHJ të quhet Lëvizja për Republikën Socialiste Shqiptare në Jugosllavi (LRSSHJ).

2. Organizatat e brendshme do të organizohen sipas shembullit të republikave tjera të

Federatës Jugosllave.

3. Të formohet komisioni nga anëtarët e Komitetit Drejtues për përpilimin e tezave të programit dhe statutit të LRSSHJ.

4. Në Komitetin Drejtues të hyjnë nga tre anëtarë të dy Komiteteve Qendrore të mëparshme, ndërsa dy KQ në përbërje të plotë, të hyjnë në Kuvendin e LRSSHJ.

5. Organi i LRSSHJ të jetë "Zëri i Kosovës" kurse organi i Rinisë të quhet "Republika".

6. Procesi i bashkimit konsiderohet i përfunduar kur në LRSSHJ të bashkohet edhe OMLK!

Ankara, më 17 shkurt 1982

Qemajli (Faton Topalli)

Shpendi (Xhafer Durmishi)

Halimi (Osman Osmani)

Mërgimi (Sabri Novosella)

Kushtrimi (Abdullah Prapashtica)

Menjëherë pas këtij bashkimi, nga Turqia për në Gjermani udhëtuan Xhafer Durmishi dhe Osman Osmani. U vendosën në familjen Gërvalla në Untergruppenbach të rrethit të Heilbronn-it. Vazhduam punën aty ku e kishte ndërprerë Jusufi, duke i përfunduar artikujt e përgatitur prej tij. Ky numër doli si organ i LNÇKVSHJ-së. Redaksia e re, e përbërë nga Xhaferi Durmishi dhe Osman Osmani, mori vendim që "Zëri i Kosovës" të vazhdonte të dilte si organ i LRSSHJ-së. Materialet u daktilografuan me makinën e Jusuf Gërvallës. (Ishte njëra ndër makinat kompjuteristike të shkrimit, më moderne të kohës, e blerë kohë më parë nga celula "Vullneti" e Nuhi Sylejmanit dhe me kërkesën e Jusuf Gërvallës).

Këto ndryshime në pamjen dhe përmbajtjen e "Zërin Kosovës" si Organ i LRSSHJ-së, shkaktuan reagime tek individë të caktuar dhe nga disa shokë të rrethit të Shtutgard-it, kryesisht kundër Osman Osmanit.

Nxjerrja e këtyre dy numrave, të shkruar dhe daktilografuar nga kjo redaksi, u ndihmua teknikisht (faqosja dhe përgatitja për shtyp) nga "marksist-leninistët gjerman" të rrethit të Stuttgart- it. Nxjerrjen e numrave të parë deri në verë të vitit 1982 financiarisht me sa dihet e mundësuan përpos familjeve Gërvalla edhe Nuhi Sylemani me celulën e tij të rrethit Böblingen-Sindelfingen. Ndërsa me rastin e largimit të familjeve Gërvalla nga Untergruppenbach-u, bazën me gjithë mbështetjen infrastrukturore për punën e redaksisë deri në verë të vitit 1982 na e mundësoi Hasan Veselaj me shokët e rrethit të Ludwigsburg-ut dhe ata të Ulm-it.

Më 14 maj 1982, në Biel Bienne, në banesën dhe prezencën e Hasan Malës, takohen; Xhafer Shatri si përfaqësues i OMLK-së, bashkë me Osman Osmanin dhe Xhafer Durmishin si përfaqësues të LRSSHJ-së. Në bisedat formale të para ditës së 15 majit të

vitit 1982, OMLK u bashkua pa kushte në LRSSHJ.

Këtij takimi i paraprinë dy përpjekje për ta takuar Xhafer Shatrin, i cili pas ikjes nga burgu ishte vendosur si refugjat në Itali. Përpjekjen e parë e kishte bërë Xhafer Durmishi dhe atë, pa dijeninë dhe prapa shpinës së Osman Osmanit, gjë që dështoi pa arritur kalimin e kufirit. Ndërsa përpjekjen e dytë e bëri Osman Osmani së bashku me dibranin, Hysen Spahija. Nuk arritën ta takonin në kampin e refugjatëve në Itali, sepse ndërkohë, ai kishte kaluar në Zvicër.

Ndërkohë, një letër ngushëlluese nga Turqia i kishte arritur Suzanës. Pasi e lexoi, më tha se ia kishte dërguar Mërgimi, dhe me indinjatë e hodhi në shportën e bërllokut. Ndoshta veprovë keq, por letrën që ishte dërguar për familjen Gërvalla, e nxora nga shporta dhe e futa në sirtarin tim. Mendova se kjo letër, ndoshta dikur, kur të jenë më të qetë, do t'i duhet familjes Gërvalla! Arsyen se pse e kishte hedhur Suzana letrën në shportë e gjeta pasi e lexova letrën. Gjatë gjithë letrës, shoku Mërgim, as një herë të vetme nuk e kishte parë të arsyeshme ta përmend, të paktën formalisht, emrin e Kadri Zekës, shokut të luftës dhe të idealit të Jusuf dhe Bardhosh Gërvallës, i cili bashkë me ta, natën e 17 janarit të vitit 1982, ra dëshmor në altarin e lirisë.

Sabri Novosella, alias Mërgimi, shkruante:

19-2-1982

Familje të nderuara të herojve Jusuf e Bardh Gërvalla

Lajmi për vdekjen heroike të burrave, kunetëve prindve të juajë, na tronditi dhe zemrat na i përvëloi. Nuk keni mbetë vetëm Ju pa ma të dashurit e Juajë, porë ka mbetë mbarë populli shqiptar që vuanë nën jugosllavi, pa udheqsit dhe ideologët e vetë.

Jusufi e Bardhoshi vdiqën për të jetuar gjithmon në zemratë e popullit të vetë që aq shumë e dashtën dhe për të u flijuan, por vepra e tyre do të jetë Kandil i pa shuarë që do të ia ndriqojë rrugën drejtë ditës së Lirisë dhe populli do ta ruajë kujtimin e Tyre ashtu si e ruanë për të gjithë Heronjtë e vet.

Motrat e dashura, shtrëngoni në gji fëmijtë e Juaj. Ritni me dashuri për Prindët e tyre të të mdhejë. Duke i dashuruar Prindet e vetë të ndjerë do të e dashurojn Atdheun e tyre të gjallë që s'ka për të vdekur kurë, të cilin prindet e tyre e deshtën më tepër se qdo gja, më teper së Nënë e vetë e cila i rriti në vuajtje e në mundime, jetima të pa Babë, por me dashurin për Atdheun e qmuarë për të cilin e dha jetën dhe baba i tyre.

Të jeni të bindura, më të knaqur do të ishim që nga plumbat e okupatorit të bishim ne, e Ata të jetonin pasi kta ishin më të vlefshëm për Kosovën tonë të shumë vuajtur se sa që jemi ne. Por okupatori gjithnji e zgjedhë më të vlefshmin, më të rezikshmin për te, i cili është njikosisht, më i dobishmi për popullin e vetë.

Në pikëllimin e Juaj merë pjesë i tërë Kombi Shqiptar. Këtë pikëllim të gjithë së bashku e kemi, por edhe mburjen për Ta të gjithë së bashku e kemi.

Kta dy Herojë ma nuk ju takojnë vetëm Juve dhe familjes Gërvalla. Na takojnë të gjithë

Metra te doctura, subterfugum me qui flectit
a quae. Rikni me doctore per Prindel e Lyre te
te maltoje. Deike i docturae Prindel, velle te majo
de te i docturae Prindel e Lyre te spalle, ge i ha
per te docturae Prindel e Lyre te culum prindel e Lyre, e doctura
me doctura te doctura me doctura te doctura e velle i velle i

Vilhostrin, Jevolla dotti piazetruhen astlu se e
piazetruhen Vilhostrin Frachere. Vilhostrin Bionessi e li
quelli Horaghe sfere. Mbrunum ze patti mbrun li bene
kri. La. Krihostrin e Kri. grandet. Piazetruhen. Hingimil

Mërgimi

Më 26 shkurt 1982, ishte thirrur një takim pune në Ludvigsburg. Për shkaqe sigurie takimi u mbajt në një konvikt. Në takim morën pjesë: Xhafer Durmishi (Shpendi), Suzana Gërvalla (Drita), Fahredin Tafallari (Agimi), Hafiz Gagica (Halili), Haxhi Berisha (Guximi), Naim Haradinaj (Arsimi) dhe unë që nuk kisha pseudonim. Ndërsa,

si vëzhgues asistoi Osman Osmani (Nexhati) anëtar i PKMLSHJ-së. Gjatë përpilimit të rendit të punës, Xhafer Durmishi propozoi formimin e një komiteti që do të quhej „Komiteti Vëllëzërit Gërvalla“ (KVG). U diskutua për ndarjen e punëve dhe detyrave që do të dilnin nga ky Komitet. Pati propozime, kërkesa e ankesa që duhej shqyrtuar pastaj. Duke pasur parasysh dekonspirimet e mëparshme nga të njëjtit shokë tekanjozë, inatçi e fjalamanë, e pashë të arsyeshme që t’ua tërheqë vërejtjen për ruajtjen e sekretit. Disa prej tyre më shikuan me nënqeshje cinike.

Se sa gjatë do të funksiononte ky komitet, do ta tregojnë zhvillimet e mëpastajme.

Menjëherë pas formimit të komitetit, Xhafer Durmishi udhëtoi për në Vjenë, për ta përcjellë dëshirën e Suzanës në ambasadën shqiptare. Siç u informuam, ambasada shqiptare në Vjenë e kishte marrë kërkesën e Suzanës shumë seriozisht. Ajo kishte marrë përsipër rregullimin e çdo dokumenti dhe të gjitha procedurave të kalimit të familjes Gërvalla në Shqipëri.

Mars 1982

Derisa të arrinte ndonjë lajm nga ambasada shqiptare apo nga Tirana zyrtare për udhëtimin e Suzanës dhe fëmijëve të saj në Tiranë, ne u angazhuam për grumbullimin e ndihmave financiare për ndërtimin e varrezave të tre dëshmorëve. Një ditë, pasi kishim vendosur lule të freskëta në varrezat e dëshmorëve, bashkë me Suzanën shkuam në një organizatë që merrej me ndërtimin e lapidarëve. E shtruam kërkesën për ndërtimin e tre lapidarëve dhe kërkuam që mermeri të jetë me ngjyrë të kuqe. Ata nuk kishin gurë të tillë, por na ofruan një tjetër propozim, që lapidarët të ndërtoheshin nga mermeri i bardhë, për të cilët do të paguanim shumë prej 6.000 markash. Duke pasur parasysh gjendjen e dobët financiare dhe qëndrimin e përkohshëm të trupave të dëshmorëve në dhe të huaj, isha i mendimit se oferta e tyre do të ishte mirë të pranohej. Suzana e refuzoi kategorikisht. Ajo gjithsesi dëshironte që mermeri të jetë i kuq. Shkuam në Pllohingen për të kërkuar mermer të kuq. As aty nuk gjetëm, bile na thanë se vetëm në Suedi gjendet një mermer i tillë. Suzana kërkoi të porositet mermeri në Suedi, por unë nuk u pajtova, sepse kisha parasysh gjendjen e rëndë financiare. Pas pak ditësh mora vesh se Suzana kishte bërë pazare për ndërtimin e lapidarëve, duke më anashkaluar mua. Megjithatë, lapidarët u ndërtuan me mermer të bardhë!

Më 17 mars 1982, më ftuan përsëri në polici. Duhej të paraqitesha në Boblingen. Shkova në kohën e caktuar, gjithmonë duke menduar për bisedat e gjata informative që kisha pasur herë pas here pas atentatit. Në një zyrë të thjeshtë më priti një hetues. E filloi bisedën, duke më thënë: „E dimë rolin dhe autoritetin tuaj në rrethin shoqëror, e veçmas në familjen e dëmtuar Gërvalla. Prandaj, të kemi ftuar ty për t'ua tërhequr vërejtjen se njëri nga shokët tuaj ka sjellje arrogante, sjellje rrugaçësh dhe të dënueshme, që e prishin rendin dhe qetësinë publike. Të kemi ftuar që me autoritetin tuaj të ndikoni në të se përndryshe ne do të marrim masa ligjore“.

E pyeta se për cilin e kishte fjalën. „Remzi Ademajt“, -më tha! Ai, me veturën e tij, e ka sulmuar një vajzë gjermane dhe e ka frikësuar, duke i dërguar mesazhe të pahijshme intimiteti. Kurrësi nuk u binda të ketë qenë Remziu, andaj jo vetëm që e kundërshtova i vendosur, por kërkoja që këtë çështje ta hetojnë deri në fund dhe ta marrin në bisedë informative edhe vetë Remziun. Më vonë, kur bisedova me Remziun, më tha se veturën e tij e kishte pasur Hafiz Gatica. Pas një kohe relativisht të shkurtër, policia më njoftuan se rasti i Remzi Ademajt ishte zgjidhur përmes procedurës së rregullt. Veprën e kishte kryer Hafiz Gatica, me veturën e Remzi Ademajt, i cili në kohën kur kishte ndodhur incidenti kishte qenë në vendin e tij të punës.

Nga ambasada shqiptare në Vjenë kishte arritur lajmi se kërkesa e Suzanës ishte

pranuar. Derisa po i bënte përgatitjet e fundit, Suzana po e qante hallin e Tushës, sepse ajo nuk udhëtonte dot për shkak të shtatzënisë. Suzana kërkoi nga unë që të vazhdoja qëndrimin në banesën e tyre deri sa të ishte e nevojshme dhe të përkujdesesha për Tushën. U pajtova me kërkesën e Suzanës. Për përkujdesjet e natyrës private nuk kishte ndonjë problem, por për ato të natyrës administrative më nevojitej autorizimi i saj, gjë që Suzana më premtoi se do ta realizonte së shpejti, dhe vërtetë e solli autorizimin në gjuhën gjermane, të nënshkruar prej saj, që mbante datën 18 mars 1982. Asnjëherë nuk më hyri në punë. Zyrtarët gjermanë, në prani të Osman Osmanit, më thanë se dokumenti ishte i pavlefshëm, sepse ishte i pavulosur dhe kërkesa ishte bërë në emër të Suzanës e jo në emër të Tushës, për të cilën duhej kujdesur. Duke e parë se përkujdesja për Tushën më shumë ishte e natyrës femërore, thashë se me këto punë më mirë do të ishte të merrej një grua, por për ta gjetur një të tillë që do të mund të qëndronte pak më gjatë në familjen Gërvalla, ishte vështirë. Ata që pretendonin se ishin shokët më të ngushtë të Jusufit heshtën kokulur, ani se familjet e tyre i kishin me vete. Duke mos gjetur zgjidhje tjetër, thashë se me këtë punë duhet të merret gruaja ime, por ajo nuk ishte në Gjermani. Suzana u pajtua me këtë. Unë kontaktova me vëllanë tim, Sylejmanin, dhe i thashë se duhej të vinte sa më parë në Gjermani, bashkë me Remzijen, gruan time.

Më 24 mars, ata arritën nga Kumanova në aeroportin e Frankfurtit. Deri në banesën e familjes Gërvalla i solli Shaban Bobaj, të cilit për shpenzimet e rrugës ia pagova 150 marka.

Vizitat e mërgimtarëve në familjen Gërvalla ishin rralluar. Herë pas here vinte ndonjë vizitor. Kësaj radhe ma nxiti kureshtjen vizita e një burri të panjohur. Dukej të ishte i njohur i familjes Gërvalla. Pas bisedave të rastit dhe ngushëllimeve, nxori nga xhepi një shumë parash dhe ia zgjati Suzanës, duke e pyetur se kujt i dedikohen këto ndihma. Suzana i tha se këto ndihma përdoren për familjen Gërvalla dhe familjen e Kadri Zekës. Ai reagoi ashpër kur u përmend emri i Kadri Zekës dhe e tërhoqi dorën. Nuk ia dha paratë Suzanës, por i futi në xhep, duke thënë se për familjen e Kadri Zekës nuk jep para! Pas pak ai ia dhuroi Suzanës një pako (më duket se ishte ngjyrë flokësh) dhe më pas edhe paratë, por fshehurazi nga unë. Pas ikjes së tij, e pyeta Suzanën se kush ishte ky njeri? „Ky, a?... Është Misin Mavraj, shok, patriot dhe i besueshëm i Jusufit... të kujtohet kur shokët e Jusufit, Islam Rafuna dhe Shaban Klaiqi, e patën marrë përsipër dërgimin e „Zërit të Kosovës“ në Kosovë, ky ka qenë njëri nga organizatorët dhe nga banesa e tij janë nisë për atje!“

Për një çast përbrenda ndjeva tronditje! M'u kujtuan shokët që morën një detyrë shumë të rrezikshme dhe porsa e kaluan kufirin slloven ranë në duart e policisë jugosllave... shumë bukur i paska pas përcjellë shokët Misin Mavraj, thash vetëmevete!

Ditën e premte, të 26 marsit '82, menjëherë pas orarit të punës, u hodha andej nga banesa ime, sa për të parë nëse kishte arritur ndonjë letër. Derisa po i dëgjoja lajmet e Radio Tiranës në gjuhen serbe, ra dera. Ishte Ismet Klaiqi. Pasi u përshëndetëm, zuri vend dhe me keqardhje ma dorëzoi një letër që kishte arritur gjatë mungesës sime. Më

fal, më tha, se e kam hapur letrën pa dijen dhe lejen tënde. Hiq nuk më erdhi mirë që e kishte hapur dhe e kishte lexuar, megjithatë atij nuk i thashë gjë. Letra vinte nga Agron Sela. Agroni, pos tjerash, më uronte për krijimin e Komitetit „Vëllezërit Gërvalla“, duke i përshkruar në hollësi të gjitha të dhënat sekrete të Komitetit. Menjëherë u nisa për Untergruppenbach. U takova me shokët e Komitetit dhe ua dorëzova letrën, duke i pyetur se kush nga ta i kishte dekonspiruar vendimet e Komitetit. Si arsyetim e hodhën dyshimin te Hysen Spahiu, se me demok ai paska pasur biseda telefonike me Agron Selën. Tani situata u komplikua edhe më keq, kur dihej se Hyseni nuk ishte anëtar i Komitetit, prandaj vetvetiu lindte pyetja tjetër: kush i tregoi Hysenit për krijimin e Komitetit dhe anëtarët e tij? Ndodhi si edhe herëve tjera! Shokët e mi të Komitetit, të zgjedhur dhe vetëzgjedhur, me dy e tri pseudonime, të vetë-konspiruar dhe të vetë-dekonspiruar, filluan të tallen në mënyrën më të ulët e cinike me vërejtjet e mia! Nuk i trazova më tutje „luftëtarët e lirisë!“ Lum populli shqiptar për „këta prijës të devotshëm“ mendova dhe u tërhoqa nga kërkesa ime.

Koha për udhëtim po afrohej. Gjatë këtyre ditëve Suzana u mor me përgatitjet e valixheve. Problemin e udhëtimit e zgjidhi Nami Ramadani, me furgonin e tij të madh. Në orën e caktuar, të 28 marsit të vitit 1982, Namiu e ndali furgonin e tij para banesës së Gërvallajve. I vendosem të 16 valixhet njëren pas tjetrës. Për ta shoqëruar Suzanën dhe fëmijët e saj deri në ambasadën e Shqipërisë në Vjenë, shkuam unë dhe Fahredin Tafallari. Pas përshëndetjeve, të qarave dhe lotëve, u nisëm. Gjatë rrugës bëmë një pushim të shkurtër. Kur arritëm para ndërtesës së ambasadës shqiptare, na dolën para disa nga pjesëtarët e stafit. Pasi u përshëndetëm me Suzanën, ata e morën në dorëzim. Tani çdo gjë ishte e qartë. Suzana Gërvalla me fëmijët e saj po shkonte në Shqipëri.

Pasi u ktheva në banesën e Gërvallajve, vëllai im, Sylejmani, më tha se donte të kthehej në Kosovë. Nuk e pengova. Më erdhi keq që nuk kisha pasur shumë kohë t'i kushtoja atij, por situata ishte e tillë. Megjithatë, vendosëm të shëtisnim pak së bashku në fshat. Ishte hera e parë që para meje po i shpaloste mëdyshjet dhe vërejtjet që i kishte përjetuar gjatë qëndrimit të tij në familjen Gërvalla. Në fillim më pyeti për të vranët, duke bërë krahasim se mos edhe ata kishin qenë sikur pasuesit e tyre që vazhdonin të qëndronin në familjen Gërvalla, të cilët pa hezitim i quajti llafazanë, të pasinqertë e dembelë. Shfaqti dëshirën të njihej më gjerësisht me programet tona, çfarë parashikonim ne për të ardhmen e atdheut tonë të nëpërkëmbur. Në pika të shkurtra u përpoqa t'i sqaroja se shokët tanë nuk ishin sipas cilësimit të tij, se ata ishin shumë të mirë, ndërsa vetëmevete thashë se boll mirë po e din, por s'ka të tjerë. Të mirët na i vranë!... I thashë pastaj se ata ishin punëtorë e të zgjuar, trima dhe të besës. E sa për parashikimet, i thashë se ne mendojmë se duhet pritur ndoshta edhe disa vjet që Jugosllavia të bie. Nëse shkon ashtu si po mendojmë ne, shteti jugosllav do të shkatërrohet brenda njëzetë-tridhjetë vjetësh! M'u duk se nuk ia mori mendja, sepse paksa skeptik më pyeti: *“Me këta shokë a?”*

Më dha të drejtë, por jo atë ditë... pas njëzet vjetësh, atëherë kur e vizitova për herë të parë Kosovën e çliruar... por, edhe unë i dhashë të drejtë atij në cilësimin e disa shokëve të asaj kohe!

Më 31 mars e shoqërova Sylejmanin deri në aeroportin e Frankfurtit.

Prill 1982

Fillimin e prillit e nisëm mbarë. Me përpjekjet tona arritëm ta organizojmë demonstratën e parë të mirëfilltë pas rënies së shokëve tanë udhëheqës natën e 17 janarit. Demonstrata do të mbahej në Bon, më 3 prill 1982. Njoftimi ishte shkruar në formë trakti dhe ishte botuar edhe te „Zëri i Kosovës“ dhe „Liria“. Derisa po e shpërndanim njoftimin për demonstratë, shumë mërgimtarë pyetën me skepticizëm se a do të jenë demonstratat edhe tani e tutje sikur ato të vitit të shkuar, të cilat i kishin udhëhequr Kadriu, Jusufi e Bardhoshi. Ne ishim të sigurt se çdo gjë do të rridhte ashtu si më parë... Madje, edhe më mirë, pasi kishim fituar përvojë të mirë nga demonstratat e mëparshme.

Ishte 3 prilli i vitit 1982. Mërgimtarët kishin filluan të tubohen në vendin e caktuar. Ne që kujdeseshim për mbajtjen e rendit, ishim në kontakt të vazhdueshëm me udhëheqësit tanë. Në një moment e pyeta Xhafer Durmishin për mënyrën e demonstrimit. E pyeta nëse do të ishin si ato të mëparshmet, apo ndryshe. „Sikur ato të mëparshmet“, – më tha disi i hutuar. Në demonstratat e mëparshme ishte praktikuar që gjatë pushimeve të shkurtra, mes dhe gjatë leximeve të referateve, të brohoriteshin parullat, si: „Kosova Republikë!“, „Republikë Kushtetutë!“ etj., prandaj edhe në këtë demonstratë, kur ma mori mendja se duhej thirrur, përmes megafonit thirra tri herë: „Kosova Republikë!“, dhe dy herë „Lavdi Marksizëm-Leninizmit“, por për të tretën herë nuk thirra dot, sepse Xhafer Durmishi, me pseudonimet Skënder e Shpend, u afrua pranë dhe më qortoi me zë të lartë, duke më thënë: „Çka po bërtet ashtu, a? Le, boll e mos bërtit mâ!...“ U ndjeva shumë i fyer! Gjaku më vloi ethshëm nga zemërimi, por e mbajta vetën! Nuk fola asnjë fjalë, por e ula kokën sikur të kisha bërë ndonjë faj të pafalshëm! Pas disa ditësh, kur i kërkova llogari për atë sjellje në demonstratë, pa pritur fare i doli në mbrojtje Ahmet Sadiku, duke i cilësuar parullat e brohoritura nga unë si bajate, të dala boje... se gjermanët nuk e duan marksizëm leninizmin etj.

Kishim vendosur të organizonim demonstratë tjetër në Vjenë. Deri sa ishim në vllugun e përgatitjeve, u takova me Fahredin Tafallarin. Gjatë bisedës, ai më njoftoi për një vizitë të çuditshme të Ibrahim Kelmendit në shtëpinë e tij. Gjatë bisedës, Ibrahim i kishte lutur Fahredinin që mos ta shpallin tradhtar, sepse po ndjente vuajtje shpirtërore! Po atë ditë, Ibrahim i kishte thënë Fahredinit se „Nuhi Sylejmani nuk është aspak burrë i mirë, prandaj duhet të qëndroni larg tij!“³⁴ Këtë ia kishte thënë edhe Mejdi Rexhës, i cili sapo ishte kthyer nga Kosova.

Të nesërmen, derisa ishim duke biseduar rreth organizimit të demonstratës në Vjenë, u paraqit nevoja e lejes së demonstrimit nga ana e autoriteteve austriake. Ishte demonstrata

34 Dëshmi e Fahredin Tafallarit, dhënë autorit më 10 prill 1982.

e parë që po e organizonim në Austri. Për te kërkuar lejen u ngarkuan Hafiz Gagica dhe Haxhi Berisha, të cilët morën 3.000 marka për shpenzimet e rrugës, për hotel dhe për shpenzimet eventuale për demonstratë. Propozova që pas përfundimit të demonstratës t'ia bënim një vizitë muzeut të Vjenës, ku ruhen armët e heroit tonë kombëtar, Gjergj Kastriotit-Skënderbeut. Pastaj, propozova që në thirrjen për demonstratë të vendosej stema e Republikës së Kosovës. Propozimet u pranuan njëzëri.

Më 14 prill u takova me Mejdi Rexhën. Erdhi në banesën time bashkë me Selim Kocen. Selimi ndjehej i indinjuar se unë po i mbaja sekret emrat e shokëve me të cilët ishim të organizuar. Pas pak, Mejdi Rexha tha se kishte qenë në vizitë te nëna e Hysen Gegës, e cila i kishte thënë se kishte marrë vesh për ndihmat e mbledhura për Hysenin, por se ato ndihma ende nuk i kishin marrë... U egërsua kur i kërkonte llogari se për ç'arsye nuk ia kishte dërguar ndihmat e dedikuara familjes së Hysen Gegës. Në vend të arsyes, më sulmoi fizikisht, i pasuar nga fjalë të rënda, duke e përkrahur kërkesën e Selimit për t'i treguar emrat e bashkëpunëtorëve të mi! U ndamë tepër të zemëruar.

Pas dy ditësh, Xhafer Durmishi kërkoi nga unë që ta shoqëroja në një vizitë në Dyseldorf, në klubin „Emin Duraku“. Nuk më pëlqeu propozimi i tij, sepse ai rajon ishte nën ndikimin e Ibrahim Kelmendit. Kundërshtimin tim të butë e arsyetova duke i thënë atij se nuk kishim para. Jo, jo!..., më tha Xhaferi, sa për para mos ke gjale, se së shpejti do të na vijnë paratë dhe do t'ua kthejmë! As nuk më tha se nga kush do të vijnë paratë dhe kur do të na i kthejnë. Megjithatë, i mora dyqind marka dhe u nisa me të. Na pritën mirë udhëheqësit e klubit. Xhaferi shpalosi thirrjet për demonstratën në Vjenë dhe pastaj i shpërndau disa thirrje. Edhe në këto thirrje ishte përsëritur një gabim i mëhershëm, për të cilin ua kisha tërhequr vërejtjen: në stemën e flamurit proletar, çekani ishte vizatuar në anën e kundërt. Edhe kësaj radhe vërejtjet e mia i morën për të keq. Shpenzimet e qëndrimit në klub na kushtuan 320,66 marka.

Pas tri ditësh, bashkë me Xhafer Durmishin shkuam te Mejdi Rexha për vizitë. Pas pak aty erdhi Ibrahim Kelmendi. Biseda u përqendrua më tepër për demonstratën që do të mbahej në Vjenë. Ndjehesha i shqetësuar për lejen e demonstrimit që ende nuk ishte lëshuar. Më thanë se shqetësimet e mia ishin të paarsyeshme, pasi që ata ishin të sigurt se Haxhi Berisha dhe Hafiz Gagica, ashtu sikur edhe detyrat e tjera, edhe këtë do ta kryenin me sukses. Si nëpër mjegull u përmend se në Vjenë, bashkë me të ngarkuarit me punë për nxjerrjen e lejes për demonstrim, kishte shkuar edhe Fahredin Tafallari³⁵. Edhe pse i befasuar, nuk reagoja fare. Ndërkohë, Ibrahim Kelmendi shkoi. Mejdiu e përcolli përjashta. Në shtratin e tij, pranë jastëkut, pamë një letër. I kishte ardhur nga „Komiteti Qendror Hasan Prishtina“. Aty për aty vendosëm të mos reagonim, por të prisnim derisa ta dorëzonte vetë. Mejdiu letrën e dorëzoi pas njëmbëdhjetë ditësh, më 30 prill 1982. Për këtë vonesë ai nuk tha kurrë asnjë fjalë, por as ne kurrë nuk i mësuam arsyet e kësaj vonese.

Një ditë në familjen Gërvalla erdhën dy zonja nga Kryqi i Kuq gjerman. Ato thanë se dëshironin ta ndihmonin këtë familje me gjëra të nevojshme. Se cilat ishin gjërat e nevojshme për këtë familje, Xhafer Durmishi i shkroi në një letër.

35 Fahredin Tafallari: „Terror, dhembje, qëndresë“, faqe 60.

Pas disa ditësh, ashtu siç patën premtuar, zonjat nga Kryqi i Kuq i sollën gjërat që i kishte shkruar Xhaferi, mes të cilave edhe mobile.

Dy ditë para demonstratës, u mblodhëm në Ludvigsburg, për t'i ndarë detyrat sikur para secilës demonstratë. Haxhi Berisha jo një herë e kishte thënë se leja për demonstrim ishte akt i kryer, por nuk e kuptoja se çfarë e shtynte që çdo propozim tonin ta cilësonte si të gabuar dhe të shprehej i pakënaqur. Përfundoi takimi pa asnjë vendim konkret.

Më 24 prill, në „Süd Bahnhof“ të Vjenës, filluam të grumbulloheshim. Arriti ora njëmbëdhjetë dhe turma prej rreth njëmijë demonstruesish qëndronte në vend. Njerëzit filluan të mërzhiten duke qëndruar në një vend. Organizatorët mungonin! Befas para masës së tubuar u paraqit Ibrahim Kelmendi. Ai tha se leja për demonstrim mungonte, por „pas shumë përpjekjesh arrita një marrëveshje që ne të marshojmë në heshtje deri pranë qendrës së qytetit“. Masa e mërzhitur, por edhe e gëzuar se më në fund do të bënin një marshim, me duartrokitje dhe brohoritje e ngritën lart Ibrahim Kelmendin. Demonstruesit u nisën. Në fillim masa marshonte e heshtur, por dikush nuk e përfilli kërkesën e autoriteteve vendore dhe piskati parullën „Kosova Republikë!“ Brohoritjet dhe thirrja e parullave nuk kishin të ndalur. Kalimtarët dukeshin të çuditur. Duket se ua kishim tërhequr vëmendjen edhe medieve vendore. Disa gazetarë u panë duke fotografuar. Këtu plasi sherri. Gazetarët u konsideruan si agjentë jugosllavë dhe pa një pa dy u sulmuan nga masa e demonstruesve. U thyen edhe disa aparate fotografike. Policia ndërhyri. Disa nga sulmuesit i identifikuan dhe i ndaluan. U ndalua edhe marshimi. Detyrimisht Ibrahim Kelmendi e lexoi referatin. Pastaj, masa mori drejtimin e muzeut, për t'i parë armët e Skënderbeut, por as kjo dëshirë e tyre nuk u realizua, sepse muzeu nuk punonte ditëve të shtuna. Kjo demonstratë ishte njëra ndër më të këqijat që ishin organizuar ndonjëherë. Tek autoritetet vjeneze u krijua një përshtypje jashtëzakonisht e keqe, sepse ua rrahën gazetarët! Ata që e patën për detyrë sigurimin e lejes, Hafiz Gagica dhe Haxhi Berisha, të ndihmuar nga Fahredin Tafallari, le që nuk e kryen detyrën e ngarkuar për të cilën kishin marrë edhe 3.000 marka, para të fituara me djersë e me mund të mërgimtarëve, por në momentet më të vështira të demonstrimit u fshehën birave dhe nuk i dolën masës në ballë, kurse për të hollat që i kishin marrë për leje demonstrimi, asnjëherë nuk e dhanë as më të voglin shpjegim e as llogari!

Një javë pas demonstratës në Vjenë, pra më 30 prill, në Sindelfingen erdhi Xhafer Durmishi, i shoqëruar nga Remzi Ademaj dhe Hafiz Gagica. Na njoftuan se janë përgatitur për ta shënuar festën e Një Majit. Manifestimi do të mbahej në Shtutgart, të shtunën, më 1 maj. Më thanë se çdo gjë ishte gati dhe se nuk duhej të merrej asnjë veprim nga ana jonë. I pyeta rreth përgatitjes së parullave, pankartave dhe flamujve... çdo gjë është në rregull, më thanë! Në praninë tonë, Mejdi Rexha i dorëzoi një letër Xhafer Durmishit.

Gjatë një demonstrate të bashkatdhetarëve në Australi

Maj 1982

Të shtunën, më 1 maj 1982, u tubuam në „Königplatz“ në Shtutgart. Sikurse edhe në demonstratën e Vjenës, as këtu nuk ishte përgatitur asgjë. Nuk kishte asnjë parullë të vetme. Hafiz Gagica mbante në krah një megafon që nuk funksiononte. Marshimi kaloi me brohoritje, fjalime dhe valëvitje flamujsh nga të tjerët, sepse ne ishim duarthatë!

Të nesërmen, më 2 maj 1982, erdhën për vizitë Hafiz Gagica bashkë me Xhafer Durmishin. Më akuzuan si armik dhe shpifës, se gjoja unë kisha gënjyer kur kisha thënë se Mejdi Rexha ia kishte dorëzuar letrën Xhaferit më 30 prill, kurse e „vërteta“ e tyre dhe e Mejdut qëndronte se letra ishte dorëzuar një javë më parë! Kurse ai që e kishte pranuar letrën, Xhafer Durmishi, kur thuhej e vërteta se letrën e kishte marrë më 30 prill, bëhej sikur nuk i kujtohej!

Isha mësuar tanimë me fyerje, fjalë cinike dhe pëshpërime prapa krahëve. Edhe kësaj

Shaqir Salihu me fëmijët e tij, Ilirin dhe Donikën, SHBA- maj 1982

radhe i gëlltita akuzat e shokëve të mi të idealit. Bëja përpjekja ta përmbushja misionin që ma kishte ngarkuar Jusuf Gërvalla para se të vdiste, andaj e pashë të udhës të heshtja, madje as shenja hidhërimi të mos jepja para surratit të tyre dyftytyrësh!

Sikur të mos mjaftonin të gjitha këto, kisha ngelur edhe pa banesë. Ime shoqe kishte ardhur për t'i dalë sadopak në ndihmë Tushës, e cila në ato ditë të rënda që po kalonte kishte nevojë që pranë saj të gjendej një grua që do t'ia kuptonte dhembjet dhe brengat! Kishte pasur edhe shokë të tjerë që gratë e tyre gjatë gjithë kohës i kishin pasur pranë, por për t'ju ardhur në ndihmë të vejave Gërvalla nuk kishin pasur „mundësi“, pasi që ato kishin qenë shumë të „ngarkuara“ me përkujdesje për burrat e tyre patriotë! Këtë duhej ta bënte gjithsesi nusja e Nuhi Sylejmanit, jo vetëm sa për ta përmbushë një amanet, por edhe për arsye se nusja e tij nuk kishte asnjë obligim në familjen e saj... kishte kohë të mjaftueshme dhe ardhja e saj në familjen Gërvalla ishte luks... shëtitje, turizëm dhe çdo gjë e kësaj natyre, por vetëm ndihmë jo! I kërkova ndihmë Fahredin Tafallarit. Përmes telefonit më premtoi se do të angazhohej... nuk do ta linte në harresë preokupimin tim! Pastaj, më tha se si duket aty (e kishte fjalën për mua dhe rrethin tim në Untergruppenbach) të gjitha punët po i përzien Haxhi Berisha! Sikur t'ishte vetëm një Haxhi, thashë me vete!³⁶

Ndryshe nga Suzana, Tusha kishte vendosur të kthehej në Kosovë. Për t'i dalë në ndihmë kishte ardhur nga Kosova babai i saj, Haxhi Tahiri. Ishte e qartë se pas ikjes së Tushës duhej liruuar banesën ku kishte jetuar familja Gërvalla. Të shtunën e 8 majit,

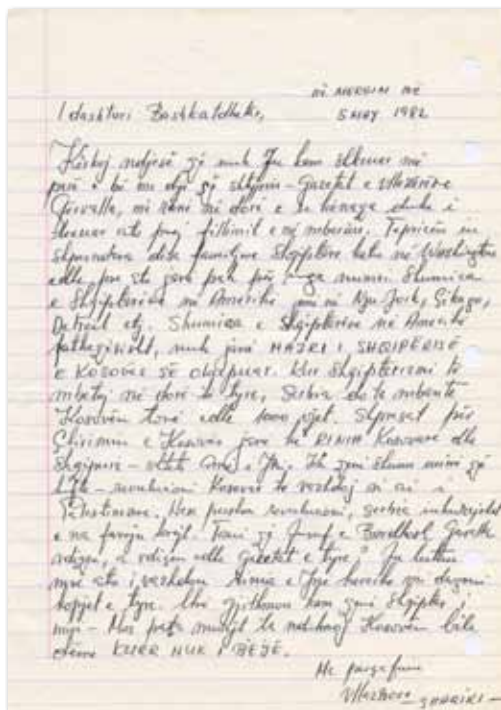
³⁶ Bisedë telefonike e zhvilluar në mes Fahredin Tafallarit dhe Nuhi Sylejmanit, më 6 maj 1982.

në mbrëmje, derisa po bisedonim rreth kësaj çështjeje, në familjen Gërvalla erdhën për vizitë Nami Ramadani, Fahredin Tafallari dhe Sahit Tofaj. E vazhduam bisedën me brengën se pasi të largohej Tusha, gjithsesi duhej liruvar banesa. Aty kishte shumë materiale. Kishte parulla, afishe, flamuj e materiale të tjera propagandistike që duhej larguar. Ishte makineria radhitëse e shtypshkronjës së Jusufit dhe disa gjëra tjera ndoshta edhe të panevojshme. Propozova që punën e parullave të ma linin mua për ruajtje të sigurt. Nuk pranoi Xhafer Durmishi, duke e arsyetuar kundërshtimin e vet me atë se gjoja unë nuk marrkam vesh në këto punë të thella!

Ishin përgatitjet e fundit të Tushës për të udhëtuar në Kosovë. Ne e angazhuam Taip Toskin, që ditën e shtunë, të 15 majit 1982, t'i bartte me veturën e tij. Pasi i kishte përgatitur valixhet, u mor me përgatitjen e tre fëmijëve, Mirjetës, Visarit dhe Bardhoshes së porsalindur. Me mundësitë e mia ia dhurova 500 marka. Pastaj u përshëndeta me ta. Po këtë ditë u zhvendosa edhe unë nga banesa e familjes Gërvalla dhe u vendosa në Nagold, te Fahredin Tafallari. Bartja e gjësendeve, dhe bashkë me to edhe e parullave, u organizuan nga Hafiz Gagica, Hasani nga Podujeva dhe Hysen Spahiu. Pata vërejtje për punën e tyre. Pasi që Hafizi ishte tepër alergjik ndaj kritikave të shokëve, edhe kësaj radhe reagoi ashpër ndaj vërejtjeve të mia dhe ndërkohë e akuzoi Ismet Klaiqin si bashkëpunëtor të UDB-së!

Vonë më njoftoi Fahredini, se Xhafer Durmishi e kishte njoftuar atë, se në bashkëpunim me Hafiz Gagicën kishin arritur një bashkim të mrekullueshëm me OMLK-në!

Rreth mesit të majit mora një letër nga Shaqir Salihu, e cila datonte më 5 maj 1982, ku shkruante:

Në mërgim më 05.05.1982

I dashur Bashkatdhetar,

Kërkoj ndjesë që nuk ju kam shkruar më parë. Ju bëj me dije që shtypin – gazetat e Vëllezërve Gërvalla, më ranë në dorë e u kënaqa duke i lexuar ato prej fillimit e në mbarim. Tepricën iu shpërndava disa familjeve shqiptare këtu në Washington, edhe pse këto janë pak për nga numri. Shumica e shqiptarëve në Amerikë janë në Nju-Jork, Çikago, Detriot etj. Shumica e shqiptarëve në Amerikë fatkeqësisht nuk janë HAJRI I SHQIPËRISË e KOSOVËS së okupuar. Kur shqiptarizmi të mbetet në dorë të tyre, Serbia do të mbante Kosovën tonë edhe 1000 vjet. Shpresat për Çlirimin e Kosovës janë te RINIA Kosovare dhe Shqipëria – shteti amë i ynë. Ka qenë

shumë mirë që lufta – revolucionin kosovar të vazhdojë si ai i Palestinasve. Nëse pushon revolucionin, Serbia inkurajohet e na farojnë (shfarosin) krejt. Tani që Jusuf e Bardhosh Gërvalla vdiqën, a vdiqën edhe gazetatat e tyre? ju lutem, nëse ato i vazhdon rinia jonë heroike, m'ë dërgoni kopjet e tyre. Unë gjithmonë kam qenë shqiptar i mirë – Mos paq mujt ta ndihmoj Kosovën, bile dëme KURRË NUK I BËJ.

Me përqaftime
vëllazërore - SHAQIRI-

Pas një vonese bukur të gjatë vendosa t'ë përgjigjem Shaqir Salihut:

Bashkatdhetar i dashur,

Edhe pse me vonesë të madhe, vendosa t'ë shkruaj dhe t'ë përgjigjem letrës juaj të datës 05.05.1982.

Na gëzojnë pikëpamjet dhe vlerësimi juaj mbi atë se shpresa e Kosovës është rinia e jo dikush tjetër.

Dhe, sigurisht ashtu është, ngase çështje e Kosovës si tash si në të ardhmen varet kryesisht nga rinia dhe populli i Kosovës, duke mos përjashtuar këtu as punëtorët shqiptarë me punë në shtetet e jashtme, si ata që nga dhuna dhe terrori shovinist serbomadhi kanë qenë të detyruar t'ë braktisin vatrën e veta duke marrë rrugën e kurbetit. Te këto të fundit gjithnjë është duke u forcuar bindja se me veprimtari në solidarizim me popullin në atdhe i dhënë një kontribut të rëndësishëm luftës sonë...

Ne mendojmë që për të qenë lufta sa më e suksesshme dhe për t'u arritur fitorja sa më parë, duhet një angazhim i gjithanshëm i çdo atdhetari pavarësisht ku jeton dhe ku punon dhe ku jeton. Ne duhet ta dimë se pa e kuptuar çdo shqiptar (atdhetar) bindjen se shumëçka varet nga vetë ai, atëherë nuk mund të ketë luftë të suksesshme, në mes edhe pse kjo nuk është me rëndësi të dorës së parë, sepse lufta do të fitohet gjithsesi, ngase deri diku këtu ne kemi fituar mbi armikun në çdo aspekt, duke marrë parasysh këtu vuajtjet e sakrificat tona.

Është me rëndësi që edhe ju bashkatdhetarë që gjendeni atje në mundësitë e juaja ta ndihmoni këtë luftë. Ne presim nga ju sikurse pret tërë populli në atdhe që edhe më tutje dhe me përkushtim edhe më të madh t'ë bashkohemi kësaj lufte. Këtë e presim nga ju edhe forcat të organizuara e të bashkuara në lëvizjen për Republikë, duke pasur parasysh se në mesin e juaj ka shumë shqiptarë të ndershëm të cilët nuk duhet lënë anash nga kjo luftë në njërin anë, dhe në anën tjetër nevojat janë që opinionit botëror edhe më tutje t'ia sqarojmë gjendjen tonë të Kosovës së tërësishme për Republikën e tyre në Federatën jugosllave. Ju sigurisht keni mundësi t'ë përktheni disa materiale të cilat do t'ua dërgojmë ne dhe të njëjtat do t'ë shpërndani si e shihni ju të arsyeshme.

Ju ishit të interesuar të dinit edhe më tutje edhe në lidhje me aktivitetin revolucionar në atdhe, dhe këtu në Evropën Perëndimore. Ju njoftojmë se aktiviteti po vazhdon me intensitet të njëjtë, shokët në atdhe na njoftojnë se aktiviteti po vazhdon pa marrë parasysh ndjekjet, burgimet dhe dënimet, puna e aktivitetit nuk pushon, si në drejtim të shkrimit të parullave, të nxjerrjeve dhe të shpërndarjeve trakteve dhe pamfleteve (shtypit dhe gazetave

Bashkëdhjetor, dashur

Gartenstr. 2
W Germany

Edhe pse me vonesë të madhe vendosa tju shkruaj dhe ti
përgjigjem Letrës tuj të datës 5 Mai 1982.

Na qëzojnë pikpamjet dhe vlersimi i juaj mbi atë se shpresa e
Kosovës, është rinia është rinia e Kosovës, a jo dikush tjetër.

Dhe, sigurisht që ashtu është, ngase gëshja e Kosovës si tash si në të ordh-
-mën mvorat kryesisht nga rinia dhe populli i Kosovës, duke masparjashtue
ketu as puntorët shqiptar me punë në shtetët e jashtëme, si ata që
nga dhoma dhe fatrorri shovinist sërbonadh xangën të detyruor të brakt-
-isin votrat e veta duke marr rrugën e qurbatit. Te këta të fundit
gjithëqj është duke uferuar bindja se me vaprimtori në solidarizim me
popullin në atëdhe i dhan një kontribut të rëndësishëm Luftës së në.

Na mendojm që për të parë Lufta s'është e suksesshme dhe për tu arritur
fitorja s'më parë, duhet një angazhim i gjithanshëm i s'do atëdhjetori pamv-
-orisht të jaton dhe xupunonë. Në duhet ta dijim xodo se po cëpdua s'do
shqiptor (atëdhjetor) bindja se shumëska mvorat nga vet ai, atëhere
nuk mund të ket Luftë të suksesshme, ne mas edhe pse kjo nuk
është me rëndësi të dorës së parë sepse Lufta dotë fitohet gjithësesi,
ngase deri diku këtu në kemi fitue mbi armixun në s'do aspekt
duke marrparasysh këtu vutjet e sakrificat tona.

Është me rëndësi që edhe ju bashkëdhjetoret që gjindani atje në
mundësit e juja të ndihmoni këtë Luftë. Na presim nga ju, s'është për
i tër populli në atëdhe që edhe me fufje dhe me përkushtim edhe matë
madh ti bashkohemi kësaj Luftë. Këtë presim nga ju edhe forcat të orga-
-nizura, të bashkura në lavizjan për Republik duke parur para sysh se në
masin e juj ka shumë shqiptor të ndarshëm të cilët s'duhet t'atë onast nga
kjo Luftë në mporë onë dhe onën tjetër nargjet jonë që opinionit botor →

Letër e Nuhit Sylejmanit për Shaqir Salihun në SHBA

1) Në Kosovë së fundme për Republikën e tyre në federatën e Jugosllavisë. Ju sigurisht keni mundur, si për këtë dhe disa materijale të cilat dot ua dërgojmë në dhe të njëjtat doti shpërndani si e shifra ju të arsyeshme.

Ju ishit intersuar të dini edhe në lidhje me aktivitetin rrethor në atdhe, dhe këtu në Evropën perëndimore. Ju njoftojmë se aktiviteti po vazhdon me intensitet të njëjtë. Shokët në atdhe na njoftojnë se aktiviteti po vazhdon po më parë së bashku, ndajmë burgimet dhe dënimet, puna e aktivitetit nuk pushon, si në drejt-

2) im të shkruarjes së parollave, të njerëzve dhe shpërndarjes traktave dhe pamfletëve (shtypit gazetarëve ilegale brenda) si dhe ndonjë manifestimi, për të cilat po flitet edhe vet armiku.

Flisni me vuj gazetaret ilegale nga brenda se bashku me materijalat tjera dhe me „Zërin e Kosovës“ dotua dërgojmë që të njëjtën edhe ju mëto. Kështu jeni arritur që çdo aksion që maparash të mëdha që kryhet në atdhe, për të cilat dot ju njoftojmë ne që ju mundësisht ta publikoni atë.

3) Kjo dotë ndihmonë popullin në atdhe, dhe dotë demoralizim armikut kur dotë shifra solidarizimin dhe bashkimin tonë kombëtar kudo që të gjindemi.

Presim t'na shkruani

Pronari përshandajtje të përzierimeve
Ju famitja dhe të afërmit e ju

Nuhi Sylejmani

ilegale brenda) si dhe ndonjë manifestim, për të cilat po flet edhe vetë armiku.
Nëse na vijnë gazetatat ilegale nga brenda, së bashku me materiale tjera dhe me „Zërin e Kosovës“ do t’ua dërgojmë që të njiheni edhe ju me to. Kishte qenë e rrugës që çdo aksion që me përmasa të mëdha që kryhet në atdhe, për të cilat do t’u njoftojmë ne, që ju mundësisht t’i publikoni atje.

Kjo do të ndihmonte popullin në atdhe dhe do ta demoralizonte armikun kur do ta shihte solidarizimin dhe bashkimin tonë kombëtar kudo që gjendemi.

Presim të na shkruani,

Pranoni përshëndetjet e përzemërta ju, familja dhe të afërmit e juaj
Nuhi Sylejmani 1982

Vonë u njoftova se Xhafer Durmishi, më 7 mars 1982, pa dijeninë time, por në emrin tim, i kishte shkruar dy letra të njëpasnjëshme dhe i kishte adresuar në shoqatën Bashkimi Kombëtar, Shoqëria „Bajram Curri“ në Australi, duke dhënë njoftime rreth „Komitetit Vëllezërit Gërvalla“. Letrat i kishte dërguar në këtë adresë:

P. O. Box 36,
Hastings, VIC., 3915 – Australia

Përgjigjja e Rilind Bytyqit nga Australia, drejtuar Xhafer Durmishit (Skënder Skënderit) ishte:

I dashuri shoku Skënder,

Përmes shokut P. Ibrahimit muareme një letër që i dërgoni juve. Dhe për sa shkruani mbetëm të kënaqur.

Në letrën në fjalë, përveç tjerash mësuam se pakot (2) me revistat e shoqërisë tonë „B. Curri“ nuk i kishit marrur, për arsye vërtetimi, siç e shpjegoni juve. Gjithashtu, mësuam edhe për aktivitetin e „Lëvizjes për Republikë“ në Kosovë dhe tuajin në Evropë. Gjë që na vjen shumë mirë edhe na jep shpresë e kurajo për të ardhmen e dëshiruar.

Juve kishit cekur dhe ndie nevojën edhe për bashkimin e BKSH. „Bajram Curri“ me „Lëvizjen për Republikë“, që ishit shprehur edhe nga shokët brenda në Kosovë. Edhe për këtë ndihemi më se të kënaqur edhe u falënderojmë juve të gjithë sa jeni për besimin që keni në Shoqërinë tonë. Dhe, për këtë çështje kaq të rëndësishme ne nuk kemi kurrë kundërshtim përveç se kjo duhet bërë pak më zyrtarisht, me baza më bindëse zyrtare.

Me keqardhje e themi, por e vërtetë është se në dy letrat – jo zyrtare – që kemi prej juve nuk mund të bazohemi shumë dhe as të bindemi për saktësinë e personit tuaj. Sepse, juve njëherë jeni Xhafer Durmishi (S. S.) dhe pastaj Nuhi Sylejmani (S. S.): Ne e kuptojmë nevojën për kujdes e pseudonim, por në raste të këtilla dikuj duhet treguar e vërteta, nëse mendohet për sukses më të gjerë.

Pra nëse keni simpati dhe e ndieni nevojën për bashkim me BKSH „B. Curri“ duhet të keni

BASHKIMI KOMBËTAR SHOQËRIA

"BAJRAM CURRI"

P.O. Box 36, Hastings, VIC., 3915 - Australia.

Komitetit „Vëllezërit Gërvalla“
Sindelfingen - W. Germany.

17/Maj/1982,

I dashur shoku Skënder,

Përmes shokut P. Ibrahim muarëm një letër që i dërgonit juve. Dhe për sa shkruanit mbetëm të kënaqur.

Në letrën në fjalë, përveç tjerash mësuam se pakot (2) me revistat e Shoqërisë tonë "B. Curri" nuk i kishit marur, për arsye vërtetimi, siç e shpjegonit juve. Gjithashtu, mësuam edhe për aktivitetin e "Lëvizjes për Republikë" në Kosovë dhe tuajin në Evropë. Gjë që na vjen shumë mirë dhe na jep shpresë e kurajo për të ardhmën e dëshiruar.

Juve kishit cekur dhe ndie nevojën edhe për bashkimin e BKSH. "Bajram Curri" me "Lëvizjen për Republikë", që ishte shprehur edhe nga shokët mbrenda në Kosovë. Edhe për këtë ndihemi më së të kënaqur dhe u falenderojm juve të gjithë sa jeni për besimin që keni në Shoqërinë tonë. Dhe, për këtë çështje kaq të rëndësishme ne nuk kemi kurrnjë kundërshtim përveç se kjo duhet bërë pak më zyrtarisht, me baza më bindëse zyrtare.

Me keqardhje e themi, por e vërteta është se në dy letrat - jo zyrtare - që kemi prej juve nuk mund të bazohemi shumë dhe as të bindemi për saktësinë e personit tuaj. Sepse, juve njohërmë jeni Xhafer Durmishi (S.S) dhe pastaj Nuhi Sulejmani (S.S)! Ne e kuptojm nevojën për kujdes e pseudonim, por në raste të kështilla dikuj duhet treguar e vërteta, nëse mendohet për sukses më të gjërë.

Pra nëse keni simpati dhe e ndieni nevojën për bashkim me BKSH "B. Curri" duhet të keni besim edhe në paraqitjen e vërtetë të personit tuaj. Ne, mund t'u themi se asnjë e keqe nga BKSH. "Bajram Curri" nuk ka me u ardhur juve dhe askujt tjetër me parime patriotike dhe dashurinë për popullin dhe Mëmëdhenë ton të dashur.

Juve bënit fjalë se na keni dërguar një 20 revista tuajat në adresën e Shoqërisë, ndërsa ne përherë të parë të premtën e kaluar muarëm një pako me revistën "Zëri i Kosovës" nr. 1-2 dhe lajmëtari, dhe këto nga shoku Driton Zogaj dhe jo nga tre emërat e juaj. E nëse keni edhe emërin e katërt, D. Zogaj atëherë e dini se revistat i muarëm. Sidoqoftë, shokut Driton Zogaj i faleminderit dhe mbetemi me shpresë se do të marrim edhe tjera revista e letra.

I dashur shoku Skënder,

Siç e ceka edhe më sipër, ne nuk kemi kurrnjë kundërshtim për bashkimin e plotë me "Lëvizjen për Republikë", përkundrazi, kishim me qenë krenar për një gjë të tillë. Vetëm kjo duhet bërë më qartë dhe në mënyrë zyrtare. Pra mbetemi në pritje për një përgjigje të kështillë.

Për bashkim, nuk duhet përjashtuar edhe shokët e "Frontit të Kuq", nëse këtu nuk ka prova për ndonjë konspiraci e tradhëti në vrasjen e tre bashkëvëllezërve Isuf e Bardhosh Gërvalla dhe Kadri Zeka (ashtu siç shprehënit dyshim, juve në letrën e 7 marsit 1982).

Përsa shkruanit për paraqitjen e një Demonstrate më 24 Prill 1982 në Vjenë, dëshirojm që të keni patur sukses dhe herën tjetër na shkruani për të. Ndërsa edhe ne këtu patëm organizuar tri Demonstrata; 24 Prill 1981, 22 Gusht 1981 dhe 2 Maj 1982. Me këtë rast po u dërgojm ca foto me përmbajtje nga këto Demonstrata.

E siguroni një adresë legale - zyrtare, dhe na shkruani për gjithcka u lejojm kushtet.

KOSOVA-REPUBLIKE:

Reinhold Börsch
Reinhold Börsch

besim edhe në paraqitjen e vërtetë të personit tuaj. Ne, mund t'ju themi se asnjë e keqe nga BKSH „Bajram Curri“ nuk ka me u ardhur juve dhe askujt tjetër me parime patriotike dhe dashurinë për popullin dhe Mëmëdhenë tonë të dashur.

Juve bënit fjalë se na keni dërguar një 20 revista tuajat në adresën e Shoqërisë, ndërsa ne për herë të parë të premten e kaluar muarem një pako me revistën „Zëri i Kosovës“ nr. 1-2 dhe lajmëtari, dhe këto nga shoku Driton Zogaj dhe jo tre emrat e juaj. E nëse keni edhe emrin e katërt, D. Zogaj, atëherë e dini se revistat i muarëm. Sidoqoftë, shoku Driton Zogaj i faleminderit dhe mbetemi me shpresë se do të marrim edhe tjera revista e letra.

I dashur Skënder,

Siç ceka edhe më sipër, ne nuk kemi kurrnjë kundërshtim për bashkimin e plotë me „Lëvizjen për Republikë“, përkundrazi, kishim me qenë krenar për një gjë të tillë. Vetëm kjo duhet bërë më qartë dhe në mënyrë zyrtare. Pra mbetemi në pritje për një përgjigje të këtillë.

Për bashkim, nuk duhet përjashtuar edhe shokët e „Frontit të Kuq“, nëse këtu nuk ka prova për ndonjë konspiracion e tradhti në vrasjen e tre bashkëvëllezërve Isuf e Bardhosh Gërvalla dhe Kadri Zeka ((ashtu siç shprehnit dyshim juve në letrën e 7 marsit 1982).

Përsa shkruani për përgatitjen e një Demonstrate më 24 Prill 1982 në Vjenë, dëshirojmë që të keni patur sukses dhe herën tjetër na shkruani për të. Ndërsa edhe ne këtu patëm organizuar tri Demonstrata: 24 Prill 1981, 22 Gusht 1981 dhe 2 maj 1982. Me këtë rast po u dërgojmë ca foto me përmbajtje nga këto Demonstrata.

E siguron një adresë legale – zyrtare, dhe na shkruani për gjithçka u lejojnë kushtet.

KOSOVA – REPUBLIKË!

Rilind Bytyçi

Ndërkohë, më ndodhi një fatkeqësi në vendin e punës. Gjatë procesit të prodhimit, e preva një pjesë të gishtit të mesëm me gjithë thoin, në dorën e majtë. Sipas këshillave të mjekut, duhej bërë një pushim disaditor. Përderisa të mos shërohej plaga, unë duhej të mos punoja. Por, meqë udhëheqësit e repartit nuk më shihnin me sy të mirë, për ta ruajtur vendin e punës u detyrova ta vazhdoja punën pa m'u shëruar plaga.

Më 30 maj ishte organizuar një takim pune me anëtarët e „Komitetit Vëllezërit Gërvalla“ (KVG). Mungonte vetëm Haxhi Berisha. Mbledhjen e hapi Xhafer Durmishi. Pas shumë temave, u hap diskutimi edhe rreth dekonspirimit dhe mosdisiplinës. Diskutimet ishin të nxehta e plot akuza e kundërakuzat ndaj njëri-tjetrit. Askush nuk ishte fajtor. Asnjëri nuk pranonte të ketë dekonspiruar. Herë pas here i dëlnin në mbrojtje njëri-tjetrit dhe akuzat hidheshin mbi atë që mungonte. Në fund, Xhafer Durmishi hapur tha se sekreti kishte rrjedhur nga Hafiz Gagica, i cili në njëfarë mënyre e pohoi por u ankua për mungesën e Haxhi Berishës, sepse sikur ai të ndodhej në këtë mbledhje, do ta kishte thënë fjalën e tij të vërtetë!

Duke i pasur parasysh takimet e shpeshta të Hafizit me disa nga shokët e mëhershëm dhe fjalët që qarkullonin prej tyre rreth nesh, isha i mendimit se Hafizit si masë ndëshkuese duhej t'i ndalohej pjesëmarrja në takimet e rregullta të organizatës për tre muaj. Kësaj radhe ai e pranoi hapur se kishte gabuar dhe pyeti se çka duhej të bënte. Pas pak çastesh,

pa marrë ende vendim se çfarë do të bënim me Hafizin, Xhafer Durmishi e lexoi një letër, ku ndër të tjera thuhej se nga një „organ i lartë“, Nuhi Sylejmani zgjidhet Anëtar i Kryesisë i „Komiteti Vëllezërit Gërvalla“ (KVG). Ia kërkonte letrën që ta lexoja dhe të bindesha me emërimin, por Xhaferi nuk ma dha. Megjithatë, unë e pranova detyrën e „ngarkuar përmes asaj letre“ dhe me përgjegjësi të plotë i mora të gjitha obligimet që dëlnin nga ajo „letër“ që kurrë nuk e pashë!³⁷

Me t'u kthyer në banesë, ku po qëndroja tash e sa ditë, Fahredini më njoftoi se kishte ardhur koha që t'ia liroja banesën. Kjo kërkesë vinte për arsye se aty do të vendoseshin makineritë dhe arkivi i Jusuf Gërvallës, ku do ta vazhdonte aktivitetin atdhetar e patriotik Xhafer Durmishi. Nuk kisha rrugë tjetër. Trokita në derën e Qemal Haxhillarit, që ndodhej në anën e kundërt të së njëjtës ndërtesë. Më pranoi me bujari!

Qershor 1982

Ditën e parë të qershorit u vendosa te Haxhillari. Fahredini m'u gjend pranë derisa u vendosa atje. Mezi ia dhashë 220 marka, jo për t'ia paguar mundin dhe telashet që ia nxora gjatë qëndrimit tim në shtëpinë e tij, por në shenjë respekti dhe falënderimi për mikpritjen e ngrohtë të tij dhe të familjes së tij. Isha i shtrënguar të gjeja banesë, sepse po më rrezikohej mbarë familja. Koha tremujore e qëndrimit të familjes sime në Gjermani po afrohej. Për qëndrim të përhershëm duhej pasur banesë, që unë nuk e kisha. Për ta kthyer familjen prapa ishte punë me rrezik, për shkak të aktivitetit tim dhe qëndrimit të familjes sime në familjen Gërvalla. Ndërkohë, e sigurova një banesë. Bëra lajmërimin e familjes pranë organeve komunale. Për shpenzimet e shumta që më nevojiteshin më ndihmoi Qemal Haxhillari.

Gjatë kësaj kohe ndodhën disa ngjarje interesante që në vete ngërthenin mosbesim, frikë, dyshim... Më 12 qershor, Ibrahim Kelmendi shkon në banesën e Fahredin Tafallarit dhe kërkon pasaportën, të cilën gjoja në një rast e kishte harruar aty!³⁸ Të nesërmen, më 13 qershor '82, ishte organizuar një tubim në Boblingen, me ç'rast u shfaq drama „Shote Galica“. Pjesëmarrja ishte e mirë dhe drama u prit jashtëzakonisht mirë nga mërgimtarët. Më 24 qershor, gjatë një vizite të rastësishme në Sindelfingen, u takova me Xhafer Durmishin dhe Fahredin Tafallarin, të cilët më njoftuan se e kishin organizuar një demonstratë që do të mbahej në Bernë të Zvicrës, më 26 qershor. Më akuzuan se gjoja unë jo vetëm që nuk po dëshiroja të punoja më, por edhe isha bërë njëra nga pengesat

37 Vonë u njoftova nga Osman Osmani, se me rastin e bisedimeve të Stambollit për bashkimin e organizatave të LNÇKVSHJ-së me PKMLSHJ-në, më 17 shkurt të vitit 1982, unë isha emëruar si përfaqësues i tretë i LNÇKVSHJ-së, pas Sabri Novosellës dhe Xhafer Durmishit, mirëpo për këtë emërim Xhafer Durmishi nuk e kishte parë të arsyeshme të më njoftonte zyrtarisht, por as formalisht, duke e zhvendosur emërimin tim nga LNÇKVSHJ në KVG, dhe duke ma kumtuar emërimin në fshehtësi të plotë dhe pa më dhënë mundësi të kem qasje në dokumente.

38 Dëshmi e Fahredin Tafallarit, dhënë autorit më 13 qershor 1982.

kryesore për mbarëvajtjen e punëve të tyre të „mëdha patriotike”, pa më thënë se ku dhe si i pengoja ata!

Edhe përkundër dëshirës së tyre, shkova në vendtakimin e caktuar paraprakisht në Sindelfingen. Hipëm në autobus. Ishim rreth 45 veta. Gjatë leximit të komunikatës vërejta gabimet e mëparshme dhe ia tërhoqa vërejtjen Hafiz Gagicës. Ai, si gjithmonë, me mua kishte qëndrime të ngurta. Arritëm në kufirin zviceran. Gjatë kontrollit, u hetua se Hafiz Gagica udhëtonte me pasaportën e Xhafer Durmishit, brenda së cilës ndodheshin edhe disa copa letrash me adresa sekrete, që i kishin takuar Jusuf Gërvallës. Policia kufitare zvicerane i konfiskoi adresat, duke treguar se e njëjta pasaportë ishte e regjistruar në organet kufitare si e parregullt. Përveç Hafizit, nga autobusi e nxorën edhe Osman Osmanin. Krejt në fund, kufitarët zviceranë bënë një gjest jashtëzakonisht të mirë. Edhe pse jo në rregull, ju dhanë leje ta vazhdonin rrugën.

Në stacionin hekurudhor të Bernës ishin mbledhur mbi dymijë protestues. Kolona e protestuesve mori rrugën drejt ambasadës jugosllave, duke brohoritur të njëjtat parulla si gjithmonë: „Kosova Republikë!“, „Rroftë Populli Shqiptar“ etj. Moti ishte jashtëzakonisht i keq. Gjatë gjithë kohës së demonstratës na përcolli një shi i madh. Kur arritëm pranë ambasadës jugosllave, demonstruesit kishin vërejtur se dikush po fotografonte nga një ndërtesë. Turravrap u lëshuan disa nga kujdestarët, të prirë nga Shaqir Shabani. Pasi ia thyejnë aparatën, ia japin edhe disa grushte e shqelma në shenjë hakmarrje dhe kthehen prapë në mesin e demonstruesve. Për fat të mirë, nuk pati vërejtje nga policia që merrej me mbajtjen e rendit. Dikush nga demonstruesit brohoriti parulla kundër udhëheqjes komuniste krahinore, e veçmas kundër Azem Vllasit.

Kur u ndalëm para ambasadës jugosllave, qielli u kthjellua. Rrezet e diellit ranë mbi demonstruesit e bërë qull nga shiu.

Pasi u lexua referati, demonstruesit filluan të shpërndahen. Unë, si edhe herëve të tjera, fillova t’i mbledh parullat dhe pankartat që i hidhnin disa nga demonstruesit e pakujdesshëm, të cilat i mora në shtëpi, i riparova, i hekurosa dhe i lash të gatshme për demonstratën e radhës. Në atë çast m’u kujtuan fjalët e Jusufit, kur më pati thënë: „Ai që i hedhë sot parullat përdhe, nesër do t’i hedhë edhe armët“.

1

Enine Kosumi/Tamir cad. Serup sokak Nr. 34/Adapazari T.
Z.Aofin, tel. 0041 71 224783
Buchhandlung KB/Untergasse 39/ CH 2502 Biel/ tel. 0041 032236515
Frau Kerner, Scheidegasse 19-21/A-Wien 1040
Latif Qelaj, Alte Landstr. 101/2072 Barytebride.
Sakri Hamit Ciel universitair/C. Franco-Britannique (ch. 27)/
9B Boulevard Jourdan/75014 Paris. tel. 9933 15895556
Nymeri, Besingstr. 150/7141 Freiburg
Shaban Klajqi p.f. 1566/7030 Böhlingen
Husni Klajqi p.f. 1522/7030 Böhlingen
Ferdin Tafelari Haiderbacherstr. 75/7270 Nagold
Andi Bajramaj Carl-Leserstr. 2/5090 Leershausen
Ismail Shala Lamm Str. 11/ 7312 Kirchheim Teck
N. Nesiri Max-Prechel-Str. 2/8858 Neuburg
Ejup Ahmeti 18 Rue Azarias Nr. 205/1225 Grewy
Mustaf Kelendji Cfeilerstr. 5/433 Mühlheim/Ruhr
tel. 0049 2341/3441-4041 Str. 205/1225 Grewy 50

4

Meyer Braun, Redakteur d. Süddeutschen Rundfunk in Stuttgart
Drei Bücher über Ausländerpolitik
Thilo von Koller, Holzer. 12/7100 Heilbronn
Fu Beckungner, Wendenstr. 124/1
Shaban Yllirini, Bayenstr. 5/9 München 2
Klub der albanischen Arbeiter/Graff-Adolf-Str. 63-65/4 Düsseldorf
Austria Albin, tel. 0043222-6800/tel. 0043222-77700 aer/Wien
Kadri Ipek, Frauensauerstr. 18/8520 Erlangen
Hadi Hladji e Hasbi Nijaj, Osterstr. 127/Otto-Konstr. 4-6 Bietig
Elysi Osman, Takt. 5/7120 Bietigheim (edhe Sayip Osman)
Xhafer Demak, Kopenhagen. 29/2800 Bremen 23
Siman Ujaj, Heydenstr. 3/7120 Bietigheim
Ismail Balaj, Karl-Theodorstr. 4/608 Wiesloch

2

Kujti, Denderova, tel. 00280
Baqir Broqi, tel. 009 7252373 (München)
Hafiz Gogica, Fu Eijfink/Grünerstr. 25/7140 Ludwigsburg
Nijasi Sotagogu, Mahmut Pasha cadesi 82/Istanbul
tel. 2790162 (Husch/0/279010 (dyjan)/239784 (priort)
Rruxter Gashi, 8 München 40/ Motestr. 59/Zimm. 027
Anton Mirzati, Brekoe Nr. 5/7U 38320 Gjokof
Seyin Nur Hanim, Cigdem sok. Nr. 24/Outer 6 Penuk/Istanbul
Familie Lindwyer tel. 03111/70871 Untergruppenbuch
Maharrem Berisha, 24 Rue de Robins/1030 Bruxelles/Belgique
tel. 0032/2150793
Metem Kastrati, Rue de West 47/1030 Bruxelles/Belgique
tel. 0032/2161158
Nikull Shufi, Herchelstr. 1 B Hannover/ tel. 0511 - 323372
Mahmut Sarumati, Oststr. 4/8500 Nürnberg
Safet Asiri, Vulkanstr. 32/4000 Düsseldorf
Hilmi Idrisi, Olgrstr. 13/II/7124 Bietigheim
Majdi Rexhep, Niederer Wassen 30/1005/06/7032 Sindelfingen
Destan Osman, Bulmannstr. 33/8500 Nürnberg
Maharrem Ramaj, Pauerstr. 12/2800 Bremen 44
Hatem Haxaj, Kerkstr. 5/7124 Bietigheim
Restaurant «Zum Greif», Greifengasse 21/CH-4053 Basel
tel. 004161-253508

5

Xhafer Ramaj: Robert-Str. 2, Gütersloh 50
EXPORTAL GmbH (Shaban) Import - Export, 8000 München 2, Bayenstrasse 3
tel. (0049) 5083282-1036, 528065 exp-d
Sami Zogaj, Ismail Capari, Ibrahim Endine, Ibrahim Haxaj, Selim Zogaj,
Ramadan Haxaj, Syll Lani
7000 STUTTGART 1, GAISBURGSTR. 10
Najfi Maliki, Schlostr. 49, 7140 Ludwigsburg
Baqir Rruxter, Hauptstr. 67, 7 Stuttgart 1
Sylejman Sylejmani, Hauptstr. 86, 7140 LBG. Neckarweich
Abnur Zeka, Kerkstr. 37, 7120 Bietigheim - Biss.
Sami Imri, Pforzheimerstr. 16, 7120 Bietigheim
tel. 07142/4128
Ismail Abdur (si duket ku hahje me kenzallat), Friedrich-Siller-Str. 70
7014 Kornwestheim
Kajfi Nalbio, Ludwigstr. 239, 7200 Tübingen
Daut Halilgjinaj, Eichendorferstr. 2, 7141 Oberrichingen
Qasim Bityci, Lindstr. 28, 7140 Ludwigsburg
Aqif Ramadani, Obere-Kaserstr. 5, 7140 Ludwigsburg
Baqir Rexha, Heidenstr. 4, 5020 Völkert 1

3

Brabim Brabimi, Ahmet Kosumi, Selim Yokshi, Rasim Ibrahim, Ijusa Alija, Mrazut Makuati, Mrazip Imeti, Sahib Klajqi, Kadri Klajqi.
89 AUGSBURG, GEZUNDBRUNENSTR. 5
Hamit Shkodra, Fik Dervodeti, Daut Dauti, Siman Kurtalani, Shaban Kurtalani.
89 AUGSBURG, UNTERLECHSTR. 9
Mehmet Brabimi, Fik Dervodeti, Ismet Ahmeti, Ali Ahmeti, Ram Zogaj, Isuf Zogaj, Rexhep Makuati, Isuf Blakaj.
7032 SINDELFINGEN, NIEDERER WASSEN 30/D
Husni Shkodra, Isuf Shkodra, Elias Qereti, Sedullah Qereti, Xhafer Capari, Ramadan Haxaj.
7032 SINDELFINGEN, NIEDERER WASSEN 30/K
Hadi Gashi, Shap Spabin, Ruzhiti Spabin, Ferit Spabin, Musa Banjaku, Ismail Banjaku.
7032 SINDELFINGEN, NIEDERER WASSEN 30/L
Shaban Spabin. 7030 Böhlingen Harrwagstr. 25
Lazim Syll. 7030 Böhlingen, Markenhochstr.
Zogaj Shaba. Hauptstr. 66, 7120 Bietigheim
Sabiti, tel. 071/514855, Fu. Singogel 4
Zahir Shaban. 838 Landau - Isar, Leitenberg 23 A
tel. 09931/1780

Kopjet e adresave sekrete të përgatitura nga Jusuf Gërvalla, që u gjetën në pasaportën e Xhafer Durmishit dhe u konfiskuan nga policia zvicerane

Korrik 1982

Që isha bërë pengesë për „kryesorin“ (Xhafer Durmishin), zëvendësin e Jusuf Gërvallës, e kisha vërejtur qysh ditën e parë kur ai u vendos në familjen Gërvalla. Gjatë gjithë kohës ai e kishte sabotuar çdo nismë, aktivitet apo propozim timin. Disa herë i kishte akuzuar të tjerët në praninë time, por pa prezencën e tyre. Të njëjtën gjë e kishte bërë edhe kundër meje para të tjerëve. Më kishte akuzuar se gjoja unë paskam propaganduar kundër ndihmave që grumbulloheshin për Kosovën në konton që e kishte hapur Kadri Zeka në Zvicër. Ai kishte thënë, në praninë e shumë shokëve, se kinse unë ju paskam thënë bashkëkombësve të mos paguanin në këtë konto, sepse paratë që derdhen në këtë konto shkojnë në xhirollogaritë serbe.

Sa e sa herë më kishte qortuar me fjalë të rënda në praninë e tjerëve. Dalëngadalë, ai kishte krijuar rrethin e vet që e përkrahnin. Një pjesë e madhe e „vartësve“ të tij i përkuleshin deri në gjunjë. Vendimet merreshin pa u konsultuar me ne... e veçmas me mua. Asnjëherë nuk e pa të arsyeshme të konsultohesh me mua të paktën për atë që isha i ngarkuar dhe që isha përgjegjës, pra për arkën e ndihmave të mërgimtarëve të dedikuara për familjet e dëmtuara Gërvalla dhe Zeka. E vetmja gjë që kishte të bënte me arkën dhe paratë që ndodheshin në të ishte urdhri i tij i prerë: „*Mos mbaj shënime*“, që për mua nënkuptohej: „*Ti mos le gjurmë, që të mos jap përgjegjësi unë!*“

Ditën e parë të korrikut u vendosa në banesën time në Gertringen. Ishte një e ndarë nën çatinë e një shtëpie dhe me një çmim jashtëzakonisht të lartë në krahasim me të ardhurat e mia. Nuk kishte asgjë prej gjeje, vetëm muret e dyshemetë boshe. Për gazep arrita t'i blej disa gjëra elementare. Fillova të pres dhe të përcjell mysafirë. I pari që më vizitoi ishte Qemajl Haxhillari, pastaj Ismet Klaiqi me Hasanin.

Ishte e shtunë, ditë pushimi, kur ra zilja. Dola. Kishin ardhur për vizitë pune Fahredin Tafallari, Hafiz Gagica, Xhafer Durmishi dhe Osman Osmani. Më thanë se duhej biseduar dhe shqyrtuar problemet që na ishin shfaqur gjatë gjithë kohës sa bashkëvepronim, që nga vrasja e tre shokëve. Nuk hapen debate, por vendosën të takoheshim të dielën e 11 korrikut, në orën nëntë, në një fushë të Sidelfingenit. Pranova.

Të nesërmen, në kohën e caktuar, u takuam. Pos meje ishin edhe Xhafer Durmishi, Osman Osmani, Fahredin Tafallari, Hafiz Gagica, Haxhi Berisha, Naim Haradinaj dhe unë. Për rend të ditës, që ishte parapërcaktuar prej tyre, ishte shqyrtimi dhe analiza e punës së organizatës sonë që nga rënia e shokëve e deri më sot. U tha se duhej mbajtur procesverbal për t'u raportuar „organeve të larta“.

Kisha parandjenja të këqija. Vetë përshëndetjet e ftohta të shokëve më dhanë të kuptoj se diçka e pakëndshme po përgatitej kundër meje. Asgjë nuk ishte e rastit. E hapën debatin duke analizuar çështjet anësore, me akuza sipërfaqësore e të tërthorta kundër

meje. Në vend të argumenteve, merreshin fjalët e thëna nga dikush e nga diku, që nuk ishin të ndonjë rëndësie të veçantë. Po i dëgjoja me vëmendje shokët kur flisnin ngadalë e qetë, njëri pas tjetrit, duke i përtypur ato që me dhjetëra herë i kisha dëgjuar prej tyre, pa nxjerrë në pah asnjë dobësi që kishte ndodhur gjatë organizimit të demonstratave, gjatë marrjes së lejeve për mbajtjen e demonstratave, për mosrealizimin e vendimeve që dilnin nga „Komiteti Vëllezërit Gërvalla“, për shumat marramendëse të parave që i kishin marrë e që nuk u dihej vendi, koha e as mënyra e shpenzimeve.

Derisa ata po flisnin në mënyrë „të butë“ e kritike kundër meje, unë po përgatitesha me vete që kur ta merrja fjalën, të kërkoja llogari prej tyre pikërisht për ato çështje që ata qëllimisht po i anashkalonin. Porsa e mora fjalën, në mënyrë të qetë i kërkoja llogari „kryesorit“ (Xhafer Durmishit), për fyerjet që m'i kishte bërë para masës në demonstratën e 3 prillit në Bon. Në vend të shpjegimeve që i prisja, si përgjigje mora buzëqeshje cinike, tallje dhe shikime ironike. Osman Osmani mori guxim dhe i tha Xhaferit që të përgjigjej para shokëve dhe para bacës Nuhi! Edhe kësaj radhe, në vend të arsyes, „kryesori“, Xhafer Durmishi, reagoi ashpër kundër Osmanit, duke i thënë: „Ti nuk e ke të drejtën e fjalës dhe je i detyruar t'ju nënshtrohesh urdhrave të mia... dhe pikë!“ U përpoqa të jem i arsyeshëm, duke i thënë se nënshttrim e përbuzje prej nesh kërkon vetëm armiku. Kësaj radhe, me ashpërsinë më të madhe ndërhyri Hafiz Gagica, duke më pyetur qortueshëm se kujt po i thosha armik unë? Në anën tjetër foli Haxhi Berisha, duke thënë se këto fjalë duhet t'i vinte në protokoll, që t'i mbetën dëshmi historisë... Cilës histori?, -e pyeta vetën, duke aluduar në historinë e turpit që kishin filluar ta shkruanin me veprimet e tyre! Ndërsa, Naim Haradinaj më pyeti me atë zërin e tij të qetë prej pajtuesi, se a më shumë janë gjashtë apo një? Kjo pyetje më dha të kuptoja se të gjithë ishin kundër meje, kurse atij iu përgjigja shkurt, se aty ku qëndron shumica nuk do të thotë se qëndron gjithmonë edhe e drejta! Dukej se çdo gjë po rridhte ashtu siç e kishte planifikuar „kryesori“ ynë, i vetëshpalluri i devotshëm, Xhafer Durmishi. Në mënyrën më dinake e zbatoi urtinë filozofike „mbrojtja më e mirë është sulmi“. Andaj, bëri sulmin e radhës, duke më thënë se „ti, pasi nuk je me ne, je kundër nesh, prandaj largohu! Shko...! Ik te Ibrahim Kelmendi!“! Prapë ndërhyri Hafiz Gagica me fjalë fyese, duke më quajtur lavire dhe duke bërë zik-zake me dorë mbi barin e njomë, dhe kërcënueshëm më tha: „Unë t'i thyej dhëmbët!“ E ndjeva vetën të poshtëruar faqe burrash... por, ata nuk ishin burra! Për një çast e humba kontrollin dhe ia ktheva me zemërim Hafizit, duke e cilësuar si bushtër që po me vërsulej pa argumente, pa fakte dhe pa të drejtë. Ia bëra me dije se 'boll mirë po e di se çka po lyp ti, por nuk do të hy në ato ujëra të turbullta, pavarësisht se situatën po e çon drejt vëllavrasjes'... Ende pa e përfunduar fjalën, ndërhyri prapë „kryesori“ ynë i devotshëm, duke më kërcënuar me plumb kresë, me vrasje, me ekzekutim, me zhdukje... I thashë se nuk kam frikë nga plumbi, por nga turpi... kurse unë nuk kam plumba për shqiptarë, sado të poshtër qofshin ata... Plumbat do t'i ruaj për armikun, që po na rri këmbëkryq në ballë të vatrës dhe herë pas here po na e hedhë nga një asht... ja si tani, për t'u grindur, për t'u sharë e vrarë mes veti! U ngrita në këmbë për t'u larguar prej tyre.

Desha të përshëndetesha për të fundit herë me „shokët e idealit“, por pasi më cilësuan si tradhtar, si dezertor, lavire që duhet të m'i thyejnë dhëmbët... që duhet të më ekzekutojnë

me plumba kresë... asnjëri prej tyre nuk e pa të arsyeshme të ma zgjatë dorën, bile as ata që gjatë gjithë kohës dukej se kishin qëndrim indiferent, si Osman Osmani, Fahredin Tafallari dhe Naim Haradinaj. I vrarë shpirtërisht, me moral të rënë dhe me indinjatë të thellë, me një taksi u ktheva pranë familjes sime.

Të premten e 16 korrikut, erdhën për vizitë Sahit Tofaj, Hysen Spahiu, Osman Osmani dhe Hasani nga Podujeva. Ata më tepër kishin ardhur të përshëndeteshin me mua, pasi që kishin vendosur të udhëtonin për Turqi. Madje, Hasani nuk e kishte ndërmend të kthehej më!

Të enjten pasdite, derisa po lexoja në dhomën time, ra zilja. Shikova nga ora, pasi nuk prisja mysafirë. Të rënat e ziles ishin të shpeshta dhe jashtë normales. Binin pandërprerë. Dukej se dora që po e shtypte sustën e ziles ishte tepër e nevrikosur. I thashë çunit tim, Enverit, të shihte se kush ishte. Pas pak u kthye dhe më njoftoi se po më kërkonin Xhafer Durmishi dhe Fahredin Tafallari. Nuk dola vetë, por i thashë çunit t'u thoshte se nuk isha i gatshëm t'i dëgjoja edhe njëherë të sharat dhe kërcënimet e tyre. Mjaft i kisha dëgjuar para dy javësh, prandaj do të bënin mirë të më linin të qetë në shtëpinë time... Nga këtu nuk kam se ku të shkoj! Pasi u njoftuan me përgjigjen time, nuk e ndaluan edhe për një kohë provokimin, duke i rënë ziles si të çmendur.

Vendosa të përmbahesha e të mos bija pre e provokimeve prej rrugaçësh të „shokëve të idealit“, të cilët, si duket, e kishin zbuluar armikun shekullor të popullit shqiptar m'u në zilen e derës sime, dhe për ta mbajtur besën e dhënë para trupave të tre shokëve të vrarë në janarin e vitit 1982, se „kur të vije pranvera do t'i rrokim armët e do të dalim maleve për t'ua nxjerrë gjakun...“ kishin ardhur në derën time për „m'e bâ deken,“ sepse këtu kishte ardhur pranvera, këtu ishte vendi për të dalë maleve e për t'ua nxjerrë gjakun shokëve të vrarë... dhe nga këtu duhej filluar lufta e tyre e shenjtë për liri e për atdhe! Ky ishte nderi i trimit të paepur të kauzës kombëtare, nderi i zëvendësit të vetëshpallur të Jusuf Gërvallës... pra, ishte nderi i shokut Xhafer Durmishi me kompaninë e tij, që e kishin nisë luftën për ta çliruar atdheun e pushtuar e të nëpërkëmbur nga hienat sllave, mu në derën e Nuhi Sylejmanit, në një katund të humbur diku në Gjermani! Ju lumtë!

Kurrë nuk e mora vesh në kishte pasur të drejtë Jusuf Gërvalla, që në grahamat e fundit të jetës së tij më për zgjodhi mua për t'u përkujdesur për gjënë më të shenjtë që e ka njeriu në jetë, familjen, apo pati të drejtë Xhafer Durmishi të shpallej apo të vetëshpallej si zëvendës i tij pas vdekjes! Një gjë është e qartë: para se të vdiste Jusuf Gërvalla, nuk i ishte kujtuar askujt të kishte lënë ndonjë amanet që njëfarë Xhafer Durmishi duhej ta zëvendësonte atë pas vdekjes!?

Sesa pati sukses dhe jetëgjatësi shpallja apo vetëshpallja, emërimi apo vetëmërimi i Xhafer Durmishit si zëvendës i Jusuf Gërvallës, e tregoi koha! Jusuf Gërvalla ishte një kolos i pazëvendësueshëm i çështjes kombëtare. Prandaj, përpjekja për zëvendësimin e tij ishte një gabim fatal, që i kushtoi shumë shtrenjtë gjithë çështjes kombëtare shqiptare, e veçmas organizatave politike që vepronin në atë kohë!

Gjysma e dytë e vitit 1982 kaloi e mbarsur me fyerje të tërthorta e indirekte, pështjellime dhe akuza të rënda e të pabaza. Për t'ju shmangur përgojimeve, bashkë me Osman Osmanin vendosëm të merreshim me gjëra produktive. Me një përkushtim vetëmohues arritëm ta nxjerrim të ashtuquajturin „Komenti Politik“, të cilin e shtypëm jo vetëm në

gjuhën shqipe, por edhe në atë serbo-kroate, duke e shpërndarë në mesin e mërgatës shqiptare dhe në një mori institucionesh zyrtare brenda territorit jugosllav.

Gjatë kohës sa qëndroi Osman Osmani tek unë, më njoftoi më hollësisht rreth vendimeve të 17 shkurtit të vitit 1982, të mbajtura në Turqi, me rastin e unifikimit në mes të LNÇKVSHJ-së (Lëvizja Nacionalçlirimtare e Kosovës dhe Viseve Shqiptare në Jugosllavi) dhe PKMLSHJ-së (Partia Komuniste Marksiste Leniniste Shqiptare në Jugosllavi), të shkruara në LRSSHJ (Lëvizja për Republikën Socialiste Shqiptare në Jugosllavi). Si anëtarë të Komitetit Drejtues të LRSSHJ-së ishin shpallur Avdullah Prapashtica, Osman Osmani dhe Faton Topalli, nga radhët e PKMLSHJ-së, ndërsa nga radhët e LNÇKVSHJ-së ishin shpallur Sabri Novosella, Xhafer Durmishi dhe pa prezencën time më kishin shpallur mua (Nuhi Sylejmanin), me pseudonimin „Luani“, gjë që mua nuk m'u kumtua asnjëherë zyrtarisht. Më këtë rast, kjo organizatë e porsa formuar i kishte rezervuar tri vende për Organizatën Marksiste Leniniste të Kosovës, (OMLK). Kurse, sa i përkiste Osman Osmanit, ai nuk ishte anëtar i „Komitetit Vëllezërit Gërvalla“, e as i Komitetit „Kadri Zeka“, që pretendohet të krijohej në Zvicër, pasi ai vinte nga një Organizatë nga Kosova e që nuk ishte i angazhuar në ndonjë strukturë në botën e jashtme.

Nga fjalët që qarkullonin pandërprerë, ndjehesha i shqetësuar, prandaj aludoja se ishte koha që të njoftohej dikush tjetër që qëndronte mbi ata që po vazhdonin shpërndarjen e të pavërtetave. Por, për befasinë time, më 1 tetor të vitit 1982, më erdhi një letër nga „Shokët Türkiye“, që siç u mor vesh më vonë, prapa asaj letre qëndronte Sabri Novosella, alias „Mërgimi“. Përmbajtja e letrës ishte:

Letra e Sabri Novosellës, alias “Mërgimi”, drejtuar Nuhi Sylejmanit më 01.10.1982

Nuhi Sylejmani

Kemi qenë shumë të brengosur dhe të zemëruar ne shokët në lidhje me ty. Ti nuk e pe të arsyeshme as të më shkruajsh. Unë të shkrova dhe letren e ke marrë. Përgjegje nuk më

ktheve. U njoftuam se dy shokë tu do të shkojkan te shoktë. Pritëm se qfarë fjalësh të mira do të sjellin. Ata i suallën këto fjalë: „Nuhiu na ka thanë, mos dërgoni ndihma aty se ato shkojnë në Beograd.“

A është e vertet a jo?

Përgjegjën gjithsesi e duamë.

Përgjigjen ua ktheva më 5.10.1982, me këtë përmbajtje:

Të nderuar shokë në Turqi,

Më erdhi përsëri një letër prej juve dhe ende pa e qelë më gëzoj shumë. Por kur e qela dhe e lexova, e cila kishte qenë shkrua pak por më revolttoj shumë, dhe me të vërtetë po më detyroni të ju informoj pak më gjansisht. Në letër kërkohet vetëm përgjegjja edhe asgjë tjetër.

Mbasi se unë ua kam dërgue një letër me 14 shtator (1982) dhe ate ekspres, mendova se do të mirret dishka parasysh, por vonesa e juaj, dhe gjasja (ndodhja) në kte rrethë atëherë vështirë është me sqarue. A po jan gabime apo qëllime.

Por jam i mendimit se duhet ba analizë dhe jo nervoz, mbasi se kërkohet edhe diciplina. Pra 26 shtator (1982) ai mes shokësh mbajtën një tubim me punëtorë dhe banë “analizë” sqarime, akuza, dhe ma në fund dekonspiracion, për ju, dhe shokët e juaj, dhe tanë, ashtu treguan edhe pozitat e veta me forcë për të gjetë fajtorin.

Pra fajtori „u gjetë“ dhe mbasi se u gjetë duhet dhënë edhe meritën. Merita është. pështjellaq, tradhtar, artist, dhe për t’i pështjellë këto dhurata” me fy, sha, pa kurfarrë kursimi dhe pra: as kjo nuk mungoj të kursehet. Por këto mbeten të analizohen apo janë = xy.

Për ndihmat të cilat duhet dërgue në konton 2545745 qysh prej vitit të kaluar kam qenë dhe jam i pajtimit për tu ndihmue, mbase se vet kam qenë prezent së bashku me tre Herojt Jusuf, Kadri, Bardhosh, kto janë me fakte dhe kanë randësi të madhe, po se është nevoja i vërtetojë.

Por tjetërkush është ai që ban gabime “të vogla”, dhe i shkelë për ti ba ma të „vogla“, për t’ia hedhë dikuft fajn.

Nuk do t’ju shkrujamë fjalë por fakte: se ai njeri që i ka shkye çekat postale për ndihmën e Kosovës, më tepër se 4000 copë, e quajnë Skënder Skënderi.

Tash për tash unë kam vetëm 6 copë çeka postal të cilët vlejné për tu ndihmue në këtë konto 2545745 (25-45475) dhe këto i përdori vet personalisht, kurse në tjetër konto numër as vet nuk i dërgojë, por askend nuk mund ta ndalojë.

Mjafton me kaq mbasi se edhe unë kam pak zemër të vogël e cila me Zemron nga këto gjana që ndodhin.

Më lejoni, t’ju përshëndeti në rast se nuk ju dëmton përshëndetja ime³⁹.

Edhe pse nuk isha i organizuar në mënyrë aktive, vazhdimisht i përcillja lëvizjet

³⁹ Përpos këtij letërkëmbimi, me Sabri Novosellën kemi pasur shkëmbim letrash edhe gjatë viteve 1983-1984, origjinalet e të cilave i posedoj në arkivin tim personal dhe të cilat do të botohen në pjesën e dytë të kujtimeve.

5. Tetor 1982.

Të nderuot shokë në Turgj

Më ardhni përserij një Letër prej jure dhe ande po e gjet
më gëzoh shumë.
por kur e shalodhe xoxo, e cila kishte qen shkruar pak
por me revoltat shumë, dhe matëvërtet po më detyroni
fy informoj pakë më gjansisht. He Letër kërkohet vete
përgjegjëje dhe asgjë tjetër.

Mbasise unë ua kam dërgua një Letër me 14 Shtator dhe
atë ekspres mendova se dotë mirret dishko porosysh, por
por vonesa e juaj, dhe gjasja në këtë rreth atëherë vështiti
asht me sgarue. Kjo janë gabime apo gëlltima.

Por jam imendimit se duhet bë analiz dhe jo nervoz,
mbasise kërkohet edhe disiplina.

Pra: 26 shtator ai mes shokesh mbojten një tubim me
puntor dhe kanë "analizë", "sgorime", akuzo, dhe kanë fund
dëkonspiracion, për ju, dhe shokët e juaj dhe tonë, ashtu
tregun edhe pozitot e veta me fore për të gjet fajtorin.

"Pra fajtori u gjet" dhe mbasise ujet dëkhet dhean edhe
meritan. Merita asht: Pëshqjellës, Trodhitor, Artist, dhe po
ti pëshqjell të gjitha këto "dhurota" me fy, shë pa kurs
kursimi, dhe pra: asqjo nuk mungoj të kursehet.

Pra këto mbetan të analizohen apo janë = XY.

Për ndihmat të cilat duhet dërgue në konto. 2545745
grysh prej vitit kalum kam gënë dhe jamë i pajtimt për tu
ndihmues, mbasise vët kam gënë prezant sëbashku me
tre Herëjt. Jusuf, Kodri, dhe Bardhosh, këto janë me
fakta dhe kanë randsij të madhe, po se asht navaq i vërtetë.

Por fjetërkush asht ai që kanë gabime "të vogla", dhe
dhe ishket për ti bë me të "Vogla", për t'ia heqë dixufajin

politike të kohës. Pasi e lexova me vëmendje një artikull të Enver Hoxhës në gazetën „Zëri i popullit“, të datës 10 nëntor 1982, ku aludonte në gjashtë milion shqiptarë... i entuziazmuar, artikullin në fjalë e përgatita në formë trakti dhe e shpërndava gjithandej nëpër qendra ku kishte mërgimtarë shqiptarë.

Ndërkohë, në mënyrë të tërthortë mora lajmin se në fillim të dhjetor 1982, në Gjenevë do të mbahej një demonstratë. Ish-shokët e idealit nuk e kishin parë të arsyeshme të më njoftonin as për demonstratën, e as për mënyrën dhe kohën e udhëtimit. Mora rrugën i vetmuar. Udhëtova me tren. Arrita në vendin e caktuar ku do të mbahej demonstrata. Pasi i përgëzova shokët e Gjenevës, Ejup Ahmetin dhe Elfi Agushin, për organizimin e mirë të demonstratës, ata më takuan me Xhafer Shatrin, të cilit i kërkova bashkëpunim... edhe pse më premtoi me fjalë të „sinqerta“, mjerisht me këtë takim përfundoi edhe bashkëpunimi ynë!

Huk dëftu shkruym fjal por forte:

Se ai njeri që i ka shrye Sakotpostale për ndihme
e Kosovës, mofapër se 4000 cop xat person aguj.
Skënder Skënderi.

Tosh për tosh unë kam vetëm 6 cop Sakotpostal të c.
Vlejn për tu ndihmue në xat konto 25 45 745 dhe k.
ipërdori vet personalisht, kurse në fjetër konto muma
os vet nux i dërgeji, por askënd nux mund të ndat

Mjafton më kog mbosise edhe unë kam pu
Zamër të vogël e cita më zamron me të m
nga kjo qjaho që ndodhin.

Me lejori, tju përshëndeti, në rast se nux ju
danton përshëndetja ime.

Huhi Sllgimeri

Ndihma e bashkatdhetarëve për familjet Gërvalla dhe Zeka

Përveç pritjeve dhe përcjelljeve të mërgimtarëve të shumtë që hynin e dilnin në banesën e Gërvallajve, kisha edhe obligime të tjera shtesë. Veçmas, isha i ngarkuar me përkujdesjen e grumbullimit të ndihmave që mërgimtarët i dhuruan vullnetarisht për familjet e dëmtuara Gërvalla dhe Zeka. Edhe më parë kam qenë i ngarkuar me grumbullimin e mjeteve për t'u ardhur në ndihmë familjeve të të burgosurve politikë, për shtyp, për blerjen e aparaturave dhe makinave të ndryshme që i nevojiteshin organizimit të diasporës.

Kjo detyrë nuk ishte e lehtë. Kisha të bëja me shuma parash të dhuruara nga mërgimtarët, të cilave me shumë përgjegjësi iu qëndrova besnik, pa e shmangur asnjë qindarkë, edhe përkundër presioneve të „shokëve“ që të mos mbaja shënime. Kishte edhe shumë bashkatdhetarë që për arsye të ndryshme nuk pranonin t'u shënohej emri.

Shuma e mbledhur gjatë periudhës 19 janar 1982, deri më 25 prill 1982, arrinte shifrën rreth 70.000 marka. Këto mjete në masë të madhe u shfrytëzuan për shërbime juridike, shpenzimet e varrimit, për avokatin e familjes Gërvalla, për shtypin e numrit dy dhe tre të „Zërit të Kosovës“, për leje demonstratash, për udhëtime zyrtare në Vjenë e Stamboll, për kthimin e Saime Jusufit në Zvicër, udhëtimin përfundimtar të familjes së Jusuf Gërvallës në Shqipëri, kthimin e familjes së Bardhosh Gërvallës në Kosovë etj.

Enigmë mbeti shuma prej 4.880 markash, e gjetur nga Suzana Gërvalla fshehur në dhomën e ndarë enkas për Ibrahim Kelmendin. Askush nuk e sqaroi prejardhjen, qëllimin dhe fshehjen e tyre... por, këto para u shfrytëzuan në mënyrën më pozitive të mundshme.

Lista e dhuruesve të ndihmave

„Shoqëria Vullneti“	11970 DM	Fazliu.....	200 DM
Klubi „Emin Duraku“ i Dyseldorfit	9480 DM	Shokët nga Manhajmi	250 DM
.....	26500 BFR	Shokët nga Bitighajmi.....	1100 DM
.....	700 FFR.	Mahmut Agushi përmes postës	1000 DM
.....	150 DM	Muhameti.....	100 DM
Vëllezërit nga Berni.....	1410 SFR	Zhuji.....	200 DM
.....	2000 KR.	Shoku i Zhujit	100 DM
Shokët e Remzi Ademajt	1990 DM	Shoqëria Mörs – 3 Replenstrase 14.....	2200 DM
Shokët e Remzi Ademajt nga Mynheni	6240 DM	Niman Osmani	200 DM
Shokët e Remzi Ademajt nga Heilbroni	2520 DM	Besim Rexha	100 DM
Osman Shemsiu e Shaip Bukoshi	400 DM	Solidariteti Bremen	1300 DM
Shokët e Mynhenit, Abdyl Pacolli	330 DM	Solidariteti “Fronti Popullor”	240 DM
Shoku i Remzi Ademajt	260 DM	Shokët: Smajl Jashari, Arif Jasiqi,	
Miku i Hasan Malës nga Manhajmi	200 DM	Magllan Jahaj, Zenel Gjocaj, Muhamet Dukaj,	
Skënderi me një shoqe nga Ludvigsburgu	200 DM	Mustafë Mazrekaj,	
Hetem Fejza me shokë	300 DM	Ramadan Kurtishi me shokë.	
Shokët e Shaqir Shabanit nga Manhajmi	210 DM	Këta shokë dhanë gjithsej	930 DM
Tezaku i Hysenit	50 DM	Shokët nga Zvicra	980 DM
Hysen Gërvalla	200 DM		+250 SFR+2130 dinarë
Shokët e Murat Kryeziut	500 DM	Shokët nga Manhajmi	330 DM+100 BFR
Shoku i bacit Jahë	20 DM	Nysret Hajdari nga Beningeni/ nga Prishtina	530 DM
Shoku i Remzi Ademajt – kroat	50 DM	Miku i Zhujit	300 DM
Rifat Kadriu	620 DM	Shokët e Zhujit	170 DM
Sylejmani nga Boni	100 DM	Shokët e Ahmet Sadikut	
Zymber Kryeziu	1200 DM	nga Dajmler Benz kontributi i librave	140 DM
Shokët e Remzi Ademajt	200 DM	Nuhi Sylejmani nga Sindelfingeni/ nga Llojani .	500 DM
Shokët e Remzi Ademajt	386 DM	Shabani.....	100 DM
Ademi	100 DM	Shokët nga Manhajmi	250 DM
Shokët nga Sindelfingeni	120 DM	Frankfurti	970 DM
Ahmeti	100 DM	Mustafë Bajraktari	100 DM
Ramushi	100 DM	Shoku i Mynhenit	100 DM
Shaqir Shabani	140 DM	Shoku i Nami Ramadanit.....	20 DM
Ademi me një shok, ka shitur fotografi		Dinë Salihu	100 DM
dhe atë shumë e ka dhënë për ndihmë	50 SFR+10 DM	Haxhi Berisha.....	100 DM
Elfi Agushi, Gjenezë (nga Ferizaj)	500 DM	Isa	50 DM
Jahir Jahiri	500 DM	Sami Ramadanani nga Smira.....	100 DM
Qemal Haxhillari	200 DM	Halim Hasanaj	100 DM
Vezir Kelmendi	100 DM	Shokët e Zvicrës	1100 SFR
Drejtori i shkollës Gjermane	100 DM	Ragbi nga Zyrihu	900 DM
Fahredin Tafallari.....	500 DM	Halili nga Mynheni	200 DM
Shokët nga Zvicra	500 DM	Shokët e Remzi Ademajt nga Mynheni.....	920 DM
Fqinjët gjermanë nga Untergruppenbach	790 DM	Rizah Hoxha.....	100 DM
Shokët nga Cyrihu	200 DM	Eshref Morina	100 DM
Shokët nga Berna	200 DM	Kamber Bajram Alija	20 DM
Nami Ramadanani	1000 DM	Shoku i Ulqinit.....	140 DM
Fetahu	200 DM	Shokët e Zhujës	600 DM
Shokët e Shtutgartit	500 DM	Shokët e Murat Kryeziut.....	200 DM
Shoqëria Bernhausen.....	300 DM	Sonja me një shoqe	1300 DM
Shoqëria Ahmet Sadikut nga Frankfurti	490 DM	Besim Rexhaj.....	700 DM
B. Ramadanani	100 DM	Përmes postës Selim Bega nga Franca	386.84 DM
Shokët nga Mynheni	600 DM	Zymer Basha	200 DM
Shokët nga Ludvigsburgu.....	330 DM	Ramë Hysaj nga Erlageni.....	100 DM
Latifi.....	500 DM	Rifat Kadriu nga Mynheni.....	100 DM
Ramadanani dhe shoku i tij	200 DM	Hajrullah Rugova.....	100 DM
Shoku i Nami Ramadanit.....	100 DM	Kadri Ipek	200 DM

Përmbyllje

Qëndrimi im në familjen Gërvalla dhe përkujdesja ime për këtë familje nuk kishte ndodhur rastësisht e as në baza vullnetare. Nuk kishte qenë dëshirë e imja për ta marrë përsipër përkujdesjen e një familjeje të vrarë fizikisht dhe shpirtërisht nga hienat serbe, dhe për ta braktisur kur të dëshiroja vetë apo për hatrin, intrigat dhe kurthet e disave që më bëhej se nuk ishin aty për ngushëllim, por vetëm për të rritur emrin dhe namin e tyre mbi gjakun e derdhur të dëshmorëve. Unë kisha një amanet nga Jusuf Gërvalla, që pas vdekjes së tij të qëndroja, të përkujdesesha dhe të prisja e të përcilla bashkëkombësit mërgimtarë, derisa ta kërkonte nevoja dhe nderi i kësaj familjeje fisnike.

Këtë amanet të fundit të Jusuf Gërvallës, e mora në orët e para të ditës së martë të 19 janarit të vitit 1982, dhe i qëndrova besnik deri të premten e 14 majit të vitit 1982, kur familjet e dëshmorëve nuk ishin më vetë në Untergruppenbach, por në të kishin lënë pjesën më të dhembshur, më të çmuar e më të dashur të jetës së tyre.

Gjatë periudhës 116 ditore, sa qëndrova pranë këtyre familjeve, duke e ndarë dhembjen dhe dëshpërimin me to, u ballafaqova herë hapur e herë tinëz me akuza të rënda, fyerje të paskrupullta, intriga e kurthe nga më të ndryshmet. Të gjitha këto më erdhën si peshqesh nga disa „shokë“ të vetëshpallur si zëvendës, si prijës e trashëgimtarë të rrugës e luftës së Jusufit, Kadriut e Bardhoshit, deri në çlirimin e atdheut.

Paraqitja e beftë e Xhafer Durmishit si „zëvendës“ i Jusuf Gërvallës dhe rënia e tij pre e dezinformative të fabrikuara jugosllave, krijoi të çara jo vetëm në mesin e familjeve të dëshmorëve, por edhe në mesin e mërgimtarëve. Dyshimet e tij të „bazuara“ se tradhtarët që e kishin ndihmuar vrasjen e tre heronjve ishin Saime Jusufi, Ibrahim Kelmendi, Nuhi Sylejmani etj., kurse atentatorët ishin shqiptarë nga Peja, Deçani, Prishtina, Suhareka, Kamenica, Mitrovica..., krijuan huti në opinion dhe çorientuan mbarëvajtjen e hetimeve. Policia gjermane filloi kërkimin e „vrasësve profesionistë“ në mesin e mërgimtarëve shqiptarë. I morën në pyetje të gjithë ata që në një mënyrë a në një tjetër kishin pasur kontakte me të vrarët, dhe në fund, nga „dëshmitë e verifikuara“ të Xhafer Durmishit dhe të Ibrahim Kelmendit, u arrestua Riza Salihu. Pas disa muajsh të qëndrimit të tij në burg, policia gjermane që e shtrënguar ta lirojë nga aktakuza, për mungesë provash. As ky lirim nuk që i mjaftueshëm, për t'i bindur ish-krerët patriotë të asaj kohe, e veçmas Ibrahim Kelmendin, i cili pa hezitim, përmes romanit të tij „sensacional“ me titull „Atentatet“, në mënyrën më të shkëlqyer e nxori duarlarë shërbimin sekret serb, duke e ripërsëritur „dëshminë“ e tij të bazuar, se „atentatori i tre heronjve është Riza Salihu“. Nuk e marr dot me mend se çfarë e shtyn Ibrahim Kelmendin ta shfajësojë shërbimin sekret serb dhe ta fajësojë Riza Salihun?

Pas paraqitjes së Xhafer Durmishit, pashë se prania ime aty për të ishte e tepërt. Nuk la gurë pa lëvizur për të më thyer shpirtërisht e moralisht, dhe për të më detyruar që „vullnetarisht“ ta braktisja amanetin e fundit të Jusuf Gërvallës. As pas këtij presioni të tmerrshëm nuk u tunda! Isha i vendosur të përkujdesesha për këto familje, pavarësisht intrigave, kurtheve, gënjeshtreve e sabotimeve që fabrikoheshin nga Xhaferi dhe

kompania e tij e krijuar në „çerdhen e vrarë“ të familjeve Gërvalla dhe Zeka.

Pavarësisht përpjekjeve të mia që çdo gjë të shkonte mbarë e mirë, ashtu siç e kërkonte nderi dhe morali i lartë i familjeve Gërvalla dhe Zeka, pati ngecje, mosmarrëveshje, vjedhje dhe sabotime nga njerëz të ndryshëm që ishin tubuar rreth këtyre familjeve të vrara fizikisht dhe shpirtërisht nga gjakatarët serbë. Se këto dobësi ishin shfaqur me dije apo pa të nga njerëz të caktuar, tregon fakti i organizimeve të mëvonshme, kur çdo nismë në krye me Xhafer Durmishin, dështoi turpshëm për vetë shkakun se bazat e riorganizimit nuk ishin vendosur në themele të shëndosha, besnikërie e sinqeriteti, por në themele të sëmura, mosbesimi, intrigash dhe akuzash!

Ndjehem krenar që pata fatin të gjendem pranë veprës, punës dhe këshillave të çmuara të Jusuf Gërvallës, Kadri Zekës dhe Bardhosh Gërvallës! Me respekt të thellë përulëm para veprës dhe varrit të tyre! LAVDI!

Epilog

Pas njëzetë vjetësh mërgimi, arrita në katundin tim, Llojan. Kujtimet e kohës së shkuar më mallëngjyen. Vëllezërit, kunatat, nipërit e mbesat, stërnipërit e stërmbesat, më dolën para. I përqafova të gjithë me radhë, me lot gëzimi... E përqafova edhe tim vëlla, Sylejmanin, prej të cilit për herë të fundit qesh ndarë në aeroportin e Frankfurtit, më 31 mars të vitit 1982. Ai, me lot në sy, më tha: “Asnjëherë nuk i kam harruar ato fjalë që m’i pate thënë gjatë qëndrimit tim në familjen Gërvalla. Jam i ngazëllyer me parashikimet tua të asaj kohe, edhe pse atëherë isha skeptik! E sheh, Kosova vërtetë u bë Republikë!”

– Vërtetë, një pjesë e luftës sonë u kurorëzua me sukses, por jo e tëra. Qëllimi ynë përfundimtar ka qenë dhe ka mbetur bashkimi kombëtar. Neve na presin ende beteja të reja, – ia thashë me buzëqeshje.

– Po! Fjalët tua tani i besoj plotësisht!

Herrn
Ademaj Remzi
7129 Brackenheim

21.1.1982

Satz in albanischer Sprache.
Ausführung der Autorkorrektur.
Aufnahme und Vermaßung von 3 Bildern
und Montage.

1 kopierfähigen Abzug für Schnell-
druck angefertigt.

Fotosatz- und Lithokosten

220,-- DM

Umsatzsteuer

28,60 DM

248,60 DM

32,40 DM für Aufnahme

32,40 DM

280,-- DM

erhalten 22.1.82 H. Fach

Fletëdëshmi për pagesën e përpunimit dhe përgatitjes për shtyp të fotografive

LUZIFER-VERLAG

Inh. Ludwig Stark
Elmar-Doch-Str. 35
7140 Ludwigsburg
☎ 07141/29980

8. Februar 1982

QUITTUNG

DM 1.300 für die Zeitung "ZERI I KOSOVES" erhalten
zu haben bescheinigt:

Stark

Generalvollmacht

Ich, Frau Suzana Gervalla, Habichthöhe 40, Untergruppenbach erteile hiermit Herrn Nuhiya Sulejmani, Niederwasen 30, Sindelfingen in allen anfallenden außergerichtlichen Angelegenheiten Generalvollmacht.

Jede gerichtliche, behördliche und private Stelle, insbesondere das Sozialamt des Landratsamtes Heilbronn, werden angewiesen, die in allen Sachen von Frau Susana Gervalla zurückzuzahlenden- zu leistenden- beigetriebenen- hinterlegten - Beträge auszusahlen an meinen Bevollmächtigten Herrn Sulejmani.

Stuttgart, den 18. 3. 1982

Suzana Gervalla

Autorizimi nga Suzana Gërvalla për Nuhi Sylejmanin, më 18.03.1982

HERRN
BARDOSH GERVALLA
HABICHTHOEHE 40

7101 UNTERGRUPPENBACH

KAWAG

Quittung für den Auftraggeber

STROMABSCHL. P. 26.04.88 *****219.00
FÜR HAERZ/APRIL
BETR. ZAHLER 542564

GERVALLA BARDOSH

HABICHTHOEHE 40

7101 UNTERGRUPPENBACH

10 4203 44000 0 43

**KRAFTWERK
ALTWÜRTTEMBERG
AKTIEGESELLSCHAFT**
Bismarckstr. 2, 7140 L.

Württ. Gemeinde-Versicherung a.G.
- Kasse -

(wgv)

HERRN
BARDOSH GERVALLA
HABICHTHOEHE 40
7101 UNTERGRUPPENBACH

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart
Der Vorstand Herr Dr. Hans Kien, Stuttgart

GUTSCHRIFT (Zahlung) Überweisung durch

KAWAG

6413

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

Quittung

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

STROMABSCHLAG PER 26.04.88
FÜR HAERZ/APRIL 21900

709/5 Datum 15.02.82

Merkmal 90/6

Verbindung LG S

Nummer 600

63828180

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

604 500 50

Gjithçka është dokumentuar dhe ruajtur në arkiv

Landeskriminalamt
Baden-Württemberg

Hessen

Nuhija Sulejmani
Niedereshausen 30
Haus D, Zimmer 682

7032

Sindelfingen

Landeskriminalamt
Baden-Württemberg
7000 Stt-Bad Carstatt
Taubenbeimstr. 85
Tel: 0711/5060-7

Soko Untergruppenlacke
2. St. Heilbronn

Tel: 07131/104-2203
oder 104-2205

Frau Rauer

Herr Kottmeier

07131/104-2202
-11- 2201

form. Z. 229-

01.03.1982 - Ftesë nga Sigurimi Shtetëror Gjerman për Nuhi Sylejmanin

Takimi i fundit i Nuhi Sylejmanit me Kadri Zekën, në dasmën e tij, në Biele-Biene, më 02.01.1982

Familja pranë portreteve të heronjve: Jusufit, Bardhoshit, Kadriut dhe Enver Hoxhës - Suzana me Mirjeta Gërvallën, nëna Ajshe Gërvalla, Nuhi Sylejmnai, Visar dhe Tushe Gërvalla

*Nuhi Sylejmani me djalin e Bardhoshit, Visar Gërvallën,
pranë kurorave me lule mbi varret e dëshmorëve, më 05.02.1982, në Stuttgart të Gjermanisë*

**05.03.1982 - Përshëndetja e fundit nga dëshmorët në varrezat e qytetit Stuttgart në Gjermani:
Me flamur në dorë Mustafë Rugova, në mes Nuhi Sylejmani dhe pas tij Ahmet Sadiku**

05.03.1982 - Përshëndetja e fundit nga dëshmorët në varrezat e Qytetit Stuttgart në Gjermani: Nga e majta, i treti me aparat fotografik në dorë Xhafer Durmishi, i gjashti me flamur në dorë Premtoni, djali i Jusufit, i nënti Nuhi Sylejmnai, i dhjeti Ibrahim Kelmendi

The image shows a German passport and a train ticket stub. The passport is on the left, with the name 'Hilke von Knorke - Katharina Aal' and the date '25.04.1975'. The train ticket is on the right, with the destination 'Göbblingen 1' and the date '30.04.1975'.

[illegible][illegible][illegible]

Kundenverkehrsprotokoll – *ausfüllen und abheften!*

Name des Empfänger: Hills fir Koons – Katharina Asel	Postfachnummer: 25-45475	Postleitzahl: 82613	Ort/Bezirk: Eich/Blumen
--	------------------------------------	-------------------------------	-----------------------------------

Stempel: 090305 131111 11
f 39
1111111111

Handwritten notes:
3449 120
50
1111111111

Text on the right:
Bitte diesen Schein sorgfältig aufbewahren und bei
Retournahme dem Postboten zurückgeben.
Hinweise: Kunden können sich jederzeit kostenlos
über den Status ihrer Sendungen informieren. Ein
Kundenkonto ist für die Registrierung erforderlich.
Bitte geben Sie bei der Registrierung Ihren Namen,
Ihre Adresse und Ihre Telefonnummer an. Kunden der
ersten Klasse erhalten eine kostenlose Registrierung.
Bitte legen Sie diesen Schein sorgfältig ab und legen
den Schein in den Briefkasten ein.
Bitte legen Sie diesen Schein sorgfältig ab und legen
den Schein in den Briefkasten ein.

Einlieferungszeitpunkt Sichtung aufbewahren		Name des Einlieferers		Menge der Einlieferer in 250g		Organisations-Menge		Bitte diesen Brief sorgfältig aufbewahren und nur dem Empfänger zustellen!	
Hilfe für Konnex – Katharina Aul		Hilfe für Konnex – Katharina Aul		150g/ 80g		100		Ausschnitt: "Gestern haben wir einen weiteren Termin bei der Polizei gehabt. Ich habe mich mit dem Chef der Abteilung für die Ermittlung von Straftaten beschäftigt."	
25 - 45475		00288 4 11181		39		39		Important! If the recipient does not appear in person, the letter must be returned to the sender. If the recipient does not appear in person, the letter must be returned to the sender. If the recipient does not appear in person, the letter must be returned to the sender.	
Rudolf Witten		Rudolf Witten		Rudolf Witten		Rudolf Witten		Please note! This document should be kept safe and returned to the postal office in question in case of loss.	

[illegible][illegible][illegible][illegible]

Einführungsschein <i>Eintraglich</i> <i>Eintraglich</i> <i>Eintraglich</i>		Bitte diesen Schein sorgfältig aufbewahren und bei Änderungen des Personals mitbringen.
Name des Eintraglichen Hilke für Knochen – Katharina Aal	Geburtsdatum 08.03.1982	Personalnummer 100
Personalnummer 25 - 45475	Anmerkung: *Geldlos: Alle Personen, die keine ausreichende Sicherstellung für die Zahlung der Gebühren vorlegen, werden nicht als Eintragliche zugelassen.	
Unterschrift Ral/Dianna	Bitte diesen Schein sorgfältig aufbewahren und bei Änderungen des Personals mitbringen.	

172

The image shows a Swiss passport and a Swiss ID card (Ausweis) for Katharina Anli. The passport is on the left, and the ID card is on the right. The ID card is a white card with a black border, featuring a black and white portrait of Katharina Anli. The text on the ID card includes her name, date of birth, and other personal details. The passport is partially visible on the left, showing the Swiss flag and some text.

Einführungsgesetz Einführungsgesetz	Stempel der Einfuhr in Österreich	Importierte Ware	Stempel des Landes, welches eingeführt wurde, und der Person, die eingeführt wurde
Name des Einfuhrers Herrn der General- & Katharina Aul. Kaufmanns-Handl. 25 45473	Stempel der Einfuhr in Österreich 1878/1879	Importierte Ware 1878/1879	Stempel des Landes, welches eingeführt wurde, und der Person, die eingeführt wurde Einfuhrer: Herr der General- & Katharina Aul. Kaufmanns-Handl. 25 45473
Stempel des Landes, welches eingeführt wurde, und der Person, die eingeführt wurde Schweiz			

Eintragungsformular Bitte gut leserlich ausfüllen!	Merkmal des Antragstellers (z.B. Geburtsdatum)	Eintragungsnummer	Bitte diesen Zettel zusammen mit dem Antrag einreichen!
Name des Antragstellers	Merkmal des Antragstellers (z.B. Geburtsdatum)	Eintragungsnummer	Bitte diesen Zettel zusammen mit dem Antrag einreichen!
Hilfe für Komma - Katharina Assi	Merkmal des Antragstellers (z.B. Geburtsdatum)	Eintragungsnummer	Bitte diesen Zettel zusammen mit dem Antrag einreichen!
Telefonnummer	Merkmal des Antragstellers (z.B. Geburtsdatum)	Eintragungsnummer	Bitte diesen Zettel zusammen mit dem Antrag einreichen!
Rufnummer	Merkmal des Antragstellers (z.B. Geburtsdatum)	Eintragungsnummer	Bitte diesen Zettel zusammen mit dem Antrag einreichen!
Rufnummer	Merkmal des Antragstellers (z.B. Geburtsdatum)	Eintragungsnummer	Bitte diesen Zettel zusammen mit dem Antrag einreichen!
Rufnummer	Merkmal des Antragstellers (z.B. Geburtsdatum)	Eintragungsnummer	Bitte diesen Zettel zusammen mit dem Antrag einreichen!
Rufnummer	Merkmal des Antragstellers (z.B. Geburtsdatum)	Eintragungsnummer	Bitte diesen Zettel zusammen mit dem Antrag einreichen!

Name des Empfängers Hilfs für Kinder - Katharina Aust	39 367 47 01309	100-50- 39
Postfach 25 46475	Hinweis: Dieser Kupon ist nur für den Versand von Briefen und Postkarten zu verwenden. Er ist nicht gültig für den Versand von Zeitungen und Zeitschriften.	
Name/Vorname Reinhold Winter	Hinweis: Dieser Kupon ist nur für den Versand von Briefen und Postkarten zu verwenden. Er ist nicht gültig für den Versand von Zeitungen und Zeitschriften.	
Unterschrift Reinhold Winter	Hinweis: Dieser Kupon ist nur für den Versand von Briefen und Postkarten zu verwenden. Er ist nicht gültig für den Versand von Zeitungen und Zeitschriften.	

Swiss passport and Swiss Nationality Certificate (NAT) for Maydi Rebas.

Passport Details:

- Name: Maydi Rebas - Katharina Auri
- Date of Birth: 25-06-75
- Place of Birth: Ball/Banice
- Nationality: SCHWEIZ

NAT Details:

- Name: Maydi Rebas
- Date of Birth: 25-06-75
- Date of Issuance: 1998
- Signature: Maydi Rebas

[illegible]

Einlieferungsdatum	Empfänger adressieren	Stempel der Kantons- u. St. Verwalt. Behörde	Stempel des Kantons- u. St. Verwalt. Behörde
Name des Empfängers <u>Hülfe für Kinosa - Katharina Auel</u> Nr. <u>25-45475</u> Wohnort: <u>Biel/Bienne</u> Postleitzahl: <u>5400</u> <u>SCHWIZ</u>	Stempel der Kantons- u. St. Verwalt. Behörde <u>77.9.84</u> <u>100</u>	Stempel des Kantons- u. St. Verwalt. Behörde <u>00286</u> <u>13.11.84</u> <u>35</u> <u>Böblingen 1</u>	Stempel des Kantons- u. St. Verwalt. Behörde (Blank)

Bearbeitungsdatum:	Datierung:	Regio:	Organisation:
Halle für Konen - Katharina Aust	05-45475	00368 01111	000
Sach/Ebene	39	001111111	
SCHWEIZ			

Name des Empfänger: Hille für Kongo - Katharina Aul
 Adresse: 21 45473
 Telefon: 00305 5111111
 Bank/Blanco: 39
 Banknummer: 8881111111
 SWIFT: SWIFT

39 30 30
 00305 5111111
 39
 8881111111

Please send this document along to your bank and
 instruct it to debit the above account in the
 name of the addressee.

Azusa Berenda

Me gjeza janë shryp në Gjermani - 5000 cop të gjitha kemi fente
 dhe aqsi dëgjave ndihma për janë shryp meqen se 4000 cop
 në mujin shkurt 1982. Personi = P. Skender Skenderi.

Einwanderungsschein - Auslegungsschein
 Hilfe für Kosovo - Katharina Asl
 25-6475
 Biel/Bienne
 SWITZER
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern

Einwanderungsschein - Auslegungsschein
 Hilfe für Kosovo - Katharina Asl
 25-6475
 Biel/Bienne
 SWITZER
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern

Einwanderungsschein - Auslegungsschein
 Hilfe für Kosovo - Katharina Asl
 25-6475
 Biel/Bienne
 SWITZER
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern

Einwanderungsschein - Auslegungsschein
 Hilfe für Kosovo - Katharina Asl
 25-6475
 Biel/Bienne
 SWITZER
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern

Einwanderungsschein - Auslegungsschein
 Hilfe für Kosovo - Katharina Asl
 25-6475
 Biel/Bienne
 SWITZER
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern

Einwanderungsschein - Auslegungsschein
 Hilfe für Kosovo - Katharina Asl
 25-6475
 Biel/Bienne
 SWITZER
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern
 Abstreift: In den Bundesländern

Luftën e ndihmonim në të gjitha format.

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

323.1(496.51)(092)
821.18-94

Sylejmani, Nuhi
Vrasja e trefishtë : kujtime e fakte / Nuhi Sylejmani. – Prishtinë : “KOMBI” (IKDFK),
2010. – 173 f. ; 20 cm.

Parathënie / Muharrem Blakaj : f. 7-8

ISBN 978-9951-563-05-5

Nuhi Sylejmani

Njëri ndër veprimtarët më të devotshëm të rrethit Böblingen-Sindelfingen, pa dyshim se është Nuhi Sylejmani, themeluesi i celulës “Vullneti”, që ju dha mbështetje kryesore besnikërie, organizative dhe materiale Jusuf e Bardhosh Gërvallës, e deri diku edhe Kadri Zekës. Për këto tundje të kohës, që lanë vragë të pashlyeshme në kujtesën e tij, do të flasë vetë z. Sylejmani, përmes librit të tij me kujtime e fakte, me titull: “Vrasja e trefishtë”.

Nuhi Sylejmani është lindur më 10 maj 1943, në fshatin Stanec, Lagjja Lesbaliu. Shkollën tetëvjeçare kreu në Caravajkë. Që nga 22 maji 1969 është punëtor në Gjermani.

Kujtimet dhe dokumentet përcjellëse brenda librit sjellin fakte historike të pakundërshtueshme dhe të panjohura gjer më tani. Në mënyrën më të përpiktë paraqitet gjendja dhe zhvillimi i tri organizatave shqiptare të asaj kohe, që vepronin kryesisht në botën e jashtme, si Fronti i Kuq Popullor, GMLK/OMLK dhe LNÇK/LNÇKVSHJ, si dhe proceset organizative dhe ideologjike nëpër të cilat kalojnë këto organizata para dhe pas demonstratave të vitit 1981 në Kosovë.

Autori, ndër të tjera, në mënyrën më besnike përshkruan peripecitë dhe ballafaqimet me sfida të shumta të familjeve Gërvalla dhe Zeka, pas atentatit të 17 janarit të vitit 1982. Përveç përçarjeve të brendshme, autori i përshkruan hollësisht presionet e hetuesisë gjermane që i bëhen familjarëve dhe bashkëpunëtorëve më të ngushtë të vëllezërve Gërvalla dhe të Kadri Zekës.

Në mënyrë të paanshme, në pjesë të caktuara të librit, trajtohen pengesat organizative, ballafaqimet, fërkimet, thyerjet dhe përçarjet brenda lëvizjes shqiptare në botën e jashtme, çka nuk është e panjohur për asnjë lëvizje kombëtare dhe çlirimtare, duke pasur parasysh rrethanat dhe kontekstin historik si dhe raportin e forcave në të cilat veprojnë lëvizjet çlirimtare.

Si anëtar i Komitetit Drejtues të LRSSHJ-së, autori përjeton manipulim dhe arrogancë, pengohet në ushtrimin e detyrës së tij, izolohet e sulmohet paskrupull me shpifje dhe intriga, por nuk thyhet. Si njeri i përpiktë dhe i strukturuar në punë e jetë, i vendosur, i palodhshëm dhe besnik, gjatë gjithë librit nuk i shmanget parimit të së vërtetës objektive, pa revidime, qoftë në raport me vetveten, qoftë me të tjerët. Brenda librit përmendën edhe emra atdhetarësh dhe veprimtarë tjerë aktiv të lëvizjes në botën e jashtme, që kanë kontribuar personalisht dhe materialisht në dobi të çështjes kombëtare.

Shpresojmë se me pjesën tjetër të kujtimeve, Nuhi Sylejmani do të zbardhë për opinionin publik të panjohura të tjera të periudhës vijuese të aktiviteteve në këtë pjesë të botës shqiptare dhe të historikut të lëvizjes sonë kombëtare, në këtë rast të LRSSHJ-së, në të cilën autori veproi dhe drejtoi aktivisht segmente të rëndësishme të lëvizjes, si në aspektin propagandistik e teknik, ashtu edhe në atë material e organizativ.

Osman Osmani, bashkëveprimtar i Nuhi Sylejmanit nga vera e vitit 1982
Shkurt 2010